

มหาวิทยาลัยเกริก

เลขที่ 3 ซอยรามอินทรา 1 แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10220

โทรศัพท์ : 02-552-3500-9 ต่อ 402

<http://romphruekj.krirk.ac.th>

วารสารร่วมพหุภคย์

ROMPHRUEK JOURNAL

ปีที่ 37 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2562

มหาวิทยาลัยเกริก : KRIRK UNIVERSITY

ISSN 0125-7609

การศึกษา กีฬาและสังคม : ยุคโลกไร้พรมแดน
Education Sports and Society : The World Without Borders

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

เจ้าของ	มหาวิทยาลัยเกริก
บรรณาธิการ	สังกัด
รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ	มหาวิทยาลัยเกริก

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.นพ.กระแส ชนะวงศ์

ศาสตราจารย์พิเศษ นพ.ไพจิตร ปวะบุตร

อาจารย์ ดร.ผกาพันธ์ ภูมิจิตร

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ นาวาอากาศเอก ดร.ประสงค์ ปราณีตพลกรัง

รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง

รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา บุรณะเดชาชัย

รองศาสตราจารย์ ดร.จำลอง โพธิ์บุญ

รองศาสตราจารย์ ดร.สยาม อรุณศรีมรกต

รองศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ตันศิริ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิต สุวรรณโนภาส

รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญประภา ภัทรานุกรม

รองศาสตราจารย์ ดร.เชนินทร์ เซน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณชลี โนริยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรากุล สุโคตรพรหมมี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒิ สุขเจริญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล มหาพันธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรรัตน์ กุลสุจริต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล วงศ์สิงห์ทอง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา สามัคคีธรรม

อาจารย์ ดร.ปรางทิพย์ ยูวานนท์

อาจารย์ ดร.หมีง ชูน เขียว

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

มหาวิทยาลัยเกริก

มหาวิทยาลัยเกริก

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

สถาบันเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยเกริก

มหาวิทยาลัยเกริก

มหาวิทยาลัยเกริก

มหาวิทยาลัยเกริก

มหาวิทยาลัยเกริก

มหาวิทยาลัยเกริก

สำนักงาน

ศูนย์วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเกริก

เลขที่ 3 ซอยรามอินทรา 1 ถนนรามอินทรา

เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10220

โทรศัพท์

0-2552-3500-9 ต่อ 402

e-mail

romphruek.kru@gmail.com

วารสารร่วมพฤษ มหาวิทยาลัยเกริก เป็นวารสารวิชาการที่รองรับการเผยแพร่ผลงานด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยให้ความสำคัญกับศาสตร์ทางการบริหารการจัดการ สังคมศาสตร์ นิเทศศาสตร์ นิติศาสตร์ และศิลปศาสตร์ ซึ่งตีพิมพ์มากกว่าสามทศวรรษ เน้นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยอันมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสังคมไทย สร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยมุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนางานวิจัยที่มีคุณภาพทางวิชาการเพื่อสังคม อีกทั้งตระหนักถึงความสำคัญของการขยายบทบาททางวิชาการต่อสังคมวงกว้างและการพัฒนามหาวิทยาลัยให้เป็นแหล่งความรู้ที่มาจากผลงานวิจัยของอาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ และนักศึกษา เพื่อเข้าสู่การเป็นสังคมฐานความรู้ (Knowledge Based Society) โดยจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ ฉบับละ 6 - 12 บทความ และเผยแพร่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

กองบรรณาธิการวารสารร่วมพฤษมีนโยบายและเกณฑ์การรับพิจารณาและตีพิมพ์บทความซึ่งไม่เคยเสนอเพื่อขอตีพิมพ์ และไม่เคยเผยแพร่ในเอกสารฉบับอื่นๆ มาก่อนหน้านี้ และไม่ใช้บทความวิจัยจากงานวิจัยในชั้นเรียน ไม่ใช่บทความวิจัยจากงานวิจัยสถาบัน โดยบทความที่จะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารร่วมพฤษนั้นต้องผ่านการพิจารณาคัดเลือกจากกองบรรณาธิการซึ่งไม่เปิดเผยรายชื่อหรือข้อมูลส่วนตัวใดๆ ที่เกี่ยวข้อง และการประเมินบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งไม่ทราบชื่อผู้แต่งและผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Double Blind Peer Review) จากสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ที่กองบรรณาธิการวารสารฯ อย่างน้อย 2 ท่าน บทความทั้งหมดที่ตีพิมพ์ในวารสารร่วมพฤษ มหาวิทยาลัยฯ สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่วิทยาการ และความรู้ใหม่ ๆ ในสาขาวิชาที่เปิดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย
2. เพื่อส่งเสริมอาจารย์ ผู้สอนในสาขาวิชาต่าง ๆ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิในการนำเสนอผลงานทางวิชาการ
3. เพื่อเป็นเอกสารประกอบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

กำหนดการออกวารสาร

ปีการศึกษาละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม

ปี พ.ศ. 2562 วารสารร่วมพฤษรับตีพิมพ์บทความในประเด็นด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ผู้สนใจส่งบทความโดยลงเบียนสมาชิกวารสารร่วมพฤษที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/romphruekj/user/register> หรือ สมาชิกเดิม ThaiJO ใช้ username และ password ที่มีสมัครสมาชิกวารสารร่วมพฤษได้ หรือติดต่อสอบถามรายละเอียดที่ 02-552-3500-9 ต่อ 402

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับปฐมฤกษ์ต้อนรับปีพุทธศักราช 2562 ปีที่ 37 (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2562) เป็นช่วงเวลาทีวารสารได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์มุ่งสร้างและรวบรวมความรู้และเป็นเวทีวิชาการในการส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา นักวิชาการ ผู้สนใจได้มีโอกาสเผยแพร่ความรู้ งานวิจัยและงานสร้างสรรค์อื่น ๆ ที่มีคุณค่าเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนโลกทัศน์และแนวคิดในแวดวงวิชาการอันเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งคุณค่าทางวิชาการแก่สังคม

สาระในวารสารฉบับนี้ประกอบด้วยบทความจากหลากหลายสาขาวิชาที่น่าสนใจจำนวน 12 บทความ จำแนกเป็นบทความวิชาการ 4 บทความและบทความวิจัย 8 บทความ

ในส่วนแรก จำนวน 6 บทความ **บทความแรก**เป็นบทความวิชาการเรื่อง การวิงมาราฮอนในไทย : เครือข่ายทางสังคมและความท้าทายในศตวรรษที่ 21 โดย ทรงศักดิ์ รักฟุ้ง ได้นำเสนอการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านการวิงมาราฮอนซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจและมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการวิงมาราฮอนเป็นกีฬาที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในด้านสุขภาพพลานามัยและด้านจิตใจ **บทความที่สอง** เรื่อง กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว โดย ปาฐ ไกรวิญญู และคณะ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมวิธีอธิบายขยายความ (Explanatory Sequential Mixed Methods Design) โดยให้ความสำคัญในการศึกษาหลักการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียน อันจะนำไปสู่แนวทางแก้ไขปัญหาวิกฤติภาวะผู้นำของเด็กไทย **บทความที่สาม** เรื่อง ปัจจัยทางจิตและสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในเขตกรุงเทพมหานคร โดย อภินดา ชัยมานะเดช ได้ทำการศึกษาตัวแปรทางจิตและตัวแปรทางสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ผลการศึกษานำไปสู่การส่งเสริมและการพัฒนาปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว เพื่อให้เข้าใจภาวะทางอารมณ์และหาวิธีการควบคุมและแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมอันจะส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่ดีต่อครอบครัว **บทความที่สี่** เรื่อง การต่อต้านคอร์รัปชันกับการทำงานความร่วมมือทางสังคมแบบหลายมิติ โดย สุนทร คุณชัยมั่ง ที่ให้ความสนใจต่อการค้นหาของปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการทำงานหลายด้านพร้อมกัน ทำการศึกษาความสำเร็จขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชันทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนาที่ล้วนดำเนินงานไปตามยุทธศาสตร์การจัดการทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการบังคับใช้กฎหมาย ด้านการป้องกันและด้านการสร้างความตระหนักร่วมของสาธารณะ **บทความที่ห้า** เรื่อง การพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี (AQIs) เพื่อยกระดับคุณภาพการสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีไทยสู่สากล โดย วันสิริ ประเสริฐทรัพย์ ได้วิเคราะห์แนวคิด ข้อจำกัด บริบทของประเทศไทยประกอบกับตัวชี้วัดในหลายประเทศเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีในประเทศไทยให้ได้มาตรฐานทัดเทียมระดับสากล ลดข้อจำกัดเรื่องข้อมูลเชิงปริมาณและผลักดันให้เกิดการแข่งขันคุณภาพการสอบบัญชี **บทความที่หก** เรื่อง การปฏิบัติกรวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตกรณีศึกษา : ผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดย ชุติมา นิมนวล ได้วิเคราะห์สถานการณ์การดำเนินงานของกลุ่มผลิตภัณฑ์ความร่วมมือ ความสามารถในการสร้างระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่นำไปสู่การพัฒนากระบวนการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ชุมชน

ในส่วนที่สองยังมีบทความที่น่าสนใจอีก 6 บทความโดย**บทความที่เจ็ด** เป็นบทความวิจัย เรื่อง การเปิดรับและทัศนคติของผู้รับสาร : กรณีศึกษาเนื้อหาทางด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง ภาพตัวแทนในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) โดย อุษา วรทุน และ พรพรรณ ประจักษ์เนตร ผลการวิจัยพบว่าปริมาณเนื้อหาทางด้านการใช้ภาษาไม่เหมาะสม สื่อนิยายแช็ตออนไลน์ขาดการควบคุมดูแลที่เหมาะสม รวมทั้งแอปพลิเคชันจอยลดายังสามารถดาวน์โหลดได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย อันส่งผลไปสู่การที่ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการใช้ภาษาของเยาวชนและคนรุ่นใหม่ รวมทั้งผู้ส่งสารที่ควรคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้น **บทความที่แปด** เรื่อง ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาครัฐ โดย กชพร สดเมือง ได้ศึกษาและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ภายนอกของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาครัฐและนำเสนอยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างแบรนด์ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม จำนวน 6 ยุทธศาสตร์ **บทความที่เก้า** เป็นบทความวิชาการเรื่อง กีฬากับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม สำหรับนักเรียน โดย สิทธิพงษ์ ปานนาค ที่ต้องการสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมและสามารถใช้กีฬาเป็นสื่อในการนำไปประยุกต์ใช้และสอดแทรกในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามกรอบคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน **บทความที่สิบ** เรื่อง มิติหญิงชายในแบบเรียนของไทย : การวิเคราะห์เนื้อหา โดย ตรวิทย์ อัครศิริศิลป์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากแบบเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เพื่อให้เข้าใจถึงความเข้มข้นของความไม่เสมอภาคและนำไปสู่การปรับปรุงแบบเรียนของไทยให้มีความสมดุลด้านความเสมอภาคทางเพศ **บทความที่สิบเอ็ด** เรื่อง การจัดการความคาดหวัง : เครื่องมือสร้างคุณภาพในองค์กรบริการ โดยสฤณี ศรีโยธิน ได้เสนอแนวคิดให้ผู้บริหารประยุกต์ใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ความคาดหวังของผู้รับบริการโดยใช้แบบสำรวจ SERVQUALตามแนวคิด Parasuraman ที่ได้รับความนิยมจากนักวิชาการและองค์กรบริการต่างๆ นำมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาบุคลากร **บทความสุดท้าย** เป็นบทความวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต โดย สุชาดา สุตจิตร ได้ศึกษาและเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนในด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านบุคลิกภาพ ด้านวิชาการ ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านทักษะและเทคนิควิธีสอนตามความคิดเห็นของนักศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาอาจารย์และการคัดสรรบุคคลที่จะเป็นอาจารย์ในอนาคต

ท้ายสุดนี้กองบรรณาธิการหวังว่าคุณค่าของบทความดังกล่าวข้างต้น ผู้อ่านสามารถนำไปต่อยอดองค์ความรู้ พัฒนา และประยุกต์ใช้ในการทำงาน เป็นแรงบันดาลใจในการมุ่งพัฒนาผลงานทางวิชาการเพื่อให้เกิดการถกเถียงอย่างสร้างสรรค์ ช่วยขยายองค์ความรู้ แนวคิดให้แพร่หลายไม่ยึดติดในมุมมองใดมุมมองหนึ่งอันจะนำไปสู่การพัฒนา ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางความคิดที่ส่งผลดีต่อการพัฒนาในทุกๆด้าน

บทความประจำฉบับ

การวิ่งมาราธอนในไทย : เครือข่ายทางสังคมและความท้าทายในศตวรรษที่ 21

Marathon in Thailand : Social Network and Challenges in 21th Century

ทรงศักดิ์ รักพ่วง

Songsak Rakpuang

7

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มี

ภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว

Private Secondary School Management Strategies According to the Concept of Developing the Students' Agile Leadership

ปาห์ ไกรวิญญู เพ็ญวรา ชูประวัติ และ พงษ์ ศรีบรรณพิทักษ์

Pah Kraiwin Penvara Xupravati and Pruet Siribanpitak

19

ปัจจัยทางจิตและสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

ในเขตกรุงเทพมหานคร

Effects of Psychosocial Factors on Role Performance for Single Parent in Bangkok Metropolitan Area

อภินดา ชัยมานะเดช

Apinda Chaimanadech

33

การต่อต้านคอร์รัปชันกับการทำงานความร่วมมือทางสังคมแบบหลายมิติ

Anti – corruption and Multi-level of Social Collaboration

สุนทร คุณชัยมั่ง

Soontorn Koonchaimang

43

การพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี (AQIs) เพื่อยกระดับคุณภาพ

การสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีไทยสู่สากล

Development of Audit Quality Indicators to Enhance Audit Quality of Thai Audit Firm to Universal Standard

วันสิริ ประเสริฐทรัพย์

Vansiri Prasoetthap

55

การปฏิบัติการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

ด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต กรณีศึกษา : ผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

A Participatory Action Research (PAR) for the Distribution Channel Development of the Community Products Using the Internet Website System : A Case Study of

the Community Products of Phranakhon Si Ayutthaya Province

ชุตินา นิ่มนวล

Chutima Nimnual

67

การเปิดรับและทัศนคติของผู้รับสาร : กรณีศึกษาเนื้อหาทางด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง

ภาพตัวแทนในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada)

Exposure and Reader Attitude : The Case Study of Content of Sexual, Language, Violence and Representative on Chat Fiction of Joylada

79

อุษา วรทูน และ พรพรรณ ประจักษ์เนตร

Usa Woratun and Pornpun Prajaknate

ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างรายได้เปรียบ

เชิงแข่งขันของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาครัฐ

Strategic Engagement of Stakeholders in Brand Building Competitive Advantage of the Office of Vocational Education Commission

93

กชพร สดเมือง

Kotchaphorn Sodmueang

กีฬากับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักเรียน

Sports and Moral Ethical Development for Students

105

สิทธิพงษ์ ปานนาค

Sittipong Pannak

มิติหญิงชายในแบบเรียนของไทย : การวิเคราะห์เนื้อหา ในเขตกรุงเทพมหานคร

Gender in Thai Textbooks : A Content Analysis

117

ดรีวิทย์ อัสวาสิริศิลป์

Dhriwit Assawasirisilp

การจัดการความคาดหวัง : เครื่องมือสร้างคุณภาพในองค์กรบริการ

Expectation Management : The Tool for Quality Creation in Service Organization

131

สฤษดี ศรีโยธิน

Sarid Sriyothin

คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต

The Characteristics of the Instructor Based on the Opinion of Undergraduate Students in Phuket

145

สุชาดา สูดจิต

Suchada Sudjit

1

การวิ่งมาราธอนในไทย : เครือข่ายทางสังคมและความท้าทายใน ศตวรรษที่ 21

Marathon in Thailand : Social Network and Challenges in 21st Century

ทรงศักดิ์ รักพ่วง

Songsak Rakpuang

การวิ่งมาราธอนในไทย : เครือข่ายทางสังคมและความท้าทายในศตวรรษที่ 21 Marathon in Thailand : Social Network and Challenges in 21st Century

ทรงศักดิ์ รักพ่วง¹
Songsak Rakpuang

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอวิวัฒนาการของการวิ่งมาราธอนในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 จนถึงปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 3 ยุค ซึ่งส่งผลให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนโดยภายหลังได้ก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนขึ้นอีกทั้งชี้ให้เห็นความสำคัญของผลที่เกิดจากเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนที่สามารถใช้กีฬาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยเสริมสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา เกิดการพึ่งพาตนเอง เกิดอำนาจหรือพลังในการต่อรอง รวมไปถึงก่อให้เกิดกระบวนการผลักดันในเชิงนโยบายที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การวิ่งมาราธอน; เครือข่ายทางสังคม; ผลจากเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน

Abstract

This article is an academic article, contains the objectives of marathon existed in Thailand since 1983 to present, and divided into 3 periods. It firstly started with the assembling of marathon runners and later became more running society and social networking. Moreover, it highlighted the benefits of the following results by utilizing sport as a tool to effectively develop the society which led to the learning process, increasing the chance of problem solving, self-reliance and the power of negotiation. In addition, it included the push process on strategic policy which intensify the social development in each aspect effectively and continuously.

Keywords : Marathon; Social Network; Results from Social Network of Marathon Runners

บทนำ

กีฬามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ทั้งในด้านสุขภาพ พลานามัย และด้านจิตใจ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ประชาชนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้กีฬาจึงถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและชุมชน โดยในประเทศไทยทั่วโลกจะอาศัยกระบวนการของกีฬาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งดีๆ ให้เกิดขึ้น อาทิ นำกีฬา มาสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วม สร้างเครือข่ายชุมชน ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกในการดำรงชีวิตที่มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อนานาชาติ เคารพในสิทธิของตนเองและผู้อื่น อันเป็นรากฐานที่ดีของสังคม (ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์, 2558) การวิ่ง ถือได้ว่าเป็นกีฬาที่เก่าแก่ซึ่งเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์ เนื่องจากในอดีตมนุษย์ต้องอาศัยการวิ่งในการอยู่อาศัย ไม่ว่าจะเป็นการวิ่งเร็วเพื่อให้พ้นจากสัตว์ร้าย การวิ่งไล่เพื่อจับสัตว์เอาไว้เป็นอาหาร และหากพิจารณาถึงการเล่นกีฬาและการออกกำลังกาย

¹คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 12/106 แพลตคลองจัน แขวงคลองจัน เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร
โทร : 088-224-9283 E-mail : songsak.rakpuang@gmail.com

จะพบว่า การวิ่งถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาในเกือบทุกประเภท ปัจจุบันการวิ่งเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมอย่างมากจากผู้รักในการออกกำลังกาย เนื่องจากการออกกำลังกายด้วยการวิ่งใช้งบประมาณน้อย สามารถวิ่งเมื่อไรหรือวิ่งที่ไหนก็ได้ และเป็นเรื่องง่ายที่ทุกคนสามารถทำได้จริง ซึ่งเห็นได้จากการจัดกิจกรรมวิ่งตามสถานที่ต่างๆ จะมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก เช่น งานวิ่งรายการจอมบึงมาราธอน จังหวัดราชบุรี ที่มีผู้เข้าร่วมงานเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี โดยในปี 2558 มีผู้เข้าร่วมจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 5,000 คน ส่วนในปี 2559 มีผู้เข้าร่วมเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 7,000 คน (สหพันธ์กรีฑานานาชาติ, 2558) อีกทั้งการวิ่งมีประโยชน์มากมายต่อสุขภาพ เช่น ป้องกันโรคหลอดเลือดหัวใจ ป้องกันโรคเบาหวาน เป็นต้น โดยตลอดระยะเวลา 30 ปี (พ.ศ.2530-2560) ที่ผ่านมามีการจัดการแข่งขันวิ่งมาราธอนในประเทศไทยได้รับการพัฒนา มาโดยตลอด จนในปัจจุบันพบว่ามีการจัดการแข่งขันวิ่งมาราธอนในประเทศไทย รวม 9 ภูมิภาค 77 จังหวัด มีมากกว่า 300 สนามต่อปี (จุฬา เอียวภูเก็ต, 2557) นอกจากนี้ ในอีกแง่มุมหนึ่งการวิ่งมาราธอนสามารถสร้างสรรค์ให้เกิดสิ่งดีๆ ในสังคมได้ ดังจะเห็นได้จากในปัจจุบันมีการจัดงานวิ่งเพื่อระดมทุนในการช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ ตัวอย่างที่ชัดเจน คือ การจัดโครงการก้าวคนละก้าว ครั้งที่ 2 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อระดมทุนทรัพย์ในการจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ที่ยังขาดแคลนให้กับโรงพยาบาลและเพื่อเป็นกำลังใจแก่บุคลากรทางการแพทย์ (อาทิวราห์ คงมาลัย, สัมภาษณ์) โดยสรุปยอดบริจาคเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้นประมาณ 1,380 ล้านบาท ซึ่งโครงการก้าวคนละก้าวนี้ นำวิ่งโดยนักวิ่งชื่อดังของเมืองไทย “นายอาทิวราห์ คงมาลัย” หรือ “ตูน บอดี้สแลม” จากปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการวิ่งมาราธอนสามารถเสริมสร้างให้เกิดความร่วมมือกันในด้านต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงเล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่ผู้อ่านพึงจะได้รับจากบทความนี้ จึงถือโอกาสในการรวบรวมข้อมูลเพื่อ ย้ำเตือนถึงความท้าทายของการวิ่งมาราธอนในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถใช้กีฬาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีลำดับดังนี้

1. วิวัฒนาการของการวิ่งมาราธอนในประเทศไทย
2. แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม
3. ผลที่เกิดจากเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน
4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคมกับการวิ่งมาราธอน
5. การรวมกลุ่มของนักวิ่งมาราธอนก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคม

วิวัฒนาการของการวิ่งมาราธอนในประเทศไทย

การวิ่งมาราธอนในประเทศไทย ยุคที่ 1 (พ.ศ.2526-2554)

กระแสความนิยมในด้านการวิ่ง (Thai Running Boom) ในยุคแรก เริ่มต้นมาจากศาสตราจารย์นายแพทย์อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม ผู้ซึ่งบุกเบิกกระแสการวิ่งและเป็นผู้สร้างตำนานการวิ่งขึ้นในประเทศไทย ศ.นพ.อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม เคยป่วยเป็นโรคหัวใจ เมื่อครั้งตอนอายุ 40 ปี เนื่องมาจากการใช้ชีวิตที่ไม่ใส่ใจดูแลสุขภาพของตนเอง แต่หลังจากที่ป่วยเป็นโรคหัวใจ ศ.นพ.อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม ไม่ยอมแพ้ต่อโรคร้ายหันมาฟื้นฟูสมรรถภาพหัวใจของตนเองโดยออกกำลังกายด้วยการวิ่ง ซึ่งสุดท้ายแล้ว ศ.นพ.อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม ได้หายจากโรคหัวใจและกลับมามีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงอีกครั้ง หลังจากนั้นได้เขียนหนังสือ “วิ่งสู่อชีวิตใหม่” ซึ่งเป็นหนังสือที่ถ่ายทอดประสบการณ์ความเจ็บป่วยของตนเอง โดยเขียนขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าและทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้อ่านทั้งหลายตระหนักว่าหน้าที่การดูแลสุขภาพทั้งกายและใจให้เข้มแข็งสมบูรณ์ อยู่เสมอเป็นหน้าที่ของเราเอง นอกจากนี้หนังสือวิ่งสู่อชีวิตใหม่ ยังเป็นตำราที่สร้างแรงบันดาลใจให้อีกหลายคนหันมาดูแลสุขภาพด้วยการวิ่ง และเป็นหนังสือที่เปลี่ยนแปลงชีวิตคนมาแล้วจำนวนมาก (อุดมศิลป์ศรีแสงนาม, 2528) ทั้งนี้ ศ.นพ.อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม เป็นคนไทยคนแรกๆ ที่ริเริ่มจัดงานวิ่งขึ้นในเมืองไทย ในรายการ “วิ่งลอยฟ้าเฉลิมพระเกียรติ The Royal Marathon Bangkok” เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2530 ณ กรุงเทพมหานคร ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์การวิ่งของประเทศไทย เพราะนอกจากเป็นการจัดวิ่งระยะทางไกลระดับมาราธอน คือ 42.195 กิโลเมตร ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกแล้วนั้น ยังมีนักวิ่งทุกประเภทเข้าร่วมงานวิ่งกันอย่างเนืองแน่น โดยรวมจำนวนนักวิ่งทั้งหมดมากกว่า 100,000 คน (วรเทพ มากโกคา, 2559) นอกจากนั้นแล้ว ศ.นพ.อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม ยังเป็นผู้บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องวิ่งเพื่อสุขภาพให้กับหน่วยงานต่างๆ ทั้ง

ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดซึ่งได้บรรยายเรื่องการวิ่งมากกว่า 400 ครั้ง เมื่อไปบรรยายที่ใดก็จะได้รับความสนใจจากผู้ที่มาจับ ฟัง ซึ่งช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้คนหันมาออกกำลังกายดูแลสุขภาพทั้งกายและจิตใจ (ณรงค์ เทียมเมฆ, สัมภาษณ์) ทั้งนี้กล่าว ได้ว่า ศ.นพ.อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม เป็นผู้ขับเคลื่อนการวิ่งให้ได้รับความนิยมในเมืองไทย จนเป็นที่มาของการตั้งชมรมนักวิ่งขึ้น ในประเทศไทย และที่สำคัญ ศ.นพ.อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม เป็นผู้ริเริ่มให้เกิดเครือข่ายทางสังคมของนักวิ่งในยุคเริ่มต้น

การวิ่งมาราธอนในประเทศไทย ยุคที่ 2 (พ.ศ.2554-2559)

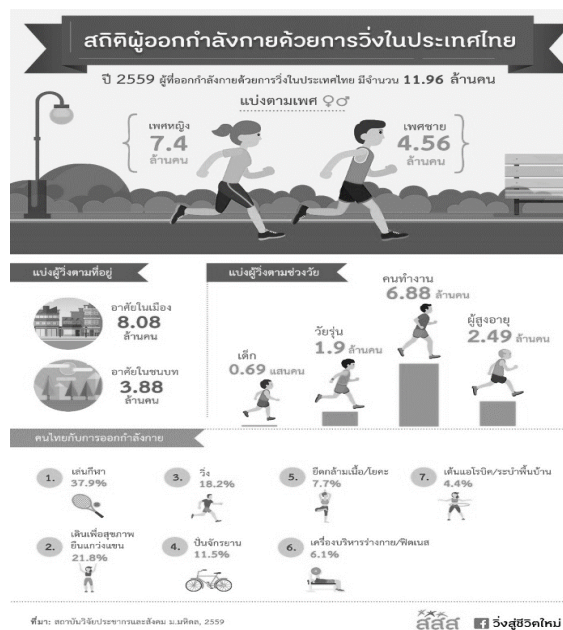
ในปี พ.ศ.2554 วงการวิ่งในประเทศไทยเริ่มได้รับความนิยมน้อยลง ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงมีความคิดริเริ่มในการจัดตั้งชมรมวิ่ง ให้เป็นรูปธรรมขึ้น โดยใช้วิธีการรวบรวมชมรมวิ่งต่างๆ ประมาณ 100 ชมรม ทั่วประเทศ ร่วมกันพัฒนาและก่อตั้ง “สมาพันธ์ชมรมเดินวิ่งเพื่อสุขภาพไทย” ขึ้นในปี พ.ศ.2554 จากการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริม สุขภาพ (สสส.) (ณรงค์ เทียมเมฆ, สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2560) โดยเชิญ ศ.นพ.อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม มาดำรง ตำแหน่งประธาน ซึ่งถือเป็นประธานคนแรกของสมาพันธ์ชมรมเดินวิ่งเพื่อสุขภาพไทย ต่อมาเมื่อเกิดการจัดตั้งขึ้นของสมาพันธ์ฯ จึงก่อให้เกิดภาคีเครือข่ายของนักวิ่งที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นโดยสมาพันธ์ฯ แบ่งออกเป็น 10 เครือข่าย กระจายอยู่ตามภูมิภาค ต่างๆ ของประเทศโดยแต่ละเครือข่ายจะมีผู้ดูแล ตัวแทนผู้ประสานงานหลัก และมีการพบปะปรึกษาหารือ รวมไปถึงแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ให้ความรู้ซึ่งกันและกัน โดยมีสมาพันธ์ฯ กลางเป็นผู้สนับสนุนด้านงบประมาณ ด้านองค์ความรู้ นอกจากนี้ทาง สมาพันธ์ฯ ได้จัดทำวารสาร Thai Jogging เพื่อใช้เป็นเครื่องมือและสื่อกลางในการสื่อสารให้กับนักวิ่งที่เป็นสมาชิกใหม่และ สมาชิกเก่า รวมไปถึงผู้ที่สนใจ (ทงศักดิ์ ศุภทรัพย์, สัมภาษณ์)

ต่อมาในปี พ.ศ.2555 กระแสการวิ่งในเมืองไทยกลับมาได้รับความสนใจในวงกว้างอีกครั้ง จากกระแสภาพยนตร์เรื่อง “รัก 7 ปี ดี 7 หน” ซึ่งเนื้อเรื่องว่าด้วยความรักและชีวิตของคู่ต่างวัย โดยมีการวิ่งมาราธอนเป็นตัวดำเนินเรื่องระหว่างคนสองคนที่หันมา ออกกำลังกาย เพื่อดูแลสุขภาพและต้องการเอาชนะขีดจำกัดของตัวเอง ซึ่งนอกจากภาพยนตร์เรื่องนี้จะสร้างแรงบันดาลใจให้ หลายคนหันมาออกกำลังกายแล้ว ในอีกแง่มุมหนึ่งยังสะท้อนให้เห็นเสน่ห์ของการของวิ่ง โดยเฉพาะวัยรุ่นที่เริ่มรู้จักเสน่ห์ของ การวิ่งจากภาพยนตร์เรื่องดังกล่าว หนึ่งในบุคคลที่ได้รับอิทธิพลจากภาพยนตร์เรื่องนี้คือ นายอาทิตย์วราห์ คงมาลัย หรือตูน บอดี้สแลม ศิลปินที่ต่อมาผันตัวกลายเป็นนักวิ่งที่ทุ่มเทกับการวิ่งและสร้างวินัยให้ตัวเองวิ่งมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ ว่าภาพยนตร์เรื่องรัก 7 ปี ดี 7 หน เป็นจุดเริ่มต้นของกระแสความนิยมการออกกำลังกายด้วยการวิ่ง หรือ Thai Running Boom ในยุคที่ 2 ของประเทศไทย ประกอบกับในช่วงต้นปี พ.ศ.2559 ได้เกิดกิจกรรม “Bogie99 5K Running Challenge” โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อรณรงค์ให้คนไทยหันมาใส่ใจดูแลสุขภาพโดยการออกกำลังกาย และระดมทุนบริจาคเพื่อการกุศล กิจกรรมนี้ จัดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2559 ณ สวนลุมพินี โดยนายทงศักดิ์ ศุภทรัพย์ดารานักแสดง หรือที่นักวิ่งรู้จักกันในนาม “พินง” ได้ชักชวนกลุ่มนักวิ่งมาต่อแถววิ่งเป็นขบวนรถไฟ (ณรงค์ เทียมเมฆ, สัมภาษณ์) เพื่อระดมทุนช่วยเหลือ ชาวไทยภูเขา หลังจากนั้นได้ส่งคำท้าไปถึงบุคคลอีก 9 คน ให้จัดขบวนรถไฟนักวิ่ง วิ่งเป็นระยะทาง 5 กิโลเมตร พร้อมกับ ร่วมบริจาคเงินเพื่อการกุศล เช่น นายชัชชาติ สิทธิพันธุ์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม คุณเจมส์ เรื่องศักดิ์ ลอยชูศักดิ์ นักร้อง และ นักแสดงครูดิน สถาวร จันทร์ผ่องศรี อดีตนักวิ่งทีมชาติไทยและผู้เชี่ยวชาญด้านการวิ่งของเมืองไทยนายอิทธิพล สมุทรทอง ผู้ก่อตั้ง 42.195K. Club เราจะไปมาราธอนด้วยกัน อาจารย์ณรงค์ เทียมเมฆ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิ่ง และ นายกฤษดา เรืองอารีย์รัชต์ ผู้อำนวยการไทยพีบีเอส เป็นต้น โดยท้ายที่สุดแล้วกิจกรรม Bogie 99 ได้รับความสนใจเป็น วงกว้างและเกิดขึ้นในหลายจังหวัด มีการรวมกลุ่มกันวิ่งเป็นขบวนรถไฟพร้อมทั้งร่วมบริจาคเงินเพื่อการกุศล และยังมีผู้ที่รัก การออกกำลังกายร่วมกิจกรรมการกุศลจัดวิ่งรอบหมู่บ้าน สวนสาธารณะ พร้อมกับบันทึกภาพและวิดีโอมาแลกเปลี่ยนกันชม อย่างคึกคักซึ่งถือเป็น Thai Running Boom ยุคที่ 2 ของประเทศไทย

การวิ่งมาราธอนในประเทศไทย ยุคที่ 3 (พ.ศ. 2559-ปัจจุบัน)

ในปี พ.ศ.2559 กระแสการวิ่งในประเทศไทยนับได้ว่าได้รับความนิยมอย่างมากที่สุด ดังจะเห็นได้จากสถิติผู้ออกกำลังกาย ด้วยการวิ่งในประเทศไทย จากเดิมในปี พ.ศ.2554 มีจำนวนนักวิ่งในประเทศไทย 5.5 ล้านคน ต่อมาในปี พ.ศ.2559 จำนวน นักวิ่งในประเทศไทยเพิ่มขึ้นเป็น 11.96 ล้านคน โดยแบ่งเป็นเพศหญิง จำนวน 7.4 ล้านคน และเป็นเพศชาย 4.56 ล้านคน หากจำแนกตามวัย พบว่า วัยทำงานมีจำนวนมากที่สุด จำนวน 6.88 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 57.5 รองลงมาคือวัยสูงอายุ

จำนวน 2.49 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 20.8 วัยรุ่น จำนวน 1.9 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 16 และวัยเด็ก จำนวนประมาณ 7 แสนคน คิดเป็นร้อยละ 5.7 ซึ่งหากเปรียบเทียบผู้ที่ออกกำลังกายด้วยการวิ่งที่อาศัยอยู่ในเมืองกับชนบท พบว่า นักวิ่งในเมืองมีจำนวน 8.08 ล้านคน ร้อยละ 67.6 และอาศัยในชนบทจำนวน 3.88 ล้านคน ร้อยละ 32.4 ตามแผนภาพที่ 1 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2559) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยหันมาใส่ใจในการออกกำลังกายด้วยการวิ่งกันมากขึ้น ประกอบกับในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันมีการจัดงานวิ่งในทุกสัปดาห์ ทั้งลักษณะงานเล็กและงานใหญ่ระดับประเทศที่มีแบรนด์ใหญ่เป็นผู้สนับสนุน โดยในแง่ของการตลาดงานวิ่งกลายเป็นหนึ่งในวิธีประชาสัมพันธ์แบรนด์ หลายภาคธุรกิจที่ไม่เกี่ยวข้องกับวงการวิ่งมาก่อนก็เลือกที่จะจัดงานวิ่ง เพื่อให้แบรนด์ได้ใกล้ชิดลูกค้าหรือว่าที่ลูกค้ามากยิ่งขึ้น อาทิ Together Run ของเครือ The Mall Group, Samsung Galaxy 10K หรือ A Day Human Run เป็นต้น ในด้านระบบการจัดการงานวิ่งก็พัฒนาดีกว่าในอดีต งานวิ่งเริ่มมีการสร้างแนวคิดที่สร้างสรรค์ นำการตลาดมาสร้างจุดขาย ซึ่งหากเป็นในอดีตงานวิ่งก็ใช้แค่พื้นที่ระดับบางส่วนหรือไม่ก็สวนสาธารณะ การจัดรูปแบบงานไม่ได้จริงจังเท่ากับปัจจุบันที่มีการจัดงานอย่างเป็นระบบและสร้างความรู้สึกร่วมกันให้ผู้เข้าร่วมงานรู้สึกว่าเป็น “นักกีฬา” อย่างแท้จริง โดยปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้กระแสการวิ่งยิ่งได้รับความนิยมเป็นทวีคูณ (ณรงค์ เทียมเมฆ, สัมภาษณ์)

แผนภาพที่ 1 สถิติผู้ออกกำลังกายด้วยการวิ่งในประเทศไทย ปี พ.ศ.2559
(สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2559)

อีกหนึ่งสิ่งที่กระตุ้นให้กระแสวิ่งเติบโตก็คือ โลกออนไลน์ (Social Media Network) ในวงการวิ่งโลกออนไลน์คือ ช่องทางที่ช่วยกระจายข่าวสารและสร้างให้วงการเติบโตเป็นกลุ่มก้อน หากเป็นในอดีตการประชาสัมพันธ์งานวิ่งสักงานคงหนีไม่พ้นการโฆษณาเป็นกลุ่มในวงจำกัด แต่เมื่อมีสื่อออนไลน์ เช่น Facebook การกระจายข่าว การสร้างเพจเพื่อรวมกลุ่มกันอย่างอิสระทำได้ง่ายมากขึ้นรวมไปถึงในระดับปัจเจกชน ช่องทางออนไลน์กลายเป็นพื้นที่แสดงกิจกรรมหรือสถิติการวิ่งของตัวเองให้ผู้อื่นได้รับรู้ด้วย ซึ่งได้กลายเป็นแรงบันดาลใจหรือเป็นแรงกระตุ้นให้เพื่อนในสังคมออนไลน์ของเราออกวิ่งอย่างไม่รู้ตัวส่งผลให้วงการวิ่งค่อยๆ เติบโตขึ้นไปด้วยเช่นกันต่อมาในช่วงปลายปี พ.ศ.2559 ได้เกิดโครงการก้าวคนละก้าว เพื่อโรงพยาบาลบางสะพาน โดยนักวิ่งชื่อดังของเมืองไทย นายอาทิตย์ วุฒิบงษ์ หรือ ตูน บอดี้สแลม ซึ่งทำการระดมทุนด้วยการวิ่งระยะไกล เริ่มต้นจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ถึงโรงพยาบาลบางสะพาน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์รวมระยะทางทั้งสิ้นกว่า 400 กิโลเมตร เพื่อระดมทุนช่วยเหลือโรงพยาบาลบางสะพานในการซื้อเครื่องมือแพทย์ที่ขาดแคลน และสามารถระดมทุนจากคนไทยทั่วประเทศได้จำนวน 85 ล้านบาท

หลังจากนั้นปลายปี พ.ศ.2560 คุณ บอดี้สแลม ได้นำข้อมูลที่ได้จากกิจกรรม “ก้าวคนละก้าวเพื่อโรงพยาบาลบางสะพาน” มาวิเคราะห์และพบว่าหนึ่งในข้อมูลที่น่าสนใจคือการระดมทุนช่วยเหลือแก่ “โรงพยาบาลศูนย์” ซึ่งเป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ตามจุดยุทธศาสตร์ของกระทรวงสาธารณสุขทั่วประเทศ ซึ่งต้องรับหน้าที่เป็น “ศูนย์กลางการรักษาให้จังหวัดใกล้เคียง” ในการส่งผู้ป่วยการรักษาที่ซับซ้อนมาให้ ซึ่งคุณเชื่อว่าการระดมทุนเพื่อมอบให้กับโรงพยาบาลศูนย์ต่างๆ ทั่วประเทศจะเป็นวิธีการบริจาคที่สามารถกระจายความช่วยเหลือได้กว้างที่สุด จึงได้จัดโครงการก้าวคนละก้าว ครั้งที่ 2 เพื่อระดมทุนซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ให้ 11 โรงพยาบาลศูนย์โดยเริ่มวิ่งจากอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ไปสิ้นสุดที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย รวมระยะทาง 2,191 กิโลเมตร โดยหลังจากเสร็จสิ้นโครงการก้าวคนละก้าว ครั้งที่ 2 สรุปยอดบริจาคเงินทั้งสิ้นประมาณ 1,380 ล้านบาท (อาทิวราห์ คงมาลัย, สัมภาษณ์) ทั้งนี้โครงการก้าวคนละก้าวของคุณ บอดี้สแลม ได้สร้างปรากฏการณ์รวมน้ำใจคนไทยไว้มากที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ สิ่งที่สังคมได้รับนอกเหนือจากเงินช่วยเหลือโรงพยาบาล คือตัวอย่างในการทำมาความดี การเสียสละ และช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้คนไทยหันมาออกกำลังกายด้วยการวิ่งจนเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมไปทั่วประเทศ ซึ่งส่งผลให้เกิด Thai Running Boom ในยุคที่ 3

แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม

มนุษย์ในฐานะปัจเจกไม่สามารถดำรงอยู่ได้เพียงลำพัง ส่งผลให้มนุษย์ต้องหันมาอยู่รวมกันในลักษณะสังคม การดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดทำให้เกิดการแสวงหากลุ่ม เพื่อเป็นหลักประกันว่าเมื่อใดที่เดือดร้อนหรือต้องการความช่วยเหลือต่างฝ่ายก็จะเข้ามาดูแลซึ่งกันและกัน ปรากฏการณ์เช่นนี้มีมาอย่างยาวนานและดำรงอยู่ในทุกสังคม หรือ ที่เรียกกันว่า “เครือข่ายทางสังคม” ซึ่งเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล กลุ่ม องค์กร ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน มีการประสานความร่วมมือกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การติดต่อสื่อสาร การมีส่วนร่วมของสมาชิก เพื่อเสริมสร้างพลัง และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ภายใต้การมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์อันหนึ่งอันเดียวกัน (พระดาวเหนือ บุตรสีทา, 2557) ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการและนักวิจัยได้จำแนกเครือข่ายทางสังคมไว้หลายประเภท สรุปได้ดังนี้

เครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม ได้แก่ เครือข่ายที่ใช้ประเด็นกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่ม โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคีอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง (พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), 2547) โดยเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรมนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากประเด็นปัญหาและความสนใจของผู้ที่ทำงานในกิจกรรมนั้นๆ แล้วหาแนวร่วมและพัฒนาเครือข่ายขึ้นมา ดังนั้น กิจกรรมความสัมพันธ์ของเครือข่ายจึงเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของหลายๆ ฝ่ายที่ต้องการจะแก้ไขปัญหาเหล่านั้นและใช้ความเป็นเครือข่าวนั้น เป็นเครื่องมือในการพัฒนากิจกรรม ทั้งนี้กิจกรรมการทำงานของเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม (นฤมล นิราทร, 2543) ส่วนใหญ่จะมีลักษณะการทำงานแบบแนวราบ เพราะเกิดจากความสนใจในประเด็นเดียวกันของบุคคล กลุ่มองค์กร ในขณะที่ความสัมพันธ์มีทั้งแนวตั้งและแนวราบ แต่โดยส่วนใหญ่เป็นแนวราบ

เครือข่ายทางสังคมแบบจำกัดขอบเขต (Socio-centric network) เป็นเครือข่ายที่เรียกว่า “เครือข่ายในกล่อง” (Network in a box) เครือข่ายประเภทนี้ได้แก่การเชื่อมโยงของเพื่อนในชั้นเรียนการเชื่อมโยงระหว่างผู้บริหารองค์กรหรือระหว่างบุคลากรในองค์กรซึ่งเครือข่ายเหล่านี้เป็นเครือข่ายระบบปิดโดยด้านวิชาการสามารถศึกษาโครงสร้างของเครือข่ายได้อย่างชัดเจน

เครือข่ายแบบระบบเปิด (Open-system network) เครือข่ายแบบระบบเปิดเป็นเครือข่ายที่มีขอบเขตไม่ชัดเจนเช่นเครือข่ายชนชั้นนำในสังคมไทยหรือการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรหรือห่วงโซ่ของอิทธิพลในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายหรือการนำวิธีการแบบใหม่มาใช้ในองค์กรหรือการบริหารประเทศเครือข่ายประเภทนี้เป็นเครือข่ายที่น่าสนใจที่สุดแต่การศึกษาก็ทำได้ยากที่สุดเช่นเดียวกัน (พิชาย รัตนดิถก ณ ภูเก็ต, 2552)

ดังนั้น การจำแนกเครือข่ายทางสังคมจึงเป็นส่วนหนึ่งของการชี้ให้เห็นความแตกต่างของการจัดแบ่งเครือข่ายตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งอาจแบ่งลักษณะและประเภทของเครือข่ายโดยนัยอื่นๆ ได้อีก อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะจัดลักษณะประเภทของเครือข่ายในรูปแบบใด กิจกรรมและความสัมพันธ์ของเครือข่ายเป็นสิ่งที่สำคัญมากกว่า เพราะการที่จะเป็นเครือข่ายและรักษาความเป็นเครือข่ายให้ยั่งยืนนั้น จะต้องมีการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง โดยเครือข่าย

ในแต่ละประเภทยังจะต้องมีกระบวนการทำงานของเครือข่าย ซึ่งสิ่งที่ได้รับนอกเหนือจากผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และ เป้าหมายที่กำหนดไว้แล้ว ในอีกแง่มุมหนึ่งเครือข่ายทางสังคมจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่าย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยผลที่เกิดจากเครือข่ายทางสังคม สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง ดังนี้

ด้านสังคม ก่อให้เกิดผลในด้านการเกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยกระบวนการเรียนรู้นั้นจะช่วยให้บุคคลและองค์การได้มีการปรับตัวในการแสวงหาความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ และแนวร่วมใหม่อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งก่อให้เกิดเวทีกลางในการประสานงานร่วมกัน กล่าวคือ เครือข่ายทางสังคมเป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการประสานความเข้าใจระหว่างกันในด้านต่างๆ ทั้งด้านวัตถุประสงค์ ด้านขอบข่าย ด้านแผนการทำงาน ด้านวิธีการทำงาน ตลอดจนแนวทางปฏิบัติให้ไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจอันจะส่งผลให้เกิดความช่วยเหลือกันในสังคม (พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), 2547) โดยท้ายที่สุดนี้เครือข่ายทางสังคมอาจเป็นจุดเริ่มต้นที่ก่อให้เกิดภาคประชาสังคมขึ้นได้ และก่อให้เกิดการพึ่งพาตนเอง เมื่อเครือข่ายมีกระบวนการทำงานที่เข้มแข็งและสามารถแก้ไขปัญหาของเครือข่ายได้แล้ว เครือข่ายและสมาชิกในเครือข่ายก็สามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้ โดยในการพึ่งพาตนเองนั้น เป็นทั้งการพึ่งพาในเรื่องของทุน ทรัพยากร ความรู้ และการจัดการ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคมและการพัฒนาศักยภาพของเครือข่ายที่ต่อเนื่อง

ด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ เครือข่ายที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่แล้ว มักจะเป็นเครือข่ายในเชิงพื้นที่ที่ภาคประชาชนได้ร่วมกันก่อตั้งขึ้น โดยมองเห็นความสำคัญในการแก้ไขปัญหาในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากร ไม่ว่าจะเป็นดิน น้ำ ป่า ภูเขา ซึ่งหากไม่มีการรวมกลุ่มกัน กระบวนการดังกล่าวอาจไม่เกิดขึ้น สุดท้ายก็กลายเป็นปัญหาที่ยากต่อการแก้ไข ดังนั้น การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายจึงถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของเครือข่ายในการที่จะร่วมกันพัฒนาและจัดการกับทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งเครือข่ายเพื่อการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นนี้มีพลังการขับเคลื่อนในหลายๆ พื้นที่ เช่น เครือข่ายสิ่งแวดล้อมในอำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เป็นต้น ทั้งนี้หากมีการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมก็จะนำมาซึ่งรายได้ที่เพิ่มขึ้นของเครือข่ายและท้องถิ่นนั้นๆ อีกด้วย

ด้านการเมืองการปกครอง กล่าวคือ การเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา โดยกลุ่มเครือข่ายจำนวนไม่น้อยที่พยายามผลักดันในการแก้ไขปัญหาภายในกลุ่มองค์กรของตน แต่ส่วนหนึ่งไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากปัญหาที่ประสบอยู่นั้นเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กรอื่น หรือเป็นปัญหาอื่นๆ การรวมกลุ่มและการประสานงานกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องจึงเป็นการเพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหา เพราะเป็นการระดมความคิดเห็น และความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ ที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม (พระดาเวหนือ บุตรสีทา, 2557) อีกทั้งทำให้เกิดกระบวนการผลักดันเชิงนโยบาย โดยเครือข่ายสามารถที่จะเป็นผู้ปลุกกระแสบางเรื่อง เพื่อปลุกให้สังคมเกิดความตื่นตัวในเรื่องนั้นๆ และอาจรวมถึงการขยายผลออกไปในวงกว้างขึ้นได้ด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับความกว้างและความเข้มแข็งของเครือข่าย รวมไปถึงความสามารถของเครือข่ายในการครอบคลุมกลุ่มคนหลักๆ ของสังคม ความต่อเนื่องของกิจกรรม และความเป็นเอกภาพในการร่วมมือ ซึ่งปัจจุบันประเด็นปัญหาสาธารณะจำนวนไม่น้อยที่เกิดขึ้นและสามารถนำไปสู่ข้อยุติด้วยพลังของเครือข่ายและการจัดการในเชิงนโยบาย

การรวมกลุ่มของนักวิ่งมาราธอน ก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคม

เนื่องจากการจัดงานวิ่งมาราธอนในแต่ละครั้งมีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมากส่งผลให้เกิดการพบปะพูดคุยการสร้างสัมพันธ์ภาพกันระหว่างนักวิ่ง ท้ายที่สุดจึงก่อให้เกิดการรวมกลุ่มกัน โดยสาเหตุของการรวมกลุ่มของนักวิ่งมาราธอน แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

- 1) ความสนใจในประเด็นเดียวกันหรือมีจุดมุ่งหมายที่เหมือนกัน คือ การรักและชื่นชอบด้านการวิ่งเพื่อส่งเสริมให้ตนเองมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงและมีจิตใจที่สมบูรณ์ รวมไปถึงได้พบเจอเพื่อนนักวิ่งทั้งคนเก่าและคนใหม่ (รัฐ จิโรจน์วณิชชากร, สัมภาษณ์)
- 2) ความต้องการแบ่งปันและส่งต่อสิ่งดีๆ ให้กับผู้อื่น เนื่องจากมองว่าการส่งต่อเป็นเรื่องสำคัญที่ควรปลูกฝังค่านิยมดังกล่าวให้กับคนในสังคม โดยหากสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการให้และการแบ่งปัน สิ่งเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้สังคมไทยมีบรรยากาศที่ดีในการอยู่ร่วมกัน รวมถึงสังคมไทยจะมีความน่าอยู่มากยิ่งขึ้น (ทงศักดิ์ ศุภทรัพย์, สัมภาษณ์)

3) การได้รับการเชิญชวนจากเพื่อนหรือคนรอบข้างให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน โดยสมาชิกแต่ละคนมีความเต็มใจที่จะมารวมกลุ่มและทำกิจกรรมร่วมกัน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมและการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งไม่ได้มีการบังคับแต่อย่างใด บางคนมารวมกลุ่มเป็นเครือข่ายด้วยความชอบส่วนตัว แต่บางคนมารวมกลุ่มโดยการชักชวนจากเพื่อน ญาติพี่น้องหรือสมาชิกในกลุ่ม (พฤษภา เลิศสุกิตติพิงศา, สัมภาษณ์)

การรวมกลุ่มกันได้ออกให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนขึ้น ซึ่งจัดอยู่ในประเภทเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม ที่ใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่ม โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งในการรวมกลุ่มเกิดจากความสนใจในประเด็นเดียวกัน คือ ความสนใจในด้านการวิ่ง ซึ่งภายหลังได้หาแนวร่วมและร่วมกันพัฒนาเครือข่าย ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิ การซ้อมวิ่ง การจัดงานวิ่งเพื่อการกุศล รวมไปถึงการทำกิจกรรมเพื่อสังคมผ่านการวิ่งในด้านความสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายมีทั้งในรูปแบบแนวตั้งและแนวนราบ แต่โดยส่วนใหญ่จะเน้นความสัมพันธ์ในรูปแบบแนวนราบที่ไม่เป็นทางการ เพราะกลุ่มนักวิ่งมาราธอนเป็นผู้ที่รักอิสระ มีลักษณะนิสัยเอื้ออาทร มีความเป็นกันเอง ส่งผลให้สมาชิกในเครือข่ายอยู่กันแบบพี่น้อง ถ้อยทีถ้อยอาศัย ไม่เน้นการบังคับกัน เน้นความเท่าเทียม รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนและแบ่งปันความรู้ประสบการณ์ให้กันอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า ลักษณะการดำเนินงานของสมาชิกในเครือข่าย โดยส่วนใหญ่เน้นการทำงานแนวนราบในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เน้นการทำงานด้วยจิตอาสาตามความถนัดของสมาชิก โดยทำงานร่วมกันบนพื้นฐานการช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน มากกว่าการทำงานแบบสายการบังคับบัญชา ทั้งนี้เพื่อรักษาบรรยากาศของการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความสัมพันธ์ที่ดี (สมิตดา สังขะโพธิ์, สัมภาษณ์)

ผลที่เกิดจากเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน

ผลที่เกิดจากเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

ด้านสังคม พบว่า การวิ่งก่อให้เกิดการสร้างมิตรภาพที่ดีระหว่างนักวิ่งด้วยกันเอง ทั้งนักวิ่งหน้าเก่าและนักวิ่งหน้าใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากการวิ่งเป็นการออกกำลังกายที่ช่วยส่งเสริมให้มีสุขภาพที่แข็งแรง จึงทำให้บางคนหันมาออกกำลังกายด้วยการวิ่ง และตระหนักถึงการดูแลสุขภาพของตนเองมากยิ่งขึ้น (ณรงค์ เทียมเมฆ, สัมภาษณ์) อีกทั้งการวิ่งเป็นเครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้กับสังคมไทย อาทิ การเสียสละ การให้และการแบ่งปัน เป็นต้น โดยปัจจุบันมีการจัดงานวิ่งการกุศลเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนที่ขาดโอกาส รวมถึงใช้การวิ่งเป็นสื่อกลาง เพื่อระดมทุนในการช่วยเหลือสังคมในด้านต่างๆ เช่น การจัดโครงการก้าวคนละก้าว เพื่อระดมทุนทรัพย์ในการจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ที่ยังขาดแคลนให้กับโรงพยาบาล และเพื่อเป็นกำลังใจให้กับบุคลากรทางการแพทย์ รวมถึงเป็นแรงบันดาลใจให้คนไทยหันมาดูแลสุขภาพด้วยการออกกำลังกาย (อาทิวราห์ คงมาลัย, สัมภาษณ์) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า การวิ่งเปรียบเสมือนเวทีกลางในการประสานงานร่วมกัน โดยใช้การจัดกิจกรรมเป็นช่องทางที่ก่อให้เกิดการประสานความเข้าใจระหว่างกันในด้านต่างๆ อันจะส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยกระบวนการเรียนรู้นี้จะช่วยให้บุคคลและองค์กรได้มีการปรับตัวในการแสวงหาความรู้ใหม่ และแนวร่วมใหม่อย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาให้เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคม ซึ่งตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การจัดงานวิ่งเทรล CompressportUTN100 ณ อำเภอปัว จังหวัดน่าน ซึ่งหลังจากเสร็จกิจกรรมงานวิ่ง ผู้จัดได้รวบรวมเงินไปบริจาคให้กับพื้นที่และได้นำเงินส่วนหนึ่งไปสร้างสนามเด็กเล่นให้กับโรงพยาบาลบ่อเกลือ จังหวัดน่าน อีกทั้งมีการแจกทุนการศึกษาให้กับนักเรียนที่อำเภอปัว จังหวัดน่าน รวมถึงมีการนำสิ่งของไปบริจาคให้กับคนในชุมชน โดยกิจกรรมเหล่านี้เป็นความต้องการของพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้จัดงานที่ประสงค์คืนกำไรสู่สังคม (สุวิทย์ จันทวงศ์, สัมภาษณ์) นอกจากนี้ การวิ่งก่อให้เกิดความสามัคคีของคนในสังคม โดยผลสัมฤทธิ์จากโครงการก้าวคนละก้าวเป็นตัวอย่างที่ดีของสังคมที่แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ด้วยการระดมทุนจัดซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์มอบให้กับโรงพยาบาล ซึ่งความสำเร็จจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากขาดพลังน้ำใจ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมของพี่น้องประชาชนทั่วทั้งประเทศ รวมถึงความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน

ด้านเศรษฐกิจ พบว่า เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน ส่งเสริมให้เกิดการสร้างอาชีพและรายได้ ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจ กระตุ้นให้เกิดการใช้จ่ายใช้สอย โดยจากการรวบรวมสถิติการจัดงานวิ่งทั่วประเทศ ซึ่งได้รวบรวมการแข่งขันวิ่งทุกระดับ พบว่า ปี พ.ศ.2560 มีจำนวนทั้งสิ้น 696 รายการ เฉลี่ยเดือนละ 58 รายการ หรือสัปดาห์ละ 13 รายการ เพิ่มขึ้นถึง 225 รายการจากปี พ.ศ.2559 ที่มีการจัดแข่งขัน 471 รายการ (BLT Bangkok, 2017) ทั้งนี้หากพิจารณาในด้านงบประมาณการจัดงานวิ่งพบว่า งบประมาณขั้นต่ำในการจัดงานวิ่งระยะมินิมาราธอน ประมาณ 800,000 ล้านบาท/ครั้ง ส่วนระยะฮาล์ฟมาราธอน ประมาณ 2,000,000 ล้านบาท/ครั้ง และระยะมาราธอน ประมาณ 5,000,000 ล้านบาท/ครั้ง โดยในปี พ.ศ.2560 มีเงินสะพัดไม่ต่ำกว่า 560-3,500 ล้านบาท ซึ่งงบประมาณในการจัดแข่งขันก็จะนำไปใช้จ่ายในส่วนต่างๆ ทั้งเสียประกอบการแข่งขัน เหยี่ยุที่ระลึก ของรางวัล ค่าน้ำดื่ม ค่าอาหาร อุปกรณ์ต่างๆ รวมถึงค่าเบี้ยเลี้ยงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตั้งแต่กรรมการ ไปจนถึงพนักงานทำความสะอาด ซึ่งต้องใช้เจ้าหน้าที่เป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ภายในประเทศได้อย่างมหาศาล และกลับคืนมาเป็นภาษีให้ภาครัฐในเกือบทุกด้าน (รัฐ จิโรจน์วิชิชากร, สัมภาษณ์) นอกจากนี้ยังพบอีกว่า เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนช่วยส่งเสริมในด้านการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ โดยเมื่อมีการจัดงานวิ่งจะส่งผลให้เกิดการสร้างรายได้ในพื้นที่หรือชุมชนนั้นๆ เช่น การจัดงานวิ่งเทรล CompressportUTN100 ณ อำเภอปัว จังหวัดน่าน ชาวบ้านนำสินค้าออกมาจำหน่าย ซึ่งเป็นการสร้างอาชีพและทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น รวมถึงเหรียญรางวัลที่ใช้แจกเป็นของที่ระลึกในงาน จัดทำโดยใช้ผ้าทอที่ผลิตโดยชาวบ้าน และมีการจัดให้นักวิ่งพักโฮมสเตย์ของชาวบ้าน เพื่อเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับคนในชุมชน (สุวิทย์ จันทวงศ์, สัมภาษณ์)

ด้านการเมือง พบว่า การรวมกลุ่มเครือข่ายช่วยเพิ่มพลังอำนาจในการต่อรอง ส่งผลให้ในการติดต่อประสานงานกับเครือข่ายอื่นหรือหน่วยงานอื่นสามารถทำได้สะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งในการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนยังสามารถผลักดันให้เกิดนโยบายขึ้นได้ เพราะสามารถที่จะปลุกกระแสให้สังคมเกิดความตื่นตัวในเรื่องสุขภาพ ตามที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้จัดการประชุมนานาชาติ ISPAH เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายจนท้ายที่สุดได้นำไปสู่การเสนอแนวทางให้กับคณะรัฐมนตรี ซึ่งนายกรัฐมนตรีได้เล็งเห็นถึงประโยชน์จากการออกกำลังกาย จึงได้มีนโยบายส่งเสริมการออกกำลังกายทุกบ่ายวันพุธขึ้น โดยให้ทุกกระทรวง ทบวง กรม นำนโยบายดังกล่าวไปถือปฏิบัติซึ่งกระบวนการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นพลังของเครือข่ายในการร่วมผลักดันประเด็นเชิงนโยบาย เพราะประเด็นปัญหาบางประการนั้นมีความเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย ดังนั้นต้องอาศัยการเชื่อมประสานกับเครือข่ายและภาคอื่นๆ ที่จะทำให้เครือข่ายมีอำนาจในการต่อรองที่สูงขึ้น สุดท้ายจึงนำไปสู่กระบวนการผลักดันในเชิงนโยบายได้ (ณรงค์ เทียมเมฆ, สัมภาษณ์) นอกจากนี้หากพิจารณาถึงปรากฏการณ์โครงการก้าวคนละก้าวพบว่า เครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอนส่งผลเกิดบรรยากาศของความสามัคคีและความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในสังคม รวมถึงทุกภาคส่วนและทุกฝ่ายทางการเมือง ซึ่งให้ความร่วมมือและสนับสนุนโครงการโดยไม่แบ่งฝ่ายกัน อันนำมาสู่ความปรองดองและหยุดความขัดแย้งทางการเมืองในช่วงนี้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การวิ่งผ่านจังหวัดต่างๆ ตั้งแต่ภาคใต้จนถึงภาคเหนือของประเทศไทย ได้รับการต้อนรับอย่างดีจากประชาชนคนไทยทุกพื้นที่ โดยเฉพาะใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังคงปัญหาเรื่องความสงบในพื้นที่แต่โครงการก้าวคนละก้าวได้สร้างรอยยิ้มและความสามัคคีให้คนไทยในพื้นที่ดังกล่าว โดยการวิ่งของ คุณ บอดี้ส์แลม ทำให้เห็นรอยยิ้มที่แสดงออกถึงความสุขอย่างแท้จริงของชาวบ้านในพื้นที่ที่ออกมาให้กำลังใจและร่วมสมทบเงินเข้าโครงการ ทำให้เห็นบรรยากาศของการที่พี่น้องประชาชนต่างพากันออกมาบริจาคเงินและส่งกำลังใจ โดยไม่ได้มีการแบ่งแยกเพศ เชื้อชาติ และศาสนา ดังนั้นในการวิ่งครั้งนี้จึงไม่ใช่การวิ่งเพื่อระดมทุนช่วยเหลือโรงพยาบาลเพียงอย่างเดียว แต่ยังช่วยสร้างรอยยิ้ม ความสามัคคีให้กับคนไทย และที่สำคัญได้สร้างความปรองดองหรือแม้กระทั่งลดความขัดแย้งทางการเมือง ทำให้สังคมไทยมีบรรยากาศความสุขแบบที่ไม่สามารถประเมินค่าได้ (อาทิวราห์ คงมาลัย, สัมภาษณ์)

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคมกับการวิงมาราธอน

เครือข่ายทางสังคมคือ รูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล กลุ่ม องค์กร ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน มีการประสานความร่วมมือกัน และมีการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การติดต่อสื่อสาร การมีส่วนร่วมของสมาชิก เพื่อเสริมสร้างพลังและสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ โดยอยู่ภายใต้การมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์อันหนึ่งอันเดียวกันโดยจากการศึกษาเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มนักวิ่งมาราธอน พบว่าจัดอยู่ในประเภทเครือข่ายเชิงประเด็นกิจกรรม ที่ใช้ประเด็นกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยหลักในการรวมกลุ่ม โดยมองข้ามมิติในเชิงพื้นที่ มุ่งเน้นการจัดการในประเด็นกิจกรรมนั้นๆ อย่างจริงจัง และพัฒนาให้เกิดความร่วมมือกับภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งในการรวมกลุ่มเกิดจากความสนใจในประเด็นเดียวกัน คือ ความสนใจในด้านการวิ่ง ซึ่งภายหลังได้หาแนวร่วมและร่วมกันพัฒนาเครือข่าย ผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน อาทิ การซ้อมวิ่ง การจัดงานวิ่งเพื่อการกุศล รวมไปถึงการทำกิจกรรมเพื่อสังคมผ่านการวิ่งโดยใช้วิธีการที่หลากหลายในการสร้างโอกาสและการแก้ไขปัญหา ซึ่งทำที่สุดแล้วก่อให้เกิดผลในด้านต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอูน), 2547)

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคมพบว่า การสร้างเครือข่ายทางสังคมมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ โครงสร้าง และกิจกรรม รวมไปถึงบริบทและสภาพแวดล้อมของเครือข่ายนั้นด้วย ทั้งนี้สมาชิกในเครือข่ายเป็นผู้กำหนดขึ้น ซึ่งการเข้าถึงถึงสภาพที่แท้จริงของเครือข่ายจะช่วยให้สามารถมองเห็นกระบวนการทำงานของเครือข่ายที่มีตั้งแต่จุดเล็กๆ ในระดับจุลภาค ไปจนถึงการประสานเชื่อมโยงในระดับมหภาครวมถึงจากการทำงานที่เฉพาะกิจไปสู่การทำงานที่หลากหลาย ทั้งนี้เพราะยุทธศาสตร์แห่งความเป็นเครือข่าวนั้นมีความสอดคล้องกับบริบทแห่งชีวิตที่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเติมเต็มในส่วนที่ขาดให้แก้กันและกันและการเพิ่มศักยภาพของตนเองและเครือข่ายให้มีความเข้มแข็ง แล้วพัฒนาไปสู่การวางแผนร่วมกันดำเนินกิจกรรมร่วมกันทำให้ด้านหนึ่งหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน อีกด้านหนึ่งทำให้กิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อรักษาความเป็นเครือข่ายให้เกิดความยั่งยืน

บทสรุป

การสร้างเครือข่ายทางสังคมในปัจจุบันเกิดขึ้นได้หลากหลายวิธี ซึ่งการสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านการวิงมาราธอนถือได้ว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจและมีความสำคัญอย่างยิ่งในปัจจุบัน เนื่องจากการวิงมาราธอนเป็นกีฬาที่สามารถส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ ทั้งในด้านสุขภาพ พลานามัย และด้านจิตใจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาชนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของเครือข่ายนักวิ่งมาราธอน คือ โครงการก้าวคนละก้าวที่สามารถระดมทุนช่วยเหลือสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ เครือข่ายทางสังคมเปรียบเสมือนดาข่ายที่ร้อยรัดเชื่อมโยงบุคคล กลุ่ม และองค์กรเข้าด้วยกัน ซึ่งในปัจจุบันเครือข่ายทางสังคมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการทำงานของมนุษย์เป็นอย่างมาก เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและเทคโนโลยี ส่งผลทำให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น หรือที่เรียกกันว่า “โลกยุคโลกาภิวัตน์” ซึ่งเป็นยุคที่เต็มไปด้วยข้อมูลและการติดต่อสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทั้งนี้เมื่อมีการเกิดขึ้นของเครือข่ายทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายประเภทใดก็ตาม สิ่งที่ได้รับนอกเหนือจากผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้แล้ว ในอีกแง่มุมหนึ่งเครือข่ายทางสังคมจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของความเป็นเครือข่าย ซึ่งจะส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เพิ่มโอกาสในการแก้ไขปัญหาเกิดการพึ่งพาตนเอง รวมไปถึงเกิดอำนาจหรือพลังในการต่อรอง ซึ่งทำที่สุดแล้วเครือข่ายทางสังคมอาจก่อให้เกิดกระบวนการผลักดันในเชิงนโยบายที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- จุฬา เอี้ยวภูเก็ต. (2557). *การประยุกต์ใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงลำดับชั้น เพื่อศึกษาปัจจัยความพึงพอใจต่อการจัดการแข่งขันวิ่งมาราธอน*. คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ณรงค์ เทียมเมฆ, สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน พ.ศ.2560.
- ทงศักดิ์ ศุภทรัพย์, สัมภาษณ์ 18 ตุลาคม พ.ศ.2560.
- นฤมล นิราทร. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์. (2558). *การปฏิรูปกีฬาไทย. เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร*, 1-5.
- พระดาวเหนือ บุตรสีทา. (2557). *การสร้างเครือข่ายและการจัดการเครือข่ายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของชุมชนบ้านพบธรรมนำสุข อำเภอทุ่งเสลี่ยม จังหวัดสุโขทัย*. คณะศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอู่่น). (2547). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์.
- พฤทธิ เลิศสุกิตติพงศา, สัมภาษณ์ 5 ธันวาคม พ.ศ.2560.
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2552). *องค์การและการบริหารจัดการ*. นนทบุรี : ธิงค์ บีคอนด์ บุ๊คส์ จำกัด.
- รัฐ จิโรจน์วณิชชากร, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน พ.ศ.2560.
- วเทพ มากโสภา. (2559). *วิ่งลอยฟ้า*. (25 ตุลาคม 2560) สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/content/766636>.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2559). *สถิติผู้ออกกำลังกายด้วยการวิ่งในประเทศไทย ปี 2559*. (10 ธันวาคม 2560) สืบค้นจาก <http://www.newsletter.ipsr.mahidol.ac.th>.
- สหพันธ์กรีฑานานาชาติ. (2558). *สถิติผู้เข้าร่วมที่ผ่านมา*. (20 ตุลาคม 2560) สืบค้นจาก <https://bit.ly/2xbSA3m>.
- สมิตดา สังข์โพธิ์, สัมภาษณ์ 25 ตุลาคม พ.ศ.2560.
- สุวิทย์ จันทวงศ์, สัมภาษณ์ 25 ตุลาคม พ.ศ.2560.
- อาทิวราห์ คงมาลัย, สัมภาษณ์ 5 เมษายน พ.ศ.2561.
- อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม. (2528). *วิ่งสู่วิถีชีวิตใหม่ ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ : อากเนย์ประกันภัย.
- BLT Bangkok. (2017). *Marathon Now a Big Trend among Thai*. Retrieved from <https://bit.ly/2HaBmbm>.

2

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษา ตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว Private Secondary School Management Strategies According to the Concept of Developing the Students' Agile Leadership

ปาห์ ไกรวิญญู เพ็ญวรา ชูประวัตติ และ พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์
Pah Kraiwin Penvara Xupravati and Pruet Siribanpitak

กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษา ตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว¹

Private Secondary School Management Strategies According to
the Concept of Developing the Students' Agile Leadership

ปาห์ ไกรวิญญ์² เพ็ญวรา ชูประวัติ³ และ พฤทธิ ศิริบรรณพิทักษ์⁴
Pah Kraiwin Penvara Xupravati and Pruet Siribanpitak

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ พัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว ใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมวิธีอธิบายขยายความ (Explanatory Sequential Mixed Methods Design) กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนเอกชน จำนวน 240 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามและแบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของ กลยุทธ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วย ร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์หลัก คือ 1) เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนานักเรียนในด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว 2) ยกระดับการบริหารการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว 3) ปรับเปลี่ยนหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว; กลยุทธ์การบริหารโรงเรียน; โรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษา

Abstract

The research objectives were to develop private secondary school management strategies according to the concept of developing the students' agile leadership. The research applied an explanatory sequential mixed methods design. The samples were two hundred and forty private secondary schools. The research instruments were questionnaires and strategic evaluation form to testify feasibility and appropriateness of the strategies. The data were analyzed by percentage, frequency, mean, standard deviation and PNI_{modified}

The research finding revealed that private secondary school management strategies according to the concept of developing the students' agile leadership consisted of 3 main strategies: 1) Increase the effectiveness of assessment and evaluation management to develop students' agile leadership. 2) Enhance the instructional management to develop students' agile leadership. 3) Modify school curriculum to develop students' agile leadership.

Keywords : Agile Leadership; School Management Strategies; Private Secondary School

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพันธกิจเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว” หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2561 โดยได้รับการสนับสนุนทุนจากทุน “ทุน ๘๐ ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช”

²คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 254 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330 โทรฯ : 094-146-6654 Email : pahkrai@gmail.com

³คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 254 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330 โทรฯ : 084-100-0499 Email : penvara@gmail.com

⁴คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 254 ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330 โทรฯ : 081-830-2751 Email : pruet.s@chula.ac.th

บทนำ

โลกที่มีความผันผวน (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความคลุมเครือ (Ambiguity) หรือที่เรียกกันว่า โลก VUCA ถูกคิดขึ้นโดย US Army War College (Horney, Pasmore, & O'Shea, 2010 : 33) เป็นสิ่งที่ถูกกล่าวถึงด้วยความตระหนักทั้งในระดับโลก และในระดับประเทศ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกองค์กร ทั้งที่รู้ล่วงหน้าหรือเกิดขึ้นอย่างกระทันหัน ล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อองค์กรทั้งสิ้น การตั้งรับโดยการรอให้เหตุการณ์เกิดขึ้นก่อนแล้วค่อยคิดแก้ปัญหาย่อมไม่ใช่หนทางที่ดีที่สุด หากแต่การตระหนักต่อสถานการณ์และปรับตัวอย่างคล่องแคล่วไม่ช้าหรือเร็วเกินไปจนเสียโอกาสที่ดีที่สุดต่อสถานการณ์นั้น ย่อมส่งผลที่ดีต่อองค์กรมากกว่า

สถานการณ์ของเด็กไทยในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าเด็กไทยส่วนใหญ่ขาดภาวะผู้นำเห็นได้จากพฤติกรรมกรรมการเรียนที่ขาดการแสดงความคิดเห็น การเป็นผู้นำกิจกรรม หรือการตอบคำถาม สอดคล้องกับ สรวงมณฑ์ สิทธิสมาน (2557) ที่กล่าวว่า ประเทศไทยมีปัญหาเรื่องวิกฤตภาวะผู้นำ ส่วนหนึ่งมาจากการเลี้ยงดูของครอบครัวที่สอนให้เชื่อฟังเป็นหลัก ในขณะที่ระบบการศึกษาก็สร้างเด็กให้คิดตามมากกว่าคิดสร้างสรรค์ และหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนก็ขาดเนื้อหาที่สอนให้เด็กมีภาวะผู้นำแบบเป็นรูปธรรม ประเทศไทยจึงต้องเอาจริงเอาจังเรื่องการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ เพราะภาวะผู้นำ เป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตแทบจะทุกด้าน ครอบครัว การทำงาน และสังคมไทยต้องการคนรุ่นใหม่ที่มีภาวะผู้นำเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ในขณะที่โลก VUCA ไม่เพียงแต่ให้ความสำคัญกับด้านความสามารถ (Ability) ของผู้นำ ด้านความคล่องแคล่ว (Agility) เป็นอีกปัจจัยที่สำคัญเช่นกัน ผู้นำไม่เพียงเป็นผู้ที่มีความสามารถ แต่จะต้องมีความคล่องแคล่วในการปรับเปลี่ยนยุทธวิธีเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ โดยภาวะผู้นำชนิดนี้ ถูกเรียกว่า ภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว (Agile Leadership) โดยพฤติกรรมของผู้นำที่มีความคล่องแคล่วสูง (Highly Agile Leaders) ประกอบด้วยคุณสมบัติด้านสติปัญญาและอารมณ์ที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้เมื่อได้รับการฝึกฝนอย่างถูกต้อง (Joiner, 2009 : 31) ดังนั้นการพัฒนภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วจึงเหมาะที่จะนำเข้ามาสู่กระบวนการศึกษาและพัฒนาเด็กไทย เมื่อเด็กไทยได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องจะทำให้เด็กไทยสามารถเป็นผู้นำที่ดำรงอยู่ในโลก VUCA ได้ ทั้งนี้หากโรงเรียนเอกชนจะนำหลักการพัฒนภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วมาเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนก็จะนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาวิกฤตภาวะผู้นำของเด็กไทยและจะส่งผลให้เพิ่มขีดความสามารถและความพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเพื่อผลิตประชากรที่มีคุณภาพให้แก่ประเทศ

วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน

จากการสังเคราะห์แนวคิดขอบข่ายการบริหารโรงเรียนของนักวิชาการทางด้านการศึกษาหลายท่าน ผู้วิจัยจึงได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนออกมา 4 ด้าน ได้แก่ (1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (2) การจัดการเรียนการสอน (3) การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและ (4) การวัดและประเมินผล

โรงเรียนควรจะให้ความสำคัญกับการบริหารทั้ง 4 ด้าน โดยนำแนวคิดด้านการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วมาเป็นกลยุทธ์ในการบริหาร โดยภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว (Agile Leadership) หมายถึง กระบวนการของบุคคลในการทำให้ผู้อื่นยอมรับในวัตถุประสงค์ที่บุคคลนั้นชี้แนะ และทำให้เกิดความสำเร็จตามต้องการโดยสามารถกระทำได้อย่างคล่องแคล่วตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่แน่นอนได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่ง Joiner and Josephs (2007) ได้นำเสนอแนวคิดเข็มทิศความคล่องแคล่วของภาวะผู้นำ (The Leadership Agility Compass) ประกอบด้วย การพัฒนานักเรียนในด้านดังต่อไปนี้

1) ความคล่องแคล่วในด้านบริบท (Context-setting Agility) ประกอบไปด้วย การตรวจสอบสภาพแวดล้อมของตนเอง การคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ การตัดสินใจว่าความคิดริเริ่มใดที่ควรลงมือทำ การวางขอบข่ายความคิดริเริ่มแต่ละประการ และการระบุผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ ความคล่องแคล่วนี้ขึ้นอยู่กับพัฒนาขีดความสามารถในด้านการตระหนักในสถานการณ์

(Situational Awareness) และการตระหนักถึงจุดมุ่งหมาย (Sense of Purpose) ความคล่องแคล่วในด้านผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Agility)

2) ความคล่องแคล่วในด้านผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Agility) ประกอบไปด้วยการระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของความคิดริเริ่มของผู้นำ การเข้าใจว่าผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไร การประเมินความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ของผู้นำและของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและหาวิธีที่จะเพิ่มความสอดคล้องนั้น ๆ ระดับความคล่องแคล่วของผู้นำในการทำงานเหล่านี้ ขึ้นอยู่กับการพัฒนาขีดความสามารถ 2 ประการนั่นคือ ความเข้าใจในผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Understanding) และสไตล์การใช้อำนาจ (Power Style) ความคล่องแคล่วในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Agility)

3) ความคล่องแคล่วในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Agility) เป็นการแก้ไขปัญหาก็ใช้ทั้งความคิดเชิงวิเคราะห์และแปลกใหม่ ในการสร้างการตอบสนองที่เหมาะสมและเฉพาะเจาะจง โดยนำไปใช้เพื่อให้ผู้นำ ระบุหรือวิเคราะห์หาประเด็นหลักสร้างและพัฒนาตัวเลือกที่เป็นไปได้ ตัดสินใจเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาคือดีที่สุด โดยขึ้นอยู่กับขีดความสามารถเฉพาะตัว 2 ประการนั่นคือ ความตระหนักในการเชื่อมโยง (Connective Awareness) และการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ (Reflective Judgement)

4) ความคล่องแคล่วในภาวะผู้นำของตนเอง (Self - leadership Agility) ภาวะผู้นำของตนเองเป็นกระบวนการที่เป็นวงจร กล่าวคือ ผู้นำตัดสินใจว่าตนเองอยากเป็นผู้นำแบบไหน ใช้ความคิดริเริ่มของตนเองในทุกวันในการทดลองเพื่อไปถึงจุดมุ่งหมายนั้น มองประสบการณ์ของตนเอง และทำการปรับเปลี่ยนเล็กน้อยตามที่เห็นสมควร ระดับของความคล่องแคล่วในการมีส่วนร่วมกับกระบวนการนี้ ขึ้นอยู่กับขีดความสามารถเฉพาะบุคคล 2 ประการนั่นคือ การตระหนักในตนเอง (Self-awareness) และแรงจูงใจเชิงพัฒนา (Developmental Motivation)

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำในประเทศที่ผ่านมามีการวิจัยทั้งในเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำ รวมถึง การวิจัยและพัฒนาโปรแกรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ มีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษา (อรชร กิตติชนม์ธวัช, 2558) ผลการวิจัยพบว่า กรอบแนวคิดรูปแบบการบริหารเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษาประกอบด้วย รูปแบบทางการ รูปแบบเพื่อนร่วมงาน รูปแบบการเมือง และรูปแบบวัฒนธรรม ส่วนกรอบแนวคิดคุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษาประกอบด้วย ความสามารถทางปัญญาและการรู้แจ้ง บุคลิกภาพสร้างสรรค์ ความกล้าหาญ ความใจกว้างและเชื่อมั่นในผู้รับมอบหมายงาน ความปรารถนาและมุ่งมั่นให้สำเร็จ และความรอบรู้

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (กานต์ธีรา ปัญจะทองคำ, 2557) พบว่านักเรียนมีความต้องการให้พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งหลักสูตรประกอบด้วย หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย เนื้อหา ระยะเวลา กิจกรรม สื่อและวัสดุอุปกรณ์ การวัดและประเมินผล หลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความสอดคล้องเหมาะสม และผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความตั้งใจและปฏิบัติกิจกรรมด้วยความกระตือรือร้น ส่วนผลการประเมินหลักสูตร พบว่า (1) ความรู้ เรื่อง ภาวะผู้นำของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม (2) ทักษะภาวะนำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับมาก (3) ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายอยู่ในระดับมาก

การวิจัยเรื่อง การวิจัยและพัฒนาโปรแกรม 4-เอช เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (สายฝน วังสระ, 2552) พบว่า นักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบปกติร่วมกับโปรแกรม 4-เอช มีภาวะผู้นำสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการเรียนแบบปกติมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า นักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีการพัฒนาภาวะผู้นำเพิ่มขึ้นโดยนักเรียนกลุ่มทดลองจะมีพัฒนาที่เด่นชัดมากกว่ากลุ่มควบคุม นักเรียนมีการขยายความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมไปสู่สมาชิกในครอบครัวโดยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และมีกระตือรือร้นให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนักเรียนทั้ง 2 กลุ่มมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็นรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตน รู้จักวางแผน แบ่งเวลาในการทำการบ้าน อ่านหนังสือ นอกจากนี้นักเรียนในกลุ่มทดลองยังมีการหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และรู้จักการปรับตัวเข้าหาผู้อื่นมากขึ้น

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำต่างประเทศที่ผ่านมาได้มีการวิจัยทั้งในเรื่อง แบบจำลองแนวคิดเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำกรณีศึกษาเชิงคุณภาพระยะยาวของโปรแกรมภาวะผู้นำ รวมถึง ผลของโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำต่อทักษะภาวะผู้นำ มีรายละเอียดดังนี้

การวิจัยเรื่อง แบบจำลองแนวคิดเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำเยาวชน (Redmond และ Dolan, 2016) นำเสนอแบบจำลองแนวคิดที่มุ่งเน้นองค์ประกอบหลักซึ่งมีความสำคัญต่อการบ่มเพาะผู้นำระดับเยาวชน ได้แก่ การพัฒนาทักษะปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม มีการอธิบายแง่มุมต่าง ๆ พร้อมทั้งบรรณกรรมระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผู้นำในด้านทักษะนั้นปัจจัยที่สำคัญประกอบด้วย ความฉลาดทางอารมณ์และทางสังคมความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (ได้แก่ การแก้ปัญหาและการจัดความขัดแย้ง) ความสามารถในการสื่อสารวิสัยทัศน์ได้อย่างชัดเจน และความสามารถในการเข้าใจหรือได้รับความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ส่วนด้านสภาพแวดล้อมนั้นก็ ได้แก่ การมีโอกาสทำให้เยาวชนได้ฝึกฝน และเพิ่มพูนทักษะ สำหรับด้านการกระทำ ทั้งความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นผู้ตามโดยใช้ความคาดหวังในระดับสูงและการสร้างแบบอย่างที่ดี

การวิจัยเรื่อง กรณีศึกษาเชิงคุณภาพระยะยาวของโปรแกรมภาวะผู้นำของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในเมืองเพิร์ธเวสต์เทิร์น ประเทศออสเตรเลีย (Hine, G.S.C., 2014) จากการวิเคราะห์ข้อมูลระยะยาวได้ คุณลักษณะสำคัญของโมเดลภาวะผู้นำทั้ง 7 โมเดลที่นำเสนอไว้ในวรรณกรรมคือ ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ภาวะผู้นำแบบความสามารถพิเศษ (Charisma Leadership) ภาวะผู้นำแบบผู้ให้บริการคนอื่นก่อน (Servant Leadership) ภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจ (Distributed Leadership) ภาวะผู้นำคริสเตียน (Christian Leadership) ภาวะผู้นำของนักเรียน (Student Leadership) โดยโมเดลทั้ง 7 นี้ถูกทำการเปรียบเทียบกับภาวะผู้นำที่พบในโปรแกรมของโรงเรียน

การวิจัยเรื่อง ผลของโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำต่อทักษะภาวะผู้นำของนักเรียนที่มีพรสวรรค์ (Gifted) และนักเรียนที่ไม่มีพรสวรรค์ (Non-gifted) (Ogurlu และ Serap, 2014) ผลการวิจัยพบว่าโปรแกรมที่ออกแบบมาเพื่อพัฒนาทักษะภาวะผู้นำส่งผลเชิงบวกต่อทักษะภาวะผู้นำทั้งของนักเรียนที่มีพรสวรรค์และไม่มีพรสวรรค์ในกลุ่มทดลอง

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีอธิบายขยายความ (Explanatory Sequential Mixed Methods Design) มีการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data Collection) ร่วมกับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Collection)

ประชากร คือ โรงเรียนเอกชนที่มีการเปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-มัธยมศึกษาปีที่6 จำนวน 599 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2560)

กลุ่มตัวอย่าง คือ โรงเรียนเอกชนที่มีการเปิดสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่1-มัธยมศึกษาปีที่6 จำนวน 240 โรงเรียน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณสูตรขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (Confidence Interval) โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 5 ภูมิภาค คือ กรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

ผู้ให้ข้อมูล มีทั้งหมด 14 กลุ่ม ประกอบไปด้วย 1) ผู้อำนวยการสถานศึกษา 2) รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ 3) ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย 4) ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ 5) ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ 6) ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 7) ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา 8) ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ 9) ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี 10) ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) 11) ครูผู้สอน กิจกรรมแนะแนว 12) ครูผู้สอน กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ 13) ครูผู้สอน กิจกรรมชุมนุม ชมรมและ 14) ครูผู้สอน กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ สำหรับรายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวน และร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามผู้ให้ข้อมูล

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
1. สถานภาพ		
1.1 ผู้บริหารโรงเรียน	313	14.21
- ผู้อำนวยการสถานศึกษา	158	7.17
- รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ	155	7.04
1.2 ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้	1,269	57.60
- ภาษาไทย	161	7.31
- คณิตศาสตร์	158	7.17
- วิทยาศาสตร์	163	7.40
- สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	159	7.22
- สุขศึกษาและพลศึกษา	154	6.99
- ศิลปะ	153	6.95
- การงานอาชีพและเทคโนโลยี	156	7.08
- ภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ)	165	7.49
1.3 ครูกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	621	28.19
- กิจกรรมแนะแนว	153	6.95
- กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์	157	7.13
- กิจกรรมชุมนุม ชมรม	153	6.95
- กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์	158	7.17
รวม	2,203	100.00

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ แบ่งออกเป็น 3 ชุด สำหรับ ผู้บริหาร ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบบสอบถามมี 4 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)
 - ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษา ตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)
 - ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสภาพแวดล้อมภายนอกที่เอื้อต่อการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)
 - ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว เป็นคำถามปลายเปิด
- แบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของร่างกลยุทธ์ มี 3 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน เป็นแบบเติมคำ
 - ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และวิธีดำเนินการ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ
 - ตอนที่ 3 ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเป็นแบบเติมคำ ประเมินร่างกลยุทธ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยใช้การส่งและการรับทางไปรษณีย์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์

1.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequencies Distribution) และค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาให้นักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

1.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสภาพแวดล้อมภายนอกที่เอื้อต่อการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาให้นักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

1.4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาให้นักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว วิเคราะห์ข้อมูลโดย วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินความเหมาะสมและเป็นไปได้ของร่างกลยุทธ์

2.1 สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดย วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และวิธีดำเนินการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

2.3 ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมวิเคราะห์ข้อมูลโดย วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาให้นักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว จากนั้นมีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคาม

ขั้นตอนที่ 2 ร่างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาให้นักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว (ฉบับที่ 1) โดยใช้ผลการจัดลำดับค่า PNI_{modified} เพื่อกำหนดกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รองการวิเคราะห์ SWOT และประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างกลยุทธ์ (ฉบับที่ 1) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 ร่างกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาให้นักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว (ฉบับที่ 2) ดังนี้ โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 มาปรับปรุงและนำเสนอเป็นร่างกลยุทธ์ (ฉบับที่ 2) และตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างกลยุทธ์ (ฉบับที่ 2) โดยใช้การประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 16 คน

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอกกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาให้นักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว (ฉบับสมบูรณ์)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาให้นักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วประกอบด้วย 3 กลยุทธ์หลักตามแผนภาพที่ 1

นักเรียนมีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว 8 ประการ

- 1) การตระหนักในสถานการณ์ (Situational Awareness)
- 2) การตระหนักถึงจุดมุ่งหมาย (Sense of Purpose)
- 3) ความเข้าใจในผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Understanding)
- 4) สไตล์การใช้อำนาจ (Power Style)
- 5) ความตระหนักในการเชื่อมโยง (Connective Awareness)
- 6) การตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ (Reflective Judgement)
- 7) การตระหนักในตนเอง (Self-awareness)
- 8) แรงจูงใจเชิงพัฒนา (Developmental Motivation)

กลยุทธ์หลักที่ 1

เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนานักเรียนในด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว

กลยุทธ์หลักที่ 2

ยกระดับการบริหารการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว

กลยุทธ์หลักที่ 3

ปรับเปลี่ยนหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว

แผนภาพที่ 1 แผนภาพสรุปกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนา
นักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว

กลยุทธ์หลักที่ 1 เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนานักเรียนในด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์รอง

กลยุทธ์รองที่ 1.1 ออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลของ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้สำหรับการประเมินเพื่อพัฒนานักเรียนในด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วใน 4 ด้าน ดังต่อไปนี้ (1) ความคล่องแคล่วในด้านผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Agility) ประกอบด้วย สไตล์การใช้อำนาจ (Power Style) และความเข้าใจในผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Understanding) (2) ความคล่องแคล่วในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Agility) ประกอบด้วย การตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ (Reflective Judgement) และความตระหนักในการเชื่อมโยง (Connective Awareness) (3) ความคล่องแคล่วในด้านบริบท (Context – setting Agility) ประกอบด้วย การตระหนักถึงจุดมุ่งหมาย (Sense of Purpose) (4) ความคล่องแคล่วในภาวะผู้นำของตนเอง (Self – leadership Agility) ประกอบด้วย แรงจูงใจเชิงพัฒนา (Developmental Motivation) ประกอบด้วย 5 วิธีดำเนินการ

วิธีดำเนินการตามกลยุทธ์หลักที่ 1 และกลยุทธ์รองที่ 1.1

1) โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันแต่งตั้งคณะกรรมการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนานักเรียนด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วของ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

2) โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันระดมทุนเพื่อพัฒนาการวัดและประเมินผลนักเรียนด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วของ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

3) ครูที่ดูแลงานวัดและประเมินผลดำเนินการวัดและประเมินผลนักเรียนด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วของ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้และแจ้งให้นักเรียนทราบผ่านการใช้เทคโนโลยี

4) คณะกรรมการวัดและประเมินผลปรับปรุงการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วของ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสม

5) โรงเรียนสนับสนุนให้ครูผู้สอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ใช้ผลการประเมิน เพื่อพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง

กลยุทธ์รองที่ 1.2 พัฒนาวิธีการวัดและประเมินผลของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสำหรับการประเมินเพื่อพัฒนานักเรียนในด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วใน 3 ด้าน ดังต่อไปนี้ (1) ความคล่องแคล่วในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Agility) ประกอบด้วย ความตระหนักในการเชื่อมโยง (Connective Awareness) (2) ความคล่องแคล่วในด้านผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Agility) ประกอบด้วย สไตล์การใช้อำนาจ (Power Style) และความเข้าใจในผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Understanding) (3) ความคล่องแคล่วในภาวะผู้นำของตนเอง (Self - leadership Agility) ประกอบด้วย การตระหนักในตนเอง (Self-awareness) ประกอบด้วย 5 วิธีดำเนินการ

วิธีดำเนินการตามกลยุทธ์หลักที่ 1 และกลยุทธ์รองที่ 1.2

1) โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันแต่งตั้งคณะกรรมการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนานักเรียนด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2) โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันจัดหาทรัพยากรเพื่อพัฒนาการวัดและประเมินผลนักเรียนด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3) ครูที่ดูแลงานวัดและประเมินผลดำเนินการวัดและประเมินผลนักเรียนด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้นักเรียนทราบผ่านการใช้เทคโนโลยี

4) คณะกรรมการวัดและประเมินผลปรับปรุงการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีความเหมาะสม

5) โรงเรียนสนับสนุนให้ครูผู้สอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง

กลยุทธ์หลักที่ 2 ยกระดับการบริหารการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์รอง

กลยุทธ์รองที่ 2.1 เร่งรัดการกำหนดแผนการจัดการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วใน 3 ด้าน ดังนี้ (1) ความคล่องแคล่วในด้านผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Agility) ประกอบด้วย สไตล์การใช้อำนาจ (Power Style) และความเข้าใจในผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Understanding) (2) ความคล่องแคล่วในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Agility) ประกอบด้วย การตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ (Reflective Judgement) และความตระหนักในการเชื่อมโยง (Connective Awareness) (3) ความคล่องแคล่วในด้านบริบท (Context – setting Agility) ประกอบด้วย การตระหนักในสถานการณ์ (Situational Awareness) ประกอบด้วย 5 วิธีดำเนินการ

วิธีดำเนินการตามกลยุทธ์หลักที่ 2 และกลยุทธ์รองที่ 2.1

1) โรงเรียนกำหนดนโยบายให้ครูผู้สอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้เน้นการออกแบบแผนการสอนให้สอดคล้องกับด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วเชิงปฏิบัติเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วอย่างเป็นรูปธรรม

2) โรงเรียนจัดทำคู่มือการออกแบบแผนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว

3) โรงเรียนจัดอบรมการออกแบบแผนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว

4) ครูผู้สอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ นำแผนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับด้านภาวะผู้นำอย่าง

คล่องแคล่วไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว มีรายละเอียดดังนี้ (1) ดำเนินการจัดการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อการส่งเสริมภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว (2) ประเมินผลการจัดการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว (3) ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว

5) โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดหาทุนเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วของทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

กลยุทธ์รองที่ 2.2 ส่งเสริมการจัดทำแผนการจกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของนักเรียนในด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วใน 1 ด้าน คือ (1) ความคล่องแคล่วในด้านผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Agility) ประกอบด้วย สไตล์การใช้อำนาจ (Power Style) ประกอบด้วย 5 วิธีดำเนินการ

วิธีดำเนินการตามกลยุทธ์หลักที่ 2 และกลยุทธ์รองที่ 2.2

- 1) โรงเรียนกำหนดนโยบายให้ครูผู้สอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเน้นการออกแบบแผนการจกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วเชิงปฏิบัติเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วอย่างเป็นรูปธรรม
- 2) โรงเรียนจัดทำคู่มือการออกแบบแผนการจกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว
- 3) โรงเรียนจัดอบรมการออกแบบแผนการจกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว
- 4) ครูผู้สอนกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนำแผนการจกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วในมีรายละเอียดดังนี้ (1) ดำเนินการจกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยใช้เทคโนโลยีเพื่อการส่งเสริมภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว (2) ประเมินผลการจกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว (3) ปรับปรุงการจกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่สอดคล้องกับภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว
- 5) โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดหาทุนเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วของการจกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กลยุทธ์หลักที่ 3 ปรับเปลี่ยนหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วประกอบด้วย 2 กลยุทธ์รอง

กลยุทธ์รองที่ 3.1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในหัวข้อดังต่อไปนี้ (1) จุดมุ่งหมาย (2) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน (3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน (4) มาตรฐานการเรียนรู้ (5) จุดมุ่งหมายของการจกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยการเพิ่มเรื่องภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วใน 4 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) ความคล่องแคล่วในด้านผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Agility) ประกอบด้วย สไตล์การใช้อำนาจ (Power Style) และความเข้าใจในผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Understanding) 2) ความคล่องแคล่วในภาวะผู้นำของตนเอง (Self-leadership Agility) ประกอบด้วย แรงจูงใจเชิงพัฒนา (Developmental Motivation) และการตระหนักในตนเอง (Self-awareness) 3) ความคล่องแคล่วในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Agility) ประกอบด้วย ความตระหนักในการเชื่อมโยง (Connective Awareness) และการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ (Reflective Judgement) 4) ความคล่องแคล่วในด้านบริบท (Context – setting Agility) ประกอบด้วย การตระหนักในสถานการณ์ (Situational Awareness) และการตระหนักถึงจุดมุ่งหมาย (Sense of Purpose) ประกอบด้วย 7 วิธีดำเนินการ

วิธีดำเนินการตามกลยุทธ์หลักที่ 3 และกลยุทธ์รองที่ 3.1

1) โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อขับเคลื่อนเรื่องภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว

2) คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรสถานศึกษาฉบับปรับปรุงตามวิธีดำเนินการที่ 3.1.1 ดังนี้

2.1) วิเคราะห์ความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตรสถานศึกษา ในเรื่องจุดมุ่งหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ของ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และจุดมุ่งหมายของการจกกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กับองค์ประกอบและเนื้อหาภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว

2.2) นำผลจากการวิเคราะห์มาดำเนินการดังนี้ (2.1) จุดมุ่งหมายบูรณาการ องค์ประกอบของภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วให้สอดคล้องกับธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่นักเรียนได้รับการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (2.2) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน สอดแทรกองค์ประกอบของภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว เป็นข้อย่อยของสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนทั้ง 5 ด้านที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (2.3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ นำองค์ประกอบของภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วเพิ่มข้อลงในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่มีอยู่เดิม 8 ข้อ ดังที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (2.4) มาตรฐานการเรียนรู้ของ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ นำองค์ประกอบของภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วเพิ่มเติมในสาระการเรียนรู้ของตัวชี้วัด หรือกำหนดเป็นผลการเรียนรู้ของรายวิชาเพิ่มเติมลงไป (2.5) จุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ส่งเสริมนักเรียนให้มีคุณลักษณะโดดเด่นตามองค์ประกอบของภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วในการประยุกต์ใช้ผ่านกิจกรรมในชีวิตประจำวันจากการเรียนรู้ตามกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

2.3) ครุนำหลักสูตรสถานศึกษามาปรับปรุงไปทดลองใช้

2.4) คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากำกับติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษามาปรับปรุง

2.5) คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรสถานศึกษามาปรับปรุง

2.6) ครุนำหลักสูตรสถานศึกษามาปรับปรุงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วของนักเรียน

2.7) ครูวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษามาปรับปรุงแล้วนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษามาปรับปรุงระยะต่อไป

กลยุทธ์รองที่ 3.2 เสริมประสิทธิภาพในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษามาปรับปรุงโดยใช้เทคโนโลยีใน 4 ด้าน ดังต่อไปนี้ (1) ความคล่องแคล่วในด้านผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Agility) ประกอบด้วย สไตล์การใช้อำนาจ (Power Style) และความเข้าใจในผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Understanding) (2) ความคล่องแคล่วในภาวะผู้นำของตนเอง (Self-leadership Agility) ประกอบด้วย แรงจูงใจเชิงพัฒนา (Developmental Motivation) และการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) (3) ความคล่องแคล่วในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative Agility) ประกอบด้วย ความตระหนักรู้ในการเชื่อมโยง (Connective Awareness) และการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ (Reflective Judgement) (4) ความคล่องแคล่วในด้านบริบท (Context-setting Agility) ประกอบด้วย การตระหนักรู้ในสถานการณ์ (Situational Awareness) และการตระหนักถึงจุดมุ่งหมาย (Sense of Purpose) ประกอบด้วย 1 วิธีดำเนินการ

วิธีดำเนินการตามกลยุทธ์หลักที่ 3 และกลยุทธ์รองที่ 3.2

โรงเรียนและชุมชนร่วมมือกันระดมทรัพยากรจากศิษย์เก่าเพื่อนำมาพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศที่สนับสนุนการปรับปรุงหลักสูตร

อภิปรายผล

กลยุทธ์หลักที่ 1 เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารการวัดและประเมินผล กลยุทธ์นี้เกิดจากผลการวิจัยที่พบว่า การวัดและประเมินผลเป็นจุดอ่อนมากที่สุดในการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนานักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว ยิ่งไปกว่านั้นการวัดและประเมินผลยังเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้ได้มาตรฐานสอดคล้องกับ Horney Pasmore and O'Shea (2010) ที่กล่าวว่า การวัดผล เป็นขั้นตอนหนึ่งของการประสานงานที่ผู้นำที่คล่องแคล่วจะต้องเรียนรู้ ทั้งยังสอดคล้องกับ Owen (2011) ที่กล่าวว่า การวัดผลเป็นกิจกรรมที่รวมความรู้เพื่อให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำ และพัฒนาองค์กร และที่สำคัญที่สุดคือการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนเอง Horney and O'Shea (2015) กล่าวว่า การประเมินคือปัจจัยหนึ่งของโมเดลความคล่องแคล่ว เช่นเดียวกับ Wagner (2011) ที่กล่าวว่า การประเมินเป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาภาวะผู้นำ สอดคล้องกับ Dugan (2012) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง Exploring Local to Global Leadership Education Assessment แล้วพบว่า การประเมินมีความสำคัญในการพัฒนาและรักษาการศึกษาภาวะผู้นำ

กลยุทธ์หลักที่ 2 ยกระดับการบริหารการเรียนการสอน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับ กมล ภูประเสริฐ (2544) ที่กล่าวว่า การบริหารการเรียนการสอนต้องมีการปรับเปลี่ยน และจะต้องมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างถูกต้อง มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังมีการกล่าวถึงการเรียนสอนไว้โดย Gladis (2011: 105) กล่าวว่า ต้องฝึกฝนการนำผู้อื่นให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งก่อน ระหว่าง หรือหลังจากที่ถูกมอบหมาย ตำแหน่งหน้าที่ภาวะผู้นำ สอดคล้องกับ Owen (2011: 109) ที่ กล่าวว่า การเรียนรู้และการพัฒนาคุณสมบัติด้านภาวะผู้นำมีความเกี่ยวข้องกัน

กลยุทธ์หลักที่ 3 ปรับเปลี่ยนหลักสูตรสถานศึกษา กลยุทธ์นี้พัฒนาขึ้นเพื่อเสริมจุดแข็งและขจัดจุดอ่อนของด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว เพราะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเป็นพื้นฐานของการดำเนินงานในโรงเรียนด้านอื่นจึงจำเป็นที่จะต้องสร้างกลยุทธ์เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วของนักเรียนให้ครบทุกด้านเพื่อให้เกิดความครอบคลุมซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับ Joiner and Josephs (2007) ที่กล่าวว่า ปัจจัยหนึ่งในการสนับสนุนการเพิ่มความคล่องแคล่วในการปรับเปลี่ยนให้ทันกับสถานการณ์ที่ดีที่สุดคือหลักสูตรการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ ที่เน้นความคล่องแคล่วในการปรับเปลี่ยนให้ทันกับสถานการณ์ในภาวะผู้นำโดยเฉพาะ สอดคล้องกับ Posner (2009) ที่วิจัยเรื่อง A Longitudinal Study Examining Changes in Students' Leadership Behavior โดยผลงานวิจัยนี้สนับสนุนว่าหลักสูตรมีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาพฤติกรรมของภาวะผู้นำได้มากกว่าการที่บุคคลเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตามปกติโดยอาศัยประสบการณ์ชีวิต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) โรงเรียนเอกชนควรนำกลยุทธ์หลักที่ 1 เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารการวัดและประเมินผลไปปฏิบัติก่อน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การบริหารการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนานักเรียนในด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วมีความต้องการจำเป็นมากที่สุด

2) การนำกลยุทธ์หลักที่ 2 ยกระดับการบริหารการเรียนการสอน ไปใช้ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนควรนำกลยุทธ์รองด้านการเร่งรัดการกำหนดแผนการจัดการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว ไปปฏิบัติก่อน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า มีความต้องการจำเป็นมากกว่า กลยุทธ์รองด้าน ส่งเสริมการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของนักเรียนในด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว

3) การนำกลยุทธ์หลักที่ 3 ปรับเปลี่ยนหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรทำคู่ไปกับ กลยุทธ์หลักที่ 1 เนื่องจากหลักสูตรสถานศึกษาเป็นพื้นฐานและทิศทางให้กับการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผล นอกจากนั้นกลยุทธ์ด้านหลักสูตรสถานศึกษามีรายละเอียดด้านภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วครบทั้ง 8 ด้าน จึงทำให้กลยุทธ์ด้านการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลสะดวกในการนำไปปฏิบัติต่อ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิจัยเพื่อสร้างกลยุทธ์การบริหารงานบุคคลด้านการพัฒนาผู้บริหาร และครูให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่ว เพราะหากผู้บริหาร และครูมีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วอย่างเป็นรูปธรรมจะเป็นแบบอย่างสำหรับนักเรียน แต่งานวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะการบริหารวิชาการ

2) ควรมีการติดตามประเมินการนำกลยุทธ์การบริหารโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาตามแนวคิดการพัฒนาให้นักเรียนให้มีภาวะผู้นำอย่างคล่องแคล่วไปปฏิบัติจริง เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงกลยุทธ์ เนื่องจากงานวิจัยครั้งนี้ไม่ได้นำไปทดลองใช้

เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124 ตอนที่ 24ก, หน้า 29-36.
- กมล ภูประเสริฐ. (2544). *การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ : ทิพย์พับบลิเคชั่น.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กานต์ธีรา ปัญจะทองคำ. (2557). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ลพบุรี.
- กิติมา ปรีดีดิลก. (2532). *การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : อักษรราฟพัฒนา.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2554). *การบริหารวิชาการ*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.
- ภารดี อนันต์นาวิ. (2557). *หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ทางการบริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). ชลบุรี : สำนักพิมพ์มนตรี.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2550). *การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). สงขลา : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สมาน อัครภูมิ. (2557). *การบริหารสถานศึกษาตามแนวการปฏิรูปการศึกษายุคใหม่ (ฉบับปรับปรุง)*. อุบลราชธานี : อุบลกิจ ออฟเซทการพิมพ์.
- สรวงมณต์ สิทธิสมาน. *ถึงเวลาปฏิรูปเรื่องภาวะผู้นำได้แล้ว*. (15 กุมภาพันธ์ 2560) สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx?NewsID=9570000047944>.
- สัมมา ธรณิธย์. (2560). *หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง.
- สายฝน วัจสรระ. (2552). *การวิจัยและพัฒนาโปรแกรม4-เอช เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2560). *ข้อมูลโรงเรียนสามัญ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน.
- สำนักวิชาและมาตรฐานการศึกษา. (2553). *แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อรชร กิตติชนม์ธวัช. (2558). *การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนประถมศึกษา*. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Dugan, J. P. (2012). Exploring local to global Leadership education assessment. In Guthrie, K.L. & Osteen, L. (Eds.), *Developing students' leadership capacity* (pp. 89-101). San Francisco, CA : Jossey-Bass.
- Gladis, S. D. (2011). *The Agile Leader: A Playbook for Leaders*. MA : HRD Press.
- Hine, G.S.C. (2014). Student Leadership Development: A Functional Framework. *Journal of Catholic Education*, 18, 79.
- Horney, N., & O'Shea, T. (2015). *Focused, fast and flexible: Creating agility advantage in a VUCA World*. CA : BookBaby.
- Horney, N., Pasmore, B., & O'Shea, T. (2010). Leadership agility : A business imperative for a VUCA world. *Human Resource Planning*, 33(4), 34.
- Joiner, B. (2009). Creating a culture of agile leaders: A developmental approach. *People and Strategy*, 32(4), 28.
- Joiner, B., & Josephs, S. (2007). Leadership Agility: Five levels of mastery for anticipating and initiating change. *Reflections: The SoL Journal*, 8(1), 44-51.

- Ogurlu, Ü., & Serap, E. (2014). Effects of a Leadership Development Program on Gifted and Non-Gifted Students' Leadership Skills. *Eurasian Journal of Educational Research*, 55, 223-242.
- Owen, J.E. (2011). Considerations of student learning in leadership. In Komives, S.R. et al. (Eds.), *The handbook for student leadership development* (pp.109-133). San Francisco, CA : Jossey-Bass.
- Owen, J.E. (2011). Assessment and evaluation. In Komives, S.R. et al. (Eds.), *The handbook for student Leadership development* (pp.177-201). San Francisco, CA : Jossey-Bass.
- Posner, B. Z. (2009). A longitudinal study examining changes in students' leadership behavior. *Journal of College Student Development*, 50(5), 551-563.
- Redmond, S., & Dolan. (2016). Towards a conceptual model of youth Leadership development. *Child & Family Social Work*, 21(3), 261-271.
- Turgunbaeva, B. A., Aspanova, G. R., & Gelisli, Y. (2016). The Structural and Conceptual Model of Development of Leadership in Junior School Children. *International Journal of Environmental and Science Education*, 11(9), 2467-2479.
- Wagner, W. (2011). Considerations of student development in leadership. In Komives, S.R. et al. (Eds.), *The handbook for student leadership development* (pp.85-107). San Francisco, CA : Jossey-Bass.

3

ปัจจัยทางจิตและสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมตามบทบาทของ พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในเขตกรุงเทพมหานคร

Effects of Psychosocial Factors on Role Performance for Single
parent in Bangkok Metropolitan Area

อภินดา ชัยมานะเดช

Apinda Chaimanadech

ปัจจัยทางจิตและสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมตามบทบาท ของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในเขตกรุงเทพมหานคร

Effects of Psychosocial Factors on Role Performance for
Single parent in Bangkok Metropolitan Area

อภินดา ชัยมานะเดช¹
Apinda Chaimanadech

บทคัดย่อ

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านของสังคมไทยส่งผลไปถึงระบบความสัมพันธ์ของครอบครัว จากรายงานกรมการปกครองพบการหย่าร้างที่เพิ่มขึ้นในทุกปี ส่งผลให้เกิดภาระหนักต่อการทำบทบาทพ่อหรือแม่ที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว วัตถุประสงค์ของงานวิจัย คือ เพื่อศึกษาการทำนายของตัวแปรทางจิต ได้แก่ ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค ความฉลาดทางอารมณ์ และตัวแปรทางสังคม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม การมีแบบอย่างในการทำพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ที่มีต่อพฤติกรรมการทำตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละและค่าเฉลี่ย และศึกษาความสัมพันธ์ด้วยสมการถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรทางจิตและตัวแปรทางสังคมร่วมกันทำนายพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวได้ร้อยละ 47.1 โดยพบตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนาย 2 ตัวแปร คือ ความฉลาดทางและการมีแบบอย่างในการทำพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

คำสำคัญ : พฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว; พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว; หย่าร้าง

Abstract

Presently, there are many aspects changed in Thai society affecting to family relationship. According to the Department of Provincial Administration, divorce statistics has been increasing each year affecting the role performance of single parent. The objective of this research is to study the predicting variables of psychological factors comprising adversity quotient, emotional intelligence and social variables which are social support, having role model of role performance of single parent influencing on role performance of single parent. Descriptive statistics (percentage, mean) and multiple regression were used for data analysis. The research result showed psychological and social variables could be used to predict the role performance of single parent with 47.1 percent. The variables influencing on prediction were emotional intelligence and having role model of role performance of single parent.

Keywords : Role performance of single parent; Single parent; Divorce

¹คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 109/47 หมู่บ้านมายเพลส ซ.ติวานนท์-ปากเกร็ด 56 ต.บ้านใหม่ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120
โทรฯ : 081-2586883 email : apinda.chai@gmail.com

บทนำ

สถาบันครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันแรกที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมนุษย์ มีส่วนช่วยในการวางรากฐานขั้นพื้นฐานทางสังคม การอบรมเลี้ยงดู การถ่ายทอดความรู้ การสร้างค่านิยม การสร้างทัศนคติ การวางกฎระเบียบ รวมถึงวิธีการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การมีความสัมพันธ์ที่ดีของครอบครัวจะส่งผลต่อพัฒนาการของเด็ก หากในช่วงต้นของชีวิตเด็กปราศจากความใกล้ชิดผูกพันกับครอบครัวจะส่งผลต่อความมั่นคงทางจิตใจของเด็กและแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมในทางลบต่างๆ โดยเฉพาะการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว หากไม่ได้รับการดูแลแก้ไขในด้านความสัมพันธ์กับครอบครัวยิ่งพบว่าพฤติกรรมก้าวร้าวจะรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนมีความซับซ้อนในรูปแบบต่างๆของพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการรังแกผู้อื่น การมีพฤติกรรมที่เป็นอันตรายและผิดกฎหมาย (จรรยา สุวรรณทัต, 2554) จึงกล่าวได้ว่าสถาบันครอบครัวมีความสำคัญในการวางรากฐานของลักษณะทางจิตใจหรือกล่อมเกลาพฤติกรรมต่างๆ ให้เด็กเติบโตขึ้นมาได้อย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้การทำตามบทบาทของพ่อแม่ในครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญในการเสริมสร้างสัมพันธภาพและความเข้มแข็งของครอบครัว (มณฑิรา จารุเพ็ง, 2560)

คำว่าบทบาทนั้น หมายถึง การแสดงออกของพฤติกรรมตามบรรทัดฐาน สิทธิ การกระทำตามตำแหน่งหรือสถานภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น การแสดงออกตามบทบาทก็มีความคาดหวังของสังคมเข้ามาร่วมด้วย (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2545; งามพิศ สัตย์สงวน, 2547; มณฑิรา จารุเพ็ง, 2560) การเป็นพ่อแม่ถือได้ว่าเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญกับครอบครัวและมีความสัมพันธ์ต่อพัฒนาการทุกด้านของลูก กล่าวคือ การเลี้ยงดูลูก การตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย การเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ การให้ความใกล้ชิดอย่างสม่ำเสมอจะส่งผลให้เด็กรู้สึกปลอดภัย มีความสุขและเห็นคุณค่าในตัวเอง (สุชา จันทร์เอม, 2543) การขัดเกลาทางสังคมไม่ว่าจะเป็นการอบรมสั่งสอนหรือการเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็กส่งผลต่อการเรียนรู้การทำพฤติกรรมในทางที่เหมาะสม การช่วยเหลือลูกในการแก้ไขปัญหาทางด้านร่างกาย การปรับตัว ความสัมพันธ์กับเพื่อน การจัดกิจกรรมยามว่างให้แก่ครอบครัวหรือการสนับสนุนให้ลูกมีกิจกรรมร่วมกับเพื่อนจะส่งผลต่อการปรับตัวของลูก การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและการแสดงออกที่เหมาะสม (สายวริน จินวุฒิ, 2541) นอกจากนี้การทำตามบทบาทของตนเองถือเป็นความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่ที่มีต่อลูก เป็นการแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันเพื่อไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องแบกรับภาระมากจนเกินไป

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงในหลายด้านของสังคมไทยส่งผลไปถึงระบบความสัมพันธ์ของครอบครัว การอยู่ในครอบครัวที่มีพ่อแม่ทำหน้าที่ดูแลลูกร่วมกันเป็นการมีพ่อหรือแม่ทำหน้าที่ในการดูแลลูกมีแนวโน้มที่สูงขึ้น ซึ่งในประเทศไทยไม่ได้มีการสำรวจโดยตรง แต่จากรายงานของกรมการปกครองในช่วง พ.ศ. 2557-2560 ที่ผ่านมามีพบสถิติการหย่าร้าง (Divorce) ที่เพิ่มขึ้นโดยสถิติการหย่าร้างในปี 2557 จำนวน 111,810 คู่ ปี 2558 จำนวน 117,800 คู่ ปี 2559 จำนวน 118,539 คู่ และปี 2560 จำนวน 121,617 คู่ พบการจดทะเบียนหย่าร้างในเขตกรุงเทพมหานครมากที่สุด จึงถือได้ว่าการหย่าร้างเป็นสาเหตุหนึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบครอบครัวกลายเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำบทบาทของสมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะพ่อหรือแม่

ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว (Single parent family) หมายถึง ลักษณะครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงลูกตามลำพัง ซึ่งเป็นผลมาจากการหย่าร้าง การแยกทาง หรือการเสียชีวิตของคู่สมรส (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2557) การเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจึงเป็นเรื่องที่ทำนายในการทำบทบาทของสมาชิก โดยเฉพาะพ่อแม่ จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่ามีแนวโน้มการเกิดปัญหาทางจิตใจและภาวะซึมเศร้าของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมีมากกว่าพ่อแม่ที่อยู่ในครอบครัวทั่วไป ความเครียดในช่วงเวลาของการปรับตัว ความซึมเศร้า การดำเนินตัวเองและความวิตกกังวลเป็นสาเหตุนำไปสู่ปัญหาสุขภาพกาย (Cooperetal, 2008) นอกจากนี้พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวต้องเผชิญกับอคติจากคนในสังคมบางกลุ่มที่มีความเชื่อว่า การหย่าร้างเกิดจากการประพฤติดันไม่ดี ทั้งการตอบคำถามกับบุคคลรอบข้างถึงสาเหตุของการแยกทางหรือการเสียชีวิตของคู่ชีวิตนำไปสู่ผลกระทบทางจิตใจและความสัมพันธ์กับผู้อื่น การแบกรับภาระมากขึ้นในการดำเนินชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ การเป็นหัวหน้าครอบครัวต้องหารายได้เพียงคนเดียวให้เพียงพอกับรายจ่ายที่เพิ่มมากขึ้นภายในครอบครัว ภาระการอบรมเลี้ยงดูลูกเพียงลำพังเมื่อต้องทำงานหารายได้ไปพร้อมกัน ทำให้เกิดความไม่สมดุลของการจัดสรรเวลา ซึ่งการใช้เวลาทำกิจกรรมร่วมกันกับลูกลดลงส่งต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว (วฤชสพร ญัฐรุจิโรจน์, 2560) การขาดตัวแบบในบทบาทของเพศชายในแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีลูกชาย หรือบทบาทของ

เพศหญิงในพ่อเลี้ยงเดี่ยวที่มีลูกสาว ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2557) เด็กที่อาศัยในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวมักจะมีภาวะภาวะภูมิใจในตัวเองต่ำและคิดว่าตนรู้สึกไม่มีคุณค่า (วินัดดา ปิยะศิลป์, 2538) และจากการศึกษาการปรับตัวของลูกในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวพบว่า หากเด็กปรับตัวไม่ได้ต่อการเปลี่ยนแปลงของครอบครัว จะส่งผลกระทบต่อจิตใจและบุคลิกภาพที่เปลี่ยนไปกลายเป็นคนเก็บตัวมากขึ้น เมื่อต้องเผชิญสถานการณ์ในลักษณะของการถูกล้อหรือการนำครอบครัวตนเองไปเปรียบเทียบกับเพื่อนรอบข้างส่งผลกระทบต่อโรคเครียดหรือเด็กบางคนประชดด้วยการปฏิบัติตนในทางที่ผิด ละทิ้งการเรียน ทั้งนี้การปรับตัวของเด็กจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของครอบครัวภายหลังการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว (ระวีวรรณ ธรณี รุ่งนภา เทพภาพ และ อำไพ หมั่นสิทธิ์, 2551) และจากรายงานของสถานพินิจในคดีเด็กและเยาวชน ปี 2558 จำนวน 33,121 คดี พบว่าคดีที่เกิดกับเด็กที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่จำนวน 12,302 คดี และคดีกับเด็กในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจำนวน 20,819 คดี คดีที่เกิดจากเด็กที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีจำนวนมากกว่า การร่วมกันของพ่อแม่ต่อบทบาทในครอบครัวจึงมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของเด็ก ดังนั้นการศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีต่อลูกจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของลูก

จากการศึกษาแนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ผ่านมาจะศึกษาใน 2 มิติ คือ ตัวแปรทางจิตและตัวแปรทางสังคม การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาตัวแปรทางจิต คือ ความฉลาดทางอารมณ์และความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค ตัวแปรทางสังคม คือ การสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว การมีความฉลาดทางอารมณ์จะทำให้พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเข้าใจอารมณ์ตนเองและเข้าใจอารมณ์ผู้อื่น เกิดการสื่อสารที่ดีส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว จากการศึกษาพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในงานเชิงคุณภาพของ วิจิตาญ อิทนาปัญญ (2553) พบว่า การมีจิตใจที่เข้มแข็งพร้อมเผชิญกับความยากลำบากมีผลต่อความสำเร็จในการปรับตัวต่อบทบาทใหม่ การได้รับการสนับสนุนทางสังคมของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเผชิญกับปัญหาต่างๆ โดยช่วยลดความเบื่อหน่ายและความเครียดจากการหน้าที่ในหลายบทบาท นอกจากนี้การเห็นตัวแบบผ่านบุคคลที่มีความสัมพันธ์ด้วยหรือบุคคลที่ผ่านทางสื่อส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมในทางที่ดี (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาพ, 2553) ทั้งนี้การศึกษาที่ผ่านมาของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมักอยู่ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงนำมาศึกษาในงานวิจัยเชิงปริมาณเพื่อเป็นสารสนเทศให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาส่งเสริมพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว การทำตามบทบาทหน้าที่อย่างสมบูรณ์จะส่งผลกระทบต่อความภูมิใจในตนเองและความสัมพันธ์ต่อบุคคลในครอบครัว

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของ Bandura มาประยุกต์ใช้ร่วมกับงานวิจัยเชิงคุณภาพของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งจากแนวคิดของ Bandura มีความเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factor หรือ P) กับปัจจัยสภาพแวดล้อม (Environment Factor หรือ E) ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 ตัวนี้มีลักษณะอิทธิพลซึ่งกันและกัน โดยการศึกษานี้ได้ศึกษาพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกหรือการกระทำตามบทบาทของพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีต่อลูก ประกอบไปด้วยบทบาทที่สำคัญ 5 ด้าน คือ 1) บทบาทในการอบรมเลี้ยงดู การดูแลร่างกายและจิตใจของลูก การดูแลเมื่อเจ็บป่วย การเข้าใจสภาพอารมณ์ทั้งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมแสดงออกที่ไม่เหมาะสม 2) บทบาทด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม การเป็นตัวอย่างและพัฒนาความรู้สึกของลูกต่อสังคมในการทำตามกฎระเบียบต่างๆ เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน และการเป็นตัวอย่างในการรักษาสิ่งแวดล้อม 3) บทบาทด้านการแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เกิดขึ้นในครอบครัวและของลูก 4) บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว การให้ความสำคัญต่อการหารายได้มาจุนเจือครอบครัว การวางแผนการใช้เงินอย่างเป็นระบบและการวางแผนทางการเงิน 5) บทบาทด้านการสนับสนุนการ การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยให้ลูกในเวลาว่างเพื่อส่งเสริมทักษะ จากการศึกษาเชิงคุณภาพของ พัชชา เจริญกลิ่นจันทร์ (2556) พบว่าสิ่งหนึ่งที่ช่วยให้พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวปรับตัวต่อบทบาทได้ดี คือการยอมรับความจริงและเข้าไปเผชิญกับปัญหาต่างๆ ไม่หนีปัญหา จึงนำแนวคิดความสามารถในการเผชิญปัญหาและฟันฝ่าอุปสรรค

ของ Stoltz (1997) มาศึกษาซึ่งเหมาะกับบริบทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่กำลังเผชิญปัญหาการเปลี่ยนแปลงในครอบครัว ปัญหาที่สำคัญของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวอีกอย่าง คือ ความกังวลและความเครียดซึ่งส่งผลต่อการแสดงออกทางอารมณ์ที่ไม่เหมาะสมจึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวลดลง จากการศึกษาของ จิตติกาญจน์ อิททาปัญญ (2553) พบว่า การรู้เท่าทันอารมณ์และความคิดของตัวเองต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงมีผลต่อพฤติกรรมของตนเองในบทบาทพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรความฉลาดทางอารมณ์เข้ามาศึกษา งาน นอกจากตัวแปรภายในตัวบุคคลแล้ว ตัวแปรด้านสังคมยังส่งผลกระทบต่อพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว โดยการสนับสนุนทางสังคมสามารถช่วยพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในการทำตามบทบาทที่ตั้งใจขึ้น จากการศึกษาของ พิมร่าไพ สุนทรารชุน (2549) พบว่าแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ได้รับความช่วยเหลือด้านวัตถุสิ่งของ การได้รับกำลังใจหรือการได้รับความช่วยเหลือทำให้เกิดพลังและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นอกจากนี้แนวคิดของ Bandura ยังกล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการสังเกตและการเลียนแบบจากตัวแบบที่เป็นบุคคลหรือจากตัวแบบที่นำเสนอผ่านสื่อต่างๆ ที่อยู่รอบตัวอยู่เสมอ และตนเองต้องสามารถประเมินได้ว่าพฤติกรรมที่ตนเลียนแบบนั้นดี พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2556) โดยหน้าที่หลักของตัวแบบแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ สร้างพฤติกรรมใหม่ เสริมพฤติกรรมที่กระทำอยู่แล้วให้เพิ่มมากขึ้น และการยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมให้ลดลง (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2553) ซึ่งหากพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมีตัวแบบที่ดีก็จะสามารถส่งผลดีต่อพฤติกรรมของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ดีได้เช่นกัน

ผู้วิจัยได้นำตัวแปรทางจิต ได้แก่ ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค ความฉลาดทางอารมณ์ และตัวแปรทางสังคม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม การมีแบบอย่างในการทำพฤติกรรมของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งคาดว่าตัวแปรต้นทั้ง 4 ตัวสามารถทำนายพฤติกรรมการทำตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวได้ และผลที่ได้จากการศึกษาสามารถเป็นความรู้สำหรับพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันครอบครัว ชมรมมูลนิธิเครือข่ายครอบครัว นักจิตวิทยาพัฒนาการ นักจิตวิทยาให้คำปรึกษา นักแนะแนว นักสังคมสงเคราะห์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ ใช้เป็นข้อมูลประกอบในการวางแผนการส่งเสริมพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในด้านต่างๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอำนาจในการทำนายของตัวแปรทางจิต ได้แก่ ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค ความฉลาดทางอารมณ์ และตัวแปรทางสังคม ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคม การมีแบบอย่างในการทำพฤติกรรมของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ที่มีต่อพฤติกรรมการทำตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในกรุงเทพมหานคร จำนวน 200 คน การคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้หลักเกณฑ์การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ได้กำหนดไว้ว่าการคำนวณการถดถอยพหุคูณวิธี Enter กลุ่มตัวอย่างต้องมีขนาดไม่ต่ำกว่า 100 คน และควรใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10-20 คน ต่อตัวแปรต้น 1 ตัวแปร โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกเข้าดังนี้ (1) พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวอยู่ในวัยผู้ใหญ่ ช่วงอายุ 20-40 ปี (2) เป็นพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวจากการหย่าร้าง การแยกกันอยู่อย่างถาวร การเสียชีวิตของคู่สมรสและเป็นบุคคลหลักในการเลี้ยงดูลูก (3) ยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย เกณฑ์การคัดออก คือ การให้ข้อมูลไม่ครบถ้วนสมบูรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคณียามตามตัวแปรและสร้างเครื่องมือขึ้นใหม่ทุกฉบับ โดยแบ่งเครื่องมือออกเป็น 6 ตอน ได้แก่

- 1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ จำนวนบุตร
- 2) แบบสอบถามบทบาทการเป็นพ่อแม่ จำนวน 34 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ .900
- 3) แบบสอบถามการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค จำนวน 25 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ .935
- 4) แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ จำนวน 30 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ .931

5) แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม จำนวน 18 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ .884

6) แบบสอบถามการมีแบบอย่างของพ่อแม่ จำนวน 10 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ .901

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เมื่อผ่านการพิจารณาจริยธรรมในมนุษย์จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เลขที่ SWUEC/X-168/2561 ผู้วิจัยได้ติดต่อกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอเข้าเก็บข้อมูล โดยนำแบบสอบถามทั้ง 6 ตอนให้แก่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ใช้สถิติบรรยายเพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและลักษณะตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ
2. สถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Pearson Correlation) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปร
3. สถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Enter Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาอำนาจการทำนายของตัวแปรต้นต่อตัวแปรตาม

ผลการศึกษา

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค (AQ) ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) การสนับสนุนทางสังคม (Support) การมีแบบอย่างในการทำพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (Model) กับพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว (Role)

	Role	AQ	EQ	Support	Model
Role	1	.213**	.644**	.360**	.326**
AQ		1	.121	.261**	.166*
EQ			1	.274**	.228**
Support				1	.514**
Model					1

* $p < .05$, ** $p < .01$

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับชุดตัวแปรต้นของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ตัวแปรพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวสัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์ การสนับสนุนทางสังคม การมีแบบอย่างในการทำพฤติกรรมของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวและความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค เท่ากับ .644 , .360 , .326, และ .213 ตามลำดับ โดยทุกค่าสหสัมพันธ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 มีทิศทางความสัมพันธ์ในทางบวก

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้วิธี Enter

ตัวแปร	B	SE	Beta	t	p
AQ	.101	.058	.094	1.737	.084
EQ	.634	.060	.574	10.526	.000**
Support	.130	.070	.116	1.845	.067
Model	.222	.113	.120	1.969	.050*
ค่าคงที่	40.403	10.000		4.040	

R² = .471, SEE = 13.007, F = 43.407, *p <.05, ** p < .01

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค ความฉลาดทางอารมณ์ การสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างในการทำพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว โดยค่าสัมประสิทธิ์การทำนายเท่ากับ .471 ตัวแปรทั้ง 4 สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวได้ร้อยละ 47.1 โดยพบตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนาย 2 ตัวแปร คือ ความฉลาดทางอารมณ์ มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ .634 และการมีแบบอย่างในการทำพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ .222 ส่วนตัวแปรความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคและการสนับสนุนทางสังคมไม่พบว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว จำนวน 200 คน ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 200 คน กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการวิจัยเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยเป็นเพศชาย จำนวน 18 คน เพศหญิง จำนวน 182 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนมากอยู่ในช่วงอายุ 36-40 ปี จำนวน 124 คน รองลงมาคือช่วงอายุ 31-35 ปี จำนวน 35 คนและจำนวนน้อยที่สุดคือช่วงอายุ 20-25 ปี จำนวน 11 คน การศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 102 คน รายได้ต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก มากกว่า 30,001 บาท และกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีบุตรจำนวน 1 คน

2. ตัวแปรต้นทั้ง 4 ตัว ได้แก่ ความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรค ความฉลาดทางอารมณ์ การสนับสนุนทางสังคมและการมีแบบอย่างในการทำพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ .213, .644, .360 และ .326 ตามลำดับ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีทิศทางความสัมพันธ์ในทางบวก

3. ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ตัวแปรทางจิตและตัวแปรทางสังคมทั้ง 4 ตัว สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวได้ร้อยละ 47.1 โดยพบตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนาย 2 ตัวแปร คือ ความฉลาดทางอารมณ์ มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ .634 และการมีแบบอย่างในการทำพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ .222 ส่วนตัวแปรความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคและการสนับสนุนทางสังคมไม่พบว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

อภิปรายผล

พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่สามารถทำตามบทบาทของตนได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์จะเป็นหลักประกันในการนำครอบครัวของตนไปสู่ความเข้มแข็ง จากกรอบแนวคิดของ Bandura ที่นำมาศึกษาในงานครั้งนี้สอดคล้องกับผลของการศึกษา โดยพบว่าปัจจัยทางจิต ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์ และปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การมีแบบอย่างในการทำพฤติกรรมของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ตัวแปรที่มีอิทธิพลสำคัญต่อพฤติกรรมการทำตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว คือ ความฉลาดทางอารมณ์ จึงกล่าวได้ว่า พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่มีความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีมีอิทธิพลต่อการทำพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่ดีด้วย จากการศึกษาของ พิมร่าไพ สุนทรารชุน (2549) กล่าวว่าปัญหาของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว คือ ความวิตกกังวลและความเครียดต่อบทบาทใหม่ ซึ่งจะส่งผลถึงปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ของลูก และจากการศึกษาที่ผ่านมาของ Egeil & Rinaldi (2016) พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ส่งผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว การมีความฉลาดทางอารมณ์ของพ่อแม่จะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างลูกได้ ทั้งยังสามารถทำนายได้ถึงคุณภาพของการเลี้ยงลูก หากพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมีความฉลาดทางอารมณ์ที่ดีลูกก็จะมีฉลาดทางอารมณ์ที่ดีเช่นกัน และตัวแปรที่มีอิทธิพลสำคัญอีกตัวแปร คือ การมีแบบอย่างในการทำพฤติกรรมของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว กล่าวได้ว่า การที่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวได้รับแบบอย่างในการทำพฤติกรรมของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวจะส่งผลต่อพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่สูงขึ้นด้วย ในปัจจุบันพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เพื่อส่งเสริมการทำบทบาทในครอบครัวของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว จึงมีหน่วยงานแนะนำในแนวทางของการเป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว เช่น ชมรมเครือข่ายครอบครัว มีการส่งเสริมความรู้ของการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวต่างๆ ผ่านทางหนังสือ วิทยุ เว็บไซต์ (Webside) และจัดสัมมนาสำหรับพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว เพื่อพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวจะสามารถหาตัวแบบที่เหมาะสมมาเป็นตัวแบบการทำพฤติกรรมในครอบครัว และการศึกษาของ สุชาติ สร้อยสน (2553) พบว่าพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมเครือข่ายครอบครัว มีการนำความรู้จากวิทยากรและครอบครัวที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาเป็นแบบอย่างในการดูแลตนเอง และการเลี้ยงลูกอย่างถูกวิธี ทั้งนี้พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวได้รับความรู้จากการเข้าร่วมอบรมซึ่งคิดว่าเป็นวิธีการที่ถูกต้องในการปฏิบัติตน จึงนำวิธีการมาใช้กับตนเองซึ่งผลที่ได้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นต่อตนเองและครอบครัว ช่วยส่งเสริมความมั่นใจให้กับพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในการดูแลลูก ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Bandura ว่าพฤติกรรมเกิดจากการดูตัวแบบแล้วเลียนแบบพฤติกรรม หากผลที่ได้รับเป็นไปตามที่คาดหวังจะคงไว้ซึ่งการมีพฤติกรรมที่เลียนแบบจากตัวแบบ (นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน), 2551)

ทั้งนี้ผลการศึกษาพบว่าตัวแปรการสนับสนุนทางสังคมไม่พบว่ามามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว จากผลการศึกษาสอดคล้องกับการประชุมวิชาการครอบครัวศึกษา เรื่อง ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ได้กล่าวถึงลักษณะของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในเขตกรุงเทพมหานครว่า ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร หากยังไม่สนิทกันจะเปิดเผยเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่สามารถดูแลครอบครัวตนเองได้ (วรรณวิภา ยศวังใจ, 2552) และตัวแปรความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคพบว่าไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว เนื่องด้วยการศึกษาครั้งนี้แบ่งบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวออกเป็น 5 ด้าน ซึ่งลักษณะย่อยบางบทบาทอาจจะไม่เกี่ยวข้องกับปัญหาและการเผชิญปัญหาของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยส่วนมากอยู่ในช่วง 36-40 ปี อยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นที่เข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง ซึ่งผ่านประสบการณ์ของการรับมือกับปัญหา รวมถึงบทบาทของการทำหน้าที่ของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในครอบครัว จึงทำให้เมื่อพบปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น อาจมองว่าเป็นปัญหาปกติในชีวิตที่จะต้องพบเจอและแก้ไขให้ผ่านพ้นไปได้ ไม่ใช่ปัญหาที่อยู่ในระดับที่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวจะต้องใช้การควบคุมตนเองให้เข้าไปเผชิญกับปัญหา

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความฉลาดทางอารมณ์มีผลต่อพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวมากที่สุด ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันครอบครัว มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว นักจิตวิทยาพัฒนาการ นักจิตวิทยาให้คำปรึกษานักแนะแนว นักสังคมสงเคราะห์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ ได้ส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ให้แก่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเป็นลำดับแรก โดยเน้นให้พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเข้าใจภาวะทางอารมณ์ของตนเอง เพื่อหาวิธีการควบคุมและแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม ส่งผลต่อความสัมพันธ์ที่ดีต่อครอบครัว

2. การมีตัวแบบมีความสำคัญต่อพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวสามารถเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวแบบมาใช้กับครอบครัวของตนเอง โดยสถาบันการศึกษาของบุตรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว เช่น มูลนิธิเครือข่ายครอบครัว จัดสัมมนาการเลี้ยงบุตรในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวให้ประสบความสำเร็จ โดยมีตัวแบบเป็นพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวที่สามารถเลี้ยงลูกได้ประสบความสำเร็จมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของตนเอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งนี้ไม่ได้เน้นตัวแปรคุณลักษณะส่วนบุคคลของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งหากมีการศึกษาคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ รายได้ ช่วงอายุ และจำนวนบุตร แล้วนำมาวิเคราะห์ถึงความแตกต่างในการทำพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวจะทำให้อภิปรายได้สารสนเทศมากยิ่งขึ้น

2. งานวิจัยครั้งนี้พบว่าการสนับสนุนทางสังคมไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว อาจเป็นเพราะทำการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครที่มีลักษณะของการเปิดเผยเรื่องครอบครัวต่อบุคคลอื่นน้อย ดังนั้นการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาในจังหวัดอื่นที่มีลักษณะทางสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อให้เห็นการสนับสนุนทางสังคมที่แตกต่างกัน

3. งานวิจัยครั้งนี้พบว่าความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมตามบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว อาจเกิดจากบทบาทของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในงานวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 5 บทบาท ซึ่งลักษณะย่อยบางบทบาทอาจจะไม่เกี่ยวข้องกับปัญหาและการเผชิญปัญหา ดังนั้นการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาความสามารถในการเผชิญปัญหาและฝ่าฟันอุปสรรคกับบทบาทการแก้ปัญหาของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ชัดเจนขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- งามพิศ สัตย์สงวน. (2545). *สถาบันครอบครัวของกลุ่มชาติพันธุ์ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาครอบครัวไทยโซ่ง*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรรยา สุวรรณทัต. (2554). *ชุดความรู้เกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวตามมาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง (สำหรับผู้ปฏิบัติงานด้านครอบครัว)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.
- ฐิติกาญจน์ อินทาปัจ. (2553). *การสร้างความเข้มแข็งทางใจและการปรับตัวต่อวิกฤตการณ์ ของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว*. คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน). (2551). *ทฤษฎีบุคลิกภาพและการปรับตัว*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2556). *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชชา เจริญจันทร์. (2556). *ศึกษากระบวนการปรับตัวและการอบรมเลี้ยงดูบุตรของแม่วัยรุ่นที่ต้องดูแลบุตรเพียงลำพัง : กรณีศึกษาผู้ใช้บริการของสหทัยมูลนิธิ*. คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- พิมพ์ไพ สุนทรารชุน. (2549). *แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพของแม่เลี้ยงเดี่ยวที่เลี้ยงลูก*. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- มณฑิรา จารุเพ็ง. (2560). *จิตวิทยาครอบครัว*. กรุงเทพฯ : แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.
- ระวีวรรณ ธรณี รุ่งนภา เทพภาพ และ อำไพ หมั่นสิทธิ์. (2551). *พลวัตการปรับตัวและการดำรงตนของบุตร*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, กรุงเทพฯ.
- วรรณวิรา ยศวังใจ. (2552). *ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว เรื่องการจัดการครอบครัวด้วยความรู้*. การประชุมวิชาการครอบครัวศึกษา ครั้งที่1/2552 วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2552 ณ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ กรุงเทพฯ, 1-16.
- วฤชสพร ญรัฐจิโรจน์. (2560). *ครอบครัวทางเลือกและการคงอยู่ของสถาบันครอบครัว*. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 10(2), 1817-1827.
- วินัดดา ปิยะศิลป์. (2538). *ครอบครัวกับวัยรุ่น : การพัฒนาครอบครัว*. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชซิง
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2545). *จิตวิทยาสังคม ทฤษฎีและปฏิบัติการ*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2553). *สถาบันครอบครัว : พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2553). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายวริน จิณวุฒิ. (2541). *การศึกษาบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา ในฐานะตัวทำนายพฤติกรรมการปรับตัวของเด็กปฐมวัย ในเขตกรุงเทพมหานคร*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). *ชุดความรู้สำหรับพ่อ/แม่เลี้ยงเดี่ยว*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว.
- สุชา จันท์เอม. (2543). *จิตวิทยาเด็ก*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์.
- สุชาดา สร้อยสน. (2553). *ประสบการณ์ด้านจิตใจของพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในการดูแลบุตรการศึกษาระดับคุณภาพ*. คณะศิลปศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- Cooper, C., Bebbington, P. E., Meltzer, H., Bhugra, D., Brugha, T., Jenkins, R., King, M. (2008). Depression and common mental disorder in lone parent : results of 2000 National Psychiatric Morbidity Survey. *Journal of Psychological Medicine*, 38, 335-342.
- Egeli, A. N. & Rinaldi, M.C. (2016). Facets of Adult Social Competence as Predictors of Parenting Style. *Educational Psychology. Journal of Psychological Medicine*, 38(3), 335-342.
- Stoltz, G. P. (1997). *Adversity Quotient : Turning Obstacles into Opportunities*. United States of America : John Wiley & Sons.

4

การต่อต้านคอร์รัปชันกับการทำงานความร่วมมือทางสังคม แบบหลายมิติ

Anti – corruption and Multi-level of Social Collaboration

สุนทร คุณชัยมั่ง
Soontorn Koonchaimang

การต่อต้านคอร์รัปชันกับการทำงานความร่วมมือทางสังคมแบบหลายมิติ

Anti - corruption and Multi-level of Social Collaboration

สุนทร คุณชัยมั่ง¹

Soontorn Koonchaimang

บทคัดย่อ

การต่อต้านคอร์รัปชัน เป็นงานที่มีลักษณะทั้งงานองค์กรพิเศษเฉพาะกรณี แต่เป็นงานที่จะต้องทำงานสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ มีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการของสังคมอย่างแนบแน่น บทความนี้ ให้ความสนใจต่อการค้นหาปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของการทำงานหลายด้านพร้อมๆ กัน ไม่ว่าจะเป็น “ข้อตกลงแห่งสหประชาชาติ” (UN Global Compact) และยุทธศาสตร์การจัดการที่เดินไปพร้อมกันทั้ง 3 ด้านของการต่อต้านคอร์รัปชันที่มีการริเริ่มขึ้นโดยคณะกรรมการอิสระเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชันของฮ่องกง การศึกษาของบทความนี้ พบว่า ความสำเร็จขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชันทั้งในประเทศพัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา ล้วนแต่ดำเนินงานไปตามยุทธศาสตร์การจัดการที่เดินไปพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย การบังคับใช้กฎหมาย การป้องกันและการสร้างความตระหนักร่วมของสาธารณะ เป็นความสำเร็จที่มีการทำงานแบบสร้างความร่วมมือทั้งระดับนโยบายและการปฏิบัติ จัดความสัมพันธ์ระหว่างหลักการและการปฏิบัติจริง การจัดการที่มีประสิทธิภาพทั้งขององค์กรตนเองและงานที่ร่วมกับองค์กรอื่น รวมทั้งสร้างการเรียนรู้ท่ามกลางความเป็นจริงของสังคม

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์การจัดการที่เดินไปพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน; การทำงานสร้างความร่วมมือ; การเรียนรู้ทางสังคม

Abstract

Anti-corruption task is characterized both as a special task for a specific case and a task that needs to collaborate closely with other social sectors. This article pays attention to finding the factors that lead to the success of multiple tasks simultaneously either under UN Global Impact or the Three Pronged Strategy of the anti-corruption organization initiated by the Independent Commission Against Corruption of Hong Kong. The results found that the success of anti-corruption agency both in the developed and the developing countries operate according to the Three Pronged Strategy which consists of law enforcement, prevention, and promoting public consciousness. The success was the results of the collaboration at the policy and the operation level, arranging the relationship between principle and practice, arranging the effective management both within the organization and with others organization, including creating learning amid the social reality.

Keywords : Three Pronged Strategy; Collaboration; Social Learning

¹วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต 472 Ewpond ชั้น 6 ซอยรัชดาภิเษก 28 แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310

โทรฯ : 081-848-4495 Email : Soontorn@imageplus.co.th

ความสำคัญ

นับตั้งแต่ โคฟี อันวานน์ (Kofi Annan) ได้เสนอความเห็นต่อที่ประชุม World Economic Forum ว่าธุรกิจเอกชนขนาดใหญ่ของโลกควรที่จะปรับทิศทางของกิจการเพื่อร่วมรณรงค์เพื่อนำสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีโดยกิจการบริษัท (Corporate citizenship initiative) และต่อมากองค์การสหประชาชาติได้ประกาศแนวปฏิบัติสำหรับการดำเนินธุรกิจที่เรียกว่า “ข้อตกลงแห่งประชาชาติ” (UN Global Compact) โดยมีหลักสำคัญที่ธุรกิจจะต้องคำนึงถึง 4 ด้าน คือ สิทธิมนุษยชน สิทธิแรงงาน สิ่งแวดล้อม และการต่อต้านคอร์รัปชัน และมีประเด็นย่อย รวม 10 เรื่อง ในวันที่ 26 กรกฎาคม ค.ศ. 2000 UN Global Compact เป็น “เวทีร่วมปฏิบัติการ” (Platform) ของการดำเนินงานจากหลายภาคส่วน โดยมีบริษัทชั้นนำของโลกเข้าร่วมในวันประกาศ จำนวน 40 บริษัท ปัจจุบัน มีบริษัทต่างๆ ร่วมรณรงค์ 9,500 บริษัทนอกจากนั้น องค์การสหประชาชาติ ยังได้ริเริ่มสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างความร่วมมือกับธุรกิจที่จะเปลี่ยนผ่านสู่ศตวรรษที่ 21 เช่น “การจัดการแบบธรรมาภิบาล” (Global compact governance) การจัดการประชุมใหญ่ทั่วโลก (Global compact summit) การสร้างเครือข่ายท้องถิ่น (Local GCG network) การจัดการประชุมแบบแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในระดับท้องถิ่น (Local network forum) รวมทั้งจัดตั้งสำนักงานประสานในระดับประเทศและสำนักงานประสานงานระหว่างประเทศ (Gonzalez-Perez & Leonard, 2017)

“การต่อต้านคอร์รัปชัน” (Anti - corruption) ที่เป็นหนึ่งในเรื่องของ UN Global Compact เป็นสาระสำคัญของการจัดการบรรษัทภิบาล” (Corporate governance : CG) และเป็นประเด็นร่วมในความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ” (Corporate social responsibility : CSR) ซึ่งเป็นกระแสหลักของการตื่นตัวของโลกาภิวัตน์เป็นบทเรียนและประสบการณ์ของศตวรรษที่ 20 ที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งของเศรษฐกิจและสังคมอันเนื่องมาจากความเฟื่องฟูของ “ระบบเสรีนิยมใหม่” (Neoliberalism) แล้วหันไปสร้าง “ความใหม่” (Newness) โดยเปลี่ยนจากการการบริหารที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพ และสร้างกำไรของกิจการไปสู่ “ความสำคัญตามความเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสีย” (Stakeholder oriented framework) ไม่ว่าจะเป็นพนักงาน ผู้ถือหุ้น ชุมชน ผู้บริโภค รัฐบาลท้องถิ่น และองค์กรภาคประชาสังคม รวมทั้งให้ความสนใจต่อการเคลื่อนไหวทางสังคม หรือการเมืองภาคพลเมืองในขณะเดียวกันการต่อต้านคอร์รัปชันที่ประสบความสำเร็จเป็นผลมาจากการกระตุ้นให้สังคมตระหนักร่วมตรวจสอบการทำงานที่ไม่เป็นไปตามระบบที่ควรจะเป็น (Dysfunctions in the system) ไม่ยึดติดกับกลไกการทำงาน วิธีการใดวิธีการหนึ่งเพียงวิธีการเดียว (Klitgaard, 1988) เช่น การดำเนินงานของ “คณะกรรมการอิสระเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน” (Independent Commission Against Corruption : ICAC) ซึ่งเป็นองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันของฮ่องกงที่จัดตั้งขึ้นในปีค.ศ. 1974 ซึ่งสามารถลดและควบคุมการคอร์รัปชันได้ ทั้ง ๆ ที่ก่อนหน้านี้ ฮ่องกง เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยการคอร์รัปชัน (Scott, 2017) ICAC ดำเนินงานตาม “ยุทธศาสตร์การจัดการที่เดินไปพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน” (Three-pronged strategy) ประกอบด้วย (1) การบังคับใช้กฎหมาย โดยจัดให้มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่สืบสวนและเป็นอัยการยื่นฟ้องคดี (2) การจัดการป้องกัน โดยการจำกัดมาตรการกำกับให้เป็นระบบเชิงป้องกันของการปฏิบัติงานของส่วนราชการและจัดให้มีหน่วยตรวจสอบภายในที่เข้มแข็ง (3) การสร้างความตระหนักร่วมของสาธารณะ โดยให้การความรู้กับชุมชนและเปิดโอกาสให้ชุมชนขอรับทุนสนับสนุนเพื่อการนี้ (Mok, n.d.) ความสำเร็จของยุทธศาสตร์ข้างต้น มีหลายประเทศได้นำไปปรับใช้และสร้างความสัมฤทธิ์ผลได้ เช่น สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ใต้หวันและไทย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ความต้องการและการสนองตอบของคอร์รัปชัน (Demand / Supply Corruption)

แนวคิดว่าด้วยความต้องการ (Demand) และการสนองตอบ (Supply) ของการคอร์รัปชันเป็นการนำทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์มาอธิบายพฤติกรรมคอร์รัปชันประเภทการรับ/ให้สินบน (Bribery) เพื่อแลกกับการอำนวยความสะดวก หรือสิทธิพิเศษโดยมีแนวทางการอธิบายเป็น 2 แนวทาง คือ แนวทางที่หนึ่ง เห็นว่าความต้องการสินบน จะเป็นพฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำหน้าที่รักษากฎ กติกา ในขณะที่การสนองตอบที่เป็นจ่ายสินบน จะเป็นคนของบริษัทเอกชนที่ต้องการประโยชน์จากบริการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Stapenhurst, Karakas, Sarigöllü, Jo, & Draman, 2017) แนวทางที่สอง อธิบายในทางกลับกันว่า การสนองตอบจะมีทั้งผู้จ่ายเงินสินบน ผู้สัญญาว่าจะให้ และ/หรือใช้อำนาจหน้าที่ ซึ่งเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐ

ข้าราชการยุติธรรม และข้าราชการการเมือง ในกรณีนี้ ความต้องการจะเป็นเรื่องของบุคคล และบริษัทเอกชนเพื่อให้มาซึ่งสิทธิประโยชน์ ไม่ใช่เจ้าหน้าที่ของรัฐ (Low, Lamoree, & London, 2015)

ปฏิสัมพันธ์ของการอธิบายโดยอิงเรื่องความต้องการและการสนองตอบนั้น แบบแรก ผู้จ่ายเงินซึ่งต้องการสิทธิประโยชน์จากบริการเป็นฝ่ายสนองตอบ เหมาะสมต่อการอธิบายพฤติกรรมการคอร์รัปชันแบบเรียกรับสินบนของเจ้าหน้าที่ (Bribery) แบบที่สอง เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นฝ่ายสนองตอบเหมาะสำหรับการอธิบายพฤติกรรมการคอร์รัปชัน แบบการบิดเบือนการใช้อำนาจของรัฐ (Abuse of power) พฤติกรรมการคอร์รัปชัน ทั้ง 2 แบบ สะท้อนถึง คอร์รัปชันจะเกิดขึ้นได้จากทุกฝ่ายของปฏิสัมพันธ์ ไม่ว่าจะป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือเอกชน เป็นผู้ริเริ่มเสนอความต้องการหรือเป็นฝ่ายสนองตอบ ดังนั้น การลดและควบคุมการคอร์รัปชัน จึงจำเป็นที่ต้องรณรงค์ทั้งในพื้นที่ของรัฐ พื้นที่เอกชนและพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นพื้นที่ร่วม

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะอธิบายถึงพฤติกรรมคอร์รัปชัน ตามแบบแรกหรือแบบที่สอง ตามการเรียกรับสินบนหรือการบิดเบือนการใช้อำนาจ การคอร์รัปชัน ต่างตั้งอยู่บนพื้นฐานของความขัดแย้งระหว่างการคำนึงผลประโยชน์ส่วนตัวกับส่วนรวม ผิดไปจากวัตถุประสงค์ร่วมของสังคม ขัดต่อกฎหมายปทัสถาน จริยธรรม และความซื่อตรงของสังคม (Banfield, 1985)

2. มาตรการเชิงบวกและลบของการลงโทษของสังคม (Positive/Negative Social Sanctions)

การให้ความหมายต่อคำว่า การลงโทษของสังคม (Social sanctions) ในทางวิชาการด้านกฎหมายและสังคมศาสตร์ จะมี 2 แบบคือ (1) แบบกว้าง ซึ่งจะให้ความหมายตามกระบวนการควบคุมทางสังคม (Social control) ตามวิธีวิทยาของสังคมวิทยาโดยจะรวมความทั้งมาตรการเชิงบวก (Positive sanctions) เช่น การให้รางวัล (Rewards) สำหรับผู้ที่จะเป็นตัวอย่างของการจัดระเบียบและการอยู่ร่วมกันของสังคม และมาตรการเชิงลบ (Negative sanctions) เช่น การลงโทษ (Punishment) ซึ่งเป็นตัวอย่างของการหยุด ขัดขวางหรือห้ามปรามผู้ที่ฝ่าฝืนกติกาพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของสังคม เพื่อให้สังคมดำเนินไปตามครรลองของสังคมหรือปทัสถานทางสังคม (Social norms) (2) แบบเจาะจง ซึ่งมุ่งเน้นเฉพาะมาตรการลงโทษผู้ละเมิดหรือฝ่าฝืนปทัสถานทางสังคมให้เป็นกลไกของสังคม มาตรการลงโทษของสังคมเป็นปฏิกริยาตอบสนองอย่างหนึ่งของสังคม ที่แสดงออกถึงการเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบต่อการกระทำของสมาชิกในสังคม การลงโทษของสังคม เป็นเรื่องของการกระทำทางสังคมซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งมาตรการเชิงบวกหรือลบแต่โดยทั่วไปจะให้ความสำคัญต่อมาตรการเชิงลบมากกว่ามาตรการเชิงบวก (Radcliffe - Brown, 1952 ; Whitmeter, 2002)

อย่างไรก็ตาม การลงโทษผู้กระทำความผิด ยังรวมความถึงเจตนาธรรมของการเลือกใช้วิธีการหรือทางเลือกที่เหมาะสมที่จะลงโทษตามกระบวนการของสังคมแทนบทบัญญัติของกฎหมายอาญาหรือแพ่ง เช่น การทำให้อาย (Shaming penalty) (Netter, 2005) การเลิกให้ความเชื่อถือ การแสดงความรังเกียจ การขับไล่ออกจากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม การแสดงออกเป็นฝ่ายตรงกันข้ามและการแสดงออกแบบเป็นคู่ปรปักษ์ (Gopalan, 2007) โดยถือว่าการลงโทษเป็นการชดเชยความเสียหายและรักษาไว้ซึ่งระดับมาตรฐานของสังคม (Verboon and Marius, 2010)

3. การทำงานแบบเน้นการสร้างผลลัพธ์ร่วม (Collective Impact)

จอห์น คาเนียร์ (John Kania) และมาร์ก เครมเมอร์ (Mark Kramer) ได้ศึกษาถึงการจัดการปัญหาที่มีความซับซ้อนสะสมมาเป็นเวลายาวนาน และถูกละเลยจาก ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมกรณีแรก เป็นปัญหาของการละทิ้งการเรียนของเด็กมัธยมที่เมืองซินซินเนติ (Cincinnati) มลรัฐเคนตักกี (Kentucky) ของสหรัฐอเมริกา Strive ซึ่งเป็นองค์กรไม่แสวงหากำไรได้ริเริ่มการแก้ไขปัญหาด้วยการสร้างความร่วมมือกับท้องถิ่น ระดมทุนและสร้างความร่วมมือองค์กรต่างๆ มากกว่า 300 แห่ง ทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้แทนโรงเรียน มหาวิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน ผู้บริหารองค์กรเอกชน กลุ่มบริษัทที่ปรึกษาและองค์กรไม่แสวงหากำไร แม้กระทั่งดีไวเตอร์ โดยเสนอว่า การละทิ้งการเรียนของเยาวชน เป็นปัญหาร่วมของทุกฝ่ายของเมือง และเป็นปัญหาเดียวกันกับประเด็นความสามารถด้านคุณภาพการศึกษาของอเมริกาที่ตกต่ำลงเรื่อยๆ จนอยู่ในลำดับที่ 18 ในจำนวนประเทศที่พัฒนาแล้ว 24 ประเทศ

Strive ได้จัดทำโครงการ “จากอู่ไกวเปลไปจนถึงประตูโรงงาน” โดยจัดตั้ง “เครือข่ายเพื่อความสำเร็จของนักเรียน” (Student Success Networks : SSN) เป็นองค์กรขับเคลื่อนไหวเรื่องนี้ จัดให้มีการประชุมพี่เลี้ยงและผู้ประสานกิจกรรมใน

ทุกๆ 2 สัปดาห์ คิดค้นร่วมกัน และจัดการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน การดำเนินงานติดต่อกัน 3 ปี ปรากฏว่า ผลการเรียนของเด็กดีขึ้น การละทิ้งการเรียนของเด็กลดลง และเป็นที่สนใจต่อการขยายพื้นที่รณรงค์ออกไปในเขตอื่นๆ

อีกกรณีหนึ่ง เป็นการรณรงค์เพื่อการฟื้นฟูความน่าเชื่อถือของแม่น้ำอลิซาเบธ (Elizabeth) มลรัฐเวอร์จิเนีย (Virginia) ซึ่งได้รับผลกระทบจากการปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรมและสถานประกอบการต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคบริการ และที่อยู่อาศัยโดยมี เมเจอร์ เมย์ฟิลด์ แจ็กสัน (Marjorie Mayfield Jackson) ซึ่งเคยเป็นสื่อมวลชนมาก่อนแล้วผันตัวเองมาเป็นนักพัฒนาองค์กรเอกชนเป็นผู้นำของโครงการนี้ได้สร้างร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ มากกว่า 100 องค์กร มีทั้ง นักธุรกิจท้องถิ่น ชุมชน โรงเรียน องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัย รัฐบาลท้องถิ่น รัฐบาลกลางโดยหน่วยงานด้านปกป้องสิ่งแวดล้อม และกองทัพเรือ แบ่งโครงการเป็นโครงการย่อยตามจุดที่ตั้งของโรงงาน/สถานประกอบการ จำนวน 18 โครงการ โดยมีเป้าหมายร่วมกันว่า ความสำเร็จของงานคือการให้คนลงไปว่ายน้ำเล่นได้ สามารถบริโภคปลา สัตว์น้ำและพืชผักต่างๆ ได้ มีการนำงานรางวัลด้านสิ่งแวดล้อม มาสนองต่อผลลัพธ์ที่จะร่วมฟื้นฟูยอดการสร้างคุณค่าของงานให้มากไปจากการทำงานให้เป็นมาตรฐาน และการปฏิบัติตามกฎหมาย ผลของโครงการที่ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง 15 ปี พบว่า สามารถฟื้นฟูสภาพแวดล้อม พื้นดินพื้นที่ที่เป็นพื้นที่อนุรักษ์ชุ่มน้ำของแม่น้ำกลับคืนมาได้ 1,000 เอเคอร์ ลดสารแขวนลอยลงไปกว่า 215 ล้านปอนด์ ลดสารก่อมะเร็งลงไปได้ 6 เท่าตัว ปลาและหอยที่เคยสูญหายไป กลับคืนสภาพเดิม 27 สายพันธุ์ ฯลฯ

คานีเยร์และเครมเมอร์ นำความสำเร็จจากการแก้ไขปัญหาพร้อมกันของเมืองซินซินเนติโครงการฟื้นฟูแม่น้ำอลิซาเบธ และกรณีอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่งที่มีการสร้างกระบวนการความร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ประมวลเป็นทฤษฎีที่เรียกว่า “การทำงานแบบเน้นการสร้างผลลัพธ์ร่วม” (Collective Impact) ใช้เป็นเครื่องมือที่เหมาะสมต่อการจัดการปัญหาที่มีความซับซ้อน เชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ที่หลากหลายและยืดหยุ่นของสังคม โดยสรุปว่า ปัจจัยเชิงกระบวนการความร่วมมือที่จะนำไปสู่ความสำเร็จมีอยู่ 5 เรื่อง คือ (1) การกำหนดเป็นวาระร่วมกัน (2) การทำงานความร่วมมือ ซึ่งเป็นจัดการร่วมกันของหลายหน่วยงาน ไม่ใช่แบบองค์กรเดี่ยว (Single organization) จำเป็นที่จะต้องจัดระบบการประสานงานที่ดี (3) จัดให้มีมาตรการสนับสนุนซึ่งกันและกัน (4) ต่อเติมเป็นพลังการทำงานซึ่งกันและกัน และ (5) มีการสื่อสารทำความเข้าใจให้มีความต่อเนื่องทั้งในองค์กรและระหว่างองค์กร (Kania, & Kramer, 2011)

จากแนวคิดและทฤษฎีข้างต้น จะเห็นได้ว่า คุณลักษณะสำคัญพฤติกรรมของกรมคอร์รัปชันสามารถเกิดขึ้นได้จากการริเริ่มของทั้งฝ่ายที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งในระดับทำหน้าที่รักษากฎหมายในระดับเบื้องต้น เจ้าหน้าที่ในตำแหน่งระดับสูง และนักการเมืองที่เป็นผู้บริหาร กำกับและกำหนดนโยบาย และฝ่ายผู้ใช้บริการที่ต้องการสิทธิพิเศษทั้งประชาชนผู้ใช้บริการทั่วไปหรือเจ้าของธุรกิจทั้งสองฝ่ายต่างสามารถเป็นผู้เสนอและสนองตอบได้ ดังนั้นหากการบริการของหน่วยงานภาครัฐ ไม่มีประสิทธิภาพที่ดีพอโอกาสที่เกิดการคอร์รัปชัน จึงเป็นไปได้เสมอ ในขณะที่การต่อต้านคอร์รัปชันที่ประสบความสำเร็จ และยุทธศาสตร์ขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (Anti - Corruption Agency : ACA) ที่สามารถลดและกำกับการคอร์รัปชันได้นั้น ไม่ใช่เรื่องมาตรการบังคับใช้กฎหมายเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดแต่เรื่องเดียว ยังมีการนำเอาความเป็นสังคม (Society) เข้าไปมีบทบาทและส่วนร่วมอย่างเหมาะสมด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับแนวคิดว่าด้วย มาตรการลงโทษของสังคมและมาตรการเชิงบวกของ แรดคลิฟ - บราวน์ (Radcliffe - Brown) ที่เห็นว่า การแสดงออกถึงการเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบต่อการกระทำของสมาชิกในสังคม เป็นเรื่องของการกระทำทางสังคมซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งมาตรการเชิงบวก หรือลบการต่อต้านการคอร์รัปชัน ก็ย่อมจะไปในทำนองเดียวกัน ควรจะได้มีการดำเนินการทั้งสร้างความตระหนักร่วมของสังคม การป้องกันและลงโทษผู้กระทำความผิดไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งเป็นการดำเนินที่มีมิติสอดคล้องกับพฤติกรรมของสังคมที่มีความหลากหลายและซับซ้อน ซึ่งในที่นี่ได้นำเอาทฤษฎีว่าด้วยการทำงานแบบเน้นการสร้างผลลัพธ์ร่วมซึ่งประมวลมาจากความสำเร็จ จากการทำงานแก้ไขปัญหาสังคมที่เกี่ยวข้องกับความแบบหลากหลายและซับซ้อนมาใช้เป็นกรอบในการค้นหามิติความร่วมมือทางสังคม ที่จะนำไปสู่การพัฒนาและยกระดับประสิทธิภาพของการต่อต้านคอร์รัปชันโดยเฉพาะในไทย

กรณีศึกษาของอินโดนีเซีย

องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันของอินโดนีเซีย มีชื่อเต็มว่า “คณะกรรมการจัดการคอร์รัปชัน” (Corruption Eradication Commission) หรือเรียกในชื่อย่อว่า KPK เป็นองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันที่ได้ยอมรับในประสิทธิภาพของการทำงานในระดับสากลแห่งหนึ่งของโลก เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นใหม่ในยุคหลังของการก้าวลงจากอำนาจทางการเมืองของซูฮาร์โต การคอร์รัปชันของอินโดนีเซียในยุคของซูฮาร์โต สามารถพบเห็นได้ทั่วไปไม่ว่าจะเป็นการเรียกรับสินบนเล็กๆ น้อยๆ ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การขอใบอนุญาตต่างๆ ทางธุรกิจ การทำบัตรประจำตัวประชาชน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับราชการและการรักษาพยาบาล แม้ว่าจะสิ้นยุคของซูฮาร์โตไปแล้วประชาชนก็ยังเชื่อว่าการคอร์รัปชันในรัฐสภา ตุลาการ และส่วนราชการพลเรือนทั่วไป (Levy, n.d.)

KPK จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเลขที่ 30/2002 ว่าด้วยคณะกรรมการจัดการคอร์รัปชัน ประกอบด้วยสมาชิกมนตรีจำนวน 5 คน ดำรงตำแหน่งวาระ 5 ปี มีอำนาจและหน้าที่ในคดีคอร์รัปชัน ทั้งการรับแจ้งเบาะแส รวบรวมข้อมูล สืบสวนสอบสวนสรุปสำนวนคดีและส่งฟ้องต่อศาล เฉพาะคดีคอร์รัปชันของข้าราชการพลเรือน ตุลาการ และรัฐมนตรี ยกเว้นทหารและรับผิดชอบเฉพาะในคดีที่มีมูลค่ามากกว่า 100,000 ดอลลาร์สหรัฐขึ้นไป คดีเกี่ยวกับการคอร์รัปชันจะพิจารณาโดยศาลพิเศษ (Anti-Corruption Court) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเลขที่ 30/2002 เช่นเดียวกัน องค์ประกอบของผู้พิพากษาในศาลนี้จะประกอบด้วยผู้พิพากษาที่มีตำแหน่งประจำ 2 คน และผู้พิพากษาชั่วคราว 3 คน ซึ่งแต่งตั้งจากผู้ที่เคยเป็นผู้พิพากษามาก่อนหรือผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย (ฐากูร, ม.ป.ป.) KPK ดำเนินไปตามยุทธศาสตร์การจัดการที่เดินหน้าไปพร้อมกัน 3 ด้าน เช่นเดียวกับ ICAC ของฮ่องกง แต่จะปรับปรุงรายละเอียดให้สอดคล้องกับบริบทของอินโดนีเซีย ประกอบด้วย (1) การบังคับใช้กฎหมาย (2) การป้องปรามและการป้องกัน (การปรับปรุงให้มีการทำงานเชิงระบบ) และ (3) การประชาสัมพันธ์ โดยเน้นการให้ข้อมูลต่อสาธารณะและสร้างคุณค่าทางสังคม (Jin-wook, 2011)

KPK ดำเนินการคดีคอร์รัปชันที่เป็นความผิดของข้าราชการระดับสูง นักการเมืองและข้าราชการตุลาการอย่างจริงจัง เช่น กรณีของผู้ว่าราชการจังหวัดอาเยห์ ที่ซื้อเฮลิคอปเตอร์โดยมีราคาแพงเกินจริงไปถึง 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยลงโทษจำคุก 10 ปี (ค.ศ.2005) คดีของอดีตรองผู้ว่าการธนาคารกลางของอินโดนีเซีย ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ซูซีโลบัมบัง ยุคโตโยโน (SBY) ประธานาธิบดีของอินโดนีเซีย (ลูกสาวของจำเลยแต่งงานกับลูกชายของ SBY) คดีนี้มีการลงโทษจำคุก 4 ปีครึ่ง และปรับเป็นเงิน 20 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ค.ศ.2009) ในปีเดียวกันนั้น ยังมีคดีของมिरันดา กัลป์ทอม (Miranda Gultom) ซึ่งเป็นคู่แข่งขันในตำแหน่งรองผู้ว่าการธนาคารกลาง ถูกกล่าวหาในการติดสินบนแก่สมาชิกรัฐสภาด้วย Traveler's checks ในวงเงินรวม 2.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพื่อแลกกับการลงคะแนนสนับสนุนให้ได้มาซึ่งตำแหน่งของเธอ คดีนี้กัลป์ทอม ถูกตัดสินจำคุก 3 ปี คดีของการรับสินบนของเจ้าหน้าที่รัฐระดับสูงในกิจการขายน้ำมันและก๊าซ มีการลงโทษผู้กระทำความผิดในระดับหัวหน้าหน่วยงาน 7 ปี คดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศาสนาถูกกล่าวหาหักหัวคิวงบประมาณการเดินทางไปแสวงบุญ คดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรรับสินบนกรณีการซื้อเนื้อแกะ และการจับกุมประธานศาลรัฐธรรมนูญ ในคดีรับสินบนการซื้อเสียงเลือกตั้ง และเป็นการจับกุมแบบเหตุเกิดซึ่งหน้า นอกจากนี้ ยังมีคดีใบอนุญาตใบขับซึ่งของฝ่ายการจราจรของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (the National Police traffic division) ที่อนุญาตให้มีการต่ออายุแบบไม่ต้องแสดงตน ซึ่งคิดมูลค่าของวงสินบนทั้งสิ้น 1.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (Levy, n.d.)

การบังคับใช้กฎหมายของ KPK ที่ทำให้มีการลงโทษต่อบุคคลในระดับสูงของรัฐเป็นปรากฏการณ์ใหม่ทางสังคม ซึ่งมีความเป็นไปได้ไม่น้อยมากในช่วงการปกครองของซูฮาร์โตซึ่งเป็นมาตรการที่ดำเนินการไปพร้อม ๆ กับการลดเงื่อนไขการคอร์รัปชัน เช่น โครงการพัฒนางานบริการของกรุงจาการ์ตาของโจโก วิโดโด (Joko Widodo) ที่ได้นำบริการการใช้จ่ายสวัสดิการสังคมของประชาชนผ่านบริการของบัตรอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งทำให้ลดเงื่อนไขการจ่ายเป็นเบี้ยไ้รายทางให้กับเจ้าหน้าที่ และตัดวงจรความสัมพันธ์แบบพึ่งพาตัวกลางนอกระบบและการพึ่งพาระบบพวกพ้อง (Cronyism) ออกจากระบบการบริหารมีการนำความสำเร็จของการจัดการคอร์รัปชันในเรื่องต่างๆ มาสร้างสรรค์เป็นประเด็นใหม่ๆ ทางสังคม เช่น การสร้างความตระหนักที่ควรระอายต่อการคอร์รัปชัน เพื่อให้ข้าราชการได้ตระหนักถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นอยู่เสมอๆ เพราะคนของภาครัฐจะมีโอกาสที่ไปเกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันอยู่ตลอดเวลา (Levy, n.d.) ผลจากการทำหน้าที่ของ KPK ข้างต้น เป็นผลให้สังคมได้แสดงออกถึงความรังเกียจต่อการคอร์รัปชันสูงมาก ร่วมสนับสนุนงานของ KPK มีการรวมตัวกันในสังคมออนไลน์เพื่อเป็นกำลังใจในการ

ทำงานของเจ้าหน้าที่ KPK ที่ถูกผู้กล่าวหาโจมตีในพื้นที่ที่ล้อมวลชน โดยสามารถรวมประชาชนได้มากถึง 1.4 ล้านคน ซึ่งเท่ากับว่าสังคมของอินโดนีเซีย ได้พัฒนาทัศนคติที่มีต่อคอร์รัปชัน (Corruption norms) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการขัดเกลาทางสังคม (Panth, 2011)

กรณีศึกษาของไต้หวัน

สถานการณ์ของการต่อต้านคอร์รัปชันของไต้หวันตามการจัดอันดับขององค์กรระหว่างประเทศว่าด้วยความโปร่งใส (Transparency International : TI) ดัชนีชี้วัดการรับรู้เรื่องการคอร์รัปชัน (Corruption Perceptions Index : CPI) จะอยู่ในลำดับไม่ดิ่งก็ยิ่งไปกว่านั้น ตัวชี้วัดว่าด้วยธรรมาภิบาลจากธนาคารโลก (World Bank's World Governance Indicators) ยังบอกว่าประสิทธิภาพของการต่อต้านคอร์รัปชันของไต้หวัน จะเปลี่ยนแปลงไปตามความเกี่ยวข้องกับธุรกรรมขององค์กรอาชญากรรม การใช้จ่ายทางการเมืองของพรรคการเมือง การคอร์รัปชันในภาคเอกชน อิทธิพลของกลุ่มทางการเมืองท้องถิ่นและเครือข่ายความสัมพันธ์แบบครอบครัว (Family-based clientelist networks) แต่หากพิจารณาตามตัวชี้วัดว่าด้วยการเปลี่ยนผ่านของเบอร์เทลส์แมน (Bertelsman Transformation Index : BTI) กลับพบว่า ไต้หวัน มีอันดับของการป้องกันการประพฤติมิชอบของข้าราชการ (Protection of office abuse) ดีกว่าประเทศในยุโรป

ไต้หวัน มีระยะเปลี่ยนผ่านการพัฒนาประชาธิปไตยต่อเนื่องจากปี ค.ศ. 1992 ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกตั้งและจัดตั้งพรรคการเมืองแบบหลายพรรคแทนการเลือกตั้งโดยพรรคการเมืองพรรคเดียวคือพรรคก๊กมินตั๋ง (KMT) ที่จัดตั้งขึ้นโดยเจียง ไค-เช็ค (Chiang Kai-shek) ซึ่งเป็นคนจีนแผ่นดินใหญ่ (Mainlanders) ที่อพยพไปตั้งหลักบนเกาะฟอร์โมซา หลังพ่ายแพ้ทางการเมืองต่อพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในช่วงปี ค.ศ. 2000s ไต้หวัน มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายว่าด้วยการต่อต้านคอร์รัปชัน การใช้อำนาจมิชอบการต่อต้านเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จและมีการเปลี่ยนผ่านระบบอำนาจทางการเมือง เป็นผลให้พรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า (Democratic Progressive Party : DPP) ซึ่งพรรคการเมืองของคนที่ย้ายมาจากคนดั้งเดิมของเกาะไต้หวันในขณะที่ KMT ครองอำนาจทางการเมือง ศูนย์กลางอำนาจตั้งมั่นในกรุงไทเปและมีการจัดระบบความสัมพันธ์กับอำนาจต่างหวัด (คนท้องถิ่นหรือคนไต้หวันเดิม) ผ่านระบบหัวคะแนนและจัดสรรประโยชน์ตอบแทนไปตามแบบแผนของระบบความสัมพันธ์แบบลูกค้ำ (Clientelism) DPP นำประเด็นนี้มาชูประเด็นต่อสู้ทางการเมือง โดยเรียกร้องให้กระจายอำนาจจากส่วนกลางไปยังท้องถิ่นและต่อการคอร์รัปชัน (Gobel, 2015; Shih, 2007)

องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันไต้หวัน (Taiwan's Agency Against Corruption : AAC) เป็นหน่วยงานของรัฐที่จัดตั้งใหม่พร้อมกับกระทรวงยุติธรรมเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน (Ministry of Justice Agency Against Corruption) เมื่อ 20 กรกฎาคม ค.ศ. 2011 โดยประธานาธิบดีมา อิง - จิว (Ma Ying-jeou) เพื่ออนุมัติให้เป็นไปตามความตกลงที่มีไว้กับ "ข้อตกลงแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านคอร์รัปชัน" (United Nations Convention Against Corruption : UNCAC) หลังจากมีความพยายามอย่างต่อเนื่องมาถึง 30 ปี AAC เป็นองค์กรพิเศษของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อการจัดทำแผนว่าด้วยคุณธรรม ความซื่อสัตย์ของประเทศ จัดการต่อต้านการคอร์รัปชัน ป้องกันและสืบสวนคดีการคอร์รัปชัน โดยรวมอำนาจของอัยการสูงสุด มารวมไว้ด้วย AAC มีการดำเนินการตามยุทธศาสตร์การจัดการที่เดินหน้าไปพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย (1) การบังคับใช้กฎหมาย (2) การป้องกัน และ (3) การสร้างความรู้ต่อสาธารณะ มีการเชื่อมโยงกับงานอาชญากรรมและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ลักษณะที่โดดเด่นของ AAC อย่างหนึ่ง ก็คือ การรวมอำนาจของอัยการ การสืบสวนสอบสวนคดี และการสร้างสำนึกเกี่ยวกับคุณธรรมความซื่อสัตย์สำหรับข้าราชการ พร้อมกับการเชื่อมโยงกับความสำเร็จของการต่อต้านคอร์รัปชัน เพื่อสร้างเป็นความสามารถทางการแข่งขัน สร้างความมั่นคงกับประเทศ ยกระดับคุณภาพชีวิต และมุ่งสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนของสังคมโดยรวม

นอกจาก AAC แล้ว ยังมีหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องการต่อต้านคอร์รัปชันอีก เช่น (1) สำนักงานเพื่อการสืบสวนความยุติธรรม (Ministry of Justice Investigation Bureau : MJIB) (2) กรมจริยธรรมของพนักงาน (Department of Government Employee Ethics) (3) สำนักงานอัยการเพื่อสาธารณะ (Public Prosecutors Offices) (4) ศูนย์สืบสวนคดีที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองและผู้มีอำนาจ (Black Gold Investigation Center : BGIC) หลังจากชนะการเลือกตั้งพรรค DPP ได้คดีที่เกี่ยวข้องกับ

การเมืองผู้มีอำนาจ (Black - Gold) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนทางการเมืองของพรรค KMT ที่ประสานกลุ่มท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจและการซื้อเสียงควบคู่ไปกับการรณรงค์เรื่องการพัฒนาประชาธิปไตย กระทรวงยุติธรรม ได้จัดทำแผนปฏิบัติการลดคอร์รัปชันและองค์กรอาชญากรรม (Action Plan for the Elimination of Corruption and Organized Crime) MJIB ได้ต่อรองกับกลุ่มอำนาจท้องถิ่น (Local factions) โดยมีข้อเสนอให้เลือกสรรระหว่างประโยชน์ต่อสาธารณะมากกว่าส่วนตัว ในขณะที่ BGIC ก็จะทำางานแนวร่วมกับสำนักงานอัยการสูงสุดเพื่อต่อต้านการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้งและการคอร์รัปชันในท้องถิ่น สืบสวนสอบสวนในคดีนักการเมืองระดับสูงและรายงานตรงกับศาลสูง มีการผนวกรวมงานด้านจริยธรรมเป็นเครื่องมือในการลดอิทธิพลทางการเมืองและระบบวัฒนธรรมแบบข้าราชการ (Bureaucratic culture) เปลี่ยนจุดมุ่งเน้นจากการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วยการให้ความสำคัญต่อการดำเนินงานเชิงป้องกันมากขึ้น (Gobel, 2015)

การต่อต้านคอร์รัปชันในไต้หวัน เป็นประเด็นทางการเมืองและขบวนการเคลื่อนไหวแบบมวลชน (Mobilizing collective action) มีการจัดตั้งองค์กรเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน จัดตั้งทีมงานเฉพาะเพื่อการจัดการปัญหาคอร์รัปชัน จัดประชุมร่วมเพื่อการกำกับงานระดับสูง เรียกร้องการให้อิสระแก่สื่อมวลชน และสิทธิของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของรัฐ เช่น สมาคมพนักงานอัยการเพื่อการปฏิรูป (The Prosecutors Reform Association : PRA) ซึ่งพัฒนามาจากนักศึกษาวิชากฎหมายจากมหาวิทยาลัยแห่งชาติไต้หวัน (National Taiwan University : NTU) และผลพวงของการเป็นนักกฎหมายที่จบการศึกษาของ NTU ซึ่งเป็นที่นิยมเรียนของคนไต้หวันและเป็นสถาบันทางสังคมของคนไต้หวัน (คนดั้งเดิมของเกาะไต้หวัน) ที่อาศัยการศึกษาในวิชากฎหมายเป็นช่องทางของการเปลี่ยนผ่านสู่ระบบทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รวมทั้งคัดค้านกับระบบสังคมที่ KMT สถาปนาขึ้น เช่นเดียวกับการจัดตั้งเครือข่ายตงวายที่มีความหมายว่า การเป็นกลุ่มคนนอกเครือข่าย KMT ซึ่งเป็นจุดสำคัญของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมของไต้หวันไปจากโลกของกลุ่มอำนาจเก่า เข้าสู่ “โลกแห่งจริยธรรม” (Ethics universalism) ซึ่งเป็นการท้าทายต่อระบบอำนาจและความชอบธรรมทางสังคมเดิมต่อต้านอำนาจจากศูนย์กลาง และการคอร์รัปชันจึงนับได้ว่าไต้หวันได้มาตรฐานคุณธรรม (Moral standards) ซึ่งเป็นวิถีทางสังคมร่วมกับเจตนารมณ์ทางการเมือง (Political will) (Gobel, 2015)

กรณีศึกษาของเกาหลีใต้

เกาหลีใต้ เป็นประเทศที่เติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วจนมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นลำดับที่ 12 ของโลก และได้รับสมญานามว่า “มหัศจรรย์แห่งแม่น้ำฮาน” แต่การเติบโตดังกล่าวได้สร้างปัญหาการทุจริต และการคอร์รัปชันตามมาด้วย จนถึงช่วงปี ค.ศ. 1990s เกาหลีใต้จึงกลับมาทบทวนว่าจะไม่สามารถพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ หากไม่มีการนำเรื่องของการต่อต้านคอร์รัปชันมารวมเป็นวาระสำคัญ จึงมีการตรากฎหมายว่าด้วยการต่อต้านคอร์รัปชัน (The Anti Corruption Act) ขึ้นในปี ค.ศ. 2001 และจัดตั้ง “คณะกรรมการอิสระต่อต้านคอร์รัปชันเกาหลี” (Korea Independent Commission Against Corruption : KICAC) ขึ้นในปี ค.ศ. 2002 KICAC ได้ส่งเสริมให้มีการรวมตัวขบวนการประชาสังคมขึ้น จนนำไปสู่การจัดตั้ง “กลุ่มความร่วมมือเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชันเกาหลี” (The Korean Pact on Anti-Corruption and Transparency : K-PACT) ขึ้นในปี ค.ศ. 2005 เพื่อรณรงค์ต่อต้านคอร์รัปชัน ให้เป็นจริงในทางปฏิบัติและแพร่หลายไปทั่วประเทศ มีการนำวิธีการและเป้าหมายของความสำเร็จแบบการร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน (Public-Private Partnership : PPP) ไปปรับใช้ KICAC ได้ให้ข้อเสนอแนะมาตรการต่างๆ ที่จะนำมาใช้กับองค์กรภาครัฐ ให้ข้อปรึกษาต่อการพัฒนาเชิงสถาบัน สร้างแนวปฏิบัติ นำร่องด้านคุณธรรมกำกับการทำงานของภาครัฐ ให้รางวัล จัดระบบป้องกันผู้แจ้งเบาะแส สร้างอาสาสมัคร สร้างการมีส่วนร่วมและความร่วมมือ เพื่อผลักดันให้การปฏิรูปองค์กรจากระดับนโยบายไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งรณรงค์เรื่องจริยธรรมของบุคลากรของรัฐ เช่น เรื่องการรับของขวัญ (Song, 2007 ; Park, n.d.)

KICAC ได้ร่วมจัดตั้ง “สภานโยบายสำหรับประชาคมว่าด้วยความโปร่งใส” (The Policy Council for Transparency Society) ขึ้นในปี ค.ศ. 2009 เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ สร้างความตื่นตัวให้กับสาธารณะและสร้างความแข็งแกร่งขององค์กรเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชันจัดตั้ง “คณะกรรมการว่าด้วยการต่อต้านคอร์รัปชันและสิทธิมนุษยชน” (The Anti-Corruption and Civil Rights Commission : ACRC) เพื่อดำเนินงานในระดับนโยบายระดับชาติ ประสานความร่วมมือ

อย่างใกล้ชิดกับสำนักงานอัยการสูงสุดและสำนักงานตำรวจแห่งชาติ รวมการร้องเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารโดยมี คณะมนตรีดูแลงานนี้เป็นกรณีเฉพาะ นอกจากนี้ ยังรวมเรื่องการตรวจสอบและสร้างเงื่อนไขที่กีดขวางเรื่องที่จะนำไปสู่ การชดเชยแห่งผลประโยชน์ของข้าราชการ (Park, 2019) ที่เกาหลีใต้ มีความโดดเด่นในมาตรการที่จัดการต่อการชดเชยแห่ง ผลประโยชน์ กฎหมายว่าด้วยการต่อต้านคอร์รัปชัน และกฎหมายว่าด้วยจริยธรรมของการบริการสาธารณะ (The Public Service Ethics Act) มีข้อความบัญญัติว่า หากมีประชาชนยื่นความจำนงที่จะได้สิทธิพิเศษจากบริการแสดงว่าการบริการโดยรวม ขององค์กรนั้นด้วยประสิทธิภาพ มีข้อบัญญัติว่าด้วยจริยธรรมของข้าราชการเกษียณไม่ให้ไปดำรงตำแหน่งในองค์กรเอกชนที่ แสวงหากำไรที่มีความสัมพันธ์กับงานที่ทำอยู่ใน 3 ปีสุดท้ายของชีวิตราชการ เป็นเวลา 2 ปีหลังจากเกษียณ หากข้าราชการผู้ใด ถูกลงโทษด้วยคดีคอร์รัปชันจะไม่สามารถทำงานที่เกี่ยวข้องกับองค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชนหรืองานส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงาน ที่ทำอยู่ใน 3 ปีสุดท้าย เป็นเวลา 5 ปี (Park, n.d.)

นับตั้งแต่จัดตั้ง ACRC ขึ้น องค์กรนี้ ได้สร้างความร่วมมือด้านความซื่อสัตย์และคุณธรรม ร่วมกับองค์กรมหาชน (Public organizations) ต่างๆ ไปแล้ว มากกว่า 700 แห่งในจำนวนนี้ มีผู้บริหารระดับสูงขององค์กรเข้าร่วม 156 แห่ง จากจำนวน องค์กรที่มีอยู่ทั่วประเทศ 6,400 องค์กร อบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐระดับสูงที่เข้าสู่ตำแหน่งใหม่แล้ว 7,615 ราย และพัฒนาเป็น หลักสูตรสำหรับพนักงานใหม่ขององค์กร ขณะเดียวกัน K-PACT ก็ได้รณรงค์การจัดการธรรมาภิบาลแบบใหม่การให้ความ สมัคใจที่จะร่วมงานต่อต้านคอร์รัปชัน โดยเน้นนำไปตามรายกลุ่มธุรกิจภาคส่วนของอุตสาหกรรม (Business sector) และ ตามพื้นที่ ที่มีความเสี่ยงต่อการคอร์รัปชันสูงจัดให้มีการประชุมร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชันที่มีอยู่ทั้งสิ้น 15 หน่วย (รวมทั้งกระทรวงยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด และสำนักงานภาษีแห่งชาติ) เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันต่อ ยุทธศาสตร์ การพัฒนานโยบายการต่อต้านคอร์รัปชัน การกำกับติดตามและการสนับสนุนการดำเนินงาน (Song, 2007)

มิติของการผนวกรวมความร่วมมือของสังคม

จากความสัมพันธ์ผลของการต่อต้านคอร์รัปชันของอินโดนีเซีย ไต้หวันและเกาหลีใต้ เป็นตัวอย่างของการดำเนินงานที่ ดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การจัดการที่เดินไปพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ทั้งการบังคับใช้กฎหมาย การป้องกัน และการสร้างความ ตระหนักร่วมของสาธารณะไม่ได้เกิดจากผลของการลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากความ สำเร็จ ของเชื่อมโยงเรื่องของการต่อต้านคอร์รัปชันกับวาระของสังคมที่อินโดนีเซียเป็นผลสะท้อนของการยอมรับของสังคมที่มีต่อ การลงโทษผู้กระทำความผิดจากการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ตรงไปตรงมา มีการลงโทษข้าราชการระดับสูงทั้งฝ่ายบริหาร ที่มีความความสัมพันธ์โดยส่วนตัวกับผู้นำสูงสุดของประเทศ ทั้งส่วนกลาง ท้องถิ่น และทั้งศาลรวมทั้งลดเงื่อนไขการคอร์รัปชัน เช่น โครงการพัฒนางานบริการของกรุงจาการ์ตาของโจโก วิโดโด เป็นผลทำให้สังคมได้ตระหนักถึงความร่วมมือที่มีต่อการ ต่อต้านคอร์รัปชันที่สูงตามขึ้นไปอีก เป็นผลที่ส่งต่อหรือต่อยอดเป็นวาระของสังคมที่ต้องการก้าวข้ามพ้นไปจากยุคสมัยของ ซูฮาร์โต พ้นไปจากการพึ่งพาระบบอุปถัมภ์ เครือญาติและพวกพ้องและเป็นห้องเรียนขนาดใหญ่ที่สังคมได้เรียนรู้ร่วมกัน นับ ได้ว่าเป็นก้าวสำคัญของการยกระดับ “ความสามารถของสังคม” (Social capability) ของอินโดนีเซีย

ความสำเร็จของ ACA ของไต้หวันมีพื้นฐานร่วมมาจากการรวมประเด็นการต่อต้านคอร์รัปชัน กับการพัฒนาประชาธิปไตย การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ซึ่งมีความสอดคล้องกับความต้องการของคนไต้หวันท้องถิ่น ที่ไม่ใช่เครือข่ายของ KMT สอดคล้อง กับเจตนารมณ์ของสมาคมพนักงานอัยการเพื่อการปฏิรูป นักกฎหมาย และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยแห่งชาติไต้หวัน จะเห็น ได้ว่า การต่อต้านคอร์รัปชันที่ไต้หวัน เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนผ่านทางสังคม ที่เกาหลีใต้ ก็เป็นตัวอย่างของความสำเร็จที่ ต้องการผลลัพธ์จากการแปรผลแนวทางต่างๆ ไปสู่การปฏิบัติจากผลของการจัดตั้งองค์กรความร่วมมือกับภาคเอกชนและประชาสังคม ไม่ว่าจะเป็น K-PACT และ ACRC ที่มุ่งเน้นการดำเนินงานตามมาตรการป้องกัน และสร้างความตระหนักร่วมของสาธารณะ ของ KICAC ที่ด้านหนึ่งสร้างความร่วมมือกับภาคธุรกิจ ในขณะเดียวกันก็ยกระดับความเข้มข้นในจริยธรรมการทำงานและ การครองตนของข้าราชการ ทั้งนี้ ก็เพื่อต้องการให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ขยายตัวไปพร้อมกับความสามารถควบคุม การคอร์รัปชันได้

จากการศึกษานี้ พบว่า การสร้างความร่วมมือขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชันกับองค์กรภาคส่วนอื่น มี 4 มิติ คือ (1) ความร่วมมือกับองค์กรที่สนับสนุนการต่อต้านคอร์รัปชัน เช่น MJIB กรมจริยธรรมของพนักงาน สำนักงานอัยการเพื่อสาธารณะ และศูนย์สืบสวนคดีที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองและผู้มีอำนาจของไต้หวัน (2) การจัดตั้งองค์กรร่วมกัน เช่น K - PACT และ ACRC ของเกาหลีใต้ (3) การเปิดโอกาสการเข้าร่วมงานของชุมชน ในกรณีของ ICAC ของฮ่องกง (4) การสร้างความตระหนักร่วมของสังคมในระดับสำนึก (Social consciousness) ซึ่งจะเห็นได้จากผลการดำเนินงานของ KPK ของอินโดนีเซีย ที่รวมการต่อต้านการคอร์รัปชันกับการก้าวข้ามพ้นไปจากระบบสังคมอุปถัมภ์แบบซูฮาร์โต กรณี AAC ของไต้หวัน เป็นการผนวกรวมเข้ากับการต่อสู้เพื่อสร้างโอกาสของคนไต้หวันท้องถิ่น และ KICAC ของเกาหลีใต้ที่รวมเข้ากับการการสร้างความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ (National competitiveness)

การตระหนักร่วมของสังคมในระดับสำนึกไม่ใช่เรื่องใหม่ที่แต่ละคนในสังคมเพียงแต่รู้ว่าเรื่องความหมายของเรื่องต่างๆ แต่เป็นการรับรู้ที่เป็นผลของกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ซึ่งมีการร่วมปฏิบัติการของผู้คนกับสังคมแล้วค่อยๆ สะสมตัวกันจนสร้างเป็นศักยภาพใหม่ และพร้อมที่จะโต้ตอบกับสิ่งเร้าต่างๆ ทั้งด้านบวกและลบที่จะเกิดขึ้นในสังคม

การสร้างความร่วมมือทั้ง 4 มิติข้างต้น จะเป็นไปทั้งแบบความร่วมมือของกระบวนการทำงานขององค์กร (มิติที่ 1 และ 2) กับกระบวนการของสังคม (Social process) (มิติที่ 3 และ 4) โดยความร่วมมือดังกล่าว จะมีทั้งการสร้างเป็นเครื่องมือ เช่น การสร้างเป็นข้อห้าม การสร้างแนวปฏิบัติที่มีธรรมาภิบาลของกิจการเอกชน การสร้างเป็นจริยธรรมของการปฏิบัติงานของข้าราชการซึ่งเป็นมาตรการหนึ่งของการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การป้องกันของเกาหลีใต้ และการนำเอาตัวอย่างเชิงประจักษ์จากลงโทษผู้กระทำความผิด มาสร้างสรรคเป็นประเด็นการสร้างความตระหนักที่ควรละอายต่อการคอร์รัปชันของอินโดนีเซีย ในกรณีหลังนี้ จะเป็นการตอกย้ำให้สังคมได้ตระหนักถึงการลำดับความสำคัญที่ไม่ขัดกันของผลประโยชน์ส่วนตัวกับส่วนรวม และการคำนึงถึงประโยชน์ในระยะยาวมากกว่าเฉพาะหน้า ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมในพื้นที่สาธารณะ

การสร้างความตระหนักร่วมของสังคมในการต่อต้านคอร์รัปชันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสร้างความสำเร็จของอินโดนีเซีย ไต้หวันและเกาหลีใต้เป็นเรื่องเดียวกันของการสร้างความตระหนักร่วมของสังคมที่มีต่อปัญหาการละทิ้งการเรียนของเด็กนักเรียนมัธยมที่เมืองซินซินเนติและคุณภาพของการศึกษาของสหรัฐอเมริกา ที่ทำให้มีองค์กรต่าง ๆ มาร่วมงานกับ Strive มากถึง 300 องค์กร และเป็นเรื่องเช่นเดียวกับการลำดับความสำคัญที่ไม่ขัดกันของผลประโยชน์ส่วนตัวกับส่วนรวม จนสามารถสร้างเป็นวาระร่วมกันของหน่วยงานทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น เอกชน และชุมชน จำนวนมากกว่า 100 องค์กรในการฟื้นฟูแม่น้ำอลิซาเบธ และยังคงเห็นได้ก็คือ ความสำเร็จข้างต้นเกิดขึ้นจากการทำงานแบบความร่วมมือ ทั้งความร่วมมือระหว่างองค์กรที่มีความหลากหลายและการตระหนักร่วมของสาธารณะในระดับสำนึก

ข้อเสนอแนะต่อองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันของไทย

องค์กรต่อต้านคอร์รัปชันของไทย มีหน่วยงานโดยตรง 2 องค์กร คือ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) และสำนักงาน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตภาครัฐ (ป.ป.ท.) จะต้องปรับการทำงานให้สอดคล้องกับสภาวะความซับซ้อนของปัญหา จัดให้มีการสร้างความร่วมมือกับองค์กรที่ทำงานที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการต่อต้านคอร์รัปชัน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม เช่น สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินสำนักงานอัยการสูงสุด ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลคดีอาญาคดีทุจริตประพฤติมิชอบ ฯลฯ เช่นเดียวกับการทำงานของ AAC ของไต้หวันที่ดำเนินงานอย่างใกล้ชิดร่วมกับ MJIB กรมจริยธรรมของพนักงาน สำนักงานอัยการเพื่อสาธารณะและศูนย์สืบสวนคดีที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองและผู้มีอำนาจการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อธรรงค์บรรษัทภิบาล เช่นเดียวกับการดำเนินงานของ K-PACT และ ACRC ของเกาหลีใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการธรรงค์ในภาคธุรกิจที่มีความเสี่ยงในการคอร์รัปชัน ซึ่งควรจะได้ธรรงค์ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สภาหอการค้าแห่งประเทศไทยและสมาคมธนาคารแห่งประเทศไทย ฯลฯ การจัดให้มีการร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคมในระดับชุมชนหรือท้องถิ่น เช่นเดียวกับกรณีของ ICAC ของฮ่องกง ทั้งนี้ เพราะความสำเร็จของการองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันของแต่ละประเทศในการศึกษานี้ ล้วนแล้วแต่มีความร่วมมือระหว่างองค์กรทั้งสิ้น หรือจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า การแปรผล

ยุทธศาสตร์การต่อต้านคอร์รัปชันตามยุทธศาสตร์การจัดการที่เดินไปพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน (Three - pronged strategy) จะสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือระหว่างองค์กรและหลายรูปแบบ

ความร่วมมือข้างต้น เป็นเรื่องที่ต้องคัดค้านคอร์รัปชันของไทย ทั้ง 2 องค์กร ดำเนินการอยู่แล้ว เช่น การทำข้อตกลงเบื้องต้นสำหรับการทำงานร่วมกัน (MOU) ยิ่งไปกว่านั้น องค์กรภาคธุรกิจเอกชน ยังได้ริเริ่มจัดตั้งองค์กรเพื่อการนี้โดยตรงในชื่อ “องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย)” เพื่อทำหน้าที่เป็นหัวขบวนของภาคประชาสังคม ทำหน้าที่ตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชัน กระตุ้น ส่งเสริม จัดทำข้อเสนอแนะและร่วมกับภาครัฐในการสร้างแนวปฏิบัติและนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวกับการต่อต้านคอร์รัปชัน แต่เป็นที่น่าประหลาดใจในเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องว่ามีหรือไม่มี แต่เป็นข้อเสนอว่าด้วยการแปรผลแนวทางการดำเนินงานต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายที่ประสงค์มากกว่า ทั้งนี้เพราะองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันของไทยและหน่วยงานพันธมิตร ยังดำเนินการไปไม่ถึงและไม่มีตัวอย่างของความสำเร็จเหมือนกับการต่อต้านคอร์รัปชันของอินโดนีเซีย ใต้หวัน และเกาหลีใต้ ที่สร้างความตระหนักร่วมของสังคมในระดับสำนึกและเป็นองค์ประกอบสำคัญในระดับอุดมการณ์ของการสร้างวาระร่วมกันของสังคม ในขณะที่อินโดนีเซียสามารถนำเอาผลลัพธ์ของดำเนินคดีและการลงโทษผู้กระทำความผิดมาร่วมสร้างเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมและความมุ่งมั่นที่จะก้าวข้ามพ้นไปจากการครอบงำของซูฮาร์โต แต่ในกรณีของไทย นอกจากจะไม่สามารถจะพัฒนาไปตามกระบวนการนี้ได้กลับมีตัวอย่างของการหลบหนีคดีไปต่างประเทศ และสังคมยังมีความแคลงใจการพิจารณาดำเนินคดีคอร์รัปชันแบบปกป้องพวกพ้องและช่วยเหลืออุปถัมภ์ที่ยังดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ในขณะที่ใต้หวัน มีพรรคการเมืองนำประเด็นคอร์รัปชันเสนอเป็นวาระทางการเมืองที่เกาหลีใต้ ผสมผสานการต่อต้านคอร์รัปชันกับการสร้างความสามารถทางการแข่งขันทางเศรษฐกิจแต่เรื่องสำคัญเหล่านี้ ยังไม่มีในประเทศไทย

ประเด็นสำคัญที่ต้องคัดค้านคอร์รัปชันของไทยจะต้องทบทวนอย่างเร่งด่วน คือ ความสัมพันธ์และการส่งผลต่อกันอย่างใกล้ชิดของมาตรการทั้ง 3 ด้านของยุทธศาสตร์การจัดการที่เดินไปพร้อมกันเพราะหากไม่มีการบังคับใช้กฎหมายให้เห็นเป็นประจักษ์ การดำเนินงานตามมาตรการป้องกัน และการสร้างความตระหนักร่วมของสาธารณะ ก็จะไม่สามารถสร้างการยอมรับของสังคมและการตระหนักร่วมของสังคมในระดับสำนึก การกำหนดเป็นวาระของสังคม (และวาระแห่งชาติ) ไม่อาจเกิดขึ้นได้เพราะไม่มีการสร้างความร่วมมือทางสังคมนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- ฐากร จุลินทร (ม.ป.ป.). *การแก้ไขปัญหาการทุจริตผ่านบทเรียนของอินโดนีเซีย*. (25 มกราคม 2562) สืบค้นจาก <http://www.parliament.go.th>.
- Banfield, E. (1985). *Corruption as a feature of governmental organization Here the people rule* selected essays. Washington D.C : The AEI Press.
- Gobel, C. (2015). *Anticorruption in Taiwan : process - tracing report* German Institute of Global and Area Studies. . (February 7, 2019). Retrieved from <https://www.researchgate.net>.
- Gonzalez-Perez, M.& Leonard, L. (2017). The UN Global Compact. In Jonge, A.&Tomasic, R.(Ed.), *Research handbook on transnational corporations*. pp.117-138. (February 15, 2019). Retrieved from <https://www.researchgate.net>.
- Gopalan, S. (2007). Shame sanctions and excessive CEO pay. (February 20, 2019). Retrieved from <https://papers.ssrn.com>.
- Jin-wook, C. (2011). Measuring the performance of an anticorruption agency : The case of the KPK in Indonesia. *International Review of Public Administration*, 16 (3), 45-63.
- Kania, J. & Kramer, M. (2011). Collective impact. Retrieved from <https://ssir.org>.
- Klitgaard, R. (1988). *Controlling corruption*. Berkley CA : University of California Press.

- Levy, B. (n.d.). How Indonesia's anti-corruption agency challenged the establishment and lived to tell the tale. *Jacob Thomases Comparative Public Management*. (March 1, 2019). Retrieved from <https://workingwiththegrain.files.wordpress.com>.
- Low, L., Lamoree, S., & London, J. (2015). *The demand side of transnational bribery and corruption : Why leveling the playing field on supply side isn't enough*. Retrieved from <https://ir.lawnet.fordham.edu>.
- Mok, W.H. (n.d.). *Corruption prevention in public organizations – The Hong Kong experience*. (February 24, 2019). Retrieved from <http://unpan1>.
- Netter, B. (2005). Avoiding the shameful backlash : social repercussions for the increased use of alternative sanctions. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 96 (1), 188 - 189.
- Panth, S. (2011). Changing Norms is Key to Fighting Everyday Corruption. (March 1, 2019). Retrieved from <http://siteresources.worldbank.org>.
- Park, G. (n.d.). *Korea's policies and instruments to manage conflicts of interest*. (February 8, 2019) Retrieved from <https://www.oecd.org>.
- Radcliffe-Brown, A.R. (1952). *Structure and function in primitive society*. Illinois : The Free Press.
- Scot, I. (2017). The challenge of preserving Hong Kong's successful anti-corruption system. *Asian Education and Development Studies*, 6 (3), 227-237.
- Shih, F. (2007). The red tide anti-corruption protest : What does it mean for democracy in Taiwan?. *Taiwan in Comparative*, 1, 87-98.
- Song, H. (2007). Anti-corruption policy implementation in Korea. (February 14, 2019). Retrieved from <https://www.nacf.org.za>.
- Stapenhurst, F., Karakas, F., Sarigöllü, E, Jo, M., & Draman, R. (2017). The supply and demand sides of corruption : Canadian extractive companies in Africa. *Canadian Foreign Policy Journal*, 23(1), 60-76. (DOI : 10.1080/11926422.2016.1250655)
- Verboon, P. & Marius D. (2010). When de severe sanctions enhance compliance? The role of procedural fairness. *Journal of Economic Psychology*, 32(1), 120 -130.
- Whitmeyer, J. M. (2002). Elites and popular nationalism. *Journal of Society*, 53, 639-632.

5

การพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี (AQIs) เพื่อยกระดับคุณภาพการสอบบัญชีของ สำนักงานสอบบัญชีไทยสู่สากล

Development of Audit Quality Indicators to Enhance Audit Quality of
Thai Audit Firm to Universal Standard

วันสิริ ประเสริฐทรัพย์
Vansiri Prasoehtthap

การพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี (AQIs) เพื่อยกระดับ คุณภาพการสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีไทยสู่สากล Development of Audit Quality Indicators to Enhance Audit Quality of Thai Audit Firm to Universal Standard

วันสิริ ประเสริฐทรัพย์¹
Vansiri Prasoehtthap

บทคัดย่อ

การพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพการสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีไทย ในการประเมินคุณภาพการสอบบัญชีเชิงประจักษ์ ช่วยในการตัดสินใจคุณภาพรายงานทางการเงิน และสามารถนำไปใช้ในการประเมินสำนักงานสอบบัญชี แนวทางในการศึกษาจากกรอบแนวคิดคุณภาพการสอบบัญชีสากล ประยุกต์แนวคิดการวัดผลแบบดุลยภาพครอบคลุม องค์ประกอบ TSQC16 ด้านโดยมีการวัดผลเชิงปริมาณสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพส่งเสริมให้เกิดคุณภาพ ทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ เชื่อมโยงตัวชี้วัดจาก 6 หน่วยงานในต่างประเทศ นำมาเป็นข้อสรุปร่างข้อกำหนดตัวชี้วัดในประเทศไทย 26 ตัวชี้วัด จากการวัดผล 4 มุมมอง ได้แก่ มุมมองการเงิน วัดคุณภาพจากผลลัพธ์ มุมมองการเรียนรู้และพัฒนา วัดคุณภาพปัจจัยนำเข้าด้านความรับผิดชอบของผู้นำ ด้านข้อกำหนดจรรยาบรรณ และด้านทรัพยากรบุคคล มุมมองกระบวนการภายใน วัดคุณภาพกระบวนการ ด้านการปฏิบัติงาน และด้านการติดตามผล และมุมมองลูกค้า วัดคุณภาพผลลัพธ์ ด้านการปฏิบัติงาน และด้านการตอบรับและคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์กับลูกค้าผู้ประเมิน ตัวชี้วัดควรเป็นคณะกรรมการตรวจสอบ เพื่อนำผลการประเมินคุณภาพการสอบบัญชี ไปใช้ในการกำกับ และเลือกใช้บริการและควรนำผลการประเมินเปรียบเทียบสำนักงานสอบบัญชีอื่นที่ดีกว่าทั้งในและต่างประเทศ เกิดการแข่งขันคุณภาพการสอบบัญชี สร้างความเชื่อมั่นผู้กำกับดูแล ผู้ลงทุนทั้งในและต่างประเทศมั่นใจในคุณภาพรายงานทางการเงิน และพัฒนาคุณภาพการสอบบัญชีสำนักงานสอบบัญชีไทยสู่สากล

คำสำคัญ : คุณภาพการสอบบัญชี; ตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี; มาตรฐานการควบคุมคุณภาพ; การวัดผลแบบดุลยภาพ

Abstract

Development of Audit Quality Indicators is objected to be significant instrument to enhance audit quality of Thai audit firm in evaluating empirical audit quality, helping in decision making of the financial report quality and enabling to use in evaluating audit firm. The study guide for this research wastaken from the Universal Audit Quality Framework. The researcher also applied the concept of Balanced Scorecard covered elements of TSQC16 sides by using quantitative measurement supported with the qualitative information which encouraged for input, process and output qualities. The Connecting indicators from six institutes in foreign countries were used for drafting the definition of twenty-six indicators of Thai Audit Firm in Thailand in four perspectives measurement. These four perspective measurement were (1) financial

¹คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร 86 ถนนพิษณุโลก แขวงสวนจิตรดา เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทรฯ : 081-902-9339
e mail : vansiri.p@rmutp.ac.th

perspective measured output quality, (2) learning and development perspective measured input quality of leadership for responsibilities, ethical and human resource requirements, (3) Internal business process perspective measured the quality of process, performance, and monitoring, and (4) customer perspective measured output quality of performance, client acceptance and continuance. The assessors for indicators should be the audit committee to bring the results of the audit quality assessment to use in supervision and selection of suitable audit firm. Besides, the results should be used as benchmark with better audit firms in local and foreign countries to establish competition of audit quality. This was to create confidence to supervisors, local and foreign investors for the quality of financial report and enhance audit quality of Thai audit firm to universal standards.

Keywords : Audit Quality; Audit Quality Indicators; Quality Control Standards; Balanced Scorecards

บทนำ

สภาพแวดล้อมทางธุรกิจในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากขึ้น ผู้ลงทุน ผู้มีส่วนได้เสียต่างมีความคาดหวังรายงานทางการเงินที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น การตรวจสอบบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ของสำนักงานสอบบัญชีที่จะสร้างความเชื่อมั่นนักลงทุนทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง หลายๆ หน่วยงานในต่างประเทศ จึงได้เร่งรัดในการพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีมาใช้ ในการประเมินคุณภาพการสอบบัญชี เกิดความโปร่งใสในการตรวจสอบรายงานการเงินมีการแข่งขันคุณภาพการสอบบัญชี และกำหนดค่าสอบบัญชีที่เหมาะสมดั่งนั้นประเทศไทยเป็นหนึ่งในสมาชิกประชาคมอาเซียนควรเร่งรัด และพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีมาใช้ในประเทศไทย เพื่อให้หน่วยงานกำกับดูแล และสำนักงานสอบบัญชี นำผลการประเมินคุณภาพการสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี ไปใช้ในการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้ใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจเลือกใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีที่เหมาะสม ทำให้เกิดการการแข่งขันคุณภาพการสอบบัญชี ผลักดันคุณภาพการสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีในประเทศไทยให้ทัดเทียมระดับสากล

ตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี (Audit Quality Indicators)

ตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการประเมินคุณภาพการสอบบัญชีที่ดีช่วยในการตัดสินใจคุณภาพรายงานทางการเงิน และผลการประเมินตัวชี้วัดสามารถนำไปใช้ในการประเมินผู้ตรวจสอบบัญชีประจำปี รวมถึงการประเมินสำนักงานสอบบัญชีตรวจสอบบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ ปัจจุบันหน่วยงานกำกับดูแลในต่างประเทศหลายหน่วยงาน ได้เริ่มนำแนวคิดการกำหนดตัวชี้วัดมาใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินคุณภาพการสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี ในการนำผลมาใช้ในการกำกับ และเลือกใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีที่เหมาะสม ทำให้เกิดการการแข่งขันคุณภาพการสอบบัญชี เกิดความโปร่งใสในการตรวจสอบ และเพิ่มความเชื่อมั่นต่องบการเงิน ดังนั้นประเทศไทยควรเร่งพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินคุณภาพการสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชี โดยเฉพาะบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ทำให้ทราบถึงข้อมูลเชิงปริมาณ ที่สามารถอธิบายข้อมูลเชิงลึกในการปรับปรุง ผลักดัน เช่นจำนวนชั่วโมง งบประมาณ และสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้คณะกรรมการตรวจสอบเล็งเห็นว่าคุณภาพการสอบบัญชีเป็นจุดสำคัญที่มีผลต่อคุณภาพรายงานทางการเงิน และสามารถนำไปใช้ในการกำกับดูแลผู้สอบบัญชี เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการตรวจสอบกับผู้สอบบัญชี มุ่งเน้นที่ประเด็นความเสี่ยงและความเกี่ยวข้อง นำผลประเมินไปใช้ในการคัดเลือกผู้ตรวจสอบบัญชีที่เหมาะสม ให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ทั้งนักลงทุนในประเทศและต่างประเทศ ผลักดันเกี่ยวกับคุณภาพการสอบบัญชี ทำให้สำนักงานสอบบัญชีเกิดการแข่งขันด้านคุณภาพการตรวจสอบสามารถนำไปใช้ในการประเมินผู้ตรวจสอบบัญชีประจำปี รวมถึงการตรวจประเมินสำนักงานสอบบัญชี

กรอบแนวคิดการกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี (Audit quality indicators)

ปัจจุบันหน่วยงานกำกับดูแลการสอบบัญชีในหลายประเทศเริ่มให้ความสำคัญการกำหนดตัวชี้วัด อาทิเช่น The Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB) Federation of European Accountants (2015) การกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีเป็นเรื่องสำคัญเพื่อสนับสนุนความเหมาะสมกรอบแนวคิดคุณภาพในการเข้าใจหรือประเมินคุณภาพการสอบบัญชี การวางแผนเชิงกลยุทธ์และการกำหนดเป้าหมายเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้เสีย เป็นการสร้างข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับรากฐานของคุณภาพการสอบบัญชีทั้งภายในและระหว่างบริษัท และสร้างแรงจูงใจในการแข่งขันด้านคุณภาพการกำหนดตัวชี้วัด 28 ตัวชี้วัด ที่มีตัวชี้วัดทั้ง input process และ output จาก 3 ประเด็นคือความเป็นมืออาชีพการสอบบัญชีกระบวนการสอบบัญชีและผลลัพธ์การสอบบัญชี

ประเทศเนเธอร์แลนด์ Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants, Netherlands (NBA) Federation of European Accountants (2015) การกำหนดตัวชี้วัดบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ เป็นการรายงานปัจจัยคุณภาพเฉพาะสำนักงานสอบบัญชี และปัจจัยคุณภาพการสอบบัญชีทั่วไป โดยวัดและประเมินจากวัตถุประสงค์การตรวจสอบ คือการรายงานให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้าใจดีขึ้นเกี่ยวกับระบบการควบคุมคุณภาพ โดยกำหนดตัวชี้วัด 14 ตัวชี้วัดใน 3 ประเด็นคือ ปัจจัยนำเข้า คือข้อมูลจากการลงทุนในคุณภาพการสอบบัญชี กระบวนการและผลลัพธ์คือ การมีคุณภาพในการปฏิบัติงาน ทำให้เห็นภาพรวมระบบการควบคุมคุณภาพสำนักงานสอบบัญชี และคุณภาพการสอบบัญชีโดยทั่วไป สำนักงานสอบบัญชีมีข้อมูลมากขึ้นในการปรับปรุงคุณภาพการสอบบัญชี ทำให้รายงานทางการเงินมีความโปร่งใส

สำนักงานคุณภาพการสอบบัญชีของสหรัฐอเมริกา United States Center for Audit Quality (US CAQ) Federation of European Accountants (2015) ตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีเป็นการพัฒนาวิธีการสื่อสาร ต่อคณะกรรมการตรวจสอบผู้ลงทุนและผู้มีส่วนได้เสีย เน้นการสื่อสารตัวชี้วัดระดับงานโดยเฉพาะ (Engagement specific) รวมถึงตัวชี้วัดระดับบริษัท โดยทั่วไป (Firm wide) คณะกรรมการตรวจสอบจะเป็นผู้ใช้ตัวชี้วัดระดับงานโดยเฉพาะ มีการกำหนดตัวชี้วัดใน 4 ประเด็น ดังนี้ (1) ความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้เสียระดับสูง (2) ประสบการณ์การทำงานของทีมงานและประสบการณ์ในการทำงาน (3) การติดตามตรวจสอบและ (4) การรายงานของผู้สอบบัญชี

คณะกรรมการความรับผิดชอบสาธารณะของแคนาดา The Canadian Public Accountability Board (CPAB) Federation of European Accountants (2015) กล่าวว่า ตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาตัวชี้วัดเชิงปริมาณ (quantitative measures) ที่ให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับคุณภาพการตรวจสอบและเพื่อเพิ่มการอธิบายเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์คุณภาพการตรวจสอบระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย แนวคิดเรื่อง AQIs จะเป็นหนทางในการตรวจสอบเพื่อแสดงถึงความมุ่งมั่น และการแข่งขันในด้านคุณภาพของการสอบบัญชี เพิ่มพูนความโปร่งใสในขั้นตอนการตรวจสอบเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะกับคณะกรรมการตรวจสอบ นักลงทุนและผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ ตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี CPAB มี 4 ประเด็น คือ (1) ความพร้อมใช้งานความเป็นมืออาชีพ (2) ความรู้ความสามารถในความเป็นมืออาชีพ (3) จุดเน้นความเป็นมืออาชีพ (4) กระบวนการตรวจสอบการติดตามและแผนแก้ไข

นอกจากนี้ ประเทศอังกฤษ The UK Financial Reporting Council (FRC) Federation of European Accountants (2015) จำแนกประเด็นตัวชี้วัด 5 ประเด็น และสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่ของอังกฤษ² กำหนด 11 ตัวชี้วัด ใน 5 ประเด็น และได้ดำเนินไปใช้ในเปิดเผยรายงานความโปร่งใสประจำปี เพื่อให้เกิดความโปร่งใสสาธารณะชนในการเปรียบเทียบ ตัวชี้วัด 5 ประเด็น (1) การตรวจสอบจากภายนอก (2) ผลจากการติดตามคุณภาพการตรวจสอบจากภายในและภายนอก (3) การลงทุนทางด้านเทคนิค (4) วิธีการตรวจสอบ และ (5) บุคลากรสอบบัญชีการประสานงาน ผู้สอบบัญชีและคณะกรรมการตรวจสอบและผลสำรวจจากบุคลากรสอบบัญชี (Sadhir, 2016)

²UK's largest auditing firms ได้แก่ Ernst & Young (EY), Deloitte & Touche, Arthur Andersen, KPMG, PricewaterhouseCoopers (PwC), BDO และ Grant Thornton

ในขณะที่ ประเทศสิงคโปร์ Accounting and Corporate Regulatory Authority (ACRA) Federation of European Accountants (2015) กำหนดกรอบตัวชี้วัด ใน 8 ประเด็น ดังนี้ (1) เวลาที่ใช้ของผู้สอบบัญชีอาวุโสในการรับงาน (2) จำนวนปีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในอุตสาหกรรม (3) ชั่วโมงการฝึกอบรมเฉลี่ยต่อปี และเฉพาะอุตสาหกรรม (4) ผลจากการตรวจสอบจากภายในและภายนอก (5) มีความเป็นอิสระตามข้อกำหนด (6) จำนวนพนักงานมีหน้าที่ในการควบคุมคุณภาพ (7) อัตราผู้ปฏิบัติหน้าที่สอบบัญชีต่อผู้เป็นหุ้นส่วนและผู้จัดการและ (8) อัตราหมุนบุคลากรในการตรวจสอบ (Sadhir, 2016)

การพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีประเทศไทยควรเป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณภาพสากล International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB) ได้แก่ **ปัจจัยนำเข้า (input)** ประกอบด้วย ความรับผิดชอบของผู้นำ ข้อกำหนดจรรยาบรรณและการบริหารทรัพยากร **กระบวนการ (process)** ประกอบด้วย การปฏิบัติงาน การติดตามผลและการสอบทานงานและ**ผลลัพธ์ (output)** ประกอบด้วย กระบวนการเกี่ยวกับลูกค้า ความพึงพอใจลูกค้า คุณภาพรายงานการเงิน และคุณภาพรายงานของผู้สอบบัญชี เป็นองค์ประกอบที่จะส่งเสริมให้เกิดคุณภาพงานสอบบัญชีกระตุ้นให้ผู้มีส่วนได้เสียหาแนวทางเพิ่มคุณภาพงานสอบบัญชี และมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ TSQC 1 องค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ความรับผิดชอบผู้นำ ข้อกำหนดจรรยาบรรณ กระบวนการเกี่ยวกับลูกค้า การจัดการทรัพยากร การปฏิบัติงาน การติดตาม และการกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีให้สำเร็จด้วยการวัดผล 4 ด้าน ดังนี้ **ด้านการเงิน** คือรายได้ค่าสอบบัญชีเพิ่มขึ้นจากลูกค้ารายใหม่ หรือบริการอื่นเพิ่มขึ้น ผลตอบแทนต่อผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น**ด้านลูกค้า** คือ กระบวนการเกี่ยวกับลูกค้า ความพึงพอใจลูกค้า จำนวนลูกค้ารายใหม่เพิ่มขึ้น และ**ข้อร้องเรียนด้านกระบวนการภายใน** คือ การปฏิบัติงาน การติดตามผล และการสอบทานงานคุณภาพการทำงาน แนวคิดและนวัตกรรมใหม่ๆ ประเด็นประสิทธิภาพ คุณภาพ และนวัตกรรมใหม่ๆ **ด้านการเรียนรู้และพัฒนา** คือ ความรับผิดชอบของผู้นำ ข้อกำหนดจรรยาบรรณ และทรัพยากรบุคคลความสำเร็จการทำงานภายในองค์กรขึ้นอยู่กับผู้นำ ในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์ พันธกิจตระหนักการสร้าง ความพึงพอใจลูกค้า ให้มีความสำคัญกระบวนการทำงาน คำนึงถึงคุณภาพ และจรรยาบรรณ มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะความสามารถให้ทันสมัยรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เช่น ชั่วโมงการฝึกอบรม การรักษาบุคลากรให้คงอยู่ อัตราหมุนเวียนพนักงาน งบประมาณสนับสนุนสารสนเทศสอดคล้องกับ Federation of European Accountants (2015) กำหนดตัวชี้วัดและการวัดผล คุณภาพการสอบบัญชี จากมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ และปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลลัพธ์นอกจากนี้ตัวชี้วัดภาพรวมผู้นำมีความสำคัญต่อคุณภาพของสำนักงานสอบบัญชี สอดคล้องแนวคิด The Public Company Accounting Oversight Board (2015) และ Center for Audit Quality (2016) การกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี (AQIs) ต้องเกี่ยวกับความเป็นผู้นำแสดงให้เห็นว่าการสื่อสารของหัวหน้างาน มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญกับผลการปฏิบัติงาน Francis (2011 : 125-152) กล่าวว่าระดับการวิเคราะห์ที่สำคัญคือปัจจัยนำเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพของการตรวจสอบแตกต่างกันไปตามความสามารถผู้ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบ สอดคล้องกับการกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพ **ปัจจัยนำเข้า** คือ ทรัพยากรบุคคล Neves & Eisenberger (2012 : 452-464) พบว่าการสนับสนุนจากองค์กรทำให้พนักงานรู้สึกถึงคุณค่าและมีส่วนร่วมกับองค์กร เพราะจะส่งกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงาน **กระบวนการตรวจสอบ** ได้แก่ การปฏิบัติงาน การสอบทาน การติดตาม สอดคล้องกับมาตรฐานการควบคุมคุณภาพสำนักงานสอบบัญชี TSQC 1 และ**ผลลัพธ์การตรวจสอบ** เช่น คุณภาพรายงานทางการเงิน คุณภาพรายงานของผู้สอบบัญชี เป็นคุณภาพการสอบบัญชีที่ผู้มีส่วนได้เสียรับรู้ได้

การพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีในประเทศไทยให้สำเร็จ การวัดผลแบบดุลยภาพ (Balanced Scorecard) Kaplan & Norton (2007 : 2) การวัดผลจาก 4 กระบวนการในระยะสั้น เพื่อผลลัพธ์ในระยะยาว เริ่มจากวิสัยทัศน์ สื่อสาร วางแผน และให้ข้อมูลย้อนกลับในการเรียนรู้และพัฒนา โดยอาศัยมุมมองอื่น ที่นอกเหนือจากมุมมองทางการเงินผลักดันองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย สร้างตัวชี้วัดคุณภาพเพื่อเป็นตัวชี้วัดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานสำนักงานสอบบัญชี ในมุมมอง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการเงิน ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายในและด้านการเรียนรู้และการพัฒนากับมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ (สุธีรา, 2560 : 52-64) ดังนั้น การลดข้อจำกัด ผลักดันสำนักงานสอบบัญชีให้มีการปรับปรุงพัฒนา อย่างมีเป้าหมายชัดเจน จากกลยุทธ์มาสู่การปฏิบัติได้จริง เปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับเป้าหมายที่องค์กรได้ตั้งไว้ สรุปผล เพื่อหาแนวทางในการ

ปรับปรุงคุณภาพการสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีให้ได้มาตรฐานส่งเสริมให้เกิดคุณภาพตามกรอบคุณภาพ IAASB ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลลัพธ์ ในการนำไปพัฒนาคุณภาพการตรวจสอบของสำนักงานสอบบัญชีได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้รายงานการเงินมีความโปร่งใส และลูกค้าเกิดความพึงพอใจผู้เขียนจึงเสนอกรอบแนวคิดตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีในประเทศไทย ตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ TSQC1 ใช้การวัดผลแบบดุลยภาพ (Balanced Scorecard) มุมมอง 4 ด้าน ตั้งแผนภาพกรอบแนวคิด

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีไทยตามกรอบคุณภาพ IAASBand TSQC1 โดยใช้แนวคิด BSC ในการวัดผล

การพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี

จากการวิเคราะห์แนวคิด ข้อจำกัด บริบทประเทศไทยประกอบกับตัวชี้วัดในหลายประเทศการกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีในประเทศไทย เพื่อยกระดับคุณภาพให้ได้มาตรฐานทัดเทียมสากล ลดข้อจำกัดเรื่องข้อมูลเชิงปริมาณ ผลักดันให้เกิดการแข่งขันคุณภาพกันให้มีมาตรฐานระดับสากล ตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ TSQC16 ประเด็นการวัดผลแบบดุลยภาพที่มีการวัดผลนอกเหนือทางด้านการเงิน สามารถผลักดันให้บรรลุเป้าหมาย ในมุมมอง 4 ด้าน โดยตัวชี้วัดครอบคลุมกรอบแนวคิดคุณภาพการสอบบัญชี ทั้งปัจจัยนำเข้า (INPUT) กระบวนการ (PROCESS) และผลลัพธ์ (OUTPUT) และตัวชี้วัดในต่างประเทศที่มีการกำหนด ซ้ำกันเกิน 2 หน่วยงานขึ้นไปจาก 6 ประเทศ ประกอบกับบริบทในประเทศไทย กำหนดร่างตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีดังตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ราชข้อกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี (AQIs) ในประเทศไทย

มาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่ 1 (TSQC 1) / ตัวชี้วัด/การวัดผล(BSC) 4 ด้าน		กรอบแนวคิดคุณภาพ				ตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี(AQIs)ในต่างประเทศ					
		ปัจจัย นำเข้า INPUT	กระบวนการ PROCESS	ผลลัพธ์ OUTPUT	PCAOB	NBA	CAQ	CPAB	FRC UK	ACRA	รวม
ด้านการเงิน											
ค่าสอบบัญชีเพิ่มขึ้นจากลูกค้ารายใหม่ ผลิตอบแทนผู้ถือหุ้นสูงขึ้น				✓							
ด้านการเรียนรู้และพัฒนา											
1. ความรับผิดชอบของผู้นำต่อคุณภาพภายในสำนักงาน											
	ผลสำรวจความอิสระของพนักงานสอบบัญชี*	✓			✓				✓		3
2. ข้อกำหนดด้านจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้อง											
	ผลสำรวจความอิสระของพนักงานสอบบัญชี*	✓			✓					✓	3
ด้านลูกค้า											
3. การตอบรับงานและการคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์กับลูกค้า											
	3.1 ผลการตรวจสอบจากภายนอก			✓					✓		4
	3.2 ผลสำรวจจากแบบสอบถามคณะกรรมการตรวจสอบ (AOIs)			✓					✓		5
4. ทรัพยากรบุคคล											
	4.1 จำนวนชั่วโมงฝึกอบรมต่อผู้สอบ 1 คนต่อปี	✓			✓				✓		6
	4.2 จำนวนปีความเชี่ยวชาญอุตสาหกรรมของผู้สอบบัญชี	✓			✓				✓		4
ด้านการเรียนรู้และพัฒนา											
	4.3 จำนวนชั่วโมงการงานของผู้สอบบัญชี	✓			✓				✓		3
	4.4 จำนวนปีประสบการณ์ผู้สอบบัญชีผู้จัดการและผู้เป็นหุ้นส่วน**	✓			✓				✓		4
	4.5 จำนวนชั่วโมงทำงานของผู้เป็นหุ้นส่วน	✓			✓				✓		4
	4.6 จำนวนชั่วโมงการงานของผู้เป็นหุ้นส่วน	✓			✓				✓		4
	4.7 จำนวนผู้สอบบัญชี ต่อผู้จัดการ /ผู้เป็นหุ้นส่วน **	✓			✓				✓		3
	4.8 ผลสำรวจความพึงพอใจของพนักงานสอบบัญชี	✓			✓				✓		3

ตารางที่ 1 ราชบัณฑิตยสถานตรวจสอบบัญชี (AQIs) ในประเทศไทย (ต่อ)

มาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่ 1 (TSQC 1) / ราชบัณฑิตยสถาน (BSC) 4 ด้าน	ราชบัณฑิตยสถานในประเทศไทย			ราชบัณฑิตยสถานการสอบบัญชี (AQIs) ในต่างประเทศ						
	ปัจจัยนำเข้า INPUT	กระบวนการ PROCESS	กรอบแนวคิดคุณภาพ ผลลัพธ์ OUTPUT	PCAOB	NBA	CAQ	CPAB	FRC UK	ACRA	รวม
4.9 จำนวนงบประมาณการลงทุนในการพัฒนาเทคนิคการตรวจสอบ	✓			✓	✓			✓		3
4.10 จำนวนงบประมาณการลงทุนในการฝึกอบรมผู้เป็นส่วนและพนักงานสอบบัญชี	✓			✓	✓	✓	✓			4
4.11 อัตราการหมุนเวียนบุคลากรตรวจสอบ**	✓			✓	✓				✓	3
ด้านกระบวนการภายใน										
5. การปฏิบัติงาน										
5.1 การพัฒนาใช้วิธีการตรวจสอบหรือเครื่องมือสมัยใหม่		✓		✓	✓			✓		3
5.2 ทรัพยากรสนับสนุนเทคนิคการตรวจ		✓		✓	✓	✓	✓			4
5.3 จำนวนชั่วโมงการตรวจสอบตามความเสียหายของลูกค้า		✓		✓		✓	✓			3
5.4 จำนวนชั่วโมงการสอบทานคุณภาพงาน (EOCRs) **		✓		✓	✓	✓	✓	✓		5
ด้านลูกค้า										
5.5 ความถี่และผลกระทบ การแก้ไขข้อผิดพลาดรายงานทางการเงิน รวมถึงการเปิดเผยข้อมูล			✓	✓	✓	✓		✓	✓	5
5.6 การทุจริตในรายงานทางการเงิน			✓	✓				✓	✓	3
5.7 การรายงานจุดอ่อนระบบการควบคุมภายในทันกาล			✓	✓				✓	✓	3
5.8 การรายงานผลการดำเนินงานต่อเนื่องทันกาล			✓	✓				✓	✓	3
5.9 การดำเนินการตามกฎหมายของสภาวิชาชีพและ SEC และ แนวโน้มการดำเนินงานที่ดีเอกชน			✓	✓				✓		2

ตารางที่ 1 ร่างข้อกำหนดตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี (AQIs) ในประเทศไทย (ต่อ)

มาตรฐานการควบคุมคุณภาพฉบับที่ 1 (TSQC 1) / ตัวชี้วัด/การวัดผล(BSC) 4 ด้าน	ร่างตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี(AQIs)ในประเทศไทย				ตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี(AQIs)ในต่างประเทศ							
	ปัจจัย นำเข้า INPUT	กระบวนการ PROCESS	กรอบแนวคิดคุณภาพ การสอบบัญชีสากล		PCAOB	NBA	CAQ	CPAB	FRC UK	ACRA	รวม	
			ผลลัพธ์ OUTPUT									
6. การติดตามผล		✓			✓		✓		✓		✓	5
6.2 ผลการสอบทานคุณภาพภายในสำนักงานสอบบัญชี		✓			✓		✓		✓		✓	5

ตีตแปลงมาจาก : “Overview of Audit Quality Indicators Initiatives,” by Federation of European Accountants, 2015, 5.

* ตัวชี้วัด 1 ตัวตอบโจทย์ด้านปัจจัยนำเข้า ตามมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ TSQC 1 2 ด้าน

** สอดคล้องข้อมูล ก.ล.ต. (2560) รายงานสรุปกิจกรรมการตรวจคุณภาพการสอบบัญชี.1 มกราคม 2560- 31 ธันวาคม 2560, 23-25

จากตารางที่ 1 การพัฒนาข้อกำหนดร่างตัวชี้วัดที่จะนำมาใช้ในประเทศไทยโดยผู้เขียน นำเสนอตัวชี้วัด จำนวน 26 ตัวชี้วัด จากการวิเคราะห์แนวคิดตัวชี้วัดจาก 6 ประเทศ โดยเลือกตัวชี้วัดคุณภาพที่เป็นเชิงปริมาณและเสริมเชิงคุณภาพบางตัวที่สำคัญให้เหมาะสมกับบริบทในประเทศไทยที่ซ้ำมากกว่า 2 ประเทศ ใช้แนวคิดการวัดผลดุลยภาพ 4 ด้าน การวัดผลคุณภาพการสอบบัญชีของสำนักงานสอบบัญชีในประเทศไทย จากมาตรฐานการควบคุมคุณภาพ 6 ด้าน ส่งเสริมคุณภาพตามกรอบแนวคิดมาตรฐานคุณภาพสากลคือ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ Federation of European Accountants (2015) มีตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชี 5 ตัว ที่หน่วยงานต่างประเทศกำหนดตัวชี้วัดสอดคล้องกับการให้ข้อสังเกตการกำหนดตัวชี้วัดคณะกรรมการหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในการตรวจสอบคุณภาพการสอบบัญชีสำนักงานสอบบัญชีที่ตรวจสอบบริษัทจดทะเบียนในประเทศไทยปี 2560 เช่น จำนวนปีประสบการณ์ผู้สอบบัญชีผู้จัดการและผู้เป็นหุ้นส่วน จำนวนผู้สอบบัญชี ต่อผู้จัดการ และผู้เป็นหุ้นส่วนจำนวนชั่วโมงการสอบทานคุณภาพงาน (EQCRs) และอัตราการหมุนเวียนบุคลากรการตรวจสอบปัจจุบันไม่มีการกำหนดตัวชี้วัดในการวัดผลเชิงปริมาณที่ชัดเจน เช่น จำนวนปีความเชี่ยวชาญอุตสาหกรรมของผู้สอบบัญชี จำนวนงบประมาณการลงทุนในการฝึกอบรมของผู้เป็นหุ้นส่วนและผู้สอบบัญชีและยังไม่มีมีการประเมินคุณภาพจากมุมมองผู้ใช้และนำผลการประเมินมาใช้ในการใช้ตัดสินใจเลือกสำนักงานสอบบัญชี และกำหนดค่าสอบบัญชี ดังนั้นการนำตัวชี้วัดมาใช้ในประเทศไทยจะทำให้เกิดข้อดีในการวัดผลและการประเมินผลจากมุมมองทั้ง 4 ด้าน และการพัฒนาคุณภาพทั้งจากปัจจัยนำเข้า กระบวนการและผลลัพธ์ และสามารถนำผลการประเมินไปเปรียบเทียบกับสำนักงานสอบบัญชีที่ดีกว่าในประเทศหรือต่างประเทศ เกิดการผลักดัน พัฒนา แข่งขันคุณภาพการสอบบัญชี เกิดการพัฒนาคุณภาพการสอบบัญชีให้ชัดเจนยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีต้องมีข้อสรุปที่ชัดเจน ใครควรเป็นผู้กำหนดตัวชี้วัด จำนวนตัวชี้วัดที่เหมาะสมที่ทุกฝ่ายยอมรับ รวมถึงผลการประเมินตัวชี้วัดจะนำไปใช้จริง ในการคัดเลือกสำนักงานสอบบัญชี การกำหนดค่าสอบบัญชี นอกจากนั้นประเด็นคำถามที่ตามมาใครควรเป็นผู้ประเมินตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีจากการกำหนดตัวชี้วัด 5 ประเทศ และหลักการกำกับดูแลที่ดีปี 2560 พบว่าบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ คณะกรรมการตรวจสอบมีบทบาทสำคัญในการทำให้งบการเงินบริษัทมีความโปร่งใส ถูกต้อง ปกป้องผู้ลงทุน กำกับดูแลกระบวนการรายงานทางการเงิน การตรวจสอบและเป็นผู้เสนอชื่อผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบบัญชีประจำปี (สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์, 2560) ผู้เขียนจึงกำหนดตัวชี้วัด ผลสำรวจจากแบบสอบถามคณะกรรมการตรวจสอบ (AOIs) เป็นผู้ประเมินผลลัพธ์คุณภาพการสอบบัญชี ในการวัดผลมุมมองด้านด้านลูกค้า ดังนั้นการพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีมาใช้ในประเทศไทยเป็นสิ่งที่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีเป็นรูปธรรมต้องนำร่างข้อกำหนดตัวชี้วัด ไปสอบถามจากสำนักงานสอบบัญชี และคณะกรรมการตรวจสอบซึ่งเป็นผู้ใช้ เพื่อนำมาปรับปรุงให้สามารถนำไปใช้งานได้จริง ในการประเมินคุณภาพการสอบบัญชี และเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานสอบบัญชีไทยในการพัฒนาคุณภาพการสอบบัญชีที่ทัดเทียมสากล

บทสรุป

การพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีมาใช้ในประเทศไทยเพื่อยกระดับคุณภาพการสอบบัญชีสำนักงานสอบบัญชี ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินคุณภาพเชิงประจักษ์ แนวทางการศึกษาใช้การวิเคราะห์เนื้อหา กรอบแนวคิดคุณภาพสากล TSQC1 ประยุกต์แนวคิดการวัดผลแบบดุลยภาพ โดยกำหนดการวัดผลเชิงปริมาณ สนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพ เชื่อมโยงตัวชี้วัดจากหน่วยงานในต่างประเทศต่างๆ สรุปเป็นร่างข้อกำหนดตัวชี้วัดในประเทศไทยจำนวน 26 ตัวชี้วัด ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สรุปร่างตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีในประเทศไทย

กรอบ คุณภาพ IAASB	มาตรฐานคุณภาพ TSQC1	การวัดผล ตามแนวคิด BSC	ตัวชี้วัด
ปัจจัยนำเข้า	ทรัพยากรบุคคล	มุมมองด้านการ เรียนรู้และ พัฒนา	1.จำนวนชั่วโมงฝึกอบรมต่อผู้สอบ 1 คนต่อปี 2.จำนวนปีความเชี่ยวชาญอุตสาหกรรมของผู้สอบบัญชี 3.จำนวนชั่วโมงภาระงานผู้สอบบัญชี 4.จำนวนปีประสบการณ์ผู้สอบบัญชี ผู้จัดการ และผู้เป็น หุ่นส่วน 5.จำนวนชั่วโมงทำงานของผู้เป็นหุ่นส่วน 6.จำนวนชั่วโมงภาระงานของผู้เป็นหุ่นส่วน 7.จำนวนผู้สอบบัญชีต่อผู้จัดการและผู้เป็นหุ่นส่วน 8. ผลสำรวจความพึงพอใจพนักงานสอบบัญชี 9. จำนวนงบประมาณการลงทุนในการพัฒนาเทคนิคการตรวจสอบ 10.จำนวนงบประมาณการลงทุนในการฝึกอบรมผู้เป็นหุ่นส่วน และพนักงานสอบบัญชี 11. อัตราการหมุนเวียนบุคลากรการตรวจสอบ
	ความรับผิดชอบของ ผู้นำ และข้อกำหนด จรรยาบรรณ		12. ผลสำรวจความอิสระของพนักงานบัญชี
กระบวนการ	การปฏิบัติงาน	มุมมอง กระบวนการ ภายใน	13. การพัฒนาใช้วิธีการตรวจสอบเครื่องมือสมัยใหม่ 14. ทรัพยากรสนับสนุนเทคนิคการตรวจสอบ 15. จำนวนชั่วโมงการตรวจสอบตามความเสี่ยงของลูกค้า 16. จำนวนชั่วโมงการสอบทานคุณภาพงาน
	การติดตามผล		17. ผลการสอบทานคุณภาพจากภายนอก 18. ผลการสอบทานคุณภาพจากภายในสำนักงานสอบบัญชี
ผลลัพธ์	การตอบรับและ คงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ กับลูกค้า	มุมมองด้าน ลูกค้า	19.ผลการตรวจสอบจากภายนอก 20.ผลสำรวจแบบสอบถามคณะกรรมการตรวจสอบ (AQIs)
	การปฏิบัติงาน		21.ความถี่และผลกระทบการแก้ไขข้อผิดพลาดรายงานการเงิน และการเปิดเผยข้อมูล 22.การทุจริตในรายงานการเงิน 23.การรายงานจุดอ่อน ระบบการควบคุมภายในทันกาล 24.การรายงานผลการดำเนินงานต่อเนื่องทันกาล 25.การดำเนินการตามกฎหมายของสภาวิชาชีพ SEC และ ภาคเอกชน
		มุมมองด้าน การเงิน	26.การเพิ่มขึ้นค่าสอบบัญชีจากลูกค้ารายอื่นหรือผลตอบแทน ผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น

ดังนั้นการพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีมาใช้ในประเทศไทย ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม หน่วยงานกำกับดูแลสำนักงานสอบบัญชี และบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ ควรเร่งรัด พัฒนา ร่วมมือกับสำนักงานสอบบัญชีที่ตรวจสอบในตลาดหลักทรัพย์เริ่มนำตัวชี้วัดคุณภาพการสอบบัญชีมาใช้จริง โดยให้คณะกรรมการตรวจสอบผู้ใช้ เป็นผู้ประเมินคุณภาพการสอบบัญชี รวมถึงนำผลมาใช้ในการกำกับ และเลือกใช้บริการสำนักงานสอบบัญชีที่เหมาะสม สร้างความเชื่อมั่นผู้กำกับดูแลผู้ลงทุนทั้งในและต่างประเทศ

ผู้มีส่วนได้เสียอื่น มั่นใจในคุณภาพรายงานทางการเงินในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ และนำผลการประเมินคุณภาพการสอบบัญชี สามารถนำไปเปรียบเทียบสำนักงานสอบบัญชีที่ดีกว่าทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อให้เกิดการแข่งขันคุณภาพการสอบบัญชี และยกระดับคุณภาพการสอบบัญชีไทยสู่สากล

เอกสารอ้างอิง

- สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2557). คุณภาพการสอบบัญชี. *จดหมายข่าว สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์*, 18, 6-8.
- สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2557). *มาตรฐานการควบคุมคุณภาพ ฉบับที่ 1 การควบคุมคุณภาพสำหรับสำนักงานที่ให้บริการด้านการตรวจสอบและการสอบทานงบการเงินและงานให้ความเชื่อมั่นอื่นตลอดจนบริการเกี่ยวเนื่อง*. สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2560). *รายงานสรุปกิจกรรมการตรวจคุณภาพการสอบบัญชี 1 มกราคม 2560- 31 ธันวาคม 2560*. (13 พฤษภาคม 2561) สืบค้นจาก [https://www.sec.or.th/TH/Raising-Funds/EquityDebt/Documents/activities_report_th_2560 .pdf](https://www.sec.or.th/TH/Raising-Funds/EquityDebt/Documents/activities_report_th_2560.pdf).
- สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (2560). *หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียน*. (13 พฤษภาคม 2561) สืบค้นจาก <http://www.cgthailand.org/microsite/documents/CGCode.pdf>.
- สุธีรา ทิพย์วิวัฒน์พจนาน. (2560). ปัจจัยของมาตรฐานการควบคุมคุณภาพที่มีผลต่อความสำเร็จของสำนักงานบัญชีในประเทศไทย. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 22(2), 52-64.
- Center for Audit Quality. (2016). Audit Quality Indicators. *The Journey and Path Ahead*. (July 20, 2017). Retrieved from <https://www.thecaq.org/audit-quality-indicators-journey-and-path-ahead>.
- Federation of European Accountants. (2015). *Overview of Audit Quality Indicators Initiatives*. (July 20, 2017). Retrived from https://www.accountancyeurope.eu/wp-content/upload/1607_update_of_Overview_of_AQIS.pdf.
- International Auditing and Assurance Standards Board. (2016). *Framework for Audit Quality, Key Elements that Create an Environment for Audit Quality*. (July 20, 2017). Retrived from <https://www.ifac.org/system/files/uploads/IAASB/Framework-for-Audit-Quality-Outline.pdf>.
- Jere, R. Francis. (2011). A framework for understanding and researching audit, quality Auditing : A Journal of Practice and Theory. *A Journal of Practice and Theory*, 30, 125-152.
- Kaplan, R. S.,& Norton, D.P. (2007). Using the Balanced Scorecard as a Strategic Management System. *Harvard Business Review*, July - August, 1-14.
- Neves, Pedro & Eisenberger, Robert. (2012). Management communication and employee performance : the contribution of perceived organizational support, Human Performance. *Human Performance*, 25(5), 452-464.
- Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB). (2015). *Concept Release on Audit Quality Indicator, PCAOB Release No 2015-005*. (July 20, 2017). Retrived from http://pcaobus.org/Rules/Rulemaking/Docket%20041/Release_2015_005.pdf.
- Sadhir, Issirinarain. (2016). *The Independent Regulatory Board for Auditors. Audit Quality Indicators : Promoting Transparency*. (November 21, 2017). Retrived from <https://www.accountancysa.org.za/analysis-audit-quality-indicators-promoting-transparency/>.

6

การปฏิบัติการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาช่องทาง
การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
กรณีศึกษา : ผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

A Participatory Action Research (PAR) for the Distribution
Channel Development of the Community Products Using
the Internet Website System : A Case Study of the Community
Products of Phranakhon Si Ayutthaya Province

ชุตินา นิ่มนวล
Chutima Nimnual

การปฏิบัติการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต กรณีศึกษา : ผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

A Participatory Action Research (PAR) for the Distribution Channel Development
of the Community Products Using the Internet Website System :
A Case Study of the Community Products of Phranakhon Si Ayutthaya Province

ชุตินา นิ่มนวล¹
Chutima Nimnual

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การดำเนินงานด้านการตลาดของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศึกษาความพร้อมและความสามารถในการนำระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ผู้ร่วมวิจัยส่วนใหญ่เป็นประธานกลุ่ม ประเภทผลิตภัณฑ์เป็นประเภทของใช้ ระยะเวลาประกอบการมากกว่า 5 ปี ลูกค้าหลักเป็นกลุ่มวัยทำงาน จากการวิเคราะห์สถานการณ์ในการดำเนินงาน พบว่า ด้านการบริหารการตลาด มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้มากที่สุด รองลงมาคือมีการสื่อสารไม่สม่ำเสมอ ความพร้อมและความสามารถในการนำระบบเครือข่ายมาใช้พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พบว่ามีการพัฒนาและออกแบบระบบด้วยมาตรฐาน Bootstrap Framework โดยทำการเขียนโปรแกรมด้วยภาษา PHP ใช้ MySQL เป็น Software ในการจัดเก็บข้อมูลและ HeidiSQL เป็น Software ในการบริหารจัดการฐานข้อมูล ผลการประเมินระบบดำเนินการพัฒนาช่องทางการจำหน่าย พบว่าผู้ประเมินมีความคิดเห็นด้านการติดต่อกับผู้ใช้ระบบ ด้านการประมวลผลของระบบ และด้านผลลัพธ์ที่ได้จากระบบอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : ช่องทางการจัดจำหน่าย; ผลิตภัณฑ์ชุมชน; เครือข่ายอินเทอร์เน็ต

Abstract

The purpose of this research was to analyze the marketing operation situation of the community product group, PhraNakhon Si Ayutthaya Province. To Study the readiness and ability to use the internet network system to develop distribution channels for products Develop distribution channels for community products using the internet network system. Operational Research Questionnaires, interviews and group discussions were used as the tools. The study indicated that most of the participants were group presidents. Product type is the type of use Operational period more than 5 years. Main customers are working age

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา 96 ถนน ปรีดีพนมยงค์ ตำบลประตูชัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13000 โทรฯ : 086-1261081 E-mail : Nimnualchutima@gmail.com

groups. From the analysis of the operational situation, found that most modern technology is used in the marketing management. Followed by irregular communication Readiness and ability to use the network system found that the overall is at a moderate level. As a result of the development of distribution channels for community products with the internet network system found that the system was developed and designed with the standard Bootstrap Framework by programming with PHP language using MySQL as the software for data storage and HeidiSQL is software for managing Database. The results of the system evaluation, development of distribution channels found that the assessors had opinions about the contact with the system user system processing and the results obtained from the system are at a high level.

Keywords : Distribution Channels; Community Products; Internet

บทนำ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศได้ก้าวมาสู่ธุรกิจซึ่งทำให้มีความสะดวก ง่าย และลดต้นทุนได้มาก ทำให้ธุรกิจทุกชนิดให้ความสนใจที่จะทำการค้าขายโดยอาศัยช่องทางเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ดังข้อมูลของ สวทช. (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ม.ป.ป.) และ สสช. (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2556) กล่าวไว้สอดคล้องกันว่า การค้าบนโลกออนไลน์หรือการค้าขายโดยผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตของไทยขณะนี้เติบโตอย่างมาก แต่ยังคงอยู่ในช่วงเริ่มต้นเท่านั้น โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์ชุมชนโอท็อป ที่ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ออนไลน์ วันที่ 30 เมษายน 2556 เสนอไว้ว่า สถิติเกี่ยวกับการสำรวจโครงการสินค้า “โอท็อป” ปี พ.ศ.2556 พบว่าประชาชนรับข้อมูลผ่านทางเว็บไซต์เพียงร้อยละ 27.3 โดยยังมีความต้องการให้ภาครัฐช่วยหาตลาดทั้งในและต่างประเทศให้มากยิ่งขึ้นจึงแสดงได้ว่า ผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือโอท็อป ต้องการได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ และเตรียมความพร้อมเพื่อให้สามารถจัดหาตลาด ขยายช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์อีกมาก และมีผลสำรวจกรณีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนว่าประชาชนต้องการให้ภาครัฐช่วยจัดหาตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนสูงสุดคิดเป็นร้อยละ 71.2 รองลงมาได้แก่จัดหาแหล่งทุน ร้อยละ 55.7 และต้องการสนับสนุนด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยรวมทั้งทักษะด้านภาษาอีกด้วย (เดลินิวส์ออนไลน์, 2556) ตลอดจนส่งเสริมการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยเฉพาะช่องทางการจัดจำหน่ายทางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตหรือระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งปัจจุบันเชื่อว่าเป็นสื่อสำคัญในการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ชุมชนให้แพร่หลายก้าวไปสู่ระดับสากล

คณะผู้วิจัยจากคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น ได้ตระหนักในบทบาทหน้าที่และถือปฏิบัติมาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งในแต่ละสาขาวิชาที่มีองค์ความรู้ที่พร้อมจะให้บริการ ด้วยการใช้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ สู่ธุรกิจชุมชนที่มีฐานความรู้ จากภูมิปัญญาท้องถิ่นทรัพยากรท้องถิ่น วิจัยและพัฒนาต่อยอด การถ่ายทอดและการประยุกต์ใช้ประโยชน์ทั้งเชิงพาณิชย์ สังคม และชุมชน เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้ภาคการผลิตในชุมชน ตลอดจนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีวิจัยและนวัตกรรมให้ทั่วถึงและเพียงพอทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพในรูปแบบของความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในท้องถิ่นและภาคธุรกิจชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการดำเนินงานของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาความพร้อมและความสามารถในการนำระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

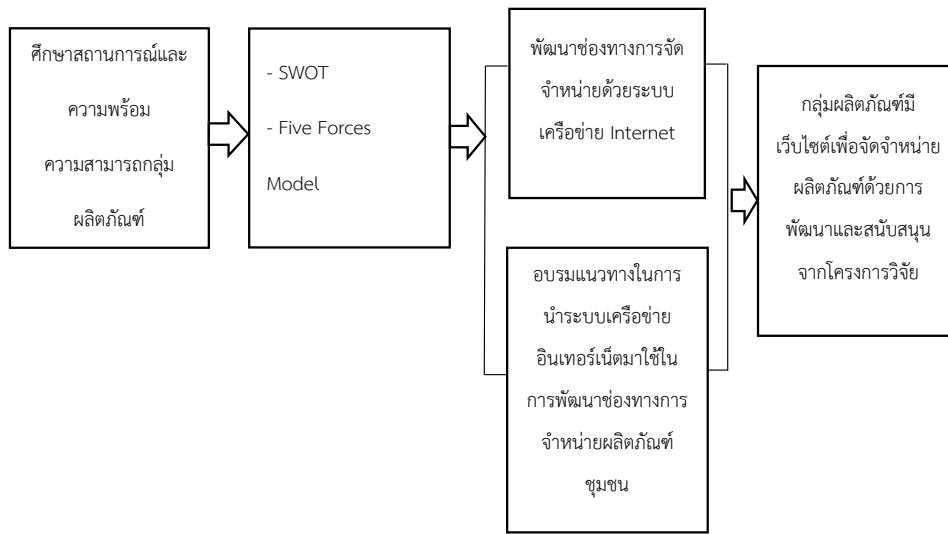
แนวคิดและทฤษฎีสำคัญที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้นำแนวคิดการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ OTOP ของ บุษราภรณ์ มหัทธนะชัย (2556) ได้กล่าวถึงปัญหาทางการตลาดของชุมชนตำบลสะลวง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ ระบุว่าชุมชนไม่มีทุนในการสนับสนุนในการประชาสัมพันธ์สินค้าออกสู่ตลาด ทำให้การจำหน่ายสินค้าส่วนใหญ่จำหน่ายเฉพาะลูกค้าประจำ ดังนั้นจึงได้สร้างระบบสารสนเทศตามความต้องการของชุมชน โดยสามารถให้ชุมชนมาบริหารจัดการเพิ่มหรือปรับปรุงรายการสินค้าได้ แสดงรายละเอียดสินค้าให้กับลูกค้าตามต้องการ มีช่องทางในการติดต่อระหว่างลูกค้ากับผู้ขายได้ เมื่อสร้างระบบสารสนเทศแล้วนำเครื่องมือแบบสอบถามมาทดสอบประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศจากผู้เชี่ยวชาญพบว่า การออกแบบระบบสารสนเทศมีความเหมาะสม และทดสอบจากผู้ใช้งานพบว่า ด้านข้อมูลนำเข้า ด้านการทำงานระบบ และด้านการแสดงผลมีความพึงพอใจมาก จากนั้นจัดกิจกรรมอบรมให้ชุมชนสามารถนำระบบสารสนเทศมาบริหารจัดการรายการสินค้าเองได้ นำเว็บไซต์มาลงไว้ในเว็บขององค์การบริหารส่วนตำบลสะลวง เว็บไซต์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและนำมาติดกับฉลากของสินค้า ทำให้ลูกค้าและผู้สนใจดูรายละเอียดสินค้าได้ง่ายขึ้น ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์ได้

รัฐพรรัตน์ งามวงศ์ กฤษณพล เกิดทองคำ และ ฉัตรชัย อินทสังข์ (2556) ได้ศึกษาความเป็นไปได้ในการนำระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผลิตภัณฑ์ OTOP ในอำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ประกอบการมีความพร้อมและความสามารถด้านปฏิบัติการ ด้านเทคนิคและด้านการเงิน ผลรวมอยู่ในระดับมาก และมีการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นช่องทางการประชาสัมพันธ์ ด้านลูกค้าพบว่า มีความต้องการซื้อสินค้า OTOP ผ่านเว็บไซต์ร้อยละ 68.50 ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการตัดสินใจการเลือกซื้อสินค้าผ่านเว็บไซต์ผลในภาพรวมอยู่ในระดับมาก จึงมีความเป็นไปได้ที่จะนำระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผลิตภัณฑ์ OTOP ในอำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา และผลการดำเนินงานของกิจการเมื่อนำระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้จะทำให้ปริมาณขาย ยอดขาย และกำไรเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ชนิษฐา พาลี (2552) ได้พัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับขายปลาหมอสับนอินเทอร์เน็ตที่พัฒนาขึ้นสะดวกต่อผู้ใช้บริการ และก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ดูแลระบบสะดวก รวดเร็วในการแก้ไขปรับปรุงข้อมูล และตรวจสอบคลังสินค้า รายงานสารสนเทศเกี่ยวกับรายการสั่งซื้อ การจัดส่งสินค้า คลังสินค้า และข้อมูลลูกค้าอันเป็นประโยชน์แก่เจ้าของกิจการ ใช้ประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการตลาดทั้งในปัจจุบัน และอนาคตได้ ส่วนข้อเสนอแนะที่จะนำไปสู่การพัฒนาระบบงานต่อไปนั้น ควรศึกษาความเป็นไปได้ และพัฒนาระบบให้เป็นมาตรฐาน สามารถนำไปใช้กับการขายสินค้าที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เช่น ร้านขายสัตว์ต่างๆ ต้นไม้ งานศิลปะ หรือสิ่งของที่มีชิ้นเดียวไม่ซ้ำแบบใคร

จินตนา วงศ์ภูษณะ และคณะ (2550) ได้ศึกษาถึงการเพิ่มศักยภาพการตลาดในส่วนประสมทางการตลาดเสียก่อน ตลอดจนต้องพัฒนาให้เป็นผู้นำทางการตลาดด้านราคาในสินค้าประเภทเดียวกัน และต้องเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าให้มีมากพอที่จะรองรับปริมาณการผลิตที่เพิ่มขึ้น รวมถึงการนำเอากลยุทธ์ ทางด้านการสื่อสารทางการตลาดมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านแรงงานการผลิต ควรจัดการอบรมถ่ายทอดความรู้ในกระบวนการผลิตสินค้าได้เพิ่มขึ้น หากต้องการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ด้วยระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทางกลุ่มแม่บ้านจำเป็นต้องทำการฝึกอบรมเรื่องของคอมพิวเตอร์ให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม หรือจัดหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มาเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่ม หรือเป็นที่ปรึกษาสำหรับกลุ่มธุรกิจชุมชน ในการพัฒนาระบบพาณิชย์ของกลุ่มธุรกิจให้ประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืนถาวรนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลเขารูปช้าง หรือหน่วยงานของส่วนราชการและองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการดำเนินงานของทางกลุ่มธุรกิจชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา R&D เน้นกระบวนการวิจัยการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมระหว่างคณะผู้วิจัย ผู้เชี่ยวชาญ สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (Swot Analysis) พร้อมด้วยการวิเคราะห์อำนาจทางการแข่งขัน Five force model ของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อทำการสรุปและกำหนดแนวทางในการพัฒนาและดำเนินงานด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลและการเลือกผู้ให้ข้อมูล

- กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น (โอท็อป) 16 อำเภอ จำนวน 20 กลุ่ม
- กลุ่มพัฒนาชุมชนหรือผู้แทนจาก 16 อำเภอ จำนวน 16 คน
- กลุ่มพัฒนาชุมชนจังหวัด จำนวน 1-2 คน
- กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 5 คน
- กลุ่มนักศึกษาคณะวิทยาการจัดการ จำนวน 24 คน

2. เครื่องมือใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้คือ (1) แบบสัมภาษณ์เพื่อทำการสัมภาษณ์กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ในด้านสถานการณ์ ในการดำเนินงาน ด้านการตลาด ด้านสารสนเทศ และด้านการจัดการสินค้าและบริการ (2) แบบสอบถามความพร้อมและความสามารถในการนำระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการพัฒนาช่องทางการจำหน่ายและแบบสอบถามเพื่อประเมินเว็บไซต์ที่พัฒนาขึ้น (3) การสนทนากลุ่ม ในการปฏิบัติการวิจัยอย่างมีส่วนร่วมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรีกษา สืบข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาช่องทางการตลาดผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้เกี่ยวข้องกับกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน 16 อำเภอ และผู้วิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล (1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่มีผู้รวบรวมไว้โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ในห้องสมุดและผ่านระบบอินเทอร์เน็ต (2) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างดำเนินการ โดยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมดังนี้ 1) การสัมภาษณ์ประธานกลุ่ม สมาชิกหรือกรรมการกลุ่ม เพื่อศึกษาสถานการณ์และความพร้อมด้านการตลาด ด้านสารสนเทศและด้านการจัดการสินค้าและบริการ 2) จัดวิทยากรผู้เชี่ยวชาญและผู้วิจัยให้ความรู้ และแนวคิดด้านการตลาดด้านการค้าผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และความพร้อมในการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐานและเชิงคุณภาพ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ (1) ข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเคราะห์กับข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม ทำการรวบรวมเนื้อหา จัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และสรุปสาระสำคัญ เพื่อเป็นแนวทางประกอบการศึกษาวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย (2) ข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์และสอบถาม ผู้ประกอบการกลุ่มผลิตภัณฑ์และข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม เพื่อทราบสถานการณ์และความพร้อมในการดำเนินงานด้านการตลาดวิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) (3) วิเคราะห์เทคนิค Swot และ Five force model ทำการสรุปและกำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (4) ข้อมูลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญและนักศึกษาผู้ประเมินเว็บไซต์วิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐานและแปลความ (5) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าความถี่และร้อยละ เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การดำเนินการด้านการตลาด และใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับวิเคราะห์ความพร้อมและความสามารถในการนำระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เป็น 5 ระดับ

การพัฒนาและดำเนินงานด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

การศึกษาระบบงานเดิมโดยการค้นคว้าจากระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ว่ามีเว็บไซต์ใดที่เกี่ยวข้องบ้าง มีการจัดเก็บข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างไร มีเจ้าหน้าที่ดูแลเว็บไซต์หรือไม่ อย่างไร รวมถึงรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ชุมชน การสั่งซื้อ การชำระเงิน ตลอดจน ลักษณะของเว็บไซต์ที่มีอยู่เดิมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ศึกษาข้อจำกัดและแนวทางการพัฒนาเว็บไซต์ของผลิตภัณฑ์กลุ่มชุมชนโอท็อป และจะมีวิธีการพัฒนาเว็บไซต์อย่างไรจึงจะเหมาะสมกับลักษณะของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ศึกษาครั้งนี้ โดยการสัมภาษณ์พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ และการสังเกตในกิจกรรมการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การอบรม และการลงพื้นที่ภาคสนามไปยังกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน

การวิเคราะห์และออกแบบระบบงานใหม่ โดยอาศัยหลักการ UML (Unified Modeling Language) มาใช้ในการวิเคราะห์และออกแบบระบบงาน โดยจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน (ศิริวรรณ สิริสินวิบูลย์ และ เปรมพร เขมาวุฒท์, 2549) (1) Use Case Diagram ของการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (2) E-R Entity Relation ของการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (3) Sequence Diagram การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ผลการวิจัย

จากการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ผลการวิจัยดังนี้

1. ข้อมูลสถานการณ์การดำเนินงานของกลุ่มผลิตภัณฑ์

1.1 ด้านการบริหารการตลาด พบว่าการกำหนดลูกค้าและแหล่งจำหน่ายของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน มีการกำหนดลูกค้าและแหล่งจำหน่ายและใช้เป็นข้อมูลพิจารณาการผลิต 7 กลุ่ม ร้อยละ 36.84 รองลงมา มีการกำหนดแต่ไม่นำมาใช้และไม่มีกำหนดเท่ากัน อย่างละ 6 กลุ่ม ร้อยละ 31.58 ด้านแหล่งจำหน่ายและเครือข่ายการตลาด ส่วนใหญ่มีแหล่งจำหน่ายและมีเครือข่ายการตลาดหรืออินเทอร์เน็ต 9 กลุ่ม ร้อยละ 47.37 มีแหล่งจำหน่ายแต่ไม่มีเครือข่าย 6 กลุ่ม ร้อยละ 31.57 และน้อยที่สุดคือแหล่งจำหน่ายไม่แน่นอน 4 กลุ่ม ร้อยละ 21.05 ด้านการติดตามข้อมูลความต้องการของลูกค้าและตลาด ส่วนใหญ่มีการรวบรวมติดต่อข้อมูลอย่างต่อเนื่อง 9 กลุ่ม ร้อยละ 47.36 รองลงมา มีการรวบรวม ติดต่อข้อมูลบ้างเป็นบางครั้ง 8 กลุ่ม ร้อยละ 42.11 น้อยที่สุด คือไม่มีการติดตามข้อมูล 2 กลุ่ม ร้อยละ 10.53

1.2 ด้านสารสนเทศ พบว่ากลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ศึกษาส่วนใหญ่มีการนำความรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาผสมผสานกับภูมิปัญญาเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน 15 กลุ่ม ร้อยละ 78.95 รองลงมา มีการแสวงหาความรู้ใหม่เพิ่มเติม แต่ยังไม่ได้นำมาปรับปรุงการดำเนินงาน 3 กลุ่ม ร้อยละ 15.79 น้อยที่สุด คือ ไม่มีการแสวงหาความรู้ใหม่ 1 กลุ่ม ร้อยละ 5.26 ด้านการจัดเก็บข้อมูลของกลุ่ม โดยส่วนใหญ่มีการจัดเก็บแต่ไม่เป็นระบบ 12 กลุ่ม ร้อยละ 63.16 รองลงมา มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ มีการปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน พร้อมใช้งาน 4 กลุ่ม ร้อยละ 21.05 น้อยที่สุด คือ ไม่มีการจัดเก็บข้อมูล 3 กลุ่ม ร้อยละ 15.79

ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ส่วนใหญ่คือมีการสื่อสารแต่ไม่สม่ำเสมอ หรือไม่ทั่วถึง 13 กลุ่ม ร้อยละ 68.42 รองลงมาที่มีการสื่อสารข้อมูลข่าวสารของกลุ่มชุมชนอย่างสม่ำเสมอ 6 กลุ่ม ร้อยละ 31.58

1.3 ด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ พบว่า กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ศึกษาส่วนใหญ่มีการกำหนดขั้นตอนหรือกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการครบทุกประเภท 10 กลุ่ม ร้อยละ 52.63 รองลงมาคือ มีการกำหนดขั้นตอนหรือกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการไม่ครบทุกประเภท 6 กลุ่ม ร้อยละ 42.11 น้อยที่สุด คือไม่มีการกำหนดขั้นตอนหรือกระบวนการผลิต 1 กลุ่ม ร้อยละ 5.26 ด้านการจัดการสินค้าในส่วนของการปฏิบัติตามขั้นตอนหรือกระบวนการผลิต คือส่วนใหญ่มีการปฏิบัติทุกขั้นตอน 13 กลุ่ม ร้อยละ 68.42 รองลงมาคือ มีการปฏิบัติตามบางขั้นตอน 6 กลุ่ม ร้อยละ 31.58 ด้านการควบคุมคุณภาพสินค้า คือ ส่วนใหญ่มีการควบคุมทุกครั้ง 13 กลุ่ม ร้อยละ 68.42 รองลงมาคือ มีการควบคุมบางครั้ง 5 กลุ่ม ร้อยละ 26.32 มีเพียง 1 กลุ่ม ร้อยละ 5.26 ที่ไม่มีการควบคุมคุณภาพสินค้า

2. ความพร้อมและความสามารถในการนำระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อนำผลการวิเคราะห์หามาพิจารณา ร่วมกับการศึกษาวิเคราะห์ทางการตลาด รวมทั้งการทำ Swot และ Five Force Model และให้การส่งเสริมต่อไป

ความพร้อมและความสามารถในการนำระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้		\bar{X}	S.D.	ระดับความพร้อม
1.	ด้านปฏิบัติการ	3.67	.776	มาก
2.	ด้านเทคนิค	2.87	1.055	ปานกลาง
3.	ด้านการเงิน	2.98	.671	ปานกลาง
รวม		3.17	.751	ปานกลาง

จากตารางพบว่า กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ศึกษาครั้งนี้ มีความพร้อมและความสามารถในการนำระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้ โดยรวมทุกด้านในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.17$, S.D. = .751) โดยมีค่าด้านปฏิบัติการ อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านเทคนิคและด้านการเงิน อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจากข้อค้นพบนี้โครงการวิจัย ได้นำไปสังเคราะห์ร่วมกับการวิเคราะห์ทางการตลาด และสรุปโดยจัดทำโครงการอบรมและศึกษาดูงานการนำระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้ทุกกลุ่ม

3. การพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

1) โดยการสนทนากลุ่มจากการประชุมปฏิบัติการพบ 5 ประเด็นดังนี้

1.1) การติดต่อสื่อสารกับกลุ่มลูกค้าส่วนใหญ่ใช้ทางโทรศัพท์และการติดต่อในงานออกร้านที่หน่วยงานราชการหรือเอกชนจัดขึ้น

1.2) ช่องทางการจัดจำหน่ายที่ดำเนินการอยู่ส่วนใหญ่นำไปวางจำหน่ายในหน่วยงานราชการที่จัดร้านไว้รองรับและสนับสนุน

1.3) กลุ่มเป้าหมายหลักเป็นนักท่องเที่ยว เพราะจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเมืองเก่าที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาต่อเนื่อง

1.4) วิธีการติดต่อกับกลุ่มเป้าหมายโดยใช้โทรศัพท์มือถือเป็นหลักและมีหลายกลุ่มที่อยู่ในระหว่างทำเว็บไซต์ของตนเอง แต่ยังมีปัญหาด้านภาษา ด้านการออกแบบ หน้าโฮมเพจที่น่าสนใจ ตลอดจนกระบวนการการซื้อขายด้วยระบบอินเทอร์เน็ต

1.5) ความต้องการโฮมเพจหน้าร้านและรายละเอียด ทุกกลุ่มมีความต้องการโครงการจึงได้จัดอบรมและศึกษาดูงาน รวมทั้งจัดทำเว็บไซต์ให้ทุกกลุ่มแล้ว

2) ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค พบว่า กลุ่มมีจุดแข็งคือมีประสบการณ์มีความชำนาญในการผลิตสมาชิกมีความมุ่งมั่นสร้างผลงานร่วมกัน จุดอ่อนคือ กลุ่มไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจและไม่เห็นความจำเป็นของการทำการตลาด การผลิตสินค้าผลิตได้ช้า บางช่วงผลิตไม่ทันตามความต้องการ โอกาสคือมีหน่วยงานราชการสนับสนุนอยู่เป็นระยะ ทำให้กลุ่มสามารถอยู่ในตลาดได้นานและสามารถพัฒนาต่อยอดได้ ส่วนอุปสรรคคือ ต้นทุนวัตถุดิบที่มีราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ ควบคุมไม่ได้ และมีผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันที่ทำจากวัสดุสังเคราะห์ และทำได้รวดเร็วกว่าผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งมีผลให้กลุ่มจำหน่ายได้น้อยลง การมีเว็บไซต์จึงน่าจะเพิ่มยอดขายได้ดีขึ้น

3) ผลการวิเคราะห์ด้วยตัวแบบพลังการแข่งขันทั้ง 5 (Five Force Model) พบว่า (1) สภาพการแข่งขันของกลุ่มคู่แข่งรายใหม่มีไม่มากนัก เพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่ต้องใช้ฝีมือและเวลามาก กำไรไม่สูง กลุ่มที่จะเกิดใหม่ หากขาดความตั้งใจก็จะไม่สามารถเข้ามาสู่ตลาดได้ (2) การแข่งขันระหว่างธุรกิจอื่นในกลุ่มผลิตภัณฑ์เดียวกัน มีค่อนข้างสูง โดยเฉพาะของที่ระลึก เนื่องจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นเมืองท่องเที่ยวมีธุรกิจคนกลางนำผลิตภัณฑ์จากแหล่งอื่นเข้ามาแข่งขันด้วย ผลิตภัณฑ์ของชุมชนจึงมีคู่แข่งหลากหลาย (3) อำนาจต่อรองของผู้ซื้อ ผู้บริโภคมักซื้อผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ครั้งละไม่มากนัก จึงไม่ค่อยต่อรอง และหากมีการจำหน่าย โดยการออกร้านในบริเวณเดียวกัน ราคาจะใกล้เคียงกัน ผู้บริโภคจึงไม่ค่อยมีอำนาจต่อรอง (4) อุปสรรคของผลิตภัณฑ์ที่สามารถทดแทนกันได้มีค่อนข้างสูง เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ในกลุ่มเดียวกัน แม้ว่าจะเป็นของใช้ ของตกแต่งของที่ระลึก ก็สามารถใช้ได้หลายวัตถุประสงค์ และยังผลิตได้จากแหล่งอื่นอีกด้วย อุปสรรคของสินค้าทดแทนกันจึงค่อนข้างสูง (5) อำนาจต่อรองของผู้ขายปัจจัยการผลิต มีไม่มากนักเนื่องจากผู้ขายปัจจัยมีหลายรายในท้องถิ่นและขายแก่ผู้ผลิตในราคาใกล้เคียงกัน จึงไม่ค่อยมีการต่อรอง ยกเว้นกรณีที่ผู้ผลิตรายใหญ่ เช่น กลุ่มผลิตภัณฑ์เครื่องใช้บนโต๊ะอาหารที่ผลิตขนาดใหญ่ผู้ขายปัจจัยจะถูกต่อรองให้ลดราคาได้หรือต้องนำปัจจัยมาส่งที่แหล่งผลิตอีกด้วยสรุปได้ว่าอำนาจต่อรองของผู้ขายปัจจัยค่อนข้างต่ำ

การพัฒนากระบวนการซื้อขายอินเทอร์เน็ต ที่โครงการวิจัยนี้ พัฒนาขึ้นด้วยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ผลิตและผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้กลุ่มผลิตภัณฑ์มีความพอใจให้ความร่วมมือให้ข้อมูลเพื่อจัดทำเว็บไซต์ ซึ่งทุกกลุ่มจะมีหัวข้อรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ที่นำเสนอคล้ายคลึงกัน คณะผู้วิจัยได้พัฒนาระบบ ด้วยวิธีการทดสอบระบบแบบแบล็กบ็อกซ์ (Blackbox Testing) ซึ่งเป็นการทดสอบการทำงานของระบบโดยรวมทั้งหมดว่ามีกระบวนการทำงานถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ และเป็นการทดสอบเพื่อหาข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นกับระบบซึ่งประกอบด้วยข้อมูลดังนี้คือ ส่วนการ Login เข้าสู่ระบบ ผู้ดูแลระบบ การเพิ่มข้อมูล แก้ไขและลบผลิตภัณฑ์ ส่วนของหน้าเว็บไซต์ การสมัครสมาชิก การเลือกสินค้าใส่ตะกร้า และการแสดงรายงานส่วนต่าง ๆ และได้นำไปให้กับสมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์ และนักศึกษาทดลองใช้มีผลการประเมินดังนี้ ความพึงพอใจด้านการติดต่อกับผู้ใช้ระบบอยู่ในระดับมาก ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28 ผลการวัดความพึงพอใจด้านการประมวลผลของระบบ อยู่ในระดับมากได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 ความพึงพอใจด้านผลลัพธ์ที่ได้จากระบบ อยู่ในระดับมากได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30

อภิปรายผล

จากการค้นพบผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่ควรอภิปรายดังนี้

1. ข้อมูลด้านสถานการณ์ด้านการตลาด

1.1 สถานการณ์ทางการตลาด ด้านบริหารการตลาด พบว่า กลุ่มยังมีการนำระบบสารสนเทศมาใช้ในการบริหารการตลาดน้อยเนื่องจากกลุ่มชุมชนเป็นกลุ่มผู้ผลิตขนาดเล็กในท้องถิ่น ที่ผลิตสินค้าตามภูมิปัญญาที่เคยทำกันมา แม้ว่าจะได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐ แต่ เน้นการผลิตมากกว่าการตลาดสอดคล้องกับการวิจัยของ บุชรารักษ์ มหัทธนะชัย (2556) ที่พบว่ากลุ่มผู้ผลิตสินค้าในชุมชนตำบลสะลวง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ มีปัญหาการตลาด โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการผลิต ขาดงบประมาณด้านการประชาสัมพันธ์จำหน่ายได้เฉพาะตลาดในท้องถิ่นเท่านั้น

1.2 สถานการณ์ด้านสารสนเทศ พบว่า กลุ่มมีการนำความรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เป็นส่วนใหญ่ แต่มีการจัดเก็บข้อมูลไม่เป็นระบบ รวมทั้งมีการสื่อสารที่ไม่สม่ำเสมอ ไม่ทั่วถึงไม่เท่าเทียมกัน การขาดข้อมูลที่เป็นระบบที่จะสื่อสารให้ลูกค้าหรือเครือข่ายได้รับรู้ รับทราบ หรือการติดต่อกันไม่สม่ำเสมอ จะทำให้เสียลูกค้าไปได้ สอดคล้องกับการวิจัยของ ฐพนธ์ อาริยกุล (2552) ที่พบว่าผู้ซื้อ-ขายรับรู้ข้อมูลข่าวสารไม่เท่าเทียมกัน โดยผู้ขายมักขาดความรู้ทางการตลาดและเทคโนโลยี ทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบ ซึ่งเป็นข้อจำกัดของระบบเศรษฐกิจตลาดเสรี

1.3 สถานการณ์การตลาดด้านการจัดการสินค้าหรือบริการ พบว่าส่วนใหญ่กลุ่มผู้ผลิตมีการกำหนดขั้นตอนหรือกระบวนการผลิตสินค้าครบทุกประเภทในกลุ่มซึ่งนับว่าเป็นฐานที่ดีในการพัฒนาระบบการให้บริการการตลาดสมัยใหม่ ซึ่งทุกกลุ่มได้พยายามระบบสารสนเทศมาใช้และกลุ่มมีการปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดโดยเคร่งครัดตลอดจนมีการควบคุมการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าอีกด้วย ซึ่งอาจเป็นเพราะกลุ่มที่ศึกษาครั้งนี้ ผลิตมานานกว่า 5 ปี เป็นส่วนใหญ่จึงมีความชำนาญในการผลิต และยังได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้กลุ่มเข้าสู่มาตรฐานมีหน่วยงานสนับสนุนรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน การออกแบบผลิตภัณฑ์ การสร้างหีบห่อ เป็นต้น สอดคล้องกับการวิจัยของ ชนิษฐา พาลี (2552) ที่พบว่า การนำระบบสารสนเทศสำหรับขายปลาหมอสับบนอินเทอร์เน็ตที่พัฒนาขึ้นสะดวกต่อผู้ใช้บริการ เพราะผู้จำหน่ายมีข้อมูลและจัดการ ส่งสินค้าทันต่อเวลา มีการจัดการ การรับรองล่วงหน้า พร้อมข้อมูลอันเป็นประโยชน์ ทำให้มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ วางแผนการตลาดได้ทั้งปัจจุบันและอนาคต

2. ความพร้อมและความสามารถในการนำระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.1 ด้านการปฏิบัติการ มีความพร้อมในระดับมาก ทั้งนี้เพราะกลุ่มยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงของการทำธุรกิจสมัยใหม่ที่ควรซื้อขายผ่านอินเทอร์เน็ต และคิดว่ากลุ่มมีความสามารถเพียงพอที่จะผลิตสินค้าได้ตามที่ลูกค้าต้องการ รวมทั้งมีความต้องการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับระบบซื้อขายทางอินเทอร์เน็ตสอดคล้องกับการศึกษาของ รัฐพรรัตน์ งามวงศ์ และคณะ (2557) ที่พบว่า ผู้ประกอบการ OTOP อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีความสามารถผลิตสินค้าเพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า พร้อมให้ความร่วมมือและยอมรับการใช้ระบบการซื้อขายบนอินเทอร์เน็ต โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2.2 ด้านเทคนิค มีความพร้อมและความสามารถในการนำระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาใช้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะกลุ่มมีเครื่องคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตความเร็วสูงระดับน้อย มีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งานอินเทอร์เน็ตไม่เพียงพอ สอดคล้องกับการศึกษาของ จินตนะนา วงศ์ภูษณะ และคณะ (2550) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์จากเกลือปลา ตำบลเขารูปช้าง จังหวัดสงขลา ที่พบว่า กลุ่มควรเพิ่มศักยภาพด้านการตลาดโดยเฉพาะการสื่อสารทางการตลาด ควรจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ในการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายด้วย ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และกลุ่มควรเข้ารับการอบรมเรื่องการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มาร่วมในกลุ่มหรือหาที่ปรึกษา เพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

2.3 ด้านการเงิน มีความพร้อมความสามารถทางการเงินในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะกลุ่มมีขนาดเล็ก การแสวงหาเงินทุนทำได้ยาก และขาดบุคลากรที่จะช่วยติดต่อด้านการเงินกับแหล่งทุน ขาดงบประมาณในการจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ที่มีราคาสูง และเครื่องคอมพิวเตอร์ของกลุ่มล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ รัฐพรรัตน์ งามวงศ์ และคณะ (2557) ที่พบว่า กลุ่มผู้ประกอบการ OTOP มีความสามารถและความพร้อมด้านการเงินในระดับมาก เพราะส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ประกอบการ OTOP ที่เข้มแข็งมาแล้วระดับหนึ่ง มีการค้าขายมีกำไรสามารถลงทุนในอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับอินเทอร์เน็ตและนำระบบซื้อขายผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้

3. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต พบว่า จุดแข็ง คือ ความชำนาญในการผลิตสินค้า ซึ่งผลิตสินค้าได้ดี สวยงามมีมาตรฐาน ในขณะที่ จุดอ่อน คือ การบริหารจัดการด้านการตลาดและความล่าช้าในการผลิตผลิตภัณฑ์บางประเภทที่ต้องผลิตด้วยมือและหลายขั้นตอน โอกาส คือ การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ส่วน อุปสรรค คือ มีผลิตภัณฑ์ที่ผลิตด้วยเครื่องจักรเข้ามาแข่งขันและรวมทั้งผลิตภัณฑ์จากต่างจังหวัด เนื่องจากเป็นเมืองท่องเที่ยว และอาจเป็นเพราะการเริ่มก่อตั้งกลุ่มที่มีมาจากการช่วยเหลือสนับสนุนโดยภาครัฐ ตลอดมาเช่นกัน อย่างไรก็ตามหลายกลุ่มมีการพัฒนาก้าวหน้าไปมากสามารถพึ่งพาตนเองได้ ช่วยเหลือเศรษฐกิจของชุมชนได้บ้างแล้ว สอดคล้องกับการศึกษาของ จินตนะนา วงศ์ภูษณะ และคณะ (2550) ที่เสนอว่าการตัดสินใจพัฒนาช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ด้วยระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์นั้น ผลิตภัณฑ์ต้องเป็นผลิตภัณฑ์ที่น่าสนใจมีความหลากหลาย มีรายละเอียดของสินค้าครบถ้วน ตามความเป็นจริงตอบสนองลูกค้าได้ทันทั่วทั้งที่การประชาสัมพันธ์สม่ำเสมอและควรมีบุคลากรด้านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์โดยเฉพาะเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาของกลุ่มของตนไปสู่ตลาดที่กว้างขึ้น

4. การวิเคราะห์ด้วยตัวแบบการแข่งขันทั้ง 5 (Five Force Model) ครั้งนี้เห็นได้ชัดว่า กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่ค่อยมีปัญหาเกี่ยวกับพลังการแข่งขันทั้ง 5 ด้าน คือ คู่แข่งรายใหม่ การแข่งขันในกลุ่มผลิตภัณฑ์เดียวกัน อำนาจต่อรองของผู้บริโภค อุปสรรคของผลิตภัณฑ์ที่ทดแทนกันได้และอำนาจต่อรองของผู้ขายปัจจัยการผลิต ยังไม่พบปัญหารุนแรง กลุ่มผลิตภัณฑ์จึงยังสามารถอยู่ในตลาดไปได้เรื่อยๆ และมีโอกาสก้าวหน้าอีกด้วยโดยเฉพาะหากมีการนำระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาสนับสนุนการจัดจำหน่ายสอดคล้องกับการศึกษาของ จินตะนา วงศ์ภูษณะ และคณะ (2550) บางประเด็นคืออำนาจต่อรองของผู้ซื้อต่ำ อุปสรรคของผลิตภัณฑ์ทดแทนค่อนข้างสูงและการแข่งขันในกลุ่มธุรกิจเดียวกันค่อนข้างสูง นอกนั้นไม่สอดคล้องกัน อาจเป็นเพราะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีวัสดุคือการผลิตแตกต่างกันมาก โดยกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ศึกษาเป็นวัตถุดิบที่มาจากธรรมชาติเพียงอย่างเดียวเท่านั้นคือเกลือปลา ในขณะที่ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ศึกษาครั้งนี้มีวัตถุดิบหลากหลายประเภทกว่าหาได้ง่ายกว่า

5. การพัฒนาระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่โครงการวิจัยนี้ พัฒนาขึ้นด้วยการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ผลิตและผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้กลุ่มผลิตภัณฑ์มีความพอใจให้ความร่วมมือให้ข้อมูลเพื่อจัดทำเว็บไซต์ ซึ่งทุกกลุ่มจะมีหัวข้อรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ที่นำเสนอคล้ายคลึงกัน เนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทของใช้ ของตกแต่ง และของที่ระลึกที่เป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ใช้ทดแทนกันได้พัฒนาระบบ ด้วยวิธีการทดสอบระบบแบบแบล็กบ็อกซ์ (Blackbox Testing) ซึ่งเป็นระบบที่มีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ศึกษาครั้งนี้ เพราะมีความสะดวก ง่ายกับการเข้าถึง โดยมีส่วนที่สำคัญ เช่น ล็อกอิน ผู้ดูแลระบบ การเพิ่มข้อมูลผู้ผลิต ข้อมูลผลิตภัณฑ์ได้ง่ายมีเมนูสมัครสมาชิก การเลือกผลิตภัณฑ์ และรายการที่สั่งซื้อ

ผลการประเมินจากการทดลองใช้เว็บไซต์โดยสมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์และนักศึกษา พบว่า ความพึงพอใจด้านการติดต่อกับผู้ใช้ระบบ ด้านการประมวลผลของระบบและด้านผลลัพธ์ที่ได้จากระบบ อยู่ในระดับมากทุกด้าน อาจเป็นเพราะการพัฒนาเว็บไซต์มีความเหมาะสม สามารถเข้าถึงง่าย ช่องทางการติดต่อของระบบมีความคล่องตัว รูปแบบสวยงาม น่าสนใจ สอดคล้องการศึกษาของ เอกนรินทร์ สุรินทอง (2554) ศึกษาเรื่องโปรแกรมขายสินค้ามือสองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต กรณีศึกษาร้านขายเครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์สื่อสาร พบว่า กลุ่มตัวอย่างทดลองใช้งานและตอบแบบสอบถามความพึงพอใจหลังสิ้นสุดทดลองใช้งานนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยผลการศึกษาพบว่า สมาชิกและผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจต่อการใช้บริการในระดับมาก จากผลการวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า ในด้านความสวยงามในการออกแบบหน้าจომมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านความสะดวกในการเรียกข้อมูลมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ด้านความสะดวกและง่ายต่อการใช้งานโปรแกรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ผู้ดูแลเว็บไซต์มีความพึงพอใจต่อการใช้งานในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ด้านการตลาดสำหรับกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ควรรวมตัวกันเป็นเครือข่ายผลิตภัณฑ์ประเภทของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึก เพื่อทำการตลาดร่วมกัน เช่น มีเว็บไซต์เพียง 1 เว็บไซต์ และนำผลิตภัณฑ์เสนอขายร่วมกัน จะทำให้ผู้ซื้อเห็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายในครั้งเดียวกัน รวมทั้งระบบการชำระเงิน ระบบการส่งสินค้าควรมีศูนย์กลางร่วมกัน เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายและมีความก้าวหน้าไปด้วยกันอย่างเข้มแข็ง

2. เนื่องจากผลการวิจัยที่พบว่า กลุ่มชุมชนมีอุปกรณ์การเข้าสู่อินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในระดับน้อยดังนั้นการรวมเป็นศูนย์กลางแหล่งเดียวน่าจะเป็นไปได้ โดยขอความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น ช่วยดำเนินการให้ในระยะเริ่มแรกและกลุ่มฯต้องจัดบุคลากรรองรับ เพราะปัจจุบันเป็นความจำเป็นที่ต้องมีการตลาดแบบเครือข่ายบนอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง

3. หน่วยงานผู้สนับสนุน ส่งเสริมกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ควรมีโครงการ แผนงาน กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ของหน่วยงานเพื่อร่วมกันขับเคลื่อน ระบบเครือข่ายการซื้อขายบนอินเทอร์เน็ตของชุมชนให้เป็นรูปธรรมอย่างแท้จริงและต่อเนื่อง

4. มหาวิทยาลัยในท้องถิ่น ควรจัดทำโครงการวิจัย และบริการวิชาการร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่น ชุมชน อย่างต่อเนื่องและทั่วถึง เพื่อเป็นการกระตุ้นกลุ่มชุมชนให้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้านและครบวงจร เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากรด้านการใช้ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตอย่างทั่วถึงทุกกลุ่มผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะกลุ่มของใช้/ของตกแต่ง/ของที่ระลึกเท่านั้น
2. ควรวิจัยระดมสมอง เพื่อสร้างระบบนิเวศทางธุรกิจของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้สู่มาตรฐานหรือให้สามารถใช้สิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกธุรกิจให้เป็นประโยชน์ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน
3. ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามโอกาสทางการตลาดของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ตามแนวคิดและหรือทฤษฎีทางการตลาดสมัยใหม่อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐา พาลี. (2552). ระบบสารสนเทศสำหรับขายปลาหมอสืบอินเทอร์เน็ต กรณีศึกษาร้านชัยนำโชค ตลาดนัดสวนจตุจักร กรุงเทพฯ. คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.
- จินตะนา วงศ์วิภูษณะ และคณะ. (2550). แนวทางการพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) ด้วยงานพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์จากเกลือปลา กลุ่มแม่บ้านเกษตรเขารูปช้าง (บ้านบางดอน) ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, สงขลา.
- บุษราภรณ์ มหัทธชัย. (2556). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อส่งเสริมผลิตภัณฑ์ OTOP ของตำบลสะลง อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- รัฐพรรัตน์ งามวงศ์ กฤษณพล เกิดทองคำ และ ฉัตรชัย อินทสังข์. (2557). การศึกษาความเป็นไปได้ในการนำระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผลิตภัณฑ์ OTOP ในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน, นครราชสีมา.
- ศิริวรรณ สิริสินวิบูลย์ และ เปรมพร เขมาวุฒท์. (2549). ระบบช่วยสร้างเว็บอิเล็กทรอนิกส์. คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, ม.ป.ป. การดำเนินการผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต. (22 พฤศจิกายน 2558) สืบค้นจาก <http://www.nstda.or.th/index.php>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554). รายงานผลสำคัญสำรวจสถานภาพการพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย. (23 พฤศจิกายน 2558) สืบค้นจาก <http://service.nso.go.th/nso/ewb/survey/html/>.

7

การเปิดรับและทัศนคติของผู้รับสาร : กรณีศึกษาเนื้อหาทาง ต้นเพศ ภาษา ความรุนแรง ภาพตัวแทนในนิยายแช็ต แอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada)

Exposure and Reader Attitude : The Case Study of Content of
Sexual, Language, Violence and Representative on
Chat Fiction of Joylada

อุษา วรทูนและ พรพรรณ ประจักษ์เนตร
Usa Woratun and Pornpun Prajaknate

การเปิดรับและทัศนคติของผู้อ่านนิยาย : กรณีศึกษาเนื้อหาทางด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง ภาพตัวแทนในนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada)

Exposure and Reader Attitude : The Case Study of Content of Sexual, Language, Violence
and Representative on Chat Fiction of Joylada

อุษา วรทูน¹และ พรพรรณ ประจักษ์เนตร²

Usa Woratun and Pornpun Prajaknate

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปริมาณของเนื้อหาในด้านเพศ การใช้ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทน ที่ปรากฏในนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับ และทัศนคติของผู้อ่านนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณโดยแบ่งงานวิจัยเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงปริมาณ โดยเลือกจากนิยายแชตที่แต่งจบแล้วและได้รับความนิยมสูงสุดในหมวดหมู่นิยายทั้ง 11 หมวดหมู่ และ 2) การเก็บแบบสอบถามเพื่อศึกษาการเปิดรับ และทัศนคติของผู้อ่านนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada)

ผลการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า มีการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมมีปริมาณมากที่สุด อันดับสอง ได้แก่ การใช้ความรุนแรงที่ไม่เหมาะสม อันดับสามได้แก่ เรื่องทางเพศที่ไม่เหมาะสม และอันดับสุดท้าย ได้แก่ การใช้ภาพตัวแทนในลักษณะที่มีอคติหรือการเลือกปฏิบัติ

และผลสำรวจเชิงปริมาณพบว่า ผู้อ่านส่วนใหญ่เปิดรับนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ในช่วงเวลา 19.01 - 22.00 น. ความถี่ในการอ่านคือทุกวัน ใช้เวลาอ่าน 30 นาที - 59 นาที และพบการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมมากที่สุด โดยมีทัศนคติไม่แน่ใจต่อเนื้อหาด้านเพศและภาษา และไม่ยอมรับเนื้อหาที่มีการใช้ความรุนแรงที่ไม่เหมาะสมและการมีอคติหรือการเลือกปฏิบัติต่อภาพตัวแทน นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อผู้อ่านเปิดรับเนื้อหาในนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ที่ปรากฏการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมมาก จะยิ่งเสริมสร้างทัศนคติในการยอมรับการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมมากขึ้น

คำสำคัญ : ความรุนแรง; วิเคราะห์เนื้อหา; นิยายแชตจอยลดา

Abstract

The objectives of this study were to analyze the content of sexuality, language, violence, and representation on chat fictions of Joylada, and examine the exposure and the readers' attitude toward the content on chat fictions of Joylada by quantitative methods research. The first part of the study was the quantitative content analysis by choosing the most popular fiction of all time from 11 genres. The second part was the questionnaire that distributed to 400 readers of the Joylada's chat fictions.

The results of the content analysis demonstrated that the most frequency found on Joylada's chat

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการค้นคว้าอิสระเรื่อง “การวิเคราะห์เนื้อหาทางด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง ภาพตัวแทน และการเปิดรับและทัศนคติที่มีต่อนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada)” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2561

² คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อาคารมาลัย หุวะนันท์ ชั้น 8 เลขที่ 118 หมู่ 3 ถ.เสรีไทย แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240 โทรฯ : 085-912-2127 E-mail : usa.wor@stu.nida.ac.th

fiction was inappropriate language, violent-related content, sexuality and representation.

The results of the survey showed that most readers read chat fiction during 19.01 - 22.00. The frequency of reading was daily. The period of reading range was 30 minutes - 59 minutes, and the most violent content was the use of inappropriate language. The readers had a neutral attitude toward sex and language but had a negative attitude toward violence and representation. Furthermore, the finding found that the more the people read inappropriate language fiction, the more they opened up and accepted the use of inappropriate language content.

Keywords : Sexuality; Language; Violence; Representation; Chat Fictions

บทนำ

จากงานวิจัยเรื่อง“การสร้างและการวิจารณ์วรรณกรรมบนพื้นที่อินเทอร์เน็ต” ของ สุชาติ ทองลิมา อรพินท์ คำสอน และ จักรนาท นาคทอง (2552 : 161) ที่พบว่างานวรรณกรรมอินเทอร์เน็ตมักไม่มีการกลั่นกรองเนื้อหา มีการรับและสร้างสรรค์อย่างฉาบฉวยค่อนข้างมาก นักเขียนยังขาดสำนึกทางสังคมที่จะแสดงความรับผิดชอบงานเขียน มีงานเขียนเป็นจำนวนมากที่สอดแทรกฉากอีโรติก การใช้ภาษาวิบัติหรือการสร้างคำใหม่ ที่เกิดจากความไม่รู้การใช้ภาษาของนักเขียน เพื่อส่งเสริมให้นิยายได้รับความสนใจ ซึ่งนิยายที่มีเนื้อหาเหล่านี้จึงมักจะติดอันดับนิยายที่มีจำนวนคนอ่านสูงสุดในเว็บไซต์จึงเป็นที่มาของการศึกษาปริมาณของเนื้อหาในด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง ภาพตัวแทน ที่ปรากฏในนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ซึ่งเป็นนิยายที่บุคคลหนึ่งเป็นได้ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ไม่มีข้อจำกัดในการนำเสนอ เนื่องจากไม่มีกองบรรณาธิการผู้วิจัยจึงศึกษาการเปิดรับและทัศนคติของผู้อ่านที่ได้รับจากการอ่านนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ร่วมด้วย เนื่องจากเป็นแอปฯที่กำลังได้รับความนิยมในปัจจุบันโดยมีผู้เข้าใช้งานแอปฯ ประมาณ 250,000 คนต่อวันโดยหลังจากเปิดตัว 3 เดือน มีนิยายทั้งหมด 190,000 เรื่อง รวม 1,100,000 ตอน และมีนักเขียนกว่า 100,000 คน (กองบรรณาธิการ วอยซ์ทีวี, 2560)

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้อ่านนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ที่ลักษณะประชากรแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อเนื้อหาความรุนแรงในด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทนแตกต่างกัน
2. การเปิดรับสาร มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้อ่านนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปริมาณของเนื้อหาในด้านเพศ การใช้ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทน ที่ปรากฏในนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada)
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของลักษณะประชากรต่อทัศนคติของผู้อ่านนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ในด้านเพศ การใช้ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับและทัศนคติของผู้อ่านนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ต่อนิยายที่มีเนื้อหาในด้านเพศ การใช้ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทน

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีการปลูกฝัง (Cultivation Theory)

นภวรรณ ตันติเวชกุล (2543 : 36-55) กล่าวว่าแนวคิดนี้ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวบุคคลโดยแบ่งโลกที่อยู่แวดล้อมตัวบุคคลออกเป็น 2 แบบคือโลกที่เป็นความจริง (RealWorld) กับโลกที่ผ่านสื่อ (Mass Mediated World) โดยคิดว่าคนทั่วไปจะยึดถือเอาโลกแบบใดเป็นความจริง (Reality) ของพวกเขา นอกจากนี้คุณสมบัติสำคัญที่สื่อสามารถส่งผ่าน

มายังผู้รับสารได้ง่ายๆ คือ อยู่ใกล้เข้าใจง่าย เพราะโลกแห่งความจริงนั้นอยู่ห่างไกลซับซ้อนและยากที่จะเข้าถึง แต่ในโลกของสื่อที่ใกล้ตัวและเข้าใจง่ายมากกว่า โดยการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการและผลจากการวิเคราะห์การปลูกฝังการวิเคราะห์การปลูกฝังเป็นการศึกษาที่เน้นประจักษ์นิยมที่คำนึงถึงอิทธิพลสื่อต่อวัฒนธรรมโดยการปลูกฝังมีจำนวน 4 ขั้นตอน ดังนี้ (West & Turner, 2010 : 58)

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ระบบสารคือการวิเคราะห์เนื้อหารายการโทรทัศน์เพื่อดูว่ามีภาพลักษณ์ประเด็นค่านิยมโดยสารจะทำหน้าที่บ่งบอกวัฒนธรรมแบ่งได้เป็น 4 มิติ ได้แก่ สิ่งปรากฏ (Existence) การจัดลำดับความสำคัญ (Priority) การวิเคราะห์คุณค่า (Value) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Relationship)

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดคำถามเกี่ยวกับความเป็นจริงในสังคมตามมุมมองของผู้รับสารซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคำถามที่เกี่ยวกับความเข้าใจของประชาชนต่อการใช้ชีวิตประจำวันของตนเอง

ขั้นตอนที่ 3 การสำรวจผู้รับสารแบ่งการสำรวจเป็น 2 มิติ ได้แก่ พฤติกรรมการดูโทรทัศน์และทัศนคติของผู้ที่มีต่อชีวิตและโลก

ขั้นตอนที่ 4 การเปรียบเทียบความเป็นจริงทางสังคมของกลุ่มผู้ดูโทรทัศน์อย่างน้อยและอย่างมากเพื่อให้ทราบถึง การรับรู้ต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมของทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันหรือไม่

จากการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังสรุปได้ว่ากระบวนการปลูกฝังแบ่งเป็น 2 แบบคือวิธีหลัก (Mainstreaming) และสร้างความสอดคล้อง (Resonance) โดยสามารถอธิบายได้ ดังนี้

1. วิธีหลัก (Mainstreaming) คือการสร้างกระแสวัฒนธรรมความคิดในทิศทางหนึ่งที่โดดเด่นจนกลายเป็นกระแสหลัก กลุ่มนี้มักจะเชื่อว่าโลกอันตรายนกว่าความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

2. สร้างความสอดคล้อง (Resonance) คือการสร้างความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่ปรากฏในโทรทัศน์กับในชีวิตจริงในการสร้างความสอดคล้องและขยายการปลูกฝังความเป็นจริงในสังคมที่ถูกปลูกฝังในผู้ดูโทรทัศน์อาจสอดคล้องกับความเป็นจริงแต่อาจจะเพิ่มกระบวนการสร้างการเป็นคนมองโลกในแง่ดีต่อความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทน (SLVR)

ปัจจุบันการนำเสนอเรื่องราวของสื่อต่างๆ มักจะมีกลยุทธ์ที่หลากหลายในการนำเสนอเนื้อหาที่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้รับสาร โครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาพของสังคม (Media Monitor) (โครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อ เพื่อสุขภาพของสังคม, 2552) จึงได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาของละครโทรทัศน์ ในประเด็น SLVR คือ เพศ (Sex) ภาษา (Language) ความรุนแรง (Violence) และการใช้ภาพตัวแทน (Representation) โดยรายละเอียดของทั้ง 4 ประเด็นมีดังนี้

เพศ (Sex) หมายถึง การแสดงภาพลามกอนาจาร การแสดงออกทางเรื่องเพศที่ไม่เหมาะสม เช่น การถูกเหยียดหยามในเรื่องทางเพศ หรือการแสดงให้เห็นว่าการหมกมุ่นในเรื่องทางเพศคือเรื่องปกติ

ภาษา (Language) หมายถึง การใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้คำหยาบคาย การใช้ภาษาส่อเสียด หรือการใช้ภาษาที่สื่อถึงความอาฆาต ข่มขู่ รุนแรง เป็นการสื่อสารที่อาจทำให้เห็นว่าการกระทำเหล่านี้เป็นเรื่องปกติ และยังรวมถึงการใช้ภาษาที่ผิดไวยากรณ์และความหมาย ซึ่งจะพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงทางภาษาตามวัฏจักรของโลก และความเหมาะสมร่วมด้วย

ความรุนแรง (Violence) หมายถึง การใช้กำลังในการทำร้ายร่างกาย จิตใจของตนเองและผู้อื่น ความรุนแรงทางเพศ ความรุนแรงต่อวัตถุสิ่งของ

การใช้ภาพตัวแทน (Representation) หมายถึง การใช้ภาพบุคคลที่สื่อถึงการไม่ให้เกียรติ เช่น ภาพตัวแทนเชื้อชาติ ศาสนา คนพิการ เพศ อาชีพ และชนชั้น หรือภาพตัวแทนสัตว์ที่สามารถก่อให้เกิดความเข้าใจผิด หรือเป็นการล้อเลียนเพื่อความตลกขบขัน

ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอารายละเอียดของทั้ง 4 ประเด็นนี้มาใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหานิยายเน็ต

ในแอปพลิเคชันจอยลดา อีกทั้งได้ศึกษาตารางของมูลนิธีสื่อมวลชนศึกษา (มูลนิธีสื่อมวลชนศึกษา, 2558) ที่ประยุกต์มาตรวัดจาก Sexuality Scale ของ Silverman (1979) มาสร้างระดับการวัดค่าความเข้มข้นของความรุนแรงของสื่อไว้ ดังนี้

ตารางที่ 1 มาตรวัดความรุนแรงด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทน

นิยาม	รหัส	คำอธิบาย
เพศ (Sex)	S1	การยั่วยวนทางเพศ (Flirting) เช่น การส่งสายตา เลียริมฝีปาก ลูบไล้เรือนร่างของตนเอง เพื่อดึงดูดความสนใจทางเพศจากอีกฝ่าย
	S2	การใช้วัสดุอุปกรณ์ ที่สามารถตีความถึงเรื่องเพศได้ เช่น ถูยาง กล้วย ไอศกรีม
	S3	ฉากเปลื้องผ้า / อาบน้ำ
	S4	การจูบ (นับเฉพาะจูบปาก)
	S5	การสัมผัสเพื่อเล่นโลม ไร้อารมณ์
	S6	การมีเพศสัมพันธ์ แบ่งเป็น S 6.1 เพศสัมพันธ์โดยนัย / โดยอ้อม หมายถึงฉากที่สื่อให้เห็นว่ามีการมีเพศสัมพันธ์หรือสื่อให้เห็นว่ามีการมีเพศสัมพันธ์เกิดขึ้นแล้วแต่ไม่ได้แสดงพฤติกรรมให้เห็นโดยตรง เช่น ฉากชายหญิงนุ่งผ้าเช็ดตัวนอนร่วมเตียงเดียวกัน S 6.2 เพศสัมพันธ์โดยตรง หมายถึงฉากที่แสดงให้มีเพศสัมพันธ์ของนักแสดง / ตัวละครซึ่งอาจเผยหรือไม่เผยให้เห็นเรือนร่างของนักแสดงได้แต่เป็นการสื่อให้เห็นว่านักแสดงกำลังมีเพศสัมพันธ์ เช่น ฉากกอดจูบของนักแสดงชายหญิงได้ผ้าห่ม เป็นต้น (อาจปรากฏให้เห็นในภาพยนตร์ต่างประเทศหรือละครบางเรื่อง) Silverman แบ่งพฤติกรรมทางเพศเป็น 3 ระดับ คือ 1) Simple Contact หมายถึงพฤติกรรมการจับมือถือแขนการกอดสัมผัสทั่วไป 2) Intimate Contact 3) Sexual Intercourse
ภาษา (Language)	L1	ภาษาส่อไปในทางเพศ เช่น ภาษาลามก หยาบโลน สัปดน อูตริ ซึ่งเป็นที่น่ารังเกียจในเรื่องเพศและเพศสัมพันธ์
	L2	ภาษาหยาบคาย ซึ่งจะพิจารณาจากบริบท เช่น คำหยาบคาย คำคำทอ สบถ ก้าวร้าว แข่งคำ วาจาขี้ ขาดความสุภาพ
ความรุนแรง (Violence)	V1	ความรุนแรงต่อร่างกาย คือ การใช้กำลังกาย หรืออุปกรณ์ใดๆ ที่ส่งผลให้ตนเองและผู้อื่นได้รับความบาดเจ็บทางร่างกายหรือเสียชีวิต
	V2	ความรุนแรงต่อจิตใจ คือ การกระทำใดๆก็ตาม ที่ส่งผลให้ผู้อื่นเสียใจ เช่น การเพิกเฉย ทอดทิ้ง ดูหมิ่น ดูถูก ตำหนิ ดูด่า หรือข่มขู่ เป็นต้น
	V3	ความรุนแรงต่อวัตถุสิ่งของ คือ การทำลายวัตถุเพื่อระบายความโกรธ หรือความแค้น
	V4	ความรุนแรงทางเพศ คือ การคุกคามหรือการล่วงละเมิดทางเพศ หมายถึงการกระทำใดๆก็ตามที่ใช้ผู้ถูกกระทำเป็นเครื่องมือตอบสนองความต้องการทางเพศของผู้กระทำ ด้วยการใช้อำนาจบังคับ ข่มขู่ หลอกล่อ ชักชวนให้สิ่งตอบแทน หรือการตกลงยินยอมร่วมกัน
	V5	ความรุนแรงต่อสัตว์ คือ พฤติกรรมกลั่นแกล้ง ทำร้าย หรือการทารุณกรรม
นิยาม	รหัส	คำอธิบาย
การเลือกปฏิบัติหรือการแสดงอคติผ่านภาพตัวแทน (Representative)	R1	ชนชั้น (Class) เช่น อาชีพ ฐานะ สถานภาพทางสังคม การศึกษา เป็นต้น
	R2	เชื้อชาติและชาติพันธุ์ (Race&Ethnic) เช่น เอเชีย นิโกร คนลาว เป็นต้น
	R3	เพศ (Sex) หมายถึง เพศทั้งในด้านเพศสรีระ เพศวิถี และเพศสภาพ คือการทำให้เพศใดเพศหนึ่งเป็นวัตถุทางเพศ
	R4	อายุ (Age) เช่น เด็ก คนแก่ คนรุ่นเก่า เป็นต้น
	R5	คนพิการ (Disabled) เช่น ตาบอด ตาเหล่ หูหนวก คนแคระ เป็นต้น
	R6	รูปร่างหน้าตา (Appearance) เช่น ดำ สูง เตี้ย อ้วน ขี้เหร่ เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Diekman, McDonald and Gardner (2000) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการอ่านนิยายรักโรแมนติคกับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์แบบปลอดภัย โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง ความสัมพันธ์กันระหว่างปริมาณการอ่านนิยายรักโรแมนติคกับทัศนคติการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัย พบว่าผู้อ่านนิยายรักโรแมนติคมากจะมีทัศนคติด้านลบต่อการใช้ถุงยาง และมีแนวโน้มที่จะไม่ใช้ถุงยางในโอกาสส่วนที่สอง ความสัมพันธ์กันระหว่างผู้ที่เลือกอ่านนิยายที่มีเนื้อหาเรื่องเพศสัมพันธ์กับทัศนคติการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัย พบว่า คนที่อ่านนิยายประเภทนี้จะทราบถึงขั้นตอนการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัย และมีทัศนคติเชิงบวก รวมถึงมีแนวโน้มที่จะใช้ถุงยางในโอกาส

ศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (กรุงเทพโพลล์) (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาษาไทยบนสื่อสังคมออนไลน์ของคนรุ่นใหม่ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาไทย จากผลการสำรวจ พบว่า ดาราและนักร้องเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาไทยมากที่สุด รองลงมาคือสื่อมวลชน ส่วนที่สอง การใช้ภาษาไทยแบบผิดๆ ซึ่งจะเห็นได้มากที่สุดจากการคุยไลน์ (Line) และการเขียนแสดงความคิดเห็นผ่านเฟซบุ๊ก (Facebook) รองลงมาคือเห็นจากการพูดคุยตามๆ กันในหมู่เพื่อน และให้เหตุผลในการใช้ภาษาไทยแบบผิดๆ ว่าใช้ตามๆ กันจะได้เกาะกระแสมากที่สุด รองลงมาคือเพราะสะดวกง่าย สั้น และรวดเร็ว ส่วนที่สาม ความรู้สึกที่มีต่อการใช้ภาษาไทยแบบผิดๆ และการใช้คำหยาบจากสื่อต่างๆ พบว่าส่วนใหญ่ยอมรับได้แต่บางครั้งก็มากเกินไป รองลงมาคือรับได้ ไม่ได้รู้สึกอะไรกับการใช้ภาษาไทยแบบผิดๆ และการใช้คำหยาบของสื่อ

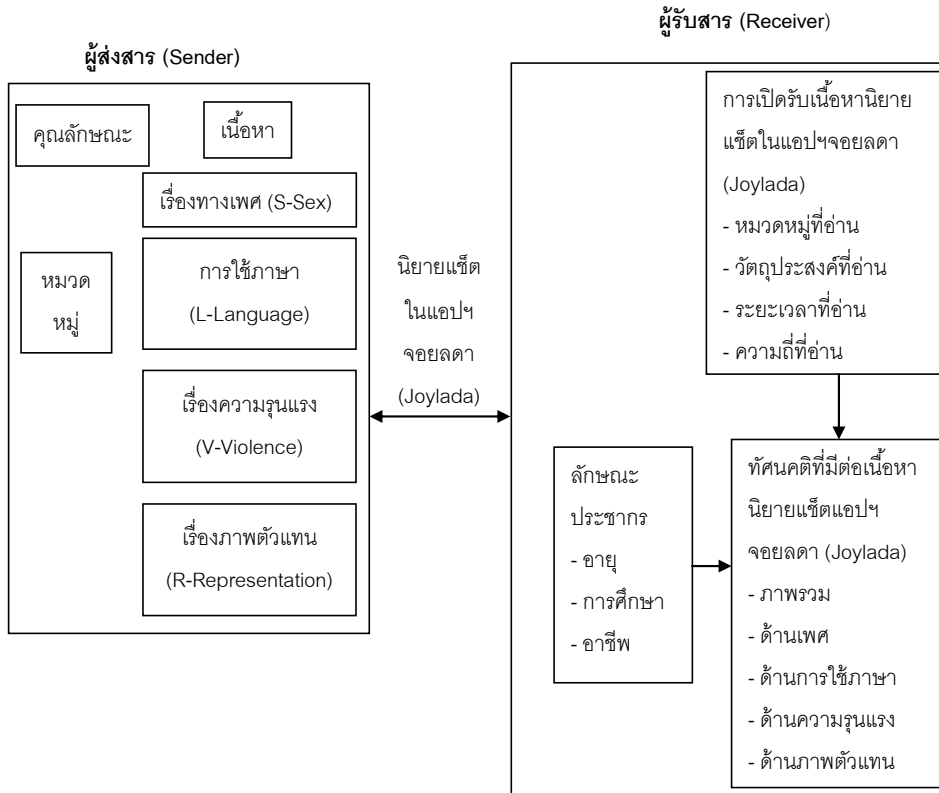
ศรัญญา อธิตะ (2555) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนวัยรุ่น พบว่า สื่อมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียน โดยนักเรียนวัยรุ่นที่ชอบติดตามข่าวสารเกี่ยวกับนักเรียนนักศึกษาขบถพวกตึกกัน ทั้งจากสื่อโทรทัศน์และคลิปวิดีโอที่ส่งต่อกันมาในอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้นักเรียนมีทัศนคติด้านความรุนแรงเป็นเรื่องปกติธรรมดา ไม่ใช่เรื่องที่ผิด และในส่วนของนักเรียนวัยรุ่นที่ชอบเล่นเกมออนไลน์ที่มีเนื้อหาความรุนแรง จะส่งผลให้นักเรียนซึมซับพฤติกรรมความรุนแรงนั้นมา เช่น โมโหง่าย หงุดหงิด เอาแต่ใจ และจะแสดงพฤติกรรมความรุนแรงกับเพื่อนนักเรียนที่อ่อนแอกว่า

ธานี ชื่นคำ (2555) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของเกย์ในสื่อภาพยนตร์ไทย พบว่า ภาพยนตร์ได้นำวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของเกย์ในสังคมเข้ามาเป็นเนื้อเรื่อง หรือใช้เป็นแนวทางในการสร้างวิถีชีวิตของเกย์ในภาพยนตร์ไทย ซึ่งเนื้อหาภาพยนตร์ที่มีลักษณะเกี่ยวกับเกย์ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่ความตลก เฮฮา หรือความโศกเศร้าของชีวิตเกย์ และมีการใช้คำรุนแรงหรือหยาบคายค่อนข้างมาก หรือการเป็นคนอารมณ์แปรปรวนไม่ปกติ ซึ่งผู้เขียนบทหรือผู้กำกับต้องการสร้างมาในเชิงการตลาดมากกว่าเสนอความเป็นตัวตนที่แท้จริงของเกย์ การสร้างตัวละครเกย์จึงต้องสร้างให้แตกต่างจากคนทั่วไปเพื่อให้ผู้ชมได้รับความสนุกสนานมากกว่าเข้ามารับรู้วิถีชีวิตเกย์ที่แท้จริง ซึ่งเกย์ในสังคมกับเกย์ในภาพยนตร์ไทยนั้นมีวิถีชีวิตประจำวันและอัตลักษณ์เหมือนกัน แต่จะนำไปใช้ในเวลาและสถานที่ต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับกาลเทศะ

ณัฐธิดา แขวงสวัสดิ์ (2560) ได้วิเคราะห์เนื้อหาทางด้านเพศ การใช้ภาษา ความรุนแรง ภาพตัวแทน และการเปิดรับ และทัศนคติที่มีต่อการถ่ายทอดสดเฟซบุ๊ก โดยศึกษาการถ่ายทอดสดบนเฟซบุ๊ก 930 คลิป พบว่า เนื้อหาที่พบมากที่สุดคือด้านเพศ ร้อยละ 59.84 พบการแสดงออกด้านการแต่งกายไม่เหมาะสมมากที่สุด เช่น การแต่งตัวโป๊ วาบหวีว นุ่งน้อยห่มน้อย รองลงมาคือการใช้ภาษา 30.13 พบการใช้ภาษาหยาบคาย คำสบถ คำไม่สุภาพ คำก้าวร้าว ภาษาในระดับเป็นกันเอง และคำศัพท์ที่เป็นภาษาเขียนที่กำลังนิยมในออนไลน์ ที่ถูกนำมาพูดในการถ่ายทอดสดอยู่บ่อยครั้ง อันดับสามคือด้านความรุนแรง ร้อยละ 6.35 พบการใช้ความรุนแรงต่อร่างกาย เช่น ทำร้ายร่างกาย การต่อสู้ ใช้กำลังมากที่สุด และสุดท้ายคือด้านภาพตัวแทน ร้อยละ 3.65 พบเนื้อหาที่มีอคติและเลือกปฏิบัติในเรื่องรูปร่างหน้า เช่น สูง ขาว ดำ ชีวีวีซีเห่ มากที่สุด ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับกับทัศนคติของผู้ชมพบว่า การเปิดรับการถ่ายทอดสดบนเฟซบุ๊กมีความสัมพันธ์กันกับทัศนคติในด้านภาษาและความรุนแรง แต่การเปิดรับการถ่ายทอดสดบนเฟซบุ๊กไม่สัมพันธ์กับทัศนคติในด้านเพศและภาพตัวแทน

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า พฤติกรรม ค่านิยม ความเคยชินของคนในสังคม มักจะถูกหล่อหลอมจากสื่อที่ได้รับผู้วิจัยจึงนำสิ่งที่สื่อสามารถปลูกฝังให้แก่คนในสังคม 4 ด้าน มาเป็นกรอบในการหาปริมาณของเนื้อหาความรุนแรงที่ปรากฏอยู่ในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) คือ ด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทน รวมถึงพฤติกรรมการเปิดรับของผู้อ่านนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ที่ส่งผลต่อทัศนคติของผู้อ่านในด้านเพศ การใช้ภาษา ความรุนแรงและภาพตัวแทน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการ 2 แบบด้วยกัน คือ วิจัยเชิงปริมาณ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นวิธีหลัก โดยวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ค้นหาลักษณะความรุนแรงทางด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทน เพื่อนำมาวิเคราะห์และสรุปผล และสร้างเป็นแนวคำถามสำหรับการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดรับและทัศนคติของผู้รับสาร โดยนำมาประกอบกับการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้ได้มุมมองที่ครอบคลุมทุกด้าน ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงรายละเอียดของการวิจัยในแต่ละส่วน ดังนี้

การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ศึกษาเนื้อหาความรุนแรงทางด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทนที่ปรากฏอยู่ในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) โดยเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากนิยายแช็ตที่แต่งจบแล้วและได้รับการจัดอันดับว่าเป็นนิยายแช็ตที่ได้รับความนิยมสูงสุดของหมวดหมู่ที่อ่านทั้ง 11 หมวดหมู่ซึ่งจะเป็นเรื่องที่มีผู้อ่านมากที่สุด และอาจจะส่งผลต่อผู้อ่านในการปลูกฝังจากเนื้อหาที่มีความรุนแรงทางด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทนโดยผู้วิจัยจะใช้ตารางบันทึก หรือ Coding Sheet ที่ประยุกต์มาจากตารางมาตรฐานของมัลลินิสตี (Mullinist) มาบันทึกลักษณะความรุนแรงทางด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทน ที่ปรากฏอยู่ในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำผลจากการบันทึกที่ได้จากผู้วิจัยร่วม 2 คน และการบันทึกของผู้วิจัยเองรวมทั้งสิ้น 3 คน มาทำการทดสอบหาค่าความน่าเชื่อถือ ด้วยสูตร Holsti (1969) ได้ค่า 0.85 ซึ่งมากกว่า 0.75 จึงถือได้ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลนั้นสามารถเชื่อถือได้

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ผู้วิจัยต้องการมุ่งหาข้อเท็จจริงและข้อสรุปเชิงปริมาณ เกี่ยวกับการเปิดรับและทัศนคติของผู้อ่านที่มีต่อนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) โดยใช้แบบสอบถามที่แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับการเปิดรับนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ได้แก่ หมวดหมู่นิยายแช็ตที่เลือกอ่านมากที่สุด วัตถุประสงค์ในการอ่าน ช่วงเวลาในการอ่าน ความบ่อยครั้งในการอ่าน และระยะเวลาที่ใช้ในการอ่าน 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ในด้านภาพรวม ต่อเนื้อหาความรุนแรงทางด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทน ที่ไม่เหมาะสมในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) และได้นำไปทดลองใช้กับผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 40 คนเพื่อวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นในโปรแกรมทางสถิติ โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์ครอนบรากแอลฟา (Nually, 1998) ซึ่งภาพรวมค่าความน่าเชื่อถือจะต้องได้ไม่น้อยกว่า 0.70 และผลการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม ได้ค่าสัมประสิทธิ์ครอนบรากแอลฟา เท่ากับ 0.814

ส่วนประชากรที่นำมาวิเคราะห์ ผู้วิจัยไม่ทราบสัดส่วนของประชากรที่มีประสบการณ์ในการอ่านนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ที่แน่ชัด จึงใช้สูตรของ Cochran (1977) ในกรณีที่ไม่ทราบสัดส่วนของประชากร $p = 0.5$ ดังนี้

$$n = Z^2/4e^2$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้

p = สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร

e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่จะยอมรับได้ของการสุ่มตัวอย่าง

Z = ค่า z ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% หรือระดับนัยสำคัญ 0.05, $Z = 1.96$

$$\text{ดังนั้น } n = (1.96)^2 / 4(0.05)^2 = 384.16$$

จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้จากสูตรของคอกแรนคือ 384 ชุด ผู้วิจัยได้เพิ่มกลุ่มตัวอย่างไปร้อยละ 4 เพื่อป้องกันการคลาดเคลื่อนของข้อมูล จึงได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ชุด ในการวิเคราะห์ครั้งนี้และได้แจกแบบสอบถามผ่านเว็บไซต์ออนไลน์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตรวมถึงการส่งข้อความส่วนตัวในทวิตเตอร์ (Twitter) ไปยังกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายที่กำลังอ่านหรือเคยอ่านนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) โดยก่อนเก็บแบบสอบถาม ผู้วิจัยจะอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้กับกลุ่มเป้าหมายได้รับทราบก่อนตอบแบบสอบถามก่อนเสมอ เมื่อผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด จึงนำไปประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ และใช้โปรแกรมทางสถิติ เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

นำแบบสอบถามที่ผ่านการลงรหัส บันทึกข้อมูลลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ทั้งหมด โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อคำนวณค่าทางสถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) แจกแจงความถี่ ร้อยละของลักษณะทางประชากร และค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลรูปแบบมาตรฐานประมาณค่าที่ใช้มาตรวัดลิเคิร์ท 5 ระดับ และคำนวณค่าสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยการใช้การทดสอบค่า t -test เพื่อหาค่าความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่าสองกลุ่ม และใช้การทดสอบค่า F -test วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อวัดความแตกต่างของลักษณะทางประชากรกับการเปิดรับและทัศนคติต่อนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) และใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation) ในการวัดความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับกับทัศนคติที่มีต่อนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์เนื้อหาทางด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง ภาพตัวแทน ที่ปรากฏในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) โดยเก็บข้อมูลเป็นปริมาณ เพื่อสรุปหาความรุนแรงที่ปรากฏในเนื้อหานิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ทั้ง 11 หมวดหมู่ พบว่า เนื้อหาความรุนแรงที่พบมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง ได้แก่ การใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 93.68 อันดับสอง ได้แก่ ลักษณะความรุนแรงที่ไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 4.31 อันดับสามได้แก่ เรื่องทางเพศที่ไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 1.63 และอันดับสุดท้าย ได้แก่ การใช้ภาพตัวแทนในลักษณะที่ไม่เหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 0.39

ด้านการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม เมื่อผู้วิจัยพิจารณาตามมาตรฐานการใช้ภาษาของมูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา (2558) พบว่า การใช้ภาษาผิดหลักภาษาไทย ได้แก่ การสะกดคำ การใช้ภาษาที่คิดขึ้นเอง และการใช้ภาษาไทยเน็ต เช่น คำ เตง เชิล ทำๆไม่ ไม่ เป็น มะ หรือไหม เตว กะได้ กับ เป็น กับ แล้ว เป็น ละ ไร เป็น ราย เป็นต้น มีปริมาณมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกับผลการ ศึกษาเกี่ยวกับภาษาไทยบนสื่อสังคมออนไลน์ของคนรุ่นใหม่ ของศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ (กรุงเทพโพลล์) (2557) ที่พบ คำภาษาไทยที่ผิดเพี้ยนไปจากเดิม หรือการสะกดคำภาษาไทยผิดบนสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ กานต์รวี ชมเชย (2556) ที่ศึกษาเรื่อง “ภาษาไทยเน็ต” : ภาษาเฉพาะกลุ่มคนไทยรุ่นใหม่ในการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ที่พบว่า การใช้ภาษาไทยในสื่อออนไลน์ไม่ได้เกิดจากการผสมกันของภาษาพูดกับภาษาเขียน แต่เกิดจากคนรุ่นใหม่ที่ต้องการมีภาษา เฉพาะในการพิมพ์ในโปรแกรมสนทนาในสมาร์ทโฟน โดยแบ่งได้เป็น 7 ลักษณะ คือ (1) การแปรด้านสะกดคำ เช่น โกรธ เป็น โกด มิตรภาพ เป็น มิตตะพาบ ครับ เป็น คร่าบ วยี้ รัก เป็น รักส์ เซิน เป็น เชิล มึง เป็น เมิง กู เป็น กู รุนแรง เป็น ลุนแลง เป็นต้น (2) การพิมพ์แบบพิเศษ เช่น ทำๆไม่ 55555 ฟองงง เป็นต้น (3) การใช้สัญลักษณ์แทนคำ และสติ๊กเกอร์ เช่น ขอโทษ TT So Sweet สติ๊กเกอร์ที่แสดงท่าทางหรืออารมณ์ หรือการรูปภาพดารหรือบุคคลที่แสดงสีหน้าด้วยอารมณ์ต่างๆ เพื่อบ่งบอกถึงอารมณ์ของตัวเอง เป็นต้น (4) การสร้างคำใหม่ เช่น จุงิ เกรี้ยวกราด เป็น แก้วกาด ฮัลโหล เป็น เฮลโหล ชิง หมายถึง การโอ้อวด ใส่ใจ หมายถึงความอยากรู้อยากเห็นเรื่องของคนอื่น เป็นต้น (5) การใช้เครื่องหมาย เช่น ไม่!!!, หรือ?, ...? เป็นต้น (6) การใช้ภาษาอังกฤษปนกับภาษาไทย เช่น บอกเล่าความในใจT Okจ้า ม้ย Noๆ เป็นต้น (7) การใช้คำย่อ ที่ไม่ได้ใช้กันทั่วไป เช่น What the fuck เป็น วดฟ อะไร เป็น ไร โรงพยาบาล เป็น โรงบาล เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่อง ภาษามีระดับความสอดคล้องต่อกันในเรื่องราวตามสถานะและสัมพันธภาพของผู้สื่อสาร (อัมพร เบญจพลพิทักษ์, 2559) ที่พบว่าภาษาที่ปรากฏในนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) เป็นภาษาระดับกันเอง ที่ใช้กับบุคคลที่สนิทสนมกันมากๆ และอยู่บนพื้นที่ส่วนตัว จึงมีทั้งคำที่ไม่สุภาพ คำแสลง คำที่ไม่ได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร คำที่ใช้กันเฉพาะกลุ่ม สามารถเข้าใจความหมายตรงกันในกลุ่ม จึงสามารถสรุปได้ว่าภาษาที่ใช้บนสื่อออนไลน์มักจะถูกนำมาใช้เขียนเป็นเนื้อหาในนิยาย แชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ทั้งการสะกดคำผิด ภาษาไทยเน็ต และคำหยาบคาย ก้าวร้าว โดยส่งผลให้เกิดการปลูกฝัง เริ่มที่จะยอมรับการใช้คำที่ผิดหลักภาษาไทย โดยเห็นว่าเป็นการสร้างความสุขสนุกสนาน สามารถเพิ่มอรรถรสให้กับนิยาย และ เห็นว่าการใช้คำหยาบคาย ก้าวร้าวเป็นเรื่องทั่วไปที่ยอมรับได้ อีกทั้งยังนำคำเหล่านี้มาใช้ในชีวิตประจำวันในการเขียนข้อความ หรือพูดคุยกันบนสื่อสังคมออนไลน์

เนื้อหาที่มีลักษณะของความรุนแรงที่ไม่เหมาะสม เมื่อผู้วิจัยพิจารณาตามมาตรฐานความรุนแรงของมูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา (2558) พบว่า ความรุนแรงต่อร่างกาย เช่น การชกต่อยเพื่อแก้ปัญหา การทำร้ายตบตีอีกฝ่ายด้วยอารมณ์โกรธ และความรุนแรงต่อจิตใจ เช่น การถูกทอดทิ้ง การทำให้หวาดกลัว มีปริมาณมากที่สุด โดยตัวละครในนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) จะอยู่ในวัยรุ่น จึงสอดคล้องกับลักษณะพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่น (ฉวีวรรณ สุขพันธ์ไพฑาราม, 2527 : 138 - 140) ได้แก่ (1) การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น การชกต่อยผู้อื่นเพื่อระบายอารมณ์ การใช้กีดตีด่าผู้อื่นด้วยความไม่พอใจ การ พูดคำหยาบ เป็นต้น (2) พฤติกรรมที่แสดงถึงความไม่ซื่อสัตย์ เช่น รักสามเส้าที่ต้องมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียใจ เป็นต้น (3) พฤติกรรมเกรง ทรยศตลวง เช่น ช่มชู้จะเปิดเผยความลับ การยั่วยู่ให้ผู้อื่นทะเลาะกัน เป็นต้น (4) พฤติกรรมที่ต่อต้านสังคม เช่น ลูกด่าพ่อของตนเองด้วยอารมณ์โกรธ การกล่าวโทษผู้อื่น เป็นต้น (5) พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการขาดความมั่นคงทาง อารมณ์ เช่น การเข้าใช้กำลังกับผู้อื่นโดยขาดการยั้งคิด หรือยับยั้งชั่งใจ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะความรุนแรง 4 รูปแบบ ของสำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ (2561) ได้แก่ (1) ความรุนแรงทางร่างกาย (Physical Violence) เช่น พ่อตบหน้าลูก พ่อใช้ไม้กวาดตีลูก การพยายามฆ่าโดยใช้มีดแทงผู้อื่น เป็นต้น (2) ความรุนแรงทางเพศ (Sexual Violence) เช่น การที่พระเอกบังคับให้นางเอกยอมร่วมเพศกับตน (3) ความรุนแรงทางจิตใจ (Psychological Violence) เช่น พ่อใช้คำ ด่าหยาบคายกับลูก การพูดทำร้ายจิตใจผู้อื่น การกลั่นแกล้งทางอินเทอร์เน็ต (Cyberbullying) เป็นต้น (4) ความรุนแรงที่ก่อให้เกิดความสูญเสีย ละเลย หรือถูกทอดทิ้ง เช่น ถูกเพื่อนทอดทิ้ง การกั๊กชังผู้อื่นให้รู้สึกกลัว การที่ครอบครัวละเลย ทอดทิ้ง ไม่ดูแลลูก เป็นต้น โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีธัญญา อิศิระ (2555 : 211) พบว่านักเรียนมีทัศนคติด้านความรุนแรงเป็นเรื่อง ปกติธรรมดาไม่ใช่เรื่องผิดและสามารถซึมซับเอาพฤติกรรมความรุนแรงนั้นมา จึงสามารถสรุปได้ว่าผู้อ่านนิยายแชตแอปพลิเคชัน

จอยลดา (Joylada) ในปริมาณที่มาก อาจเกิดการปลุกฝัง ต้องการทดลองทำตาม และกลายเป็นพฤติกรรมเลียนแบบได้ หรือเมื่อผู้อ่านพบเหตุการณ์ความรุนแรงที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่เคยอ่านอาจเกิดความรู้สึกชินชาและคิดว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเรื่องปกติ

เนื้อหาที่มีความรุนแรงด้านเพศ เมื่อผู้วิจัยพิจารณาตามมาตรวัดด้านเพศของมูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา (2558) พบการแสดงออกทางด้านพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ภาพการจูบและการกอดสัมผัสเพื่อเร้าอารมณ์ มีปริมาณมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ashley Bievenour (2014) ที่วิเคราะห์เรื่องพฤติกรรมทางเพศในรายการโทรทัศน์ของวัยรุ่น โดยนำเอาเนื้อหาในรายการที่เป็นที่นิยมในหมู่วัยรุ่น (ที่มีอายุตั้งแต่ 8-15 ปี) เนื่องจากคนกลุ่มนี้เป็นช่วงวัยที่ต้องการเข้าสังคม และอาจมีการเรียนรู้สารจากสื่อ จากผลการวิเคราะห์พบว่า รายการทีวีของวัยรุ่นหนุ่มสาวไม่ได้มีเนื้อหาทางเพศที่มากเกินไป พฤติกรรมทางเพศส่วนใหญ่ที่ปรากฏ คือ การจูบ การกอด การสัมผัส การหยอกล้อเรื่องทางเพศ มีตัวละครเพศทางเลือก และการแสดงให้เห็นถึงการมีเพศสัมพันธ์แบบโดยนัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงหทัย นุ่มนวน (2546 : 151) พบว่าการเปิดรับสื่อโทรทัศน์และอินเทอร์เน็ตที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องทางเพศ ส่งผลต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น ซึ่งนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) มีเนื้อหาด้านเพศที่ปรากฏการแสดงออกทางด้านพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การจูบ การกอด การบรรยายฉากการสัมผัสเพื่อเร้าอารมณ์ แม้ว่าด้วยข้อจำกัดของสื่อที่สามารถแสดงเนื้อหาได้เพียงในรูปแบบข้อความ และรูปภาพ จึงสอดคล้องกับทฤษฎีปลุกฝัง คือการสะสมการเปิดรับเนื้อหาทางด้านเพศจากสื่อรูปแบบต่างๆ ทั้งสื่อที่เป็นภาพ ภาพเคลื่อนไหว และข้อความ ผู้เปิดรับเนื้อหาทางด้านเพศจะมีแนวโน้มในการเลียนแบบ หรือกระทำตามพฤติกรรมเรื่องทางเพศเท่าที่สามารถเลียนแบบได้

เนื้อหาที่มีการใช้ภาพตัวแทนในลักษณะที่ไม่เหมาะสม เมื่อผู้วิจัยพิจารณาตามมาตรวัดการใช้ภาพตัวแทนของมูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา (2558) พบว่า นิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ปรากฏเนื้อหาการแบ่งแยกหรือมีอคติต่อด้านเพศมากที่สุด เช่น การให้ผู้หญิงเป็นภาพตัวแทนของเพศที่มักจะทำผู้ชาย มีปริมาณมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาณี ชื่นคำ (2555) ที่พบว่า การสร้างวิถีชีวิตของเกย์ในภาพยนตร์ไทย จะเน้นไปที่ความตลก เฮฮา หรือความโศกเศร้าของชีวิตเกย์และมีการใช้คำรุนแรงหรือหยาบคายค่อนข้างมากหรือการเป็นคนอารมณ์แปรปรวนไม่ปกติ ซึ่งผู้เขียนบทหรือผู้กำกับต้องการสร้างมาในเชิงการตลกมากกว่าเสนอความเป็นตัวตนที่แท้จริงของเกย์ และสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องภาพตัวแทน ของ Stuart Hall (1997 : 17-18) ที่ให้ภาพตัวแทนเป็นความต้องการให้ความหมายผ่านภาษา ที่ประกอบสร้างความหมายอ้างอิงจากโลกความเป็นจริง ซึ่งการสร้างภาพตัวแทนให้แก่ตัวละครในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) จะถูกสร้างขึ้นเพื่อสะท้อนความเป็นจริงในสังคม (Reflective Approach) และการสร้างภาพจากการประกอบสร้างความหมาย นำเสี้ยวหนึ่งของโลกแห่งความเป็นจริงมาสะท้อนความคิดของคนหรือกลุ่มคน (Constructionist Approach) โดยเสนอภาพที่ครอบครุวมักจะไม่ยอมรับที่ลูกชายจะรักเพศเดียวกัน ตัวละครทั้งสองจะต้องพิสูจน์ตนเองให้ได้รับการยอมรับ ซึ่งการใช้ภาพตัวแทนในลักษณะที่ไม่เหมาะสมนี้ แม้ว่าจะไม่ปรากฏบ่อยครั้งในเนื้อหานิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ดังนั้นการปลุกฝังด้านภาพตัวแทนจึงเป็นไปได้ยาก แต่ถ้าหากมีสื่ออื่นที่ปรากฏเรื่องราวการใช้ภาพตัวแทนในลักษณะที่ไม่เหมาะสมที่สอดคล้องกับสื่อนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) มากขึ้นก็จะเป็นไปได้ว่าจะเกิดการสร้างภาพในอุดมคติ และกลายเป็นภาพตัวแทนในด้านต่างๆ ตามที่ผู้อ่านเปิดรับสารได้เช่นกัน

ทัศนคติของผู้อ่านนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ต่อนิยายที่มีเนื้อหาในด้านเพศ การใช้ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทน

จากผลการทดสอบทัศนคติของผู้อ่าน โดยแบ่งกลุ่มตามลักษณะประชากรศาสตร์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ และระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อเนื้อหาในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ในความรุนแรงด้านเพศ การใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม และลักษณะความรุนแรง ที่ปรากฏในเนื้อหานิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีทัศนคติต่อเนื้อหาในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ในการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม ที่ปรากฏในเนื้อหานิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างไม่ยอมรับเนื้อหาความรุนแรงด้านภาพตัวแทนมากที่สุด รองลงมาคือไม่ยอมรับเนื้อหาที่มีลักษณะของความรุนแรงที่ไม่เหมาะสม แต่มีทัศนคติไม่แน่ใจต่อเนื้อหาความรุนแรงด้านเพศและการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจษฎา ชัดเชียว และ อรทัย เพ็ญยุระ (2561 : 1090) ที่พบว่าผู้อ่านวรรณกรรมเกย์ออนไลน์ยอมรับการมีอยู่ของชายรักชายในฐานะมนุษย์ปุถุชนคนหนึ่ง ที่ต้องการดำรงชีวิตและเกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางเพศ สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับต่อเพศทางเลือกมากขึ้น อีกทั้งเรื่องราวของเพศทางเลือกยังถูกนำเสนอผ่านสื่อละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือ นิยายและนิยายออนไลน์ในลักษณะด้านบวกเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย และสอดคล้องกับทฤษฎีปลูกฝัง ที่ผู้อ่านเปิดรับเนื้อหาด้านการมีอคติหรือแบ่งแยกน้อย ก็จะมีทัศนคติด้านบวกต่อเพศ อายุ ชนชั้น เชื้อชาติ รูปร่างหน้าตา และคนพิการ ส่วนทัศนคติของผู้อ่านนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ที่เลือกจะไม่ยอมรับเนื้อหาที่มีลักษณะของความรุนแรงที่ไม่เหมาะสมโดยเฉพาะการกระทำที่เป็นความรุนแรงต่อร่างกายและจิตใจ แต่นิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) กลับปรากฏเนื้อหาด้านความรุนแรงเป็นปริมาณที่เกือบมากที่สุด อาจสามารถสรุปได้ว่าจะสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงของสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย (2557) ที่อาจเกิดการสร้างความหมายใหม่ของความรุนแรง (Observational Learning) ให้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ ที่ผู้อ่านนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) เห็นว่าความรุนแรงที่ปรากฏในเนื้อหา เป็นเพียงเรื่องราวที่แต่งขึ้นตามบริบทของเรื่อง ซึ่งเป็นการปลูกฝังที่อาจจะส่งผลกระทบต่อผู้อ่านในระยะยาวที่อาจจะเกิดความชินชาที่มีต่อความรุนแรง (Desensitization) ที่ปรากฏในเนื้อหานิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ที่ส่งผลให้ไม่มีความรู้สึกใดๆต่อการพบเห็นหรือกระทำความรุนแรงที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติที่ไม่แน่ใจต่อเรื่องทางเพศที่ไม่เหมาะสมและภาษาที่ไม่เหมาะสม แต่เมื่อแจกแจงเป็นรายละเอียดตามประเภทเนื้อหา ในเนื้อหาด้านเพศที่ไม่เหมาะสม พบว่า กลุ่มตัวอย่างยอมรับเนื้อหาที่มีภาพหรือเนื้อหาการแต่งกายโจรสลัด เช่น ภาพวาบหวิด นุ่งน้อยห่มน้อย ภาพหรือเนื้อหาการจูบ กอดสัมผัสเพื่อเร้าอารมณ์และการใช้คำหยาบ ก้าวร้าว เช่น กู มึง เหี้ย เสือก ตอแหล ชิบหาย อีตอก หรือการยุแยงให้ตีกันซึ่งเป็นเนื้อหาที่ปรากฏในนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ค่อนข้างมาก จึงสอดคล้องกับทฤษฎีปลูกฝังที่เมื่อผู้อ่านรับรู้พฤติกรรมการแต่งกายที่ไม่เหมาะสม การแสดงออกทางด้านเพศที่ไม่เหมาะสม และการใช้คำหยาบคาย ก้าวร้าวในปริมาณที่มาก ก็จะมีทัศนคติด้านบวกต่อพฤติกรรมต่างๆ เหล่านี้ โดยคิดว่าเป็นสิ่งปกติของสังคมสมัยใหม่ ที่คนมีอิสระในการแต่งกายและแสดงออกทางด้านเพศหรือสามารถใช้คำหยาบคายในการพูดคุยในกลุ่มเพื่อนได้

ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับและทัศนคติของผู้อ่านนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ต่อนิยายที่มีเนื้อหาในด้านเพศ การใช้ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทน

จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสารและทัศนคติของผู้อ่านนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ทั้งในด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทน พบทั้งที่มีความสัมพันธ์ และไม่มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ การเปิดรับนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้อ่านนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ต่อการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม สอดคล้องกับผลสำรวจของ ศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (กรุงเทพโพลล์) (2557) ที่กลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลในการใช้ภาษาไทยแบบสะกดคำผิดว่าใช้ตามๆ กันเพื่อเกาะกระแสมากที่สุด รองลงมาคือเพราะสะกดง่าย สั้น และรวดเร็ว และเป็นคำที่ใช้เพื่อความบันเทิง สามารถคลายเครียดได้ ส่วนคำหยาบคายในละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์หรือข้อความบนสื่อสังคมออนไลน์ พบว่าส่วนใหญ่ยอมรับได้ แต่บางครั้งก็มากจนเกินไป รองลงมาคือรับได้ ไม่ได้รู้สึกอะไรกับการใช้ภาษาไทยแบบสะกดคำผิดและการใช้คำหยาบคายของสื่อ จึงสามารถสรุปได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสารและทัศนคติของผู้อ่านต่อการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับทฤษฎีปลูกฝังที่เมื่อผู้อ่านเปิดรับเนื้อหาที่มีการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมมาก ก็จะเชื่อว่าสามารถใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมในการพูดหรือเขียนตามสื่อสาธารณะหรือกลุ่มเพื่อนได้ อีกทั้งผู้อ่านยังสามารถสร้างความสอดคล้องกับสื่ออื่นที่ผู้อ่านเปิดรับนอกเหนือจากแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) จึงยังเป็นการเพิ่มทัศนคติด้านบวกต่อการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมมากขึ้น

ในขณะที่การเปิดรับนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้่านนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ต่อเนื้อหาความรุนแรงด้านเพศ ความรุนแรง และภาพตัวแทนที่ไม่เหมาะสม ถึงแม้ว่าผลการวิเคราะห์เนื้อหาและระดับการปรากฏเรื่องทางเพศที่ไม่เหมาะสมและความรุนแรงที่ไม่เหมาะสมในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) มีปริมาณที่มาก แต่ก็ไม่ส่งผลต่อทัศนคติของผู้่าน เมื่อเทียบกับการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม ที่ปรากฏในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) จึงไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีธัญญา อิชิตะ (2555 : 215-218) ที่พบว่า สื่อมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียน โดยนักเรียนวัยรุ่นที่ชอบติดตามข่าวสารเกี่ยวกับนักเรียนนักศึกษาชายกพวกตักัน ทั้งจากสื่อโทรทัศน์และคลิปวิดีโอที่ส่งต่อกันมาในอินเทอร์เน็ต ส่งผลให้นักเรียนมีทัศนคติด้านความรุนแรงเป็นเรื่องปกติธรรมดา ไม่ใช่เรื่องที่ผิด และในส่วนของนักเรียนวัยรุ่นที่ชอบเล่นเกมออนไลน์ที่มีเนื้อหาความรุนแรง จะส่งผลให้นักเรียนซึบซับพฤติกรรมความรุนแรงนั้นมา เช่น โมโหง่าย หงุดหงิด เอาแต่ใจ และแสดงพฤติกรรมความรุนแรงกับเพื่อนนักเรียนที่อ่อนแอกว่า และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Diekman, McDonald and Gardner (2000 : 181-184) ที่พบความสัมพันธ์กันระหว่างปริมาณการอ่านนิยายรักโรแมนติคกับทัศนคติการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัย โดยผู้ที่เลือกอ่านนิยายรักโรแมนติคที่มีเนื้อหาการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัย จะมีแนวโน้มในการใช้ถุงยางมากกว่าผู้ที่เลือกอ่านนิยายรักโรแมนติคที่มีเนื้อหาการมีเพศสัมพันธ์อย่างไม่ปลอดภัย จึงสามารถสรุปได้ว่าเนื้อหาความรุนแรงด้านเพศ ความรุนแรงและภาพตัวแทนที่ไม่เหมาะสมโดยรวมที่ปรากฏในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) อาจจะไม่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้่าน จึงไม่เกิดการปลูกฝังทัศนคติความรุนแรงในด้านเหล่านี้ แต่อย่างไรก็ตามถ้าหากผู้่านได้รับรู้เนื้อหาที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้่าน ก็อาจจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้่านได้

จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสารและทัศนคติของผู้่านนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ทั้งในด้านเพศ ภาษา ความรุนแรงและภาพตัวแทน จะมีความสัมพันธ์กันต่อการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม แต่จะไม่มีความสัมพันธ์ต่อเนื้อหาความรุนแรงด้านเพศ ความรุนแรงและภาพตัวแทนที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นจึงสามารถสรุปตามทฤษฎีปลูกฝังได้ว่า เมื่อผู้่านเปิดรับเนื้อหาในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ที่ปรากฏความรุนแรงด้านการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมมาก จะยิ่งเสริมสร้างทัศนคติในการยอมรับต่อเนื้อหาด้านการใช้ภาษามากขึ้น เมื่อเทียบกับผู้่านที่เปิดรับเนื้อหาในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ที่ปรากฏความรุนแรงด้านการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมน้อย จะยังมีทัศนคติในการยอมรับต่อเนื้อหาด้านการใช้น้อย ส่วนปริมาณการเปิดรับเนื้อหาในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) จะไม่ส่งผลต่อทัศนคติของผู้่านในด้านเพศ ความรุนแรง และภาพตัวแทนที่ไม่เหมาะสม ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าเนื้อหาในนิยายแช็ตที่ปรากฏยังไม่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้่าน จึงมีทัศนคติด้านบวกต่อด้านเพศ ภาษาและภาพตัวแทน ซึ่งการเผยแพร่ในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) เป็นนิยายที่ไม่ได้รับการผ่านการพิจารณาจากบรรณาธิการ จึงส่งผลให้ผู้เขียนสามารถเขียนเนื้อหาในนิยายได้ตามความต้องการของผู้เขียนและผู้่าน กล่าวคือ หากผู้เขียนทราบว่ามีเนื้อหาในรูปแบบใดจะได้รับความนิยมจากผู้่าน ผู้เขียนก็จะเขียนตามความต้องการนั้น เพราะผู้่านจะเลือกอ่านในสิ่งที่ตนสนใจ โดยที่ผู้เขียนไม่ได้ตระหนักถึงจรรยาบรรณ จริยธรรมหรือวัฒนธรรมของสังคมไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1) จากการวิเคราะห์เนื้อหาทางด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง ภาพตัวแทนในนิยายแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) พบว่า มีปริมาณเนื้อหาในการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมปรากฏมากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า สื่อนิยายแช็ตออนไลน์มีการให้อิสระในการเขียนมากเกินไป โดยขาดการควบคุมดูแลที่เหมาะสมจากผู้ดูแลแอปพลิเคชัน อีกทั้งแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ยังเป็นแอปฯ ที่สามารถดาวน์โหลดได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย จึงส่งผลต่อเด็กและเยาวชนสามารถเข้าถึงสื่อเหล่านี้ได้ง่าย และอาจเกิดความเข้าใจหรือพฤติกรรมการใช้ภาษาที่ผิดหลักภาษาไทย หรือการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมในอนาคตได้ ดังนั้น ผู้ดูแลแช็ตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ควรจะมีข้อกำหนดในการจัดระดับเนื้อหาในนิยาย รวมถึงกำหนดอายุในการเข้าถึงและควรจะมีเข้ามาช่วยตรวจสอบการใช้ภาษาในเนื้อหาในนิยายแช็ต รวมถึงเนื้อหาทางด้านเพศ ความรุนแรง และภาพตัวแทน ให้ปรากฏเป็นไปตามบริบทของเรื่อง และไม่ได้ปรากฏมากจนเกินไป

2) จากผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงการเปิดรับมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของผู้อ่านนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) ต่อการใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงควรเห็นความสำคัญของการใช้ภาษาของเยาวชนและคนรุ่นใหม่ ควรมีการรณรงค์เกี่ยวกับการใช้ภาษาตามหลักภาษาไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์หรือสื่ออื่นที่กลุ่มเป้าหมายเข้าถึง และควรให้ความรู้เกี่ยวกับการอ่าน ที่ควรอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และการรู้เท่าทันสื่อ สามารถตีวิเคราะห์แยกแยะเนื้อหาสาระของเรื่องได้ตามหลักความเป็นจริง เพื่อให้เป็นการอ่านที่เกิดประโยชน์ สามารถพัฒนาความคิดและจิตใจของผู้อ่านได้ นอกจากนี้ผู้ส่งสารควรเขียนนิยายอย่างสร้างสรรค์ ควรคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักถึงผลที่จะเกิดขึ้นต่อทัศนคติของผู้อ่านในการเผยแพร่เนื้อหาต่างๆ ออกสู่สาธารณะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการพัฒนาแนวทางในการวิจัย โดยการนำปัจจัยสิ่งแวดล้อมอื่น เช่น นิยายออนไลน์จากแอปพลิเคชัน หรือเว็บไซต์อื่น ได้แก่ Dek-D วิทยุ เป็นต้น เข้ามาวิเคราะห์การเปิดรับและทัศนคติของผู้รับสารต่อเนื้อหาทางด้านเพศ ภาษา ความรุนแรง และภาพตัวแทนในนิยายแชตแอปพลิเคชันจอยลดา (Joylada) เพื่อให้เห็นพฤติกรรมและทัศนคติของผู้รับสารในแต่ละกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

- กานต์รวี ชมเชย. (2558). *ภาษาไทยเน็ต: ภาษาสนทนาในโปรแกรมสมาร์ตโฟน*. กรุงเทพฯ : สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กองบรรณาธิการ วอยซ์ทีวี. (2560). *เปิดจักรวาลของ 'จอยลดา' แอปฯ นิยายแชตแหกขนบที่มีเลเนี่ยลไทยอ่านกันสนั่นเมือง*. (4 พฤศจิกายน 2561) สืบค้นจาก <https://www.voicetv.co.th/read/536854>.
- โครงการศึกษาและเฝ้าระวังสื่อเพื่อสุขภาพของสังคม. (2552). *ข้อเสนอแนะการผลิตละครโทรทัศน์ไทย: การศึกษาประเด็น SLVR ในละครโทรทัศน์ต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์.
- เจษฎา ชัดเขียว และ อรทัย เพ็ญยุระ. (2561). *เพศวิถีในวรรณกรรมเกย์ออนไลน์*. ในเอกสารการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่19. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฉวีวรรณ สุขพันธ์โพธาราม. (2527). *พัฒนาการวัยรุ่นและบทบาทครู*. กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์.
- ณัฐธิดา แขวงสวัสดิ์. (2560). *การวิเคราะห์เนื้อหาทางด้านเพศ การใช้ภาษา ความรุนแรง ภาพตัวแทน และการเปิดรับ และทัศนคติที่มีต่อการถ่ายทอดสดเฟซบุ๊ก*. คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ดวงหทัย นุ่มนวน. (2546). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร*. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ธานี ชื่นคำ. (2555). *อัตลักษณ์ของเกย์ในสื่อภาพยนตร์ไทย*. คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- นภวรรณ ตันติเวชกุล. (2543). *การวิเคราะห์อิทธิพลของภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์ตามแนวทฤษฎีการอบรมบ่มนิสัยทางวัฒนธรรมต่อเยาวชนสถานศึกษา*. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 18(1), 36-55.
- มูลนิธิมวลชนศึกษา. (2558). *จริยธรรมสื่อโทรทัศน์กับผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็ก : ศึกษาเปรียบเทียบโทรทัศน์ดิจิทัลช่องทางที่ได้รับความนิยม ช่วง ตุลาคม 2557 และมกราคม 2558*. กรุงเทพฯ : โครงการสื่อมวลชนศึกษาเพื่อสุขภาพ.
- ศรีธัญญา อธิตะ. (2555). *พฤติกรรมความรุนแรงของนักเรียนวัยรุ่น*. *วารสารวิจัยทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 7(2), 211-220.
- ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ (กรุงเทพโพลล์). (2557). *ภาษาไทยบนสังคมออนไลน์ของคนรุ่นใหม่*. (20 สิงหาคม 2560). สืบค้นจาก <http://bangkokpoll.bu.ac.th/poll/result/doc/poll691.pdf>.
- สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย. (2557). *สื่อกับความรุนแรง*. (2 กันยายน 2561) สืบค้นจาก <http://psychiatry.or.th>.
- สำนักงานพัฒนาระบบข้อมูลข่าวสารสุขภาพ. (2561). *สุขภาพจิต*. (2 กันยายน 2561) สืบค้นจาก <https://www.hiso.or.th>.

- สุชาติ ทองสีมา, อรพินท์ คำสอน และ จักรนาท นาคทอง. (2552). *การสร้างและการวิจารณ์วรรณกรรมบนพื้นที่อินเทอร์เน็ต*. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- อัมพร เบญจพลพิทักษ์. (2559). *ภาษา การสื่อสาร และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน*. (18 สิงหาคม 2561). สืบค้นจาก <http://humaneco.stou.ac.th/UploadedFile/72101-10.pdf>.
- Ashley B. (2014). *Tween, Teen and Sex on TV : An Analysis of Sexual Behaviors in Adolescent Programming*, Degree of Master of Arts in Communication, University of Delaware, U.S.A.
- Diekman, A., McDonald, M., and Gardner, W. (2000). Love Mean Never Having to be Careful : The Relationship between Reading Romance Novels and Safe Sex Behavior. *Psychology of Women Quarterly*, 2000(24), 179-188. (doi :10.1111/j.1471-6402.2000.tb00199.x.)
- Hall, S. (1997). *Representation*. London : Sage.
- West, R.and Turner, L. H. (2010). *Understanding Interpersonal Communication : Making Choices in Changing Times*. Boston : Cengage Learning.

8

ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของพุ่มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้าง แบรนด์เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันของ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาครัฐ

Strategic Engagement of Stakeholders in Brand Building Competitive
Advantage of the Office of Vocational Education Commission

กชพร สดเมือง

Kotchaphorn Sodmueang

ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของพหุมีส่วนได้ส่วนเสียใน การสร้างแบรนด์เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันของ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาครัฐ

Strategic Engagement of Stakeholders in Brand Building
Competitive Advantage of the Office of Vocational Education Commission

กชพร สดเมือง¹
Kotchaphorn Sodmueang

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สถานะแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 3) เพื่อศึกษาความได้เปรียบเชิงแข่งขันด้วยการสร้างแบรนด์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา 4) เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาครัฐงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Method) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อสอบถามความคิดเห็น (Verification) ไปยังกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 426 สถานศึกษา และใช้สถิติในการวิจัยเชิงปริมาณได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้วนำมาทำข้อคำถามการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 11 ตัวอย่าง ผลจากงานวิจัยเพื่อให้มีภาพเชิงบวกและเป็นผู้นำในการผลิตกำลังคนสู่สถานประกอบการยุคไทยแลนด์ 4.0 ผู้วิจัยนำเสนอยุทธศาสตร์ 6 ยุทธศาสตร์

คำสำคัญ : การสร้างแบรนด์; การมีส่วนร่วม; สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

Abstract

This research aims to 1) study the strategies of the Vocational Education Commission 2) study and analyze the internal and external environment of the Office of Vocational Education Commission 3) study the competitive advantage for the branding of the Office of Vocational Education Commission, and 4) present a strategy for stakeholder engagement in brand building of the Office of Vocational Education Commission to create a competitive advantage. The mixed method research design was employed. Overall the research procedures were divided into two phases. Phase I the quantitative research method to verify the opinion of four hundred and twenty-six stakeholders of Vocational Education Institutes by questionnaire. The data received were analyzed by means of percentage, means, and standard deviation. The findings were used to compose in-depth interview questions for Phase II qualitative research. Phase II The qualitative research was conducted using the in-depth interviews of eleven key informants. The research results provided

¹บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม 147 ม.8 ตำบลบ้านฝาง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 56000 โทรฯ : 087-577-4477
e-mail : rukmodjal2010@hotmail.com

positive images and leadership in producing capable human resource to the workplace for Thailand 4.0. Lastly, the researcher presented six strategies for stakeholder engagement in brand building for the Office of Vocational Education Commission to create a competitive advantage.

Keywords : Corporate Branding; Participation; Vocational Education Commission

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อาชีวศึกษาในปัจจุบัน ถือว่าเป็นสถานศึกษาที่สามารถผลิตบุคลากรเข้าสู่ตลาดแรงงานได้ทั้งในระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับโลก จึงต้องผลักดันให้คนรุ่นใหม่ ที่สนใจในสาขาวิชาช่างและต้องการพัฒนาความรู้และทักษะตัวเอง เข้ามาศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษา มากขึ้น พร้อมทั้งสร้างแบรนด์ใหม่ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการศึกษาในรูปแบบอาชีวศึกษาและสร้างการยอมรับ จากสังคมให้มากขึ้น สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาถือเป็นองค์กรหลักในการผลิตและพัฒนากำลังคนด้านวิชาชีพที่มี คุณภาพ ดังนั้นการจัดทำยุทธศาสตร์ก็เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศในอนาคต โดยเฉพาะการก้าวไปสู่ประเทศไทย 4.0 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560-2579) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างแบรนด์เพื่อการพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สามารถสร้างชื่อเสียงและมีความยั่งยืนในการดำเนินงาน และมีภาพลักษณ์ที่ดีในสังคมโลก โดยการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาศักยภาพและความสามารถของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาอย่างสร้างสรรค์ใน การสร้างแบรนด์ที่ดี ซึ่งแนวคิดการจัดทำยุทธศาสตร์ดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นทรัพยากรทั้งหมดภายใน และภายนอกองค์กร ทั้งด้านการสร้างชื่อเสียง ภาพลักษณ์ที่ดี ด้วยการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน ด้านการจัดการ การผลิต การบริหารทรัพยากรบุคคล การตลาด การบริการ การประชาสัมพันธ์ ฯลฯ เพื่อความอยู่รอดและยั่งยืนของสำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา (นโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากล 2555-2569)

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขัน ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาครัฐ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและทบทวนวรรณกรรมและผลงาน วิจัยที่ผ่านมา พบว่าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีรายละเอียดแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและเนื้อหาเรียงตามลำดับ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ภาครัฐ

ผู้วิจัยทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ภาครัฐ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจความหมาย ลักษณะของยุทธศาสตร์ และการนำยุทธศาสตร์ภาครัฐไปใช้ในการปฏิบัติ ซึ่งสามารถสรุปความหมายของคำว่ายุทธศาสตร์ไว้ว่าเป็นศิลปะของการจัดการ ในสนามรบเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการทำสงคราม (G. Johnson, and K. Scholes, 2006) ส่วนในพจนานุกรม ฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมาย คำว่า ยุทธศาสตร์ ว่าเป็นวิชาว่าด้วยการพัฒนาและการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ จิตวิทยา และกำลังรบทางทหารตามความจำเป็นทั้งในยามสงบและยามสงคราม จากที่กล่าวมาในข้างต้นจะพบว่า คำจำกัดความของยุทธศาสตร์ ส่วนใหญ่และมีความหมายไปในทิศทางที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและการทหาร แต่ในความเป็นจริง ปัจจุบันมีการใช้คำว่ายุทธศาสตร์ในมิติที่แตกต่างออกไปจากเดิมค่อนข้างมาก ดังตัวอย่างเช่น การใช้คำว่ายุทธศาสตร์ในภาคธุรกิจ จะใช้คำว่า Business Strategy และจะมียุทธศาสตร์ย่อยๆ ในภาคธุรกิจอีก เช่น ยุทธศาสตร์การตลาด Marketing Strategy เป็นศาสตร์และศิลปะในการนำพาองค์กรไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์โดยใช้ทรัพยากรทั้งหมดที่มี (Olsen, J. B., & Eadie, 1982)

การมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจความหมายและลักษณะของการมี ส่วนร่วม ซึ่งสามารถสรุปความหมายของคำว่ามีส่วนร่วมได้ว่า “การมีส่วนร่วม” หมายถึง การที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคล มีแนวคิดหรือจุดมุ่งหมายที่เหมือนกันเข้ามาดำเนินการนั้นให้แล้วเสร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดแล้วรับผลประโยชน์ร่วมกัน (Andrews, K. R, 1980)

ทฤษฎีความได้เปรียบเชิงแข่งขัน

ผู้วิจัยทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับความได้เปรียบเชิงแข่งขัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจความหมายและลักษณะความได้เปรียบเชิงแข่งขัน ซึ่งสามารถสรุปความหมายได้ว่าเป็นความได้เปรียบเชิงแข่งขัน (Competitive Advantage) คือ สิ่งที่เป็นความสามารถพิเศษขององค์กรที่คู่แข่งไม่สามารถเลียนแบบได้ หรือคู่แข่งต้องใช้เวลาในการปรับตัวเองมาก เช่น นวัตกรรมระบบการจัดการภายในองค์กร ระบบการบริหารองค์กร ภาพลักษณ์ขององค์กร เป็นต้น จากนั้นผู้บริหารต้องดึงเอาความรู้ต่าง ๆ ที่บุคลากรมี เพื่อมาสร้างนวัตกรรม (Innovation) ให้กับองค์กรต่อไป คำว่าสินค้าและบริการที่แตกต่างไปจากองค์กรอื่นหรือ Differentiation นั้น หมายถึง สินค้าและบริการขององค์กรที่พิเศษไปจากสินค้าและบริการขององค์กรอื่นไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง หรือหลายๆ ทาง และความแตกต่างนี้ทำให้ผู้ซื้ออยากใช้สินค้านั้นและยินดีจะจ่ายซื้อสินค้านั้นในราคาที่สูงกว่าสินค้าอื่น (Michael E. Porter, 1990)

การสร้างแบรนด์

ผู้วิจัยทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างแบรนด์ต้ององค์กร เพื่อกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการและวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการสร้างแบรนด์ ซึ่งจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง พอสรุปได้ว่าการสร้างแบรนด์ คือ การทำการตลาดสมัยใหม่ แบรนด์จะถูกใช้ประโยชน์ในการทำการตลาดมากขึ้นและมีความสำคัญต่อผลิตภัณฑ์มากขึ้นด้วย การบริหารแบรนด์ (Brand Administration) จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจที่นักการตลาดสร้างสรรค์ขึ้น โดยทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคกับแบรนด์และผลิตภัณฑ์ ภายใต้ชื่อแบรนด์นั้นเพื่อแยกแยะสร้างความแตกต่างให้เหนือกว่าสินค้าคู่แข่ง Kotler (2009)

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
- 2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาวะแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
- 3) เพื่อศึกษาความได้เปรียบเชิงแข่งขันด้วยการสร้างแบรนด์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา
- 4) เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาครัฐ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยประกอบด้วยประเด็นที่เกี่ยวข้องดังนี้ ยุทธศาสตร์ นโยบาย ระเบียบบริหารสถานศึกษา และข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการบริหารและการสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยเชิงปริมาณหาความแม่นยำตรงโดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ ประชากรในส่วนที่หนึ่งคือ ผู้บริหารสถานศึกษา นักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง และสถานประกอบการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ถูกคัดเลือกแบบไม่เฉพาะเจาะจง จำนวน 426 สถานศึกษา การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกในส่วนแรกจำนวน 11 คน ถูกคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และการวิเคราะห์ Swot Analysis นำข้อมูลทั้ง 2 ส่วนมาเพื่อจัดทำร่างยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาครัฐและจัดการประชุมระดมสมองเพื่อตรวจสอบยุทธศาสตร์

ขอบเขตด้านระยะเวลาผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการค้นคว้าศึกษาข้อมูลและดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2559 - เดือน มกราคม พ.ศ. 2561

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาครัฐ จำนวน 426 สถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียน-นักศึกษา ครูผู้สอน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ผู้ประกอบการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือ ซึ่งประกอบด้วยคำถามให้เลือกตอบ (Close-Ended Questions) และคำถามปลายเปิด (Open Questions)

การวิจัยเชิงคุณภาพได้มาจากผลการศึกษาคำถามวิจัยเชิงปริมาณ ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการกำหนดกรอบคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ (Main Questions) ให้ครอบคลุมเนื้อหาตามที่ต้องการ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวม 2 ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการรวบรวมข้อมูลจาก วารสารทางวิชาการ เอกสารต่างๆ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบในเนื้อหาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา แบ่งข้อมูลเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ดำเนินการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามและผลการประชุมที่เกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาทั้งอดีตและปัจจุบัน ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้า เอกสาร วารสาร บทความหนังสือ นโยบายรัฐบาล และสนทนากับผู้รู้ในขอบข่ายที่น่าสนใจ รวมทั้งแผนพัฒนาการศึกษาชาติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยตรวจสอบความเรียบร้อยของข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามในเรื่อง สถานศึกษา เพศ อายุ วุฒิการศึกษา สถานภาพการทำงาน ความรู้เกี่ยวกับการวางแผน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Method) โดยระบุค่าของข้อมูลเป็นร้อยละของแต่ละข้อ และเสนอเป็นคำอธิบาย ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียในการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการทางสถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Method) โดยนำมาหาค่าเฉลี่ย \bar{X} และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของทุกตัวแปรเป็นรายข้อ นำเสนอในรูปคำอธิบาย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูงที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและความได้เปรียบเชิงแข่งขันและการสร้างแบรนด์ จำนวน 11 ตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ถูกคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง หลังจากนั้นทำการประชุมระดมสมองโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขัน เพื่อแก้ไขปัญหาในเชิงนโยบายและการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู นักเรียน นักศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละของแต่ละรายการโดยจำแนกตามข้อมูลทั่วไปได้ ดังนี้

สถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 1,238 คนเป็น วิทยาลัยการอาชีพ จำนวน 413 คน คิดเป็นร้อยละ 33.4 วิทยาลัยเทคนิค จำนวน 372 คน คิดเป็นร้อยละ 30 วิทยาลัยสารพัดช่าง จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 12.6

วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 10.4 วิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 9.5 วิทยาลัยพณิชยการ จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 1.1 วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 1 วิทยาลัยประมง จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 วิทยาลัยอุตสาหกรรมเทคโนโลยีต่อเรือ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 0.7 วิทยาลัยธุรกิจและการท่องเที่ยว จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.2 และวิทยาลัยกาญจนาภิเษกช่างทองหลวง จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.2 ตามลำดับ

เพศ กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 1,238 คนเป็นเพศหญิง จำนวน 392 คน คิดเป็นร้อยละ 31.7 เป็นเพศชาย จำนวน 846 คน คิดเป็นร้อยละ 68.3 โดยส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง

อายุ กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 1,238 คน ส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี จำนวน 432 คน คิดเป็นร้อยละ 34.9 อายุต่ำกว่า 21 ปี จำนวน 406 คน คิดเป็นร้อยละ 32.8 อายุ 31-40 ปี จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 16.6 อายุ 51-60 ปี จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 14.9 และอายุ 21-30 ปี จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 ตามลำดับ

ตำแหน่งในปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 1,238 คน ส่วนใหญ่มีตำแหน่งครู จำนวน 415 คน คิดเป็นร้อยละ 33.5 ตำแหน่งนักเรียน นักศึกษา จำนวน 412 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 ตำแหน่งผู้อำนวยการ จำนวน 278 คน คิดเป็นร้อยละ 22.5 และตำแหน่งรองผู้อำนวยการ จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 10.7 ตามลำดับ

การศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 1,238 คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 431 คน คิดเป็นร้อยละ 34.8 การศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 323 คน คิดเป็นร้อยละ 26.1 การศึกษาระดับ ปวส. จำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 19.8 การศึกษาระดับ ปวช. จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 13.6 การศึกษาระดับปริญญาเอก จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 3.6 และการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1 ตามลำดับ

การรับรู้ กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 1,238 คน ส่วนใหญ่รับรู้จากการประชุม สัมมนา จำนวน 401 คน คิดเป็นร้อยละ 32.4 การศึกษาค้นคว้าจาก internet จำนวน 384 คน คิดเป็นร้อยละ 31 การฝึกอบรม จำนวน 298 คน คิดเป็นร้อยละ 24.1 คู่มือการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของกรมฯ จำนวน 158 คน คิดเป็นร้อยละ 12.8 อื่นๆ (ระบุ) จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 6.8 และการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารวิชาการ จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 5.6

ความเกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 1,238 คน ส่วนใหญ่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ เป็นไม่ได้ร่วมดำเนินการ จำนวน 417 คน คิดเป็นร้อยละ 33.7 มีเป็นผู้รับผิดชอบหลัก จำนวน 370 คน คิดเป็นร้อยละ 29.9 เป็นผู้ร่วมดำเนินการโดยได้รับมอบหมาย จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 21.6 และเป็นผู้ช่วยดำเนินการตามความสมัครใจ จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 14.9 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ผู้บริหาร ครู นักเรียน นักศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถาม

1) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 1,238 คน มีความคิดเห็นว่าสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องภายนอกได้มีส่วนร่วมในการจัดทำยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการสร้างแบรนด์อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.65 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อันดับแรก ได้แก่ สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องภายนอกได้มีส่วนร่วมในการจัดทำยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ในการสร้างแบรนด์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.30 สถานศึกษาใช้หลักการมีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการสร้างแบรนด์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.22 สถานศึกษามีการกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับการสร้างแบรนด์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.20 ท่านคิดว่าการจัดทำแผน ช่วยให้หน่วยงานมีทิศทาง และเป้าหมายการทำงานชัดเจนขึ้นมากน้อยเพียงใดมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.53 สถานศึกษามีแผนงานและโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.50 สถานศึกษามีการกำหนดกลยุทธ์และยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.43 สถานศึกษามีแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.43 ท่านเข้าใจขั้นตอนการจัดทำยุทธศาสตร์และกลยุทธ์มากน้อยระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.43 สถานศึกษามีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก

เพื่อนำมากำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.41 ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใดในการกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการสร้างแบรนด์เพื่อความยั่งยืนของอาชีวศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.08 ตามลำดับ

2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงแข่งขันของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สรุปได้ว่า ความพึงพอใจกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 1,238 คน มีความคิดเห็นว่าการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงแข่งขันภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.67 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อันดับแรกท่านมีการนำแผนพัฒนา/ปฏิบัติไปใช้ในการบริหารจัดการในหน่วยงานของท่านระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.41 ท่านมีการนำแผนพัฒนา/ปฏิบัติไปใช้ในการบริหารจัดการในหน่วยงานของท่านระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.29 การประชุมของหน่วยงานมีการหารือเรื่องการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันมากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.09 แผนพัฒนา/ปฏิบัติที่จัดทำขึ้นได้รับการยอมรับจากบุคลากรในหน่วยงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายนอกมากน้อยระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.93 หัวหน้าหน่วยงานให้การสนับสนุนในการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.77 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.75 ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใดกับการจัดทำการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันเพื่อสร้างความได้เปรียบ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.64 การวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันจะช่วยให้ สอศ. มีความได้เปรียบเชิงการแข่งขันระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.46 ท่านมีความตั้งใจมากน้อยเพียงใดในการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันให้สำเร็จและมีคุณภาพกับสถานศึกษาของท่าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.28 ขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติในการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน ที่ส่วนกลางกำหนดขึ้นมีความเหมาะสมระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.08 และท่านคิดว่า สอศ. มีการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.00 ตามลำดับ

3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างแบรนด์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) สรุปได้ว่า ความพึงพอใจกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 1,238 คน มีความคิดเห็นว่าการสร้างแบรนด์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.87 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อันดับแรก การสร้างแบรนด์เพื่อให้ได้เปรียบในเชิงการแข่งขันสามารถทำได้โดยการใช้ยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.78 ท่านเห็นด้วยกับการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.64 ท่านเห็นว่าสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรมีการสร้างแบรนด์มากน้อยระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.41 การประชุมของหน่วยงานมีการหารือเรื่องการจัดทำยุทธศาสตร์การวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันเพื่อการสร้างแบรนด์มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.23 ท่านมีความตั้งใจมากน้อยเพียงใดในการสร้างแบรนด์ให้สำเร็จและมีคุณภาพกับวิทยาลัยของท่าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.16 หัวหน้าหน่วยงานให้การสนับสนุนในการจัดทำยุทธศาสตร์การสร้างแบรนด์มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.11 ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความร่วมมือในการจัดทำยุทธศาสตร์การสร้างแบรนด์มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.47 ขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติในการสร้างแบรนด์ ที่ส่วนกลางกำหนดขึ้นมีความเหมาะสมระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.00 การจัดทำแผนของหน่วยงานที่ส่วนกลางจัดส่งให้มีความเหมาะสมกับการสร้างแบรนด์ระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.96 ท่านคิดว่าในปัจจุบัน สอศ. ได้สร้างแบรนด์ในภาพรวมหรือไม่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.93 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การแสดง ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ปัญหาอุปสรรคในภาพรวม

1. ขาด 4'M
2. ไม่มีบุคลากรที่จริงจัง รู้แต่จะทำ แต่ทำอย่างไรไม่รู้
3. มีแผนนโยบาย แต่ปฏิบัติยาก
4. บุคลากรยังขาดความเข้าใจ และขาดการจัดการแบรนด์

2. การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ปกครอง สถานประกอบการ

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละของแต่ละรายการจากข้อมูลทั่วไปได้แสดงจำนวนร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามข้อมูลทั่วไปได้ดังนี้

สถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 852 คนเป็น วิทยาลัยการอาชีพ จำนวน 276 คน คิดเป็นร้อยละ 32.4 วิทยาลัยเทคนิค จำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 29.1 วิทยาลัยสารพัดช่าง จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 12.1 วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 10.1 วิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 9.30 วิทยาลัยเทคโนโลยีและการจัดการ จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9 วิทยาลัยพณิชยการ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 1.4 วิทยาลัยประมง จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 0.9 วิทยาลัยธุรกิจและการท่องเที่ยว จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 0.8 วิทยาลัยอุตสาหกรรมเทคโนโลยีต่อเรือ จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 0.7 และวิทยาลัยกาญจนาภิเษกช่างทองหลวง ตามลำดับ

เพศ กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 852 คนเป็นเพศหญิง จำนวน 340 คน คิดเป็นร้อยละ 39.9 เป็นเพศชาย จำนวน 512 คน คิดเป็นร้อยละ 60.1 โดยส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง

อายุ กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 852 คน ส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี จำนวน 456 คน คิดเป็นร้อยละ 53.5 อายุ 31-40 ปี จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 26.4 อายุ 51-60 ปี จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 19.2 อายุ 60 ปีขึ้นไป 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.4 และ อายุ 21-30 ปี จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 ตามลำดับ

ตำแหน่ง/อาชีพของท่านในปัจจุบัน กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 852 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 302 คน คิดเป็นร้อยละ 35.4 หัวหน้างาน จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 25.6 รับจ้างทั่วไป จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 15.7 เจ้าของกิจการ จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 14.4 และผู้จัดการ จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 8.8 ตามลำดับ

การศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 852 คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 526 คน คิดเป็นร้อยละ 61.7 การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 20 และการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 18.2 ตามลำดับ

การรับรู้ กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 852 คน ส่วนใหญ่รับรู้จากการศึกษาค้นคว้าจาก internet จำนวน 424 คน คิดเป็นร้อยละ 49.8 การศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารวิชาการ จำนวน 371 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 คู่มือการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของกรมฯ จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 4.1 การประชุม สัมมนา จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 3.4 การฝึกอบรม จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 การประชุมของวิทยาลัย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.1 และ หนังสือพิมพ์ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.1 ตามลำดับ

ความเกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 852 คน ส่วนใหญ่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ เป็นไม่ได้ร่วมดำเนินการ จำนวน 459 คน คิดเป็นร้อยละ 53.9 เป็นผู้ปกครอง จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 22.1 เป็นสถานประกอบการ จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 21.6 และเป็นผู้เกี่ยวข้องโดยตรง จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ผู้ปกครอง สถานประกอบการผู้ตอบแบบสอบถาม

1) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สรุปได้ว่า ความพึงพอใจกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 852 คน มีความคิดเห็นว่าการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.32 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อันดับแรก ท่านเห็นด้วยกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่จะสร้างแบรนด์ด้วยยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ที่ว่าการศึกษาเพื่อการมีงานทำเข้าสู่ยุทธศาสตร์ชาติไทยแลนด์ 4.0 ระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.93 ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใดกับการกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างความยั่งยืนของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.92 ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใดที่จะสร้างยุทธศาสตร์และกลยุทธ์เพื่อลดทัศนคติผู้ปกครองและสถานประกอบการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.89 สถานศึกษามีการกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับการพัฒนาการศึกษาของชาติมากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.08 สถานศึกษามีแผนงานและโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมายและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ปกครองสถานประกอบการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.85 สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องช่วยกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.67 ท่านมีส่วนร่วมกับการศึกษาในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกเพื่อนำมากำหนด วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายของสถานศึกษามากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.52 ท่านมีส่วนร่วมกับการศึกษาในการจัดทำแผนการพัฒนา

คุณภาพการศึกษามากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.51 ท่านเข้าใจขั้นตอนกระบวนการจัดทำยุทธศาสตร์และกลยุทธ์มากน้อยระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.43 และท่านมีส่วนร่วมกับการศึกษาในการกำหนดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ของสถานศึกษาระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.40 ตามลำดับ

2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 852 คน มีความคิดเห็นว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.42 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อันดับแรก ผู้ปกครองและสถานประกอบการเห็นด้วยระดับใดที่สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาผลิตผู้สำเร็จการศึกษาทางวิชาชีพเพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน มีผลเฉลี่ยอยู่ที่ 4.94 ท่านเห็นด้วยกับการนำแผนงาน โครงการ ไปใช้ในการสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันระดับใดมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.64 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ว่าภาพรวมของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีข้อได้เปรียบเชิงการแข่งขันระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.64 ท่านให้ความร่วมมือในการจัดทำยุทธศาสตร์การวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.38 ท่านให้การสนับสนุนในการจัดทำยุทธศาสตร์การวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.11 ท่านเห็นความตั้งใจมากน้อยเพียงใดในการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันให้สำเร็จและมีคุณภาพของสถานศึกษาที่ท่านเกี่ยวข้อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.11 ท่านเห็นด้วยกับการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันจะช่วยให้ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีความได้เปรียบเชิงการแข่งขันระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.95 ท่านยอมรับในการบริหารจัดการเพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันของสถานศึกษามากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.85 ท่านเห็นด้วยมากน้อยเพียงใดกับการจัดทำยุทธศาสตร์การวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.85 ขั้นตอนและแนวทางปฏิบัติในการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน ที่ส่วนกลางกำหนดขึ้นมีความเหมาะสมระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.55 ท่านคิดว่าในปัจจุบัน สอศ. ได้วิเคราะห์หาความได้เปรียบเชิงการแข่งขันในภาพรวมแล้วหรือยัง 2.07 และท่านคิดว่าสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีการวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 1.94 ตามลำดับ

3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างแบรนด์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการตอบแบบสอบถามมีจำนวน 852 คน มีความคิดเห็นว่า ในภาพรวม อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.81 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ อันดับแรก ท่านเห็นว่าสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรมีการสร้างแบรนด์มากน้อยระดับใด อยู่ในระดับ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.95 ท่านเห็นด้วยกับการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขันระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.95 การสร้างแบรนด์เพื่อให้ได้เปรียบในเชิงการแข่งขันสามารถทำได้โดยการใช้ยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.95 ท่านให้ความร่วมมือในการจัดทำยุทธศาสตร์การสร้างแบรนด์มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.66 หัวหน้าหน่วยงานให้การสนับสนุนในการจัดทำยุทธศาสตร์การสร้างแบรนด์มากน้อยเพียงใด 4.07 ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องเรื่องการจัดทำยุทธศาสตร์การวิเคราะห์ความได้เปรียบเชิงการแข่งขันเพื่อการสร้างแบรนด์มากน้อยเพียงใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.65 ท่านคิดว่าการสร้างแบรนด์ควรกำหนดโดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาระดับใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.49 ท่านคิดว่าการจัดทำแผนงาน โครงการ ของส่วนกลางจัดส่งให้มีความเหมาะสม กับการสร้างแบรนด์ของสถานศึกษาเพียงใด มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.36 และท่านคิดว่าในปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้สร้างแบรนด์ในภาพรวมแล้วหรือยัง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.17 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ

1. สร้างความเข้าใจเรื่องการสร้างแบรนด์
3. ประชาสัมพันธ์ต้องเข้มแข็งมากกว่านี้
4. ส่งเสริมด้านวิชาการเรื่องยุทธศาสตร์
5. ประชาสัมพันธ์ต้องเป็นต้นเรื่องในการสร้างแบรนด์ ต้องลงมือทำให้มีมีแผนนโยบาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแสดงความคิดเห็นและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

การศึกษาในส่วนของปัจจัยการบริหารและการจัดการที่จะสร้างยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างรายได้เปรียบแข่งขันของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาครัฐ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้มุมมองดังนี้ การนำเสนอจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 11 ราย สรุปได้ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)

จุดแข็งที่ 1 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีอนุกรรมการและหน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุนด้านภาพลักษณ์

จุดแข็งที่ 2 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีการจัดการเรียนการสอนที่โดดเด่นแตกต่าง มีความยืดหยุ่นกว่าการศึกษาในด้านอื่นและผลิตได้ตรงต่อความต้องการของสถานประกอบการ

จุดแข็งที่ 3 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน

จุดแข็งที่ 4 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีโครงการดีๆ ให้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

จุดอ่อน (Weaknesses)

จุดอ่อนที่ 1 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ขาดความต่อเนื่องด้านการประชาสัมพันธ์ในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี

จุดอ่อนที่ 2 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของนักเรียนนักศึกษาที่มีความประพฤติไม่ดี ทำให้ผู้ปกครองและสถานประกอบการบางส่วนขาดความมั่นใจ

จุดอ่อนที่ 3 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาขาดการจัดการในเรื่องของการสร้างแบรนด์

โอกาส (Opportunities)

โอกาสที่ 1 รัฐบาลให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาด้านอาชีพ มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อผลิตกำลังพลเป็นรากฐานของประเทศ

โอกาสที่ 2 บุคลากรทุกส่วนมีความเห็นในการสร้างแบรนด์ไปในทิศทางเดียวกัน

โอกาสที่ 3 สถานประกอบการให้การสนับสนุน ให้ครูผู้สอนได้สัมผัสวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ทันสมัย

โอกาสที่ 4 สถานประกอบการมีความต้องการกำลังพลระดับอาชีวศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศก้าวสู่ไทยแลนด์ 4.0

อุปสรรค (Threats)

อุปสรรคที่ 1 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาขาดยุทธศาสตร์ในการสร้างแบรนด์ที่ชัดเจนยังคงคำนึงถึงแค่ภาพลักษณ์ จึงทำให้การปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้มีส่วนได้เสียทำได้ยาก

อุปสรรคที่ 2 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาถึงแม้จะเป็นองค์กรขนาดใหญ่แต่ถ้าเทียบปริมาณครูผู้สอนต่อผู้เรียนในบางสาขาไม่เพียงพอโดยเฉพาะสาขาใหม่ๆ ที่จะก้าวเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0

อุปสรรคที่ 3 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาไม่สามารถทำให้สถานประกอบการรับนักศึกษาที่เรียนระบบทวิภาคีเข้าทำงานได้ทั้งหมด

ข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ข้างต้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาจัดการสัมมนากลุ่มย่อยในการระดมความคิดเห็น (Brain Storming) เพื่อหายุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างรายได้เปรียบแข่งขันของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาครัฐใหม่ที่เหมาะสมระดมสมอง โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 9 ท่าน ขอบเขตของจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เรียกว่าวิธีการ TOWS Matrix มาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และจะมีขั้นตอนการดำเนินการที่สำคัญ 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. หลังจากที่มีการประเมินสภาพแวดล้อมโดยการวิเคราะห์ให้เห็นถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค จะนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ในรูปแบบความสัมพันธ์แบบ Matrix โดยใช้ตาราง TOWS Matrix

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ซึ่งผลของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เพื่อให้เกิดยุทธศาสตร์หรือกลยุทธ์

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขันของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาครัฐ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการสร้างแบรนด์เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงแข่งขัน อันจะนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์ 1) ยุทธศาสตร์สร้างเสริมค่านิยม 2) ยุทธศาสตร์การปรับภาพลักษณ์ 3) ยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถการสื่อสาร/ประชาสัมพันธ์ 4) ยุทธศาสตร์การสร้างอาชีวศึกษากับสังคม 5) ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้าใจ 6) ยุทธศาสตร์การเพิ่มศักยภาพของกลุ่มอาชีพ

อภิปรายผล

ในการสร้างแบรนด์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาผู้วิจัยนำยุทธศาสตร์ทั้ง 6 ยุทธศาสตร์มาเรียบเรียงตามกรอบแนวคิดของการสร้างแบรนด์สามารถอธิบายได้ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การที่สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจะมีผู้เรียนเพิ่มขึ้นและได้รับการยอมรับจากสังคมนั้นอาชีวศึกษาเองต้องสร้างเสริมค่านิยมทางบวกโดยการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับ ผลการศึกษาวิจัยของ นริศ สุคันธวัฒน์ (2560) ประเด็นกลยุทธ์ด้านนโยบายการบริหารจัดการอาชีวศึกษาได้แก่ นโยบายสนับสนุนจากรัฐบาล และระบบคุณวุฒิวิชาชีพ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การปรับภาพลักษณ์อาชีวศึกษา สำหรับยุทธศาสตร์ภายในสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาควรจัดให้มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการปรับภาพลักษณ์ผู้เรียน เพื่อให้สังคมมีความเชื่อมั่นในภาพลักษณ์อาชีวศึกษา อีกทั้งควรพัฒนาบุคลากรทุกระดับให้มีบุคลิกภาพและทักษะวิชาชีพ ตลอดจนการปรับปรุงพัฒนาอาคารสถานที่ การจัดการเรียนรู้จากนั้นต้องติดปีกอาวุธให้กับครูโดยผ่านหน่วยงานอื่นๆ ที่ได้รับการรับรอง เช่น ครูพัฒนา สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ นริศ สุคันธวัฒน์ (2560) ประเด็นกลยุทธ์บริหารจัดการภาพลักษณ์ปัจจุบันของสถานศึกษาได้แก่ การพัฒนาครูให้เป็นนักคิดนวัตกรรม มาตรฐานฝีมือแรงงาน มาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถการสื่อสารประชาสัมพันธ์เดิมสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามีสถานีวิทยุของสถานศึกษา (R-radio) แต่มีบางสถานศึกษาที่มีความพร้อมและได้รับจัดสรรงบประมาณ ควรมีการพิจารณาเพิ่มเติมสถานีวิทยุเพื่อเพิ่มศักยภาพและเสนอจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ของอาชีวศึกษาผ่านดาวเทียมเพื่อเพิ่มช่องทางการสื่อสารการประชาสัมพันธ์และมีการปรับปรุงพัฒนาเว็บไซต์ (Website) ของสถานศึกษาทุกแห่งเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโลก อีกทั้งจัดตั้งกลุ่มใน Line หรือ Facebook ซึ่งรองรับการสื่อสารทาง สมาร์ทโฟนและเป็นที่ยอมรับ Olsen, J. B., & Eadie (1982) ได้กล่าวว่า ยุทธศาสตร์การตลาด Marketing Strategy เป็นศาสตร์และศิลปะในการนำพองค์กรไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์โดยใช้ทรัพยากรทั้งหมดที่มี

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างอาชีวศึกษากับสังคม สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเองก็มีโครงการดีๆ เกิดขึ้นมา เช่น โครงการอาชีวะสร้างชาติ เพื่อปลูกกระแสสังคมในการสร้างภาพเชิงบวกสอดคล้องกับ Kotler (2009) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารแบรนด์ (Brand Administration) จึงเป็นสิ่งที่นักการตลาดสร้างสรรค์ขึ้น โดยทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคกับแบรนด์และผลิตภัณฑ์ ภายใต้ชื่อแบรนด์นั้น เพื่อแยกแยะสร้างความแตกต่างให้เหนือกว่าสินค้าคู่แข่ง

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การสร้างความเข้าใจ ภาพเดิมของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเชิงลบมาตลอดแม้จะมีกิจกรรมดีๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น อาชีวะอาสา Fix it Center ฯลฯ ในการสร้างความน่าเชื่อถือและชื่อเสียงของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จัดให้มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานด้วยรูปแบบที่หลากหลายอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องต่อสาธารณชน สอดคล้องกับ Michael E. Porter (1990) กล่าวไว้ว่า การสร้างเครือข่าย การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจคำว่าสินค้าและบริการที่แตกต่างไปจากองค์กรอื่นนั้น หมายถึง สินค้าและบริการขององค์กรที่พิเศษไปจากสินค้าและบริการขององค์กรอื่นไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง หรือหลายๆ ทาง และความแตกต่างนี้ทำให้ผู้ซื้ออยากใช้สินค้านั้นและยินดีจะจ่ายซื้อสินค้านั้นในราคาที่สูงกว่าสินค้าอื่น

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การเพิ่มศักยภาพของกลุ่มอาชีพ แบ่งกลุ่มอาชีพในการผลิตกำลังคน 33 กลุ่มอาชีพ โดยมีการติดตามผู้สำเร็จการศึกษาเรื่องของการทำงานตรงกับสาขาที่เรียนมาน้อยเพียงใด เพื่อหาความต้องการของสถานประกอบการในการผลิตกำลังคนให้ตรงกับสิ่งที่สถานประกอบการต้องการ สอดคล้องกับ Andrews, K. R. (1980) กล่าวไว้ว่า การที่กลุ่มบุคคลมีแนวคิดหรือจุดมุ่งหมายที่เหมือนกันเข้ามาดำเนินการนั้นให้แล้วเสร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดแล้วรับผลประโยชน์ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ในฐานะที่สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การบริหารของกระทรวงศึกษาธิการ ในการนำยุทธศาสตร์ไปใช้ควรเริ่มต้นนำเสนอตามลำดับขั้นตอนหน่วยงานไปจนถึงระดับนโยบายของชาติ เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนทางสายอาชีพมีผลต่อการพัฒนาประเทศเพื่อก้าวสู่นโยบายภาครัฐไทยแลนด์ 4.0

1.2 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ควรทำการประชาสัมพันธ์เพื่อการเผยแพร่สู่สาธารณะชนเพื่อสร้างกระแสนิยมเพื่อให้เห็นความสำคัญผลผลิตของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปสู่นานาชาติ

1.3 ผู้วิจัยพบว่า ในการสร้างแบรนด์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษานั้น อุปสรรคสำคัญที่ควรเร่งแก้ไขคือ บุคลากรไม่มีความเข้าใจเรื่องการสร้างแบรนด์ งบประมาณจัดสรรไม่ตรงกับเวลาที่ใช้ทำกิจกรรม ซึ่งยังขาดแคลนในทุกๆ ด้าน จึงควรเร่งให้ความรู้โดยหาผู้เชี่ยวชาญมาสร้างความเข้าใจ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัย ค้นคว้าเฉพาะประเภทสถานศึกษา เช่น การสร้างแบรนด์ของวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี วิทยาลัยการอาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยเทคนิค เพื่อการสร้างความได้เปรียบแข่งขันด้วยการสร้างแบรนด์อย่างแท้จริง

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัย ค้นคว้าเรื่องของสถาบันที่เปิดการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีเพื่อสร้างความได้เปรียบแข่งขันด้วยการสร้างแบรนด์เพราะเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ยุทธศาสตร์การศึกษา (พ.ศ. 2560-2579)*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (เอกสารอัดสำเนา).

นริศ สุนันทรรัตน์. (2560). *กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างภาพลักษณ์สถานศึกษาอาชีวศึกษาตามกรอบแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม. สาขาวิชาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.*

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *นโยบาย เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ การผลิต และพัฒนากำลังคน อาชีวศึกษาสู่สากล (2555 - 2569)*. (เอกสารอัดสำเนา)

Andrews, K. R. (1980). *The Concept of Corporate Strategy*. Revised Edition, Illinois : R. D. Irwin.

G. Johnson, and K. Scholes. (2006). *Exploring Corporate Strategy*. Harlow : Financial Times Prentice Hall.

Kotler, P. (2009). *Marketing Management 13th ed.* New Jersey : Prentice-Hill.

Olsen, J. B., & Eadie. (1982). *The Game Plan, Governance with Foresight*. Washington, DC : Council of State Planning Agencies

Porter, Michael. (1990). *Competitive Strategy*. New York : Free Press. Richard D. Irwin, Inc.

9

กีฬากับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักเรียน

Sports and Moral Ethical Development for Students

สิทธิพงษ์ ปานนาค
Sittipong Pannak

กีฬากับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักเรียน

Sports and Moral Ethical Development for Students

สิทธิพงษ์ ปานนาค
Sittipong Pannak

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมมนุษย์ ซึ่งความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมดังกล่าวนี้ เป็นส่วนที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้คนมีน้ำใจไมตรีเป็นมิตรที่ดีต่อกัน สังคมมีความน่าอยู่ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มิใช่สังคมที่มีความเจริญเพียงแค่วัตถุนิยมแต่เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความเจริญทางด้านความงดงามของจิตใจมนุษย์ ซึ่งในการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนั้นเราสามารถวางแผนและกำหนดทิศทางในการเริ่มต้นพัฒนาผ่านระบบของการศึกษา และทั้งนี้ในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีว่าการกีฬานั้นได้เข้าถึงคนทุกกลุ่มช่วงอายุ โดยเริ่มตั้งแต่ในวัยเด็ก ซึ่งกีฬานั้นได้ถูกนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการเคลื่อนไหวร่างกาย และผู้ที่เล่นกีฬาจะต้องยึดถือการปฏิบัติให้เป็นไปตามรูปแบบวิธีการเล่น กติกากฎและระเบียบที่แต่ละชนิดได้กำหนดไว้ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนเรียนรู้ให้กับนักเรียนโดยใช้กีฬาเป็นสื่อ สามารถนำรูปแบบของการเล่นกีฬาไปประยุกต์ใช้และสอดแทรกในเรื่องของการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมโดยมุ่งเน้นให้เป็นที่ไปตามกรอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ด้าน ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรปัจจุบันที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้เป็นแนวทางสำหรับการจัดการเรียนเรียนรู้ของโรงเรียนระดับต่างๆ ทั้งนี้การใช้กีฬาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักเรียน สามารถกำหนดการพัฒนาได้ดังนี้คือ ในด้านความรักชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ ด้านความซื่อสัตย์สุจริตด้านความมีวินัย ด้านการใฝ่เรียนรู้ ด้านการอยู่อย่างพอเพียง ด้านความมุ่งมั่นในการทำงาน ด้านการรักความเป็นไทย และด้านการมีจิตสาธารณะ ซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ด้านนี้มีความสอดคล้องและเกี่ยวข้องกันโดยตรงกับความมีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีของนักเรียน

คำสำคัญ : กีฬา; คุณธรรมจริยธรรม; คุณลักษณะอันพึงประสงค์

Abstract

This article aims to reflect the importance of morality and ethics in human society. The morality and ethics are considered the main factors contributing to a peaceful and livable society as it can encourage people to be aware of kindness and generosity to each other. It also helps improve society from materialized society to spiritual- value society. In developing and promoting morality and ethics, one can plan and focus on development areas through the educational system. Currently, physical education and sports play important roles in developing vital physical qualities such as strength and are associated with people in different ways from children to adult; for example, to develop children body movement. In playing games and sports, players need to learn about self-discipline, observance of rights, and follow rules and regulations of different kinds of sports. Therefore, the instructors can apply different kinds of sports and insert the

content of morality and ethics to their students to provide experience in playing sports based on the eight desirable characteristics which are included in The Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008), curriculum guidelines for compulsory education. The eight desirable characteristics consist of (1) love of nation, religion and king, (2) honesty and integrity, (3) self-discipline, (4) avidity for learning, (5) observance of principles of Sufficiency Economy Philosophy in one's way of life, (6) dedication and commitment to work, (7) cherishing Thai-ness, and (8) public-mindedness. These eight desirable characteristics are directly related to the moral and ethical values of the students.

Keywords : Sport; Morality and Ethics; Desirable Characteristics

บทนำ

ในโลกของยุคปัจจุบันการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความจำเป็นอย่างยิ่งกับการพัฒนาประเทศในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะในด้านของการพัฒนาทางสังคม การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสะดวกสบายและเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความสุขในการดำรงชีวิต ดังเห็นได้จากตัวอย่างเจตนารมณ์และความมุ่งหมายของสำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ ประการหนึ่งที่ระบุว่า ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการวางแผนด้านการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีช่วยพัฒนาให้ประชาชน คนไทยทุกคนได้รับการส่งเสริมทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ความสามารถทักษะการประกอบอาชีพ ให้มีศักยภาพที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2555 : 12) ซึ่งจากการมุ่งเน้นด้านการใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีดังกล่าวนี้ ยังมีส่วนอื่นๆ อีกหลายประการที่เกี่ยวข้องไม่เว้นแต่ในด้านของการกีฬา อาทิเช่น การแข่งขัน การรับชมและการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของกีฬา ซึ่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้มีส่วนช่วยในการพัฒนาศักยภาพของนักกีฬานำไปสู่ความเป็นเลิศ จนทำให้การแข่งขันกีฬากลายเป็นการเอาจริงเอาจัง มีการพัฒนาไปสู่กีฬาอาชีพ และเป็นการแข่งขันที่หวังผลชนะหรือแพ้ มากกว่าเรื่องของอาการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ และทั้งนี้จากความหมายของคำว่ากีฬาที่แท้จริงนั้น ได้หมายถึงกิจกรรมการออกกำลังกายหรือการเคลื่อนไหวที่กำหนดรูปแบบ วิธีการเล่น กติกา ซึ่งอาจจะมีการแข่งขันด้วยก็ได้ ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น กีฬาทีม กีฬาเดี่ยว หรือกีฬาคู่ กีฬาต่อสู้ป้องกันตัว กีฬาทางน้ำ เป็นต้น ในอีกความหมายหนึ่งกีฬายังหมายถึง กิจกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตเพื่อความสนุกสนานและเพื่อแสดงออกซึ่งความหมายและความสวยงามด้วยการเคลื่อนไหวของร่างกายในเวลาว่างและให้เป็นที่ไปตามกฎและระเบียบที่วางไว้ ทั้งนี้โดยไม่หวังผลตอบแทนอย่างอื่นนอกเหนือจากผลที่เกิดจากกิจกรรมในตัวของมันเองเท่านั้น (วรวิทย์ คงมนต์, 2551 : 9) ดังนั้นจากการเปลี่ยนแปลงความมุ่งหมายของการเล่นกีฬา ซึ่งเราอาจจะเคยได้ยินคำกล่าวของการเล่นกีฬาที่ว่า “รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย” อาจเปลี่ยนแปลงความมุ่งหมายการเล่นที่เกี่ยวข้องกับค่าตอบแทนที่เป็นจำนวนเงินเพื่อผลประโยชน์ของการแข่งขันมากขึ้น ซึ่งในปัจจุบันสภาพของสังคมไทยนั้นได้ให้ความสำคัญกับเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันของสังคมเป็นอย่างมาก เพราะถือได้ว่าคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้สภาพสังคมของมนุษย์มีการประสานความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แต่ในทางกลับกันสภาพทางสังคมไทยนั้นก็กำลังเผชิญปัญหาในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของผู้คนเช่นเดียวกันจากการอธิบายของท่าน นิคม ไวยรัชพานิช อดีตประธานวุฒิสภา (คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, 2556 : 37) กล่าวว่า ผลกระทบกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดการหลั่งไหลของวัฒนธรรมเข้าสู่บ้านเมืองของเราอย่างรวดเร็ว ผลักดันให้สังคมไทยมุ่งสู่ความเจริญทางวัตถุ ผู้คนในสังคมแสวงหาความเจริญในชีวิตทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ในขณะที่ผู้มีอำนาจบริหารบ้านเมืองต่างมุ่งเน้นไปที่ศักยภาพในด้านการแข่งขันกับต่างประเทศต่างๆ เพื่อความเจริญก้าวหน้าให้ทัดเทียมนานาชาติ จึงเกิดการพัฒนาทางด้านวัตถุและให้ความสนใจกับการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของประเทศเป็นส่วนใหญ่ จึงเกิดการปล่อยปละละเลยในเรื่องการพัฒนาจิตใจตลอดจนมารยาทและวัฒนธรรมอันดีของคนในชาติ จนทำให้สังคมไทยในปัจจุบันเริ่มอ่อนแอลงเรื่อยๆ และกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤตทางด้านคุณธรรม จริยธรรมของคนไทย อันเป็นต้นเหตุที่จะนำไปสู่วิกฤตของประเทศชาติในอนาคต

ดังนั้นในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของคนจึงเป็นสิ่งที่จะต้องมีการปลูกฝัง การพัฒนาตั้งแต่คนในวัยเด็ก และเยาวชน ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ที่จะส่งเสริมพัฒนาทางด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยเฉพาะเรื่องความมีน้ำใจนักกีฬาซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญและเกี่ยวข้องกับการมีคุณธรรมและจริยธรรม (วรศักดิ์ เพียรชอบ อ้างอิงจาก กลิ่นประทุม แสงสุระ, 2550 : 15) ความมีน้ำใจนักกีฬาเป็นคุณธรรมที่ประกอบด้วยคุณธรรมที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่เป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้บุคคลสามารถมีชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข เช่น น้ำใจที่เต็มไปด้วยความยินดีที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และระเบียบข้อบังคับ น้ำใจที่เต็มไปด้วยความรัก ความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ถ้อยอาสยซึ่งกันและกัน ซึ่งในความสำคัญของการเล่นกีฬานั้นหากเรามองที่คุณค่าประโยชน์และความสำคัญของเกมกีฬา ผู้ที่เล่นกีฬา จะทราบดีว่าจะต้องปฏิบัติตามกฎ กติกาของกีฬานั้นๆ รวมไปถึงการแสดงเจตนาในการเล่นที่ต้องไม่มุ่งทำร้ายคู่แข่งจนให้เกิดอันตราย หรือได้รับอุบัติเหตุในการแข่งขัน ผู้เล่นกีฬาจะต้องเล่นด้วยความมีน้ำใจนักกีฬา คือ รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย รวมทั้งรู้จักการมีมารยาทการเป็นผู้เล่นที่ดีทั้งคู่ต่อสู้ ผู้ตัดสิน ผู้ฝึกสอนและผู้ชมการแข่งขัน ซึ่งจากความสำคัญและผลกระทบทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมดังกล่าว จึงถือได้ว่ากีฬาเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่สามารถช่วยพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของคนได้ แต่ทั้งนี้ควรมีการกำหนดเป็นแนวทางและรูปแบบที่ชัดเจนในการเริ่มต้นพัฒนา ซึ่งหากพิจารณาถึงความเหมาะสมของการพัฒนาและปลูกฝังที่เห็นผลได้โดยง่ายควรมีการเริ่มต้นตั้งแต่เด็ก เยาวชน หรือวัยเรียนในสถานศึกษา เป็นต้น

หากพิจารณาถึงความเข้าใจและความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม อาจกล่าวให้เห็นถึงความชัดเจนได้ในลักษณะความหมายดังต่อไปนี้

ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม

ธีรรัตน์ กิจจารักษ์ (2542 : 6) ได้ให้ความหมายของคุณธรรม คือ อุปนิสัยอันงามที่มีอยู่ในใจคน ซึ่งอุปนิสัยอันงามนี้ได้จากความเพียรพยายามที่จะประพฤติกลายเป็นสิ่งเคยชิน คุณธรรมจะกลายเป็นหน้าที่ เพราะการกระทำหน้าที่จนเป็นนิสัยจะกลายเป็นคุณธรรม

พระมหาอาจริยพงษ์ คำตัน (2556 : 9) ได้ให้ความหมายคุณธรรม หมายถึง คุณงามความดี และคุณลักษณะหรือสภาวะ (นามธรรม) ที่มีค่าอยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ซึ่งเป็นไปในทางที่ถูกที่ควรหรือดีงาม คุณธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับสังคมมนุษย์ที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน เพราะคุณธรรมเป็นหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติและมีจุดมุ่งหมายปลายทางอยู่ที่ความสงบสุขร่มเย็นของสังคมโดยส่วนรวม

วิเชียร ชาบุตรบุญชริก (2542 : 4) ได้ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่มีปัญญาย่อมเป็นไปตามอำเภอใจ ขาดการยับยั้งชั่งคิดเป็นความเสี่ยงต่อความเสี่ยงทาย ซึ่งอาจนำทุกข์ภัยมาให้ตนเองและคนอื่น

อำนาจ ธีรวันนิช (2550 : 141) ได้ให้ความหมายจริยธรรม หมายถึง จริยธรรมเป็นความเชื่อส่วนบุคคลของแต่ละคนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม การกระทำหรือการตัดสินใจอะไรก็ตามว่าเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด โดยลักษณะของจริยธรรมสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาเพิ่มเติมอยู่ 3 ประเด็นด้วยกันคือ

- 1) จริยธรรมเป็นการอธิบายถึงบุคคล กล่าวคือคนเป็นผู้มีจริยธรรม
- 2) พฤติกรรมแตกต่างกันไปจากบุคคลหนึ่งไปอีกบุคคลหนึ่ง เช่นบุคคลหนึ่งเห็นเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ใครก็ได้แล้วแต่เห็นเงินตกอยู่ที่นั่นแล้วเก็บใส่กระเป๋ากของตัวเอง ในขณะที่อีกคนหนึ่งเห็นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง
- 3) แม้ว่าจริยธรรมจะขึ้นอยู่กับทรรศนะของผู้มอง แต่โดยทั่วไปแล้วอ้างอิงถึงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคมที่ได้รับการยอมรับกันโดยทั่วไป

จากความหมายของคุณธรรมและจริยธรรมสามารถนำมาเชื่อมโยงในการเล่นกีฬาที่มีความสัมพันธ์ในลักษณะของความคิด ความรู้สึกของผู้ที่เป็นนักกีฬาในด้านสภาวะจิตใจ การเลือกประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมและดีงาม รวมทั้งการแสดงออกทางด้านอารมณ์ที่สื่อออกมาสะท้อนผ่านทางบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล อันนำไปสู่การพัฒนาที่ติดตัวคุณตนและถาวรทางด้านพฤติกรรมนั้น ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวที่มีความเกี่ยวข้องจากการเล่นกีฬาสามารถยกตัวอย่างประกอบได้ดังนี้

พฤติกรรมด้านคุณธรรมของนักกีฬา

ระบบคุณธรรมพื้นฐานในการเล่นกีฬา จากคำกล่าวของ แมคเนมีและแพร์รี่ (McNamee & Parry, 1998 : 143-146) ระบุว่า พื้นฐานของคุณธรรมในการเล่นกีฬานั้นเป้าหมายในการแข่งขันหรือการเข้าร่วม คือจะต้องเป็นการเล่นโดยอาศัยความยุติธรรม (Fair Play) ซึ่งการเล่นที่ยุติธรรมนี้จะเป็นตัวแสดงให้เห็นถึงการมีความคิด ความเข้าใจที่ดีในการแข่งขันกีฬา ซึ่งแต่เดิมการแข่งขันหรือการเล่นกีฬาพื้นฐานเดิมก็คือ การแข่งขันโดยใช้ความยุติธรรมในการแข่งขันกีฬาเป็นที่เข้าใจของนักกีฬาว่าเป็นการเล่นในลักษณะของการไม่เอาัดเอาเปรียบคู่แข่ง ซึ่งถือเป็นเรื่องบรรทัดฐานที่ถูกกำหนดไว้นอกเหนือจากส่วนอื่นๆ ที่ถูกกำหนดไว้ในกฎและกติกาการแข่งขัน โดยการเล่นที่อาศัยความยุติธรรม คือ การพยายามเคารพและให้เกียรติคู่ต่อสู้ รวมถึงบุคคลอื่นๆ ซึ่งในการพัฒนาคุณธรรมตรงส่วนนี้ ความสำคัญคือจะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติตนของการเป็นนักกีฬาที่ดี รวมทั้งเกิดแรงบันดาลใจที่ดีในการเล่นกีฬาโดยอาศัยความยุติธรรม การเคารพกฎ กติกาในการแข่งขัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นประโยชน์ที่เกิดจากการเล่นและการแข่งขันกีฬาอันนำไปสู่การพัฒนาให้เกิดความมีคุณธรรมต่อไป

โอกาสในการเอาัดเอาเปรียบคู่ต่อสู้จากการแข่งขันกีฬา หรือการเล่นที่ไม่ยุติธรรมอาจเกิดขึ้นได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- 1) ความไม่เท่าเทียมกันและข้อจำกัดของผู้เล่น อาจทำให้นักกีฬาละเลยทางด้านของคุณธรรมหรือความยุติธรรม
- 2) ความสามารถของนักกีฬา พรสวรรค์และความพยายามเอาจริงเอาจังในการเล่นอาจส่งผลที่แสดงออกในด้านการละเลยความยุติธรรมในขณะที่แข่งขัน
- 3) พื้นฐานการแข่งขันของนักกีฬาที่มุ่งเน้นแต่ชัยชนะเป็นสิ่งสำคัญ
- 4) การละเลยหรือการไม่เห็นความสำคัญในเรื่องคุณธรรมโดยตรงของตัวนักกีฬาเอง

สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นและสะท้อนถึงเป้าหมายของคุณธรรมในการแข่งขันกีฬา ดังตัวอย่างคำกล่าวของ แมคเนมีและแพร์รี่ (McNamee & Parry, 2002 : 147) ระบุว่าหากพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบแล้ว คุณธรรมเป็นพื้นฐานในการแข่งขันกีฬาโดยทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านของกีฬาควรส่งเสริมเรื่องของคุณธรรมควบคู่กับการเล่นกีฬาที่ดี ถ้าหากนักกีฬามีมุมมองที่ดีในเรื่องคุณธรรมนักกีฬาก็จะสามารถปรับตัวเข้ากับคนทั่วไปในสังคมได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งการเล่นกีฬาในลักษณะของการใช้ความยุติธรรมในการแข่งขัน ถือเป็นสิ่งสำคัญและเป็นเป้าหมายที่สูงที่สุดของนักกีฬามากกว่าการคำนึงถึงคำว่าชัยชนะ

พฤติกรรมด้านจริยธรรมของนักกีฬา

พฤติกรรมของนักกีฬาที่แสดงออกถึงการมีจริยธรรมนั้น สามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบต่างๆ ได้ เช่น (เจริญ ธานีรัตน์, 2548 : 56-57)

1) การแต่งกาย การแต่งกายของนักกีฬาเป็นเครื่องชี้จริยธรรมด้านการเรียนรู้จักกาลเทศะ การมีมารยาทอันดีงาม การมีระเบียบวินัย เป็นการรักษาชื่อเสียงของสถาบันได้อีกด้วย โดยปกติแล้วจะมีเครื่องแต่งกาย 2 ชุดคือ ชุดปกติธรรมดา และชุดสำหรับใช้แข่งขันซึ่งรวมทั้งชุดวอร์มด้วย ปัจจุบันนี้หรือแม้แต่คนที่ไม่ใช่คนกีฬาที่หันมานิยมแต่งกายด้วยชุดวอร์มกันมากขึ้น และไม่คำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการใช้ โดยส่วนมากใส่กันเพียงเพื่อความสวยงามและความสะดวกสบายเท่านั้น แต่สำหรับผู้ฝึกสอนแล้วจำเป็นต้องพิจารณาในเรื่องนี้อย่างถี่ถ้วน เพราะการแต่งกายของนักกีฬาจะเป็นสิ่งแรกที่ปรากฏต่อสายตาประชาชน ปัญหาประการหนึ่งในเรื่องการแต่งกายของนักกีฬาดังกล่าวคือ ในช่วงเวลาที่นักกีฬาไม่ได้อยู่ระหว่างการแข่งขัน เช่น ตอนพักผ่อน ตอนกลางคืนหรือหลังการแข่งขัน นักกีฬานิยมสวมใส่กางเกงวอร์ม เสื้อยืด รองเท้าแตะ ออกเดินพักผ่อน ชื่อของตามสถานที่ทั่วไป ซึ่งเป็นสถานที่ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับภารกิจกีฬาแต่อย่างใด นั้นแสดงให้เห็นว่านักกีฬาไม่รู้จักกาลเทศะในการแต่งกาย ซึ่งผู้ฝึกสอนจะต้องชี้แจงให้นักกีฬาเข้าใจเพื่อเปลี่ยนเครื่องแต่งกายให้เหมาะสมกับสถานที่

2) การวางตัว สิ่งที่แสดงให้เห็นว่านักกีฬาผู้นั้นได้รับการปลูกฝังในเรื่องจริยธรรมหรือไม่พิจารณาได้จากการวางตัวของนักกีฬา การใช้กิริยาจาทำที่ไม่สุภาพขณะทำการแข่งขัน การแสดงออกก้าวร้าวต่อคู่แข่งหรือผู้ตัดสิน การใช้คำพูดหยาบคาย การทำตัวไม่สำรวมท่ามกลางชุมชน ฯลฯ ก็จัดได้ว่านักกีฬาผู้นั้นขาดการอบรมด้านจริยธรรม โดนเฉพาะนักกีฬาผู้หญิงควรระมัดระวังเป็นพิเศษ นักกีฬาที่ดีควรมีอาการสงบเสงี่ยมเรียบร้อย รู้จักควบคุมตนเองทั้งต่อหน้าและลับหลังสาธารณชน การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว ทำทนายเหยียดหยามฝ่ายตรงข้ามเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา เพราะเป็นการแสดงถึงการขาดจริยธรรมในตัวนักกีฬาด้านการรู้จักอดกลั้น

3) น้ำใจนักกีฬา การมีน้ำใจนักกีฬาเปรียบเสมือนกับปัจจัยในการดำเนินวิถีชีวิตของการเป็นนักกีฬา ดังนั้นการที่นักกีฬาบางคนขาดหรือไร้ซึ่งน้ำใจนักกีฬาที่จะมีผลทำให้ชีวิตการเป็นนักกีฬาไม่ถูกยอมรับว่าอยู่ในกรอบแห่งจริยธรรม นั่นคือพฤติกรรมของนักกีฬาผู้นั้น จะไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม เมื่อลงสนามครั้งใดก็มักถูกผู้ดูโห่ฮาปา หรือไม่สนใจติดตามผลงาน ไม่สนับสนุนหรืออาจมีปฏิกิริยาต่อต้าน ซึ่งจากการพิจารณาข้างต้นจะเห็นได้ว่าในเรื่องของน้ำใจนักกีฬานั้นมักเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นสองอย่างควบคู่กันเสมอภายใต้ขอบเขตของความดีความชั่ว ซึ่งนั่นก็คือในการแข่งขันกีฬาแต่ละครั้งถ้าสังเกตให้ดีสิ่งที่เห็นจากการแสดงออกของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกีฬาก็คือ การมีน้ำใจนักกีฬาและไม่มีน้ำใจนักกีฬา

กรณีตัวอย่างของคุณธรรมและจริยธรรมที่เกี่ยวกับการแข่งขันกีฬา

หลายครั้งที่เราอาจเห็นการแข่งขันกีฬาที่ผลการการแข่งขันอาจจะไม่เป็นไปตามสิ่งที่ผู้ชมหรือคนดูคาดหมาย โดยเฉพาะกีฬาที่มีการตัดสินด้วยการให้คะแนนแบบการใช้สายตาและมุมมองในการตัดสินจากกรณีการศึกษาตัวอย่างที่เป็นเหตุการณ์สำคัญและเป็นเหตุการณ์ที่โด่งดังครั้งหนึ่งของโลกจนได้รับความสนใจในขณะนั้นคือ การแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ 2014 ณ เมืองอินชอน ประเทศเกาหลีใต้ (เอเชียนเกมส์, 2014) ระบุว่านักมวยหญิง สาริตา เทวี ชาวอินเดีย นักมวยในรุ่นไลท์เวท 60 กิโลกรัม ปฏิเสธการรับเหรียญทองแดงจากการแข่งขัน เนื่องจากการแพ้คะแนนอย่างค้านสายตาผู้ชมทั้งสนามให้กับคู่แข่งนักชกจากชาวเกาหลีใต้ จีน่า พาร์ค ในรอบรองชนะเลิศ ซึ่งเป็นนักชกเจ้าภาพในการแข่งขันครั้งนั้น หลังจากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้นักชกหญิงชาวอินเดียปฏิเสธการรับเหรียญรางวัลทันที โดยการนำเหรียญรางวัลที่ได้เดินไปคล้องคอให้กับ จีน่า พาร์ค ขณะพิธีการมอบเหรียญรางวัล สาเหตุเนื่องจากเพราะเธอเชื่อว่า จีน่า พาร์ค สมควรได้รับเหรียญรางวัลเพียงแค່เหรียญทองแดงเท่านั้น จากการเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมทางด้านกีฬา ซึ่งในบางครั้งการแข่งขันกีฬาที่มีการมุ่งเน้นในเรื่องของผลแพ้ชนะเป็นสำคัญ จนทำให้นักกีฬาหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลการแข่งขันหรือผู้ตัดสิน ละเลยและไม่ให้ความสำคัญกับคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งคือการมีน้ำใจนักกีฬา (spirit) จากเหตุการณ์ในครั้งนี้ถือเป็นอุทาหรณ์ครั้งหนึ่งของวงการกีฬา ที่บางครั้งการแข่งขันที่แท้จริงไม่ได้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของ กฎ กติกา การแข่งขันเพียงอย่างเดียว แต่อาจจะมีเรื่องของอิทธิพลหรือปัจจัยอื่นๆ ที่อาจเข้ามาแทรกแซงจนทำให้เกิดผลกระทบการแข่งขันกีฬาในด้านลบ ซึ่งถือเป็นการละเลยคุณธรรมจริยธรรมทางด้านกีฬา

ความเกี่ยวข้องระหว่างคุณธรรมจริยธรรมและประโยชน์จากการเล่นกีฬา

ในมุมมองทั่วไปของผู้ที่เล่นกีฬาและการออกกำลังกายจะได้รับการฝึกฝนและพัฒนาในด้านต่างๆ ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา นอกจากนี้ผู้ที่เล่นกีฬายังต้องรู้จักปฏิบัติตนเองให้อยู่ในกรอบของกฎและกติกาของการแข่งขัน ดังนั้นผู้ที่ปฏิบัติอย่างเคร่งครัดจะถูกขัดเกลาทางด้านจิตใจเชื่อมโยงไปยังการกระทำในด้านอื่นๆ จากข้อสรุปประโยชน์ของการเล่นกีฬาและการออกกำลังกาย 5 ประการมีด้วยกันดังนี้ (ศิริรัตน์ หิรัญรัตน์ อังไฉน ชัยยงค์ บุญบุตร, 2555 : 22-23)

1) ทางด้านร่างกาย อวัยวะในระบบต่างๆ ของร่างกายสามารถทำงานประสานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผลให้ร่างกายสมบูรณ์ แข็งแรง มีบุคลิกภาพที่ดี สามารถประกอบกิจกรรมการทำงานประจำวันได้อย่างกระฉับกระเฉง มีภูมิคุ้มกันสูง สมรรถภาพทางกายดี

2) ทางด้านจิตใจ การออกกำลังกายสม่ำเสมอนอกจากจะทำให้ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วจิตใจร่าเริง เบิกบานก็จะเกิดความต่อเนื่องกันมา เนื่องจากร่างกายปราศจากโรคภัยไข้เจ็บถ้าได้ออกกำลังกายร่วมกันหลายๆ คน เช่น การเล่นกีฬาเป็นทีมทำให้เกิดความเอื้อเฟื้อมีเหตุผล อดกลั้น สุขุม รอบคอบ และยุติธรรม

3) ทางด้านอารมณ์ มีอารมณ์เยือกเย็นไม่หุนหันพลันแล่น ช่วยคลายความเครียดจากการประกอบอาชีพในชีวิตประจำวัน เมื่ออารมณ์เยือกเย็นก็สามารถทำงานหรือออกกำลังกายได้อย่างดี

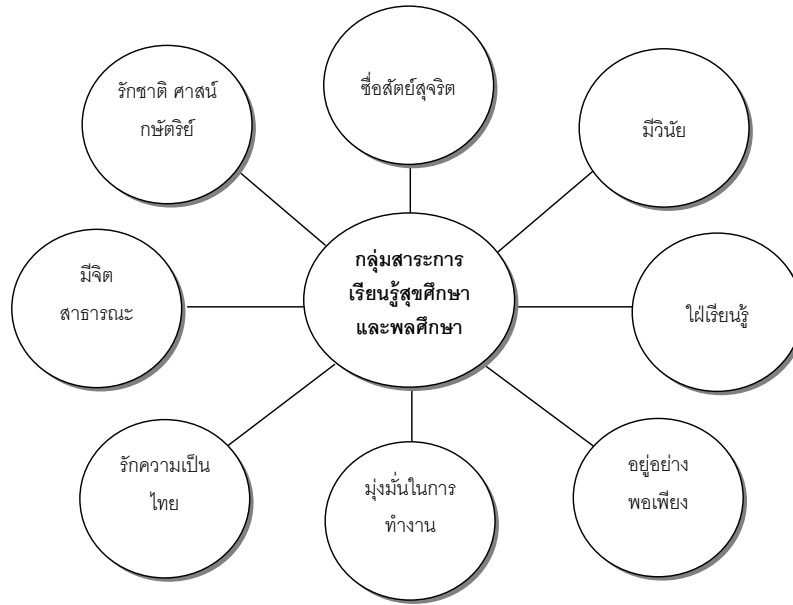
4) ทางด้านสติปัญญา การออกกำลังกายสม่ำเสมอทำให้ความคิดอ่านปลอดโปร่งมีไหวพริบ มีความคิดสร้างสรรค์ ค้นหาวิธีเอาชนะคู่แข่งในวิถีทางในเกมการแข่งขัน ซึ่งบางครั้งสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง

5) ทางด้านสังคม สามารถปรับตัวเข้ากับผู้ร่วมงานและผู้อื่นได้ เพราะการเล่นกีฬาหรือออกกำลังกายร่วมกันเป็นหมู่ มากๆ ทำให้เกิดความเข้าใจและเรียนรู้พฤติกรรม มีบุคลิกภาพที่ดี มีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและสามารถอยู่ร่วมใน สังคมได้อย่างมีความสุข

จากการศึกษางานวิจัยตัวอย่างด้านกีฬาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของ ไพศาล เกษแก้ว (2543 : 42) ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาที่เล่นกีฬาและไม่เล่นกีฬา สังกัดกรมอาชีวศึกษา จังหวัดชุมพร พบว่า การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาที่เล่นกีฬานั้น มีค่าเฉลี่ยที่สูงกว่านักศึกษาที่ไม่เล่นกีฬา โดยเฉพาะในด้านของความรับ ผิดชอบ ซึ่งหมายถึงความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ ด้วยความเพียร ความละเอียดรอบคอบให้บรรลุความสำเร็จตาม ความมุ่งหมาย เช่นเดียวกับการศึกษาวิจัยของ สดใส ยาทองไชย (2540 : 44) ที่ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวัดพฤติกรรมทางด้าน ความมีน้ำใจของนักกีฬาที่เข้าร่วมแข่งขันกีฬากีฬาอาชีพเกมส์ ซึ่งพบว่า นักกีฬาที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาอาชีพเกมส์นั้น ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมความมีน้ำใจนักกีฬาอยู่ในระดับที่พึงประสงค์ คือในด้านของการรับรู้ของการแพ้ชนะ ความมีน้ำใจ การ เคารพคำตัดสิน ความกล้าหาญ และความซื่อสัตย์ เป็นต้น ดังนั้นจากการศึกษากรณีตัวอย่างดังกล่าว จึงทำให้ทราบถึงความ เกี่ยวข้องเชื่อมโยงในด้านของการนำกีฬาไปใช้เป็นส่วนหนึ่งสำหรับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของมนุษย์ให้เกิด ขึ้นได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ต้องมีการเริ่มตั้งแต่ในวัยเด็กหรือนักเรียนในโรงเรียน เนื่องจากในวัยดังกล่าวกีฬาได้มีบทบาท ที่ถูกนำไปใช้เป็นส่วนหรือส่วนหนึ่งของการพัฒนาการเคลื่อนไหวร่างกาย จากการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนของครูผู้สอนและในหลายๆ ครั้งการเล่นกีฬาโดยทั่วๆไปจะต้องมียึดถือการปฏิบัติตามรูปแบบวิธีการเล่น กติกา กฎและระเบียบที่แต่ละชนิดได้กำหนดไว้ จึงถือเป็น โอกาสอันดีที่ครูผู้สอนจะสามารถประยุกต์ใช้กีฬาเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักเรียนได้ดังแนวคิดต่อไปนี้

แนวทางการประยุกต์ใช้กีฬาเพื่อพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักเรียน

เป็นที่ทราบกันดีว่ากีฬาและการออกกำลังกายนั้นได้เข้าถึงคนทุกกลุ่มช่วงอายุ เริ่มตั้งแต่ในวัยเด็กไปจนถึงวัยผู้ใหญ่ และกีฬา ยังมีส่วนสำคัญในการถูกนำไปเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการเคลื่อนไหวร่างกาย รวมทั้งการกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการ เรียนเรียนรู้ในโรงเรียนระดับต่างๆ ผ่านรายวิชาพลศึกษา ดังนั้นความมุ่งหมายควบคู่ของการใช้กีฬาเป็นสื่อในการพัฒนาร่างกายนั้น ควรมุ่งเน้นและสอดแทรกไปกับการพัฒนาทางด้านคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้ผู้ที่เล่นกีฬาหรือนักเรียนได้เรียนรู้และซึมซับสิ่งต่างๆ อันจะก่อให้เกิดความมีคุณธรรมจริยธรรม โดยผู้ที่มิชอบและมีส่วนสำคัญในการใช้กีฬาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมดังกล่าวนี้ ก็คือครูผู้สอนในโรงเรียน และครูผู้สอนในโรงเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสุขภาพที่ว่านี้คงหนีไม่พ้นหน้าที่ของครูพลศึกษา ครูจะต้องสอดแทรกหลักการของคุณธรรมและจริยธรรมในการเรียนเสมอ โดยไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะในเรื่องการพัฒนาทางด้านร่างกาย เพียงอย่างเดียว แต่ควรมุ่งเน้นพัฒนาเรื่องความมีน้ำใจนักกีฬา ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความตรงต่อเวลา ความเอื้อเฟื้อ เพื่อแผ่ต่อบุคคลอื่น เป็นต้น ซึ่งสิ่งสำคัญของการพัฒนาเหล่านี้ล้วนเป็นการประพฤติปฏิบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรมทั้งสิ้น ทั้งนี้จากความสำคัญดังกล่าวจึงควรมีการส่งเสริมโดยเริ่มต้นตั้งแต่การปลูกฝังในวัยเรียนผ่านทางกระบวนการจัดการเรียนรู้ใน วิทยาลัย (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2551 : 204) ซึ่งปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือ (สพฐ.) โดยมุ่งหวังในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้กับผู้เรียนในโรงเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตลอดจนระดับ ชั้นมัธยมศึกษา ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงคือครูผู้สอน มีหน้าที่ที่จะต้องบูรณาการการจัดการเรียนรู้ พัฒนาผู้เรียนทาง ด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้มีความสอดคล้องและควบคู่กับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรนี้หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก ตามที่หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยกำหนดไว้ 8 คุณลักษณะ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553 : 15)

สิ่งที่ครูผู้สอนทำหน้าที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในชั้นเรียน ควรเพิ่มเติมและตระหนักถึงความสำคัญในการสอดแทรกความเป็นคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยใช้กีฬาเป็นสื่อ ซึ่งสามารถนำข้อพิจารณาที่เกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นแนวทางในการเชื่อมโยงบูรณาการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ดังตัวอย่างจากการบูรณาการงานวิจัยของ สิทธิพงษ์ ปานนาค (2556 : 61-64) ที่ได้พัฒนาแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้พลศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างหลักเกณฑ์การประเมินผู้เรียนจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กีฬาเป็นสื่อหรือในชั่วโมงของวิชาพลศึกษา โดยครูสามารถที่จะวางแนวทางหรือประยุกต์การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในชั่วโมงให้มีความสอดคล้องกับรายละเอียดดังหัวข้อต่อไปนี้ (ภาพประกอบ 2)

แผนภาพที่ 2 กีฬากับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับนักเรียน ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

บทสรุป

จากความสำเร็จในเรื่องกีฬากับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจะเห็นได้ว่า กีฬาสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการปลูกฝังให้นักเรียนให้รู้จักการมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี โดยผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนในการช่วยพัฒนามีค่านิยมด้านการประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในสังคมแบบรู้จักการเคารพกฎ ระเบียบ และมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยไม่มุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ รู้จักความประนีประนอมและมีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ของตน ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูนั้น สามารถนำแนวทางและข้อกำหนดของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นพื้นฐานและทิศทางของการส่งเสริมพัฒนา ซึ่งในความสำเร็จดังกล่าวยังถือว่ามีความสอดคล้องในด้านการพัฒนานักเรียนและเยาวชนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ความมุ่งหวังของการใช้กีฬาเป็นสื่อในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2564 (แผนพัฒนาการศึกษาระดับชาติ, 2560 : 26) ที่มุ่งหวังให้การจัดระบบการศึกษาได้รับการบริหารจัดการด้านกีฬาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง มีครูที่มีคุณภาพและจำนวนเพียงพอต่อความต้องการ มีการส่งเสริมการออกกำลังกายและเล่นกีฬาขั้นพื้นฐานได้อย่างถูกต้อง นักเรียนหรือเยาวชนรู้จักกฎและกติกาจนสามารถถึงขั้นดูกีฬาเป็นเล่นกีฬาได้ มีทัศนคติที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัยและน้ำใจนักกีฬา ซึ่งในอีกมุมมองประเด็นหนึ่งทุกๆ ไป ถึงแม้ว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจะดูเหมือนว่าเป็นเรื่องพัฒนาและปลูกฝังได้ค่อนข้างยาก อาจต้องใช้ระยะเวลาและการพัฒนาอย่างต่อเนื่องก็ตามแต่หากผู้คนในสังคมขาดความตระหนักและความเอาใจใส่และปล่อยปะละเลย เพิกเฉยต่อเรื่องดังกล่าว สภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ในสังคมก็อาจจะประสบไปด้วยสภาพปัญหาต่างๆ กลายเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยผู้คนที่มีความเห็นแก่ตัว ขาดการยึดมั่นในการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ซึ่งก็คงจะถึงเวลาแล้วที่ผู้คนทั้งหลายในรุ่นของคนปัจจุบัน ควรที่จะต้องสร้างความตระหนักให้ทุกคนในสังคมได้รู้จักการมีคุณธรรมจริยธรรม ช่วยกันสร้างให้สังคมเป็นสังคมที่น่าอยู่เต็มไปด้วยความมีน้ำใจไมตรีเป็นมิตรที่ดีต่อกัน มิใช่สังคมที่มีความเจริญเพียงแค่วัตถุนิยมแต่เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความเจริญทางด้านความงามของจิตใจมนุษย์กันเสียที โดยใช้กีฬาเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยปลูกฝังและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่ในระดับวัยเรียนอย่างต่อเนื่องและระยะยาว ตามรูปแบบการบูรณาการเชื่อมโยงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ด้าน ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความมีวินัย ด้านการใฝ่เรียนรู้ ด้านการอยู่อย่างพอเพียง ด้านความมุ่งมั่นในการทำงาน ด้านการรักความเป็นไทย และด้านการมีจิตสาธารณะ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *แนวทางการพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษาระดับชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2564)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กลินประทุม แสงสุระ. (2550). *การสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความมีน้ำใจนักกีฬาของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 2*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2551). *การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ : เบรนน-เบสบุ๊คส์.
- คณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม. (2556). *คุณธรรมและจริยธรรมไม่มีขาย สังคมไทยจะมีได้ต้องช่วยกัน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า.
- เจริญ ธาณิรัตน์. (2548). *หลักและวิชาการฝึกกีฬา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ชัยยงค์ บุญบุตร. (2555). *การสร้างสมรรถภาพทางกาย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธีรรัตน์ กิจจารักษ์. (2542). *คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร*. เพชรบูรณ์ : สถาบันราชภัฏเพชรบูรณ์.

- ไพศาล เกษแก้ว. (2543). *เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษาที่เล่นกีฬาและไม่เล่นกีฬาสังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดชุมพร*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรวิท คงมนต์. (2551). *รูปแบบใหม่ของการพัฒนาสมรรถภาพทางกาย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดอกเบญจ.
- วิเชียร ชาบุตรบุญทรริก. (2542). *ความจริงของชีวิต*. กรุงเทพฯ : เวิร์ดเวฟเอ็ดดูเคชั่น.
- สดใส ยาทองไชย. (2540). *พฤติกรรมความมีน้ำใจของนักกีฬาที่เข้าร่วมการแข่งขันกีฬาอาชีพเกมส์*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ.
- สิทธิพงษ์ ปานนาค. (2556). *การพัฒนาแบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการจัดการเรียนรู้พลศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และนวัตกรรมแห่งชาติ. (2555). *นโยบายและแผนวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555-2564)*. (20 พฤศจิกายน 2561) สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=8408.
- อาจารย์พงษ์ คำตัน. (2554). *การปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดนครปฐม*. คณะศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- อำนาจ วีระวนิช. (2550). *การจัดการ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ที่อป จำกัด.
- เอเชียนเกมส์ 2014. (2560). *ข่าวกีฬาเอเชียนเกมส์*. (24 เมษายน 2560). สืบค้นจาก <http://sports.bugaboo.tv/watch/145827>.
- McNamee M.J., & Parry S.J. (1998). *Ethics and Sport*. Retrieved from <https://www.amazon.com/Ethics-Sport-M-J-McNamee/dp/0419215107>.
- McNamee M.J., & Parry S.J. (2002). *Fair Play in Sport*. Retrieved from https://books.google.co.th/books/about/Ethics_and_Sport.

10

มิติหญิงชายในแบบเรียนของไทย : การวิเคราะห์เนื้อหา

Gender in Thai Textbooks : A Content Analysis

ตรีวิทย์ อัสวศิริศิลป์

Dhriwit Assawasirisilp

11

การจัดการความคาดหวัง : เครื่องมือสร้างคุณภาพใน องค์กรบริการ

Expectation Management : The Tool for Quality Creation
in Service Organization

สฤชดี ศรีโยธิน
Sarid Sriyothin

การจัดการความคาดหวัง : เครื่องมือสร้างคุณภาพในองค์กรบริการ

Expectation Management : The Tool for Quality Creation in Service Organization

สฤณี ศรีโยธิน¹
Sarid Sriyothin

บทคัดย่อ

การจัดการความคาดหวังของผู้รับบริการ คือกุญแจสำคัญที่จะขับเคลื่อนองค์กรบริการของประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขัน หากผู้บริหารและพนักงานในองค์กรบริการให้ความสำคัญกับการจัดการความคาดหวังของผู้รับบริการ ก็จะกลายเป็นองค์กรที่ให้บริการอย่างมีคุณภาพ ซึ่งความคาดหวังในการบริการนั้นเกิดจากการที่ผู้รับบริการได้รับรู้ข้อมูลองค์กรบริการจากแหล่งต่าง ๆ ประมวลเป็นความคาดหวังในการบริการ แล้วนำมาเป็นข้อมูลตัดสินคุณภาพการบริการ ว่าได้รับการตอบสนองที่เป็นไปตามความคาดหวังหรือไม่ หากได้รับบริการตามที่คาดหวังผู้รับบริการก็จะตัดสินว่าบริการนั้นมีคุณภาพ หากผู้บริหารกับพนักงานในองค์กรบริการสามารถรับรู้ความคาดหวังของผู้รับบริการได้ครบถ้วน โดยการประยุกต์ใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ความคาดหวังของผู้รับบริการ อย่างแบบสำรวจ SERVQUAL ก็จะมีข้อมูลจัดเตรียมบริการ หรือพัฒนานวัตกรรมบริการให้ตรงกับความคาดหวัง ส่งผลให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจ และหากตอบสนองเกินที่คาดหวังก็จะสร้างความประทับใจ กลายเป็นความจงรักภักดีต่อองค์กรบริการ การจัดการความคาดหวังจึงเป็นตัวชี้วัดศักยภาพการแข่งขันขององค์กรบริการยุคประเทศไทย 4.0

คำสำคัญ : การจัดการความคาดหวัง; การจัดการคุณภาพการบริการ; การวัดคุณภาพการบริการ

Abstract

Customer expectation management is the key to drive the service organization in Thailand to be competitive. When the administrator and staff in service organization focus on the customer expectation management, their organization will turn to be the quality service organization. The expectation of services originated from the service recipients acknowledge the information of service organization from different sources, process these information received as the service expectation, and apply them as criteria for the judgment of quality service whether it could give response as expected or not. If the service recipients are served as expected, the service will have quality. Consequently, the administrator and staff in service organization realize the entire expectation of service recipients by applying tools to analyze service expectations, such as SERVQUAL survey. Therefore, there are prepared- service data or development of service innovation to meet the customer expectation and satisfaction. If the response exceeds expectation, the service recipient will have impression and loyalty to the service organization. Thus, the expectation management is a potential indicator for the competition of service organizations in Thailand 4.0.

Keywords : Expectation Management; Quality Service Management; SERVQUAL Model

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต อาคาร 1 ชั้น 1 ห้อง 1116 โทรฯ : 02-244-5838 E-mail : supblue71@gmail.com

บทนำสู่การจัดการคุณภาพการบริการ

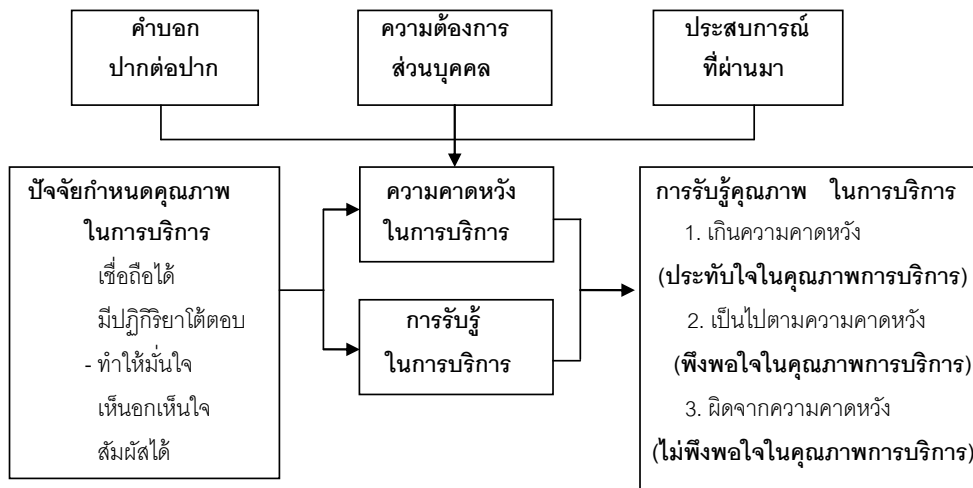
อุตสาหกรรมบริการของไทยถือเป็นแหล่งรายได้สำคัญของประเทศ เป็นแหล่งรายได้ที่ตรงกับจุดแข็งของคนไทย เพราะประเทศไทยมีต้นทุนความหลากหลายทางภูมิศาสตร์ และมีต้นทุนทางวัฒนธรรมประเพณีอันงดงาม ที่สำคัญคนไทยเป็นมิตรและมีน้ำใจ นับเป็นจุดเด่นที่เหมาะสมกับบริบทความเป็นไทย (Thainess) อย่างที่จะหาประเทศใดในโลกมาเทียบได้ **“สยามเมืองยิ้ม”** เป็นคำคุณลักษณะของคนไทยที่ชาวต่างชาติได้ให้นิยามไว้อย่างเหมาะสม การบริการเป็นอาชีพที่ตรงกับอัธยาศัยของคนไทยที่ชอบยิ้มแย้ม มีน้ำใจไมตรี เอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้ให้บริการตามที่ได้รับบริการนั้นคาดหวัง (จิตตินันท์ นันทโพบูลย์, 2551) นอกจากนี้ทางฝ่ายรัฐก็ยังมองเห็นถึงความสำคัญขององค์กรบริการที่มีต่อการสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากที่ได้รับการบรรจุไว้เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่มุ่งปฏิรูปประเทศประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2560-2564 เพิ่มศักยภาพในการแข่งขันกับนานาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ซึ่งเป็นช่วง 5 ปี แรกของการขับเคลื่อนตามร่างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ที่มุ่งสู่เป้าหมายประเทศไทยใน พ.ศ. 2579 มีระบบเศรษฐกิจอยู่บนฐานการใช้นวัตกรรมนำดิจิทัลสามารถแข่งขันในการผลิตได้และค้าขายแบบสังคมผู้ประกอบการ มีฐานการผลิตและบริการที่มีคุณภาพและมีรูปแบบที่โดดเด่นเป็นที่ต้องการในตลาดโลก เป็นฐานการผลิตและบริการที่สำคัญ เช่น ให้บริการคุณภาพด้านการเงิน ระบบโลจิสติกส์ บริการด้านสุขภาพและการท่องเที่ยว เป็นครัวโลกของอาหารคุณภาพและปลอดภัย เป็นฐานอุตสาหกรรมและบริการอัจฉริยะที่เป็นอุตสาหกรรมแห่งอนาคตที่ใช้นวัตกรรม มนุษย์ที่มีทักษะสูง และเทคโนโลยีอัจฉริยะ มาต่อยอดฐานการผลิตและบริการที่มีศักยภาพและพัฒนาฐานการผลิตสินค้าและบริการใหม่ ๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) จะเห็นได้ว่า **“การบริการที่มีคุณภาพ”** คือหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญที่รัฐจะผลักดันให้องค์กรภาคบริการของไทยเข้มแข็ง สามารถแข่งขันได้ในโลกยุคศตวรรษที่ 21 ที่ประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอย่างเต็มรูปแบบ กอปรกับการเกิดประเทมหอำนาจทางเศรษฐกิจใหม่ในทวีปเอเชียอย่างจีน (พิทยา สุวคันธ์, 2557) ส่งผลให้องค์กรบริการของไทยต้องปรับตัวอย่างมีภูมิคุ้มกัน ด้วยการนำองค์ความรู้ด้านการจัดการคุณภาพการบริการ (Quality Service Management) มาต่อยอดให้กับพนักงานทุกระดับในองค์กรบริการ เพื่อนำไปใช้วางแผนการปฏิบัติงานกับผู้รับบริการอย่างเป็นระบบ นั่นคือ การจัดการความคาดหวัง (Expectation Management) ของผู้รับบริการ ด้วยเครื่องมือ SERVQUAL ตามแนวคิดของ Parasuraman ที่ยังคงได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ บทความนี้จะมุ่งที่จะชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารองค์กรบริการเห็นความสำคัญในการจัดการความคาดหวัง และทราบถึงข้อจำกัดของการใช้เครื่องมือนี้ ในการสำรวจความช่องว่างระหว่างคาดหวังกับความพึงพอใจในการบริการตามบริบททางสังคมที่ต่างกัน เพื่อให้องค์กรบริการของไทยสามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม เกิดเป็นคุณภาพในการบริการ และความประทับใจในการบริการต่อไป เพื่อสร้างความจงรักภักดีในการบริการอย่างยั่งยืนในยุคประเทศไทย 4.0

ความคาดหวังเกี่ยวกับบริการที่มีคุณภาพอย่างไร

ตัวชี้วัดการบริการที่มีคุณภาพนั้นขึ้นอยู่กับการรับรู้ของผู้รับบริการก่อนที่จะประเมินคุณภาพบริการ (Perceived Service Quality) ซึ่งจะเป็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นตลอดระยะเวลาในระหว่างกระบวนการส่งมอบบริการ โดยผู้รับบริการแต่ละรายจะทำการประเมินคุณภาพบริการตามการรับรู้ที่ตนมี แล้วสะท้อนความจริงกลับมายังองค์กรบริการ นี่โอกาสที่ผู้บริหารองค์กรบริการจะจัดการให้เกิดความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการ ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อองค์กรบริการ สามารถกำหนดได้ด้วยวิธีการเปรียบเทียบ ระหว่างที่ผู้บริการรับรู้ในขณะที่ได้รับบริการกับความคาดหวังที่ผู้รับบริการปรารถนาจากการบริการนั้น ๆ เมื่อใดก็ตามที่ผู้รับบริการได้รับบริการจากองค์กรที่เหนือความคาดหวัง (Exceeded) การบริการนั้นจะถูกรับรู้ว่าเป็นบริการที่มีคุณภาพเป็นพิเศษ (Exceptional Quality) กลายเป็นความประทับใจ เนื่องจากผู้รับบริการเกิดความรู้สึกประหลาดใจ จนกลายเป็นความผูกพันกับองค์กรบริการ แต่หากผิดจากความคาดหวังก็จะกลายเป็นความไม่พึงพอใจในการบริการไปในที่สุด และอาจบอกต่อกันไปยั้งว่าที่ลูกค้าขององค์กรในทางลบได้ นับเป็นการเสียโอกาสขยายฐานลูกค้าขององค์กรบริการ แต่หากบริการที่องค์กรบริการจัดให้นั้นเป็นไปตามที่ผู้รับบริการคาดหวัง ผู้รับบริการก็จะตัดสินใจว่าบริการนั้นมีคุณภาพจึงเกิดความพึงพอใจในการบริการ (Fitzaimmons and Fitzaimmons, 2011) การจัดการความคาดหวังจึงเป็นกุญแจสำคัญที่ผู้บริหารจะขับเคลื่อนองค์กร

บริการไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้น ผู้บริหารในองค์กรบริการพึงให้ความสำคัญกับการจัดการความคาดหวังของผู้รับบริการ ซึ่งความคาดหวังในการบริการนั้นเกิดจากการที่ผู้รับบริการได้รับรู้ข้อมูลองค์กรบริการมาจากแหล่งต่าง ๆ ประมวลผลเป็นความคาดหวังในการมารับบริการ โดยแบ่งเป็น 3 แหล่ง ได้แก่ คำบอกปากต่อปาก (Word of Mouth) ความต้องการส่วนบุคคล (Personal Needs) และประสบการณ์ที่ผ่านมา (Past Experience) (Parasuraman, Zeithaml and Berry, 1985)

แผนภาพที่ 1 แสดงกระบวนการตัดสินใจคุณภาพการบริการ
ตามแนวคิดของ Parasuraman, Zeithaml and Berry (1985)

นอกจากแหล่งรับรู้ข้อมูลทั้ง 3 แหล่งที่กล่าวมาในแผนภาพที่ 1 ยังมีแหล่งการรับรู้ “ราคา” ซึ่งก็เป็นอีกแหล่งรับรู้ที่มีผลต่อความคาดหวังในการบริการ ซึ่งโดยทั่วไปความคาดหวังในการบริการมักจะแปรผันโดยตรงกับราคาสินค้าและบริการ ผู้รับบริการย่อมคาดหวังสูงกับบริการที่มีราคาแพง (จิตนันทน์ นันทไพบูลย์, 2551) ส่วนอีกแหล่งการรับรู้ก็คือ “การโฆษณา” ที่สื่อถึงภาพพจน์ขององค์กรบริการให้ผู้รับบริการได้รับรู้ จนเกิดเป็นความคาดหวังต่อคุณภาพการบริการขึ้นมา (ฤดี หลิมไพโรจน์, 2557) โดยแหล่งข้อมูลทั้งหมดจะเป็นคลังข้อมูลที่ทำให้ผู้รับบริการนำมาประมวลผล กลายเป็นความคาดหวังในการมารับบริการ นอกจากนั้นในปัจจุบันผู้รับบริการ มักจะเตรียมข้อมูลก่อนการมารับบริการมาเป็นอย่างดี ศึกษาข้อมูลจาก อินเทอร์เน็ต ผ่านการรีวิวประสบการณ์ใช้บริการผ่านสื่อสังคม (Social Media) หากผู้บริหารองค์กรบริการได้ทำการติดตามข้อมูลจากช่องทางเหล่านี้เพิ่มเติมอย่างสม่ำเสมอ ก็จะได้รับข้อมูลจากผู้รับบริการนำมาใช้ในการจัดการความคาดหวังในการมารับบริการ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อองค์กรบริการในยุคโลกาภิวัตน์ เพราะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับพนักงานทุกฝ่ายในองค์กรบริการ เพื่อจัดเตรียมบริการแล้วดำเนินการส่งมอบ ให้เป็นไปตามความคาดหวังของผู้รับบริการ เมื่อผู้รับบริการได้รับพึงพอใจแล้ว จึงตัดสินใจเป็นบริการที่มีคุณภาพ และหากตอบสนองเกินความคาดหวัง ผู้รับบริการจะเกิดความประทับใจในการบริการ และเกิดพฤติกรรมการใช้บริการซ้ำพร้อมกับการบอกต่อซึ่งมีอิทธิพลมาก โดยเฉพาะในสังคมไทยที่เป็นสังคมแบบวัฒนธรรมรวมหมู่ (Collectivist Culture) อาศัยกลุ่มอ้างอิงเป็นตัวกำหนดบรรทัดฐานของสมาชิกในสังคม (นพมาศ อึ้งพระ, 2553) จึงส่งผลให้องค์กรบริการนั้นสามารถแข่งขันในอุตสาหกรรมบริการได้อย่างยั่งยืน

การจัดการกับความคาดหวังของผู้รับบริการที่เกินความเป็นจริง

ปัจจัยสำคัญที่ขัดขวางผู้บริหารองค์กรบริการในการจัดการความคาดหวังของผู้รับบริการ นั่นก็คือ “ความกลัวที่จะสอบถามความคาดหวังของผู้รับบริการ” บ่อยครั้งที่ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความคาดหวังของผู้รับบริการนั้นมาจากความเชื่อเดิม ๆ ที่ว่าผู้รับบริการคาดหวังบริการที่เกินกว่าความเป็นจริง (Zeithaml, Bitner and Gremler, 2009) แต่แท้ที่จริงแล้วผู้รับบริการ “มีความคาดหวังต่อการบริการที่เป็นเรื่องพื้น ๆ” ผู้รับบริการคาดหวังว่าตนจะได้รับการสนองตอบแบบนั้น ซึ่งความคาดหวังระดับพื้นฐานนี้ไม่ใช่เรื่องแปลกใหม่ ลูกค้ายคาดหวังที่จะได้รับบริการตามข้อตกลงในเบื้องต้น และมีเวลาใช้บริการจำกัด เช่น ผู้รับบริการโรงแรมมักจะมีความคาดหวังพื้นฐานดังนี้ (Parasuraman, Berry and Zeithaml, 1991) คาดหวังที่จะได้เข้าพักตามเวลาที่จองไว้ล่วงหน้า คาดหวังห้องพักที่สะอาด คาดหวังอาหารอร่อยที่อุ่นร้อน และคาดหวังบริการต่าง ๆ ที่ส่งมอบตามกำหนดเวลา ซึ่งธุรกิจโรงแรมหลายแห่งกลับมีผู้รับบริการจำนวนมากที่ต้องผิดหวัง เพราะองค์กรบริการไม่สามารถจัดการความคาดหวังขั้นพื้นฐานของผู้รับบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้ผู้รับบริการซึ่งมีเวลารับบริการจำกัด แต่กลับไม่ได้รับประโยชน์จากการบริการอย่างที่คาดหวังไว้ ความผิดหวังเหล่านี้ส่งผลให้ผู้รับบริการเกิดความไม่พึงพอใจ จึงตัดสินใจว่าบริการที่ได้รับนั้น “ไม่มีคุณภาพ” ซึ่งนอกจากองค์กรบริการประเภทโรงแรมแล้ว ยังมีองค์กรบริการประเภทอื่น ๆ ที่ผู้รับบริการต่างมีความคาดหวังพื้นฐานที่แตกต่างกันไปตามบริบทของการบริการ ดังแสดงในตารางที่ 1 ถือเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้บริหารในองค์กรบริการทุกระดับที่พึงตระหนัก ทบทวนขั้นตอนบริการ นำไปสู่การวางแผนพัฒนาคุณภาพงานบริการร่วมกับพนักงานในแผนกต่าง ๆ เพื่อส่งมอบบริการที่เป็นไปตามความคาดหวังพื้นฐานด้วยความพร้อมเพียง สร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการเป็นก้าวแรก ไปจนถึงสร้างความประทับใจให้กับผู้รับบริการเป็นก้าวต่อไป

ตารางที่ 1 ความคาดหวังพื้นฐานของผู้รับบริการในองค์กรบริการประเภทต่าง ๆ ตามแนวคิดของ Parasuraman, Berry and Zeithaml (1991)

ประเภทการบริการ	ประเภทผู้รับบริการ	ความคาดหวังขั้นพื้นฐาน
ซ่อมรถยนต์	ส่วนบุคคล	<ul style="list-style-type: none"> - มีความสามารถ (ซ่อมถูกจุดตั้งแต่ครั้งแรก) - อธิบายสิ่งต่าง ๆ (อธิบายว่าทำไมถึงจำเป็นต้องเปลี่ยนอะไหล่แต่ละชิ้น) - มีความเคารพ (ปฏิบัติกับลูกค้าด้วยความเป็นมิตร)
ประกันภัยรถยนต์	ส่วนบุคคล	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ข้อมูลกับลูกค้า (แจ้งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ให้กับลูกค้าโดยตรงด้วยวาจา) - อยู่เคียงข้างลูกค้า (ไม่ต้องการให้ใครมาปฏิบัติต่อลูกค้าอย่างกับอาชญากร) - แสดงความยุติธรรม (ไม่ทอดทิ้งลูกค้าเมื่อเป็นฝ่ายผิด) - ปกป้องลูกค้าจากเหตุการณ์ที่เลวร้าย (แน่ใจว่าทรัพย์สินได้รับการคุ้มครอง) - จัดเตรียมบริการให้พร้อม (ต้องการให้เหตุการณ์กลับสู่ความสงบโดยเร็ว)
โรงแรม	ส่วนบุคคล	<ul style="list-style-type: none"> - จัดเตรียมห้องที่สะอาด (ไม่มีฝุ่นแม้แต่ในพรม) - จัดเตรียมห้องที่มีความปลอดภัย (กลอนประตูและสายคล้องประตูแน่นหนา) - ปฏิบัติต่อลูกค้าราวกับแขกผู้มาเยือน (ต้องการความเป็นห้องส่วนตัว) - รักษาสัญญาที่ให้ (เมื่อกล่าวว่าห้องพร้อม แสดงว่าต้องพร้อมจริง ๆ)
อสังหาริมทรัพย์ /ประกันภัยทั่วไป	องค์กร	<ul style="list-style-type: none"> - เต็มเต็มในสิ่งที่มอบให้อย่างคุ้มค่า - เรียนรู้ธุรกิจและการทำงานกับลูกค้า (พนักงานรู้จักลูกค้าและองค์กรดี) - ปกป้องลูกค้าจากภัยพิบัติ (คุ้มครองความเสี่ยง และไม่มีความเสี่ยงมากนัก) - จัดเตรียมบริการให้พร้อมสรรพ (บริการที่อ้างว่ามีความรวดเร็ว)
ซ่อมแซมอุปกรณ์	องค์กร	<ul style="list-style-type: none"> - แบ่งปันความรู้สึกถึงความเร่งด่วน (ตอบสนองด้วยความรวดเร็ว หากเข้าไปเพียงนาทีอาจเกิดความเสียหาย) - มีความเชี่ยวชาญ (นำความรู้จากคู่มือมาสู่วิธีปฏิบัติจริง) - เป็นผู้เตรียมพร้อม (มีอะไหล่พร้อมให้บริการ)
ซ่อมบำรุงรถบรรทุก	องค์กร	<ul style="list-style-type: none"> - รักษาเครื่องมือให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน (เครื่องมือคือกุญแจของงานช่าง) - มีความยืดหยุ่น (การหยิบยืมอุปกรณ์ควรได้รับความยืดหยุ่นเมื่อจำเป็น) - ให้บริการอย่างครบถ้วน (กำจัดงานที่เป็นกระดาษและลดขั้นตอนที่ยุ่งยากลง)

ความคาดหวังพื้นฐานของผู้รับบริการในองค์กรบริการประเภทต่าง ๆ ซึ่งให้ผู้บริหารองค์กรบริการเห็นว่าความคาดหวังพื้นฐานของผู้รับบริการแตกต่างกันไปตามบริบทขององค์กรบริการ ซึ่งวิธีการหาข้อมูลเพื่อจัดการกับความคาดหวังพื้นฐานของผู้รับบริการ องค์กรบริการที่ประสบความสำเร็จนิยมใช้วิธีการสอบถามผู้รับบริการเกี่ยวกับความคาดหวังอย่างสม่ำเสมอ แต่ผลลัพธ์สำคัญนั้นอยู่ที่ผู้บริหารทุกระดับในองค์กรบริการได้ **“เปลี่ยนความเชื่อเดิม ๆ”** ด้วยการเปิดรับข้อมูลความคาดหวังพื้นฐานของผู้รับบริการ นำไปสู่การทบทวนกระบวนการบริการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยร่วมกันสลายข้อจำกัดบางประการที่ทำให้การส่งมอบบริการคลาดเคลื่อนไปจากที่ผู้รับบริการคาดหวัง เพราะการตอบสนองที่สอดคล้องกับความคาดหวัง จะทำให้ผู้รับบริการเห็นความพยายามในการส่งมอบบริการ ถึงแม้จะไม่สามารถจัดส่งบริการให้ได้ในเวลาที่กำหนดทั้งหมดก็ตาม แต่ก็แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการจัดการกับความคาดหวังของผู้รับบริการ ส่วนวิธีการจัดการความคาดหวังในรูปแบบวิธีการอื่น ๆ เป็นการรณรงค์ที่จะให้ข้อมูลกับผู้รับบริการ เกี่ยวกับวิธีการที่จะใช้ปรับปรุงการบริการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้โดยตรง กระบวนการให้ผู้รับบริการได้รับการปรับข้อมูลการบริการที่เป็นปัจจุบัน ก็คือวิธีการปรับปรุงความต้องการและความปรารถนาที่ผู้รับบริการสัมผัสได้ ส่งผลให้องค์กรบริการได้รับความเชื่อถือพิสูจน์ให้เห็นความจริงใจในการปรับปรุงคุณภาพการบริการขององค์กร (Parasuraman, Berry and Zeithaml, 1991) และสามารถนำผลไปต่อยอดกับการจัดการความคาดหวังของผู้รับบริการในขั้นต่อ ๆ ไป เพื่อสร้างความประทับใจในการบริการ เกิดเป็นความจงรักภักดีต่อองค์กรบริการ ลดความเสี่ยงของปริมาณฐานลูกค้าที่ผันแปร องค์กรบริการเกิดความเข้มแข็งในการแข่งขันในอุตสาหกรรมบริการ

ข้อควรระวังที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการจัดการกับความคาดหวังก็คือ **“การให้คำมั่นสัญญา”** (Under-Promise) ในการบริการนั้นควรเป็นไปด้วยความรอบคอบ เพราะเมื่อผู้รับบริการได้รับในสิ่งที่เกินความคาดหวังจะเพิ่มความชื่นชอบที่มีต่อองค์กรบริการได้ ในขณะที่คำมั่นสัญญาจะทำให้ความคาดหวังต่อการรับบริการนั้นอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง (Realistic) ส่งผลให้ช่องว่างระหว่างความคาดหวังกับการรับรู้ลดลง รวมทั้งยังลดความปรารถนาอันแรงกล้าอีกด้วย (Davidow and Uttal, 1989) นอกจากนี้ คำมั่นสัญญาสามารถลดผลกระทบสำหรับผู้รับบริการในการรับรู้ของผู้รับบริการที่ลดลง (Perception) โดยเฉพาะผู้รับบริการที่ผ่านประสบการณ์รับบริการมาไม่มากนัก ในสถานการณ์ที่ความคาดหวังของผู้รับบริการจะได้รับการเติมเต็มความเป็นตัวตน (Self-Fulfillment) เมื่อผู้รับบริการได้รับการตอบสนองที่เป็นไปตามความคาดหวังและตามประสบการณ์ที่ดี จะทำให้ผู้รับบริการให้ความสนใจในแง่มุมของการจัดเตรียมบริการ (Provision Service) ซึ่งจะมองในทางบวกหากคาดหวังบริการในเชิงบวก แต่หากคาดหวังไว้ต่ำก็จะมองในทางลบ เช่น พนักงานขายที่ต้องการชนะใจลูกค้าจึงให้สัญญาที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง (Realistic Promise) แต่ก็อาจสูญเสียลูกค้าให้กับองค์กรคู่แข่งที่ให้ข้อเสนอที่เหนือกว่า (Inflated Promise) ดังนั้นการมีข้อมูลที่ผู้รับบริการใช้เป็นเกณฑ์การตัดสินใจคุณภาพในการบริการ เป็นสิ่งจำเป็นในการบริหารองค์กรบริการประสบผลสำเร็จ (Boulding, Kalra, Staelin and Zeithaml, 1993)

การพัฒนาบุคคลจากเกณฑ์ตัดสินคุณภาพการบริการ

เกณฑ์ตัดสินคุณภาพในการบริการ ถือเป็นมาตรฐานสำคัญสำหรับองค์กรบริการในการจัดการกับความคาดหวังของผู้รับบริการในระดับสากล Parasuraman, Zeithaml and Berry (1988) ได้ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างองค์กรบริการประเภทต่าง ๆ ในอเมริกา อาทิ หน่วยซ่อมบำรุง ธนาคาร หน่วยบริการโทรศัพท์ บริษัทห้าง และบริษัทบัตรเครดิต เป็นต้น แบ่งเกณฑ์ตัดสินคุณภาพการบริการเป็น 5 ด้าน ที่ผู้รับบริการใช้ตัดสินคุณภาพการบริการ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ (Reliability) การตอบสนอง (Responsiveness) การทำให้มั่นใจ (Assurance) ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) สิ่งสัมผัสได้ (Tangibles) องค์กรบริการนำไปเป็นหลักเกณฑ์ในการบริการให้พนักงานส่งมอบบริการไปยังผู้รับบริการอย่างมีมาตรฐานในทุกขั้นตอน

1. ความน่าเชื่อถือ (Reliability) ความสามารถในการส่งมอบบริการตามสัญญา ทั้งการพึ่งพาได้ (Dependably) และมีความแม่นยำ (Accurately) ความคาดหวังของผู้รับบริการได้รับการตอบสนองอย่างสมบูรณ์ (Accomplished) และตรงต่อเวลา ด้วยกริยามารยาทเดียวกัน เช่น การตอบอีเมลล์ในช่วงเวลาที่เหมาะสมในเวลาเดียวกันในแต่ละวัน ถือเป็นภารกิจสำคัญสำหรับพนักงานผู้ให้บริการ นอกจากนี้ ความเชื่อถือได้ยังขยายไปสู่การจัดการภายในองค์กร เช่น ความถูกต้องในการออกบิล และการบันทึกรายการต่าง ๆ ที่ใช้บริการไป เป็นสิ่งที่ผู้รับบริการคาดหวังความถูกต้องแม่นยำจากผู้ให้บริการ

2. การตอบสนอง (Responsiveness) การทำให้ผู้รับบริการต้องรอคอยนั้น โดยเฉพาะการปล่อยให้ลูกค้ารอคอยโดยที่ไม่สามารถอธิบายเหตุผลบางอย่างให้กับลูกค้าได้ เกิดการรับรู้เชิงลบเกี่ยวกับคุณภาพในการบริการ อย่างเช่น พนักงานบริการเครื่องดื่มล่าช้าอาจสร้างประสบการณ์เชิงลบตั้งแต่ครั้งแรกให้กับผู้รับบริการได้ ถึงแม้จะเป็นความผิดพลาดเพียงครั้งเดียวตลอดกระบวนการบริการก็ตาม จนอาจนำไปสู่ความล้มเหลวในการให้บริการได้

3. การทำให้มั่นใจ (Assurance) ความรู้และความสุภาพของพนักงานผู้ให้บริการนั้นก็มีความสำคัญมากต่อการสร้างความเชื่อถือและความเชื่อมั่น ความเชื่อถือมีมิติที่เน้นรวมไปถึงลักษณะของสมรรถนะในการปฏิบัติงานในการให้บริการ ความสุภาพและความเคารพผู้รับบริการ การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพกับผู้รับบริการ มีทัศนคติที่ดีต่อการบริการ และปรารถนาดีต่อผู้รับบริการอย่างแท้จริง

4. ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ความเห็นอกเห็นใจเกี่ยวข้องกับการดูแลเอาใจใส่ผู้รับบริการเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ให้บริการจะต้องมีต่อผู้รับบริการ ซึ่งความเห็นอกเห็นใจนั้นประกอบด้วยคุณลักษณะดังต่อไปนี้ ได้แก่ ความสามารถในการเข้าถึง (Approachability) ความสามารถในการรับความรู้สึก (Sensitivity) และความพยายามที่จะเข้าใจถึงความต้องการของผู้รับบริการ อย่างเช่น เจ้าหน้าที่ดูแลทางออกของเครื่องบิน เห็นอกเห็นใจผู้โดยสารบางคนที่จะต้องรีบไปต่อเครื่องเพื่อไปยังจุดหมายปลายทางต่อไป (Transit) หากทำการระบายผู้โดยสารออกจากเครื่องบินล่าช้า อาจทำให้ผู้โดยสารบางส่วนตกเครื่องบินล่าช้าต่อไปได้ จึงหาหนทางแก้ไขปัญหาให้กับผู้รับบริการอย่างเร่งด่วน

5. สิ่งสัมผัสได้ (Tangible) สิ่งปรากฏทางกายภาพในองค์กรบริการ ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสาร บุคลากร ส่วนสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เช่น ความสะอาดเป็นหลักฐานที่ผู้รับบริการสัมผัสได้ แสดงถึงการดูแลเอาใจใส่ผู้รับบริการ บ่งบอกถึงความเอาใจใส่รายละเอียดในบริการที่ส่งมอบ เช่น การควบคุมดูแลเสียงรบกวนจากแขกที่มาพักในห้องข้าง ๆ เป็นต้น

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพในการบริการที่กล่าวมา เป็นเกณฑ์ที่ผู้รับบริการจะนำมาประมวลเพื่อตัดสินคุณภาพการบริการตามดุลยพินิจ (Judgment) ดังนั้นวิธีการรับมือ (Intervention) ที่ผู้บริหารองค์กรบริการพึงดำเนินการในการยกระดับคุณภาพการบริการก็คือ การฝึกอบรมด้านบริการอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาพนักงานให้มีทักษะตอบสนองความคาดหวังของผู้รับบริการได้เหมาะสม โดยอาศัยข้อมูลการวิเคราะห์เปรียบเทียบช่องว่างระหว่างความคาดหวังกับการรับรู้ในการบริการของผู้รับบริการเป็นระยะ ๆ (Fitzaimmons and Fitzaimmons, 2011) เพื่อนำมาใช้ในการควบคุมวัดคุณภาพการบริการของพนักงานให้มีประสิทธิภาพ และติดตามพนักงานในทุกแผนกที่ให้บริการด้วยมาตรฐานที่คงเส้นคงวา (Consistency)

วิธีการลดช่องว่างในคุณภาพของการบริการ

การวัดช่องว่างระหว่างความคาดหวังต่อการบริการกับการรับรู้ในการบริการ (Gap in Service Quality) ควรเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานประจำวัน เพื่อรับผลสะท้อนข้อมูลจากลูกค้า และควรเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยผู้บริหารในองค์กรบริการ (Fitzaimmons and Fitzaimmons, 2011) ได้อย่างคล้อยตาม (Club Med) รีสอร์ทนานาชาติที่ให้บริการในหลายประเทศ ใช้แบบสอบถามแบบประมาณค่ากับแบบเลือกตอบแบบสั้น ๆ เพียงหนึ่งหน้ากระดาษ โดยส่งทางอีเมลให้ผู้รับบริการตอบภายหลังจากที่ใช้บริการจากโรงแรมไปแล้ว เพื่อที่องค์กรจะทราบได้ถึงประสบการณ์คุณภาพที่ได้รับ สิ่งที่ผู้รับบริการความคาดหวังกับสิ่งที่ได้รับจากประสบการณ์จริงนั้นเป็นอย่างไร โดยเริ่มตั้งแต่ระดับต่ำกว่าความคาดหวังไปมาก ต่ำกว่าความคาดหวังเล็กน้อย เป็นไปตามที่คาดหวัง เกินกว่าที่คาดหวังเล็กน้อย และเกินกว่าที่ความคาดหวังไปมาก นอกจากนั้น ยังสอบถามความพึงพอใจอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่บริการจองห้องพัก ช่องทางการจัดจำหน่าย ความพึงพอใจที่ได้รับในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความประทับใจโดยรวม การบริหารจัดการ การทำงานเป็นทีมของพนักงาน อาหาร บาร์และเครื่องดื่ม ห้องออกกำลังกาย บรรยากาศ (Ambience) กิจกรรมความบันเทิง ดนตรีและการเต้นรำ การเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก ความสะอาด ความเป็นระเบียบ และยังมีสอบถามข้อมูลส่วนตัว เช่น อายุ สถานภาพสมรส แล้วจึงตั้งคำถามสรุปว่าจะมาใช้บริการซ้ำอีกหรือไม่ พร้อมกับข้อเสนอแนะที่ผู้รับบริการต้องการให้ปรับปรุง แล้วนำข้อมูลมารวมกันทบทวนกระบวนการบริการ

ช่องว่างระหว่างความคาดหวังของผู้รับบริการกับการรับรู้ ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจที่เกิดจากการรับรู้ว่าการบริการที่องค์กรได้ส่งมอบนั้นสอดคล้องกับความคาดหวังที่มี ดังนั้นในการวิจัยทางการตลาดจึงมุ่งศึกษาช่องว่างระหว่างสิ่งที่ลูกค้าแสดงความคาดหวังของผู้รับบริการกับบริการที่ส่งมอบ ได้รู้และเข้าใจว่าตัวผู้รับบริการเกิดความคาดหวังอย่างไร เป็นเพราะได้รับข้อมูลมาจากสื่อโฆษณาต่าง ๆ หรือมาจากประสบการณ์ที่เคยได้รับจากองค์กรบริการที่เป็นคู่แข่ง หรือเป็นเพราะความต้องการส่วนตัว หรือเป็นเพราะการสื่อสารกับเพื่อน เป็นสิ่งที่ผู้บริหารจะนำไปสรุปช่องว่างระหว่างความคาดหวังกับความพึงพอใจ เพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาช่องทางการสื่อสารระหว่างฝ่ายบริหารกับพนักงานในองค์กร และการลดขั้นตอนการบริหารลง ซึ่งการออกแบบการบริการเพื่อให้มีช่องว่างระหว่างการบริหารจัดการให้เหลือน้อยที่สุดนั้น สามารถประมวลผลได้จากการกำหนดระดับเป้าหมายของบริการคุณภาพ จะทำให้องค์กรบริการสามารถรับรู้ถึงความคาดหวังของผู้รับบริการ และนำช่องว่างจากความคาดหวังของผู้รับบริการนั้น มาใช้เป็นเกณฑ์กำหนดมาตรฐาน (Standardizing) จะทำให้ผู้บริหารองค์กรบริการเห็นปัญหาการปฏิบัติงานของพนักงาน อาทิ ขาดการทำงานเป็นทีม กระบวนการคัดเลือกพนักงานยังไม่ดีพอ ขาดการฝึกอบรม หรือการออกแบบการทำงานที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นเป็นผลจากการวิเคราะห์ช่องว่าง ระหว่างความคาดหวังกับความพึงพอใจในการบริการนั่นเอง นับเป็นกลยุทธ์ที่มีคุณประโยชน์สำหรับการพัฒนาคุณภาพในองค์กรบริการในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นยุคแห่งการช่วงชิงความจงรักภักดีจากผู้รับบริการกันอย่างดุเดือด

องค์กรบริการจะวัดคุณภาพการบริการได้อย่างไร

การวัดคุณภาพการบริการ (Measuring Service Quality) เป็นสิ่งที่ท้าทายผู้บริหารองค์กรบริการในทุกระดับเป็นอย่างมาก (Fitzaimmons and Fitzaimmons, 2011) ให้เหตุผลว่าความพึงพอใจของผู้รับบริการนั้นเกิดจากการตัดสินใจ โดยอาศัยปัจจัยที่จับต้องได้หลายประการ (Tangible Factor) ซึ่งต่างจากสินค้าที่มีลักษณะทางกายภาพที่สามารถกำหนดวัตถุประสงค์ในการวัดได้อย่างชัดเจน อาทิ ความเหมาะสมความลงตัวของรถยนต์ เป็นต้น คุณภาพในการบริการนั้นประกอบไปด้วย คุณสมบัติทางจิตวิทยา (Psychological Feature) ซึ่งคุณภาพในการบริการนั้นมีหลายมิติ และสามารถวัดได้โดยใช้แบบสำรวจ SERVQUAL เป็นเครื่องมือสำรวจความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีประสิทธิภาพ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของตัวแบบช่องว่างในคุณภาพการบริการนั่นเอง แบบสำรวจ SERVQUAL ใช้ตัวแบบช่องว่างคุณภาพในการบริการเป็นหลักคิดในการพัฒนามาตรฐาน โดยแบ่งการวัดออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ความเชื่อถือได้ การตอบสนอง การทำให้มั่นใจ ความเห็นอกเห็นใจ และสิ่งที่สัมผัสได้ โดยทำการวัดแต่ละมิติออกเป็นคู่ ๆ ระหว่างข้อความแสดงสิ่งที่คาดหวัง (Expectation) กับข้อความแสดงการรับรู้ที่ได้รับ (Perception) โดยแบบสำรวจ SERVQUAL นั้นประกอบด้วยมาตรวัด 21 ข้อ (Zeithaml, Bitner and Gremler, 2009) อธิบายว่าข้อคำถามครอบคลุมคุณภาพการบริการใน 5 ด้าน แต่ละข้อคำถามที่จะให้ผู้รับบริการตอบนั้นแบ่งออกเป็น 2 ทิศทาง ได้แก่ ทิศทางแรก ระดับของการบริการที่ผู้รับบริการนั้นคาดหวังว่าจะได้รับ และทิศทางที่สอง การรับรู้ที่เกิดขึ้นหลังจากได้ส่งมอบบริการไปแล้ว โดยระบุถึงความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับการรับรู้ตามลำดับในเชิงปริมาณ การวัดคุณภาพในการบริการขั้นพื้นฐานแบ่งออกเป็นความคาดหวังและการรับรู้ โดยมีรายละเอียดของมาตรวัด ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แบบสำรวจ SERVQUAL ด้านการรับรู้ตามแนวคิดของ Parasuraman, Zeithaml and Berry (1988)

การรับรู้	ความคิดเห็น						
	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง			เห็นด้วยอย่างยิ่ง			
(1) ข้อความแสดงการรับรู้ในมิติความเชื่อถือได้							
1. เมื่อองค์กรของเราสัญญาที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ตามเวลา แล้วก็เป็นไปตามนั้นจริง ๆ	1	2	3	4	5	6	7
2. เมื่อท่านมีปัญหาองค์กรของเราจะแสดงความสนใจอย่างจริงจัง ในการแก้ปัญหาที่ท่านให้	1	2	3	4	5	6	7
3. ผลการปฏิบัติงานขององค์กรเราถูกต้องตั้งแต่ครั้งแรกที่ใช้บริการ							
4. การจัดเตรียมบริการในองค์กรของเราเป็นไปตามเวลาที่สัญญา	1	2	3	4	5	6	7
5. องค์กรของเรายืนยันการบันทึกข้อมูลที่ไม่มีความผิดพลาด	1	2	3	4	5	6	7
(2) ข้อความแสดงมิติการตอบสนอง							
1. องค์กรของเราคอยให้ข้อมูลกับท่านเกี่ยวกับช่วงเวลาที่จัดบริการให้	1	2	3	4	5	6	7
2. พนักงานในองค์กรของเราเตรียมพร้อมที่จะให้บริการท่าน	1	2	3	4	5	6	7
3. พนักงานในองค์กรของเราพร้อมเต็มใจที่จะช่วยท่านเสมอ	1	2	3	4	5	6	7
4. พนักงานในองค์กรของเราไม่เคยยุ่งจนไม่สามารถตอบสนอง คำร้องขอของท่านได้	1	2	3	4	5	6	7
(3) ข้อความแสดงมิติการทำให้มั่นใจ							
1. พฤติกรรมของพนักงานในองค์กรของเราค่อย ๆ สร้างความเชื่อมั่น	1	2	3	4	5	6	7
2. ท่านรู้สึกปลอดภัยเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรของเรา	1	2	3	4	5	6	7
3. พนักงานของเราล้วนแล้วแต่มีความสุภาพกับท่านอย่างสม่ำเสมอ	1	2	3	4	5	6	7
4. พนักงานของเรามีองค์ความรู้ในการตอบคำถามของท่าน	1	2	3	4	5	6	7
(4) ข้อความแสดงมิติการเห็นอกเห็นใจ							
1. องค์กรของเราให้ความสนใจกับผู้รับบริการเป็นรายบุคคล	1	2	3	4	5	6	7
2. องค์กรของเรามีพนักงานผู้ให้ความสนใจ กับผู้รับบริการเป็นส่วนตัว	1	2	3	4	5	6	7
3. องค์กรของเราให้ความใส่ใจต่อท่านอย่างดีเยี่ยมด้วยหัวใจ	1	2	3	4	5	6	7
4. พนักงานในองค์กรของเราเข้าใจความต้องการที่เป็นพิเศษของท่าน	1	2	3	4	5	6	7
5. องค์กรของเรามีชั่วโมงการปฏิบัติงานที่ทำให้ผู้รับบริการทุกคน ได้รับความสะดวกสบาย	1	2	3	4	5	6	7
(5) ข้อความแสดงมิติสิ่งสัมผัสได้							
1. องค์กรของเรามีอุปกรณ์ที่ดูแล้วมีความทันสมัย	1	2	3	4	5	6	7
2. องค์กรของเรามีสิ่งอำนวยความสะดวกทางกายภาพที่มีเสน่ห์	1	2	3	4	5	6	7
3. องค์กรของเรามีพนักงานผู้มีลักษณะของความประณีต	1	2	3	4	5	6	7
4. ความพร้อมของอุปกรณ์ต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับบริการ	1	2	3	4	5	6	7

ความคาดหวัง มีจำนวนข้อคำถามที่แตกต่างกันในหลายทิศทาง ซึ่งความคาดหวังสามารถที่จะถูกกำหนดให้เป็นคำถาม ในการสำรวจ SERVQUAL โดยแบ่งการสำรวจออกเป็น 4 ชนิด ได้แก่ การจับคู่ความคาดหวังกับประโยคคำถาม การอ้างอิงรูปแบบ ความคาดหวัง ประโยคการผสมผสานระหว่างความคาดหวังกับการรับรู้ และประโยคที่สรุปถึงความแตกต่างของความคาดหวังประเภทต่าง

ตารางที่ 3 แบบสำรวจ SERVQUAL ด้านความคาดหวังตามแนวคิดของ Parasuraman, Zeithaml and Berry (1988)

ความคาดหวัง	ความคิดเห็น																	
ประโยชน์การจับคู่ความคาดหวัง การจับคู่กับประโยชน์ความคาดหวังที่มีมาล่วงหน้า																		
	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง			เห็นด้วยอย่างยิ่ง														
เมื่อผู้รับบริการมีปัญหา องค์กรจะแสดงความจริงใจโดยการให้ความสนใจ ในการแก้ปัญหาอย่างดีเยี่ยม	1	2	3	4	5	6	7											
รูปแบบการอ้างอิงความคาดหวัง																		
1. พิจารณาองค์กรระดับโลกว่ามี 7 ระดับนี้อย่างไร และองค์กรของเรานั้น มีผลการปฏิบัติงานที่เป็นไปตามคุณสมบัติขององค์กรบริการระดับโลกหรือไม่																		
	น้อย			มาก														
ความจริงใจ, ความสนใจของพนักงาน	1	2	3	4	5	6	7											
การส่งมอบบริการที่ถูกต้องตั้งแต่ครั้งแรก	1	2	3	4	5	6	7											
2. การเปรียบเทียบกับระดับการบริการที่ท่านคาดหวังจากองค์กรบริการชั้นนำ หากจะประเมินผลการปฏิบัติงานของกลุ่มองค์กรเราในประเด็นดังต่อไปนี้																		
	น้อย			มาก														
ความจริงใจ, ความสนใจของพนักงาน	1	2	3	4	5	6	7											
การส่งมอบบริการที่ถูกต้องตั้งแต่ครั้งแรก	1	2	3	4	5	6	7											
การผสมรวมความคาดหวัง / ประโยคแสดงการรับรู้																		
จากประเด็นต่อไปนี้ให้ท่านวงกลมตัวเลขที่ชี้วัดว่าองค์กรบริการของเราเป็นอย่างไร เมื่อเทียบกับระดับที่ท่านคาดหวัง																		
	ต่ำกว่าระดับการบริการที่ปรารถนา			ระดับการบริการเดียวกับที่ปรารถนา		ต่ำกว่าระดับการบริการที่ปรารถนา												
1. ความพร้อมในการบริการ	1	2	3	4	5	6	7	8	9									
2. ความสุภาพในการบริการ	1	2	3	4	5	6	7	8	9									
ความแตกต่างในความคาดหวังระหว่างบริการที่ปรารถนากับบริการขั้นพื้นฐาน																		
จากประเด็นต่อไปนี้ให้ท่านวงกลมตัวเลขที่ชี้วัดผลการปฏิบัติงานองค์กรของเราว่าเป็นอย่างไร เมื่อเทียบกับระดับบริการขั้นพื้นฐานที่ท่านคาดหวังกับระดับการบริการที่ท่านปรารถนา																		
	การเปรียบเทียบระดับการบริการขั้นพื้นฐานกับบริการที่ได้รับจากองค์กรของเรา				การเปรียบเทียบความปรารถนาในการบริการที่ได้รับจากองค์กรของเรา													
	ด้อยกว่า		พอๆกัน		เหนือกว่า		ด้อยกว่า		พอๆกัน		เหนือกว่า							
1. ความพร้อมในการบริการ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. พนักงานมีความสุขภาพอย่างคงเส้นคงวา	1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9

จากตารางที่ 2 และ 3 แสดงให้เห็นช่องว่างของคะแนนการวัดคุณภาพของการบริการว่า สามารถคำนวณจากความแตกต่างระหว่างเครื่องมือของแบบสำรวจ SERVQUAL ที่ได้รับการออกแบบให้มีความเที่ยงตรงในการใช้วัดมิติของคุณภาพในการบริการ สิ่งสำคัญอยู่ที่การติดตามแนวโน้มคุณภาพการบริการผ่านการสำรวจลูกค้าเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยข้อมูลจากแบบทดสอบนี้ผู้บริหารในองค์กรบริการทุกระดับสามารถนำมาใช้ตัดสินใจว่า แผนกใดมีคุณภาพการบริการต่อยกกว่า และผลการสำรวจผู้บริหารในองค์กรบริการยังสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดได้ โดยใช้เปรียบเทียบการบริการกับองค์กรคู่แข่ง (Benchmark) เพื่อหาแนวทางพัฒนาคุณภาพการบริการในด้านที่ยังมีคุณภาพที่ไม่ดีพอ ให้ทัดเทียมกับองค์กรที่เป็นคู่แข่งตลอดจนองค์กรบริการชั้นนำ มีองค์กรบริการประเภทต่าง ๆ ได้นำแบบสำรวจ SERVQUAL ไปประยุกต์ใช้ในการประเมินคุณภาพการบริการอย่างแพร่หลาย อาทิ ตัวแทนจำหน่ายอสังหาริมทรัพย์ การบริการทางการแพทย์ สันทนาการของสาธารณะชน วิทยาลัยทันตกรรม วิทยาลัยทางธุรกิจ ร้านยางรถยนต์ บริการขนส่ง ศูนย์ซ่อมเครื่องยนต์ บริษัทบัญชี ห้างสรรพสินค้า บริษัทไฟฟ้า โรงพยาบาล ธนาคาร ธุรกิจกำจัดปลวก ร้านซักแห้ง และร้านอาหาร เป็นต้น แต่แบบสำรวจ SERVQUAL นั้นก็มีข้อจำกัดในบางประการที่ผู้บริหารองค์กรบริการพึงตระหนักและประยุกต์ใช้อย่างระมัดระวัง นั่นก็คือการปรับภาษาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและประเภทขององค์กรบริการที่บริบทและวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกัน อย่างเช่น ชาวตะวันออกที่มีวัฒนธรรมเรื่องความเกรงใจ ต่างกับชาวตะวันตกที่แสดงความรู้สึกอย่างตรงไปตรงมา ก็อาจทำให้ได้รับข้อมูลสะท้อนความคาดหวังในการบริการไม่ตรงกับความจริงในใจ จึงควรใช้วิธีการสัมภาษณ์ประกอบกันเพื่อยืนยันข้อมูลจากการสำรวจ

การประยุกต์แนวคิดการจัดการความคาดหวังสู่องค์กรบริการ

แนวคิดเรื่องการจัดการความคาดหวังในการบริการด้วยแบบสำรวจ SERVQUAL ตามแนวคิดของ Parasuraman ได้รับความสนใจจากนักวิชาการและองค์กรบริการจากนานาชาติจำนวนมาก ซึ่งผู้เขียนขอยกจากตัวอย่าง องค์กรบริการบางประเภทเพื่อเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้ในองค์กรบริการต่อไป

1. โรงพยาบาล แบบสำรวจ SERVQUAL นำมาใช้กับผู้ป่วยนอกจำนวน 420 คน ในโรงพยาบาลของรัฐแห่งหนึ่งในประเทศไทย (กนกพร ลีลาเทพินทร์ พัทธญา มาลีศรี และ ประรธนา ปุณณกิติเกษม, 2554) พบว่าสามารถประเมินคุณภาพการบริการได้อย่างชัดเจน โดยทุกตัวแปรในแต่ละปัจจัย มีค่า Factor loading มากกว่า 0.5 แสดงว่าตัวแปรต่างๆ มีความเที่ยงตรง ส่วนการทดสอบความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha ซึ่งค่าความเชื่อถือได้ของทุกปัจจัยมีค่ามากกว่า 0.7 ในทุกด้าน และทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.97 นั้นแสดงว่าแบบสำรวจนี้มีความน่าเชื่อถือ และสามารถนำมาใช้ในการวิจัยได้ ผลการวิจัยยังพบว่าช่องว่างระหว่างด้านที่การบริการไม่เป็นไปตามความคาดหวังของผู้รับบริการ ปรับปรุงคุณภาพในการให้บริการผู้ป่วยนอกของโรงพยาบาลรัฐแห่งหนึ่งในไทย อาทิ ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ด้านการตอบสนองในการให้บริการ ด้านการสร้างความมั่นใจในบริการ และด้านความเห็นอกเห็นใจ มีค่าเฉลี่ยในการรับรู้ต่ำกว่าความคาดหวัง แสดงว่าผู้รับบริการเห็นว่ายังมีคุณภาพในการบริการที่ไม่ดีในด้านดังกล่าว ผลการวิจัยถูกนำมาใช้เป็นแนวทางปรับปรุง และพัฒนาการให้บริการผ่านกระบวนการจัดการ

2. สถานศึกษา มีการนำแบบสำรวจ SERVQUAL ไปใช้กับการพัฒนาการบริการในมหาวิทยาลัยของประเทศโอมาน (Salah Eldean and Bartamani, 2018) โดยมีการศึกษาช่องว่างระหว่างความคาดหวังกับการรับรู้ เพื่อนำผลวิจัยมากำหนดกลยุทธ์การบริการของมหาวิทยาลัยให้มีคุณภาพ เกี่ยวกับการบริการชุมชน และสร้างความต่อเนื่องการบริการของมหาวิทยาลัย นักวิจัยทำการแปลแบบวัด ในบางข้อคำถามได้ปรับให้เหมาะกับลักษณะของประชากร และถูกสุ่มใช้กับกลุ่มตัวอย่างบุคลากรทางวิชาการ พนักงาน และผู้ให้การฝึกอบรม ผลการวิจัยพบว่า บริการที่จัดให้นั้นมีคุณภาพอยู่ในระดับที่ผู้รับบริการพอใจ การบริการได้ถูกวางแผนและจัดเตรียมบริการเอาไว้เป็นไปตามความคาดหวัง ผลลัพธ์ยังเผยให้เห็นว่าไม่พบความแตกต่างกันในตัวแปรเชิงประชากรศาสตร์ ได้แก่ ประเภทของงาน และช่วงอายุ ที่มีต่อการประเมินคุณภาพในการบริการในมิติต่าง ๆ ผลการวิจัยทำให้เห็นจุดที่ควรพัฒนาซึ่งนำไปใช้ปรับปรุงกลยุทธ์การบริการภายในชุมชน และสร้างความต่อเนื่องในการจัดการบริการภายในมหาวิทยาลัยให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

3. สายการบิน บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ให้ทำการจัดอบรมหลักสูตร “*อภัยค้ำและไมตรีบนฟากฟ้า* (Graciousness in the Sky) ให้กับลูกเรือการบินไทยที่ให้บริการในชั้นหนึ่ง (First Class) โดยวิทยาลัยดุสิตธานี (กรุงเทพฯธุรกิจ, 18 กุมภาพันธ์ 2561) เป็นการยกระดับคุณภาพการให้บริการ เพื่อให้ผู้ใช้บริการเกิดความประทับใจ และพนักงานความสามารถในการจัดการความคาดหวังของผู้โดยสาร ดร.สาโรจน์ พรประภา อธิการบดีวิทยาลัยดุสิตธานี อธิบายแนวคิดการจัดการความคาดหวังว่า การบริการที่จะทำให้ความประทับใจนั้น จะต้องจัดการความคาดหวังของผู้โดยสารในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ช่วงที่ผู้โดยสารค้นหาข้อมูลในอินเทอร์เน็ต ซึ่งองค์กรบริการจะทราบความต้องการเบื้องต้นของผู้โดยสารชั้นหนึ่งตั้งแต่ขั้นตอนแรกไปจนถึงเวลาที่ให้บริการจริง พนักงานจะต้องทราบว่าผู้โดยสารชั้นหนึ่งคาดหวังอะไรจนกระทั่งการบริการสิ้นสุดลง โดยพิจารณาความรู้สึกของผู้รับบริการเป็นข้อมูลสะท้อนกลับ อาทิ การจัดอาหารให้น่ารับประทาน การเรียกชื่อผู้โดยสารและเล่าเรื่องอาหารที่เสิร์ฟให้ได้รับความรู้ และได้รับความเพลิดเพลินไปพร้อมกับรับประทานอาหาร รวมถึงการจัดชุดอาหารที่เข้ากับไวน์ได้อย่างเหมาะสม เป็นต้น

จากองค์ความรู้ในข้างต้นพอที่จะทำให้ผู้บริหารในองค์กร และนักจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การในองค์กรบริการ ผู้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาบุคลากร มองเห็นว่าการที่องค์กรบริการจะสร้างคุณภาพในการบริการได้นั้น นอกจากผู้บริหารที่ยอมรับแนวคิดในการจัดการความคาดหวังแล้ว ยังต้องอาศัยพนักงานในองค์กรบริการที่มีความละเอียด รอบคอบ ช่างสังเกต ช่างวิเคราะห์ ผู้รับบริการ เพราะมองเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของการจัดการความคาดหวังในการบริการ และทำการจัดการฝึกอบรมและพัฒนาพนักงานให้มีทักษะในการจัดการกับความคาดหวังของผู้รับบริการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ซึ่งเป้าหมายสูงสุดไม่ใช่แค่เพียงให้เกิดบริการที่มีคุณภาพตามการรับรู้ของผู้รับบริการเท่านั้น แต่มุ่งที่จะได้ส่งมอบบริการที่เหนือความคาดหวัง จนสร้างความประทับใจในบริการซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดนั่นเอง

บทสรุป

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าคุณภาพในการบริการนั้น เกิดจากการที่ผู้รับบริการตัดสินใจว่าตนได้รับความพึงพอใจในการบริการหรือไม่ เพราะหากได้รับบริการที่เป็นไปตามที่ตนคาดหวังไว้ตั้งแต่เริ่มการมาใช้บริการ ดังนั้นหากผู้บริหารองค์กรบริการ สามารถจัดการกับความคาดหวังของผู้รับบริการได้อย่างครบถ้วนและเป็นระบบ ก็จะสามารถนำมาเป็นข้อมูลเพื่อจัดเตรียมบริการ และส่งมอบบริการที่มีคุณภาพได้ตรงกับความต้องการ จนกลายเป็นความจงรักภักดีของผู้รับบริการต่อองค์กรบริการนั้น ซึ่งความจงรักภักดีนี้เองที่เป็นตัวชี้วัดความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมบริการได้อย่างยั่งยืน หากผู้บริหารและพนักงานในองค์กรบริการทุกระดับเห็นถึงความสำคัญของการจัดการความคาดหวังของผู้รับบริการอย่างเป็นระบบตั้งแต่เริ่มจนจบกระบวนการ และมีการประยุกต์ใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ความคาดหวังของผู้รับบริการ อย่างแบบสำรวจ SERVQUAL เป็นต้น ก็จะสามารถปรับรูปแบบการบริการให้ตอบสนองได้อย่างสมกับความต้องการที่มีต่อองค์กรบริการ และเปรียบเทียบกับองค์กรบริการของคู่แข่งกันเกิดเป็นนวัตกรรมบริการ ส่งผลให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจและหากตอบสนองเกินกว่าที่ผู้รับบริการคาดหวัง ก็จะทำให้เกิดความประทับใจในการบริการ ส่งผลให้องค์กรบริการของไทยนั้นมีความเข้มแข็ง สามารถเพิ่มศักยภาพโอกาสในการแข่งขันกับองค์กรบริการอื่น ๆ ในประเภทเดียวกันได้อย่างยั่งยืน ตั้งแต่ระดับชาติไปจนถึงระดับนานาชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร ลีลาเทพินทร์ พชญา มาลีศรี และ ปราณนา ปุณณกิติเกษม. (2554). การประเมินระดับคุณภาพการบริการของโรงพยาบาลรัฐบาลในกรุงเทพฯ ด้วยแบบจำลอง SERVQUAL. *วารสารวิจัยและพัฒนา มจร*, 34(4), 443-456.
- การบินไทยและวิทยาลัยดุสิตธานี. *หลักสูตรพัฒนาคุณภาพการบริการให้กับลูกเรือที่บริการชั้นเฟิร์สคลาสกรุงเทพฯธุรกิจ*. (20 มีนาคม 2561) สืบค้นจาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/792744>.
- จิตตินันท์ นันทโพธิ์. (2551). *จิตวิทยาการบริการ*. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- นพมาศ อึ้งพระ. (2553). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิทยา สุวพันธ์. (2557). ภูมิยุทธศาสตร์ของบรรษัทข้ามชาติจีนใน สปป.ลาวและเวียดนาม. *วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัย*

วลัยลักษณ์, 7(7), 279-330.

ฤดี หลิมไพโรจน์. (2557). *การตลาดบริการ*. ปทุมธานี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *ร่างยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี*. (20 กันยายน 2560) สืบค้นจาก <http://www.nesdb.go.th/main.php?filename=index>.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. (20 กันยายน 2560) สืบค้นจาก http://www.nesdb.go.th/ewt_news.php?nid=6420.

Boulding, W., Kalra, A., Staelin, R., & Zeithaml, V.A. (1993). A Dynamic Process Model of Service Quality : From Expectations to Behavioral Intension. *Journal of Marketing Research*, 30(1), 77-85.

Davidow, W.H., & Uttal, B. (1989). Service Companies : Focus or Falter. *Harvard Business Review*, 67(4), 84.

Fitzaimmons, J.A., & Fitzaimmons, M.J. (2011). *Service Management (7thed.)*. NY: McGraw-Hill.

Nisreen, S., Salah Eldean., Mariyam, S. Bartamani. (2018). University Service Quality in the Community Service and Continuing Education Center at Sultan Qaboos University : An Empirical Study UsingSERVQUAL Scale. *Journal of Educational and Psychological Studies*, 12(1), 16-39.

Parasuraman, A., Berry, L.L., & Zeithaml, V.A. (1991). Understanding Customer Expectations of Service. *Sloan Management Review*, 32(4), 39-48.

Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., & Berry, L.L. (1985). A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. *Journal of Marketing*, 49(1), 48.

Parasuraman, A., Zeithaml, V.A. & Berry, L.L. (1988). SERVQUAL: A Multiple-Item Scale for Measuring Customer Perceptions of Service Quality. *Journal of Retailing*, 64(1), 12-40.

Zeitham, V.A., Bitner, M.J. & Gremier, D.D. (2009). *Service Marketing : Integrating Customer Focus Across the Firm*. (5thed.). NY : McGraw-Hill.

มิติหญิงชายในแบบเรียนของไทย : การวิเคราะห์เนื้อหา¹

Gender in Thai Textbooks : A Content Analysis

ตริวิทย์ อัสวาสศิริศิลป์²

Dhriwit Assawasirisilp

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษามิติหญิงชายในแบบเรียนของไทยโดยการสุ่มเลือกแบบเรียนทั้งหมด 331 เล่ม แบ่งเป็นแบบเรียนระดับอนุบาล 124 เล่ม แบบเรียนระดับประถมศึกษา 107 เล่ม และแบบเรียนระดับมัธยมศึกษา 100 เล่ม โดยใช้วิธีการสุ่มแบบโควตา ผลการศึกษาด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาชี้ว่า ระดับมิติหญิงชายด้านอาชีพ การครอบครองพื้นที่สาธารณะ บุคลิกภาพหญิงชายที่น่าเสนอ ภาวะผู้นำ เป็นต้นปรากฏเด่นชัดขึ้นตามลำดับขั้นของแบบเรียนและตามประเภทของวิชาเช่น วิชาภาษาอังกฤษ วิชาภาษาไทย วิชาสังคม วิชาสุขศึกษา วิชาประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ พบว่า ระดับ/จำนวนของมิติหญิงชายจะเห็นได้ชัดเจนมากที่สุดเมื่อนักเรียนก้าวเข้าสู่ระดับชั้นเรียนในระดับมัธยมศึกษาที่มีการแบ่งความเป็นหญิงเป็นชายในหลากหลายประเด็น เช่น อาชีพของหญิง อาชีพของชาย สีที่เหมาะสมแก่ผู้หญิงสีที่เหมาะสมแก่ผู้ชาย บุคลิกของหญิงและชาย ข้อสรุปคือการแบ่งแยกความเป็นหญิงเป็นชายมีความเด่นชัดและสูงที่สุดในระดับมัธยมศึกษา

คำสำคัญ : มิติหญิงชาย; แบบเรียนของไทย; การเหมารวมทางเพศ; การวิเคราะห์เนื้อหา

Abstract

This study was a qualitative research in nature. It aimed to analyze the gender in Thai textbooks by adopting quota random sampling of 331 textbooks. 124 of which were kindergarten textbooks, The 107 textbooks were primary education textbooks and 100 textbooks were secondary education textbooks. The research results using content analysis indicated that the intensity of gender in terms of occupations, public space domination, and presentation of personality traits and leadership, for example, depended largely on level of education and also the school subjects such as English Language, Thai Language, Social Studies, Hygiene, and History. Moreover, the intensity of gender could be clearly seen when students stepped up their educational levels especially when they entered junior/senior secondary education; the demarcation of genders between male and female becoming so sharp and remarkable. Distinctions between what belong to men and women for example, jobs, colors, personality traits would be clearly gendered, when they entered senior secondary education.

Keywords : Gender Equality; Thai Textbooks; Gender Stereotype; Content Analysis

¹สนับสนุนทุนวิจัยโดย มูลนิธิ Rockefeller

²บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยเซาธ์อีสท์บางกอก อาคารเฉลิมพระเกียรติฯ ชั้น2 และชั้น5 ถนนสรรรพาวุธ แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพฯ 10260

โทรฯ : 02-747-3566-5 ต่อ 101-106 Email : dhriwit@yahoo.com

ความสำคัญของปัญหา

ระบบการศึกษาถือเป็นเป้าหมายที่สำคัญอย่างยิ่งในการสร้างเสริมเจตคติมิติหญิงชายผ่านองค์ประกอบของโรงเรียน สื่อการสอน โครงสร้างของโรงเรียน ตลอดจนแบบเรียนที่ใช้กันจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ตลอดจนบุคลากรทางการศึกษาล้วนส่งผลกระทบต่อความรู้สึกนึกคิดด้านมิติหญิงชายต่อเยาวชนของไทย การทำความเข้าใจต่อประเด็นมิติหญิงชายในระบบการศึกษาของไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องทำการตรวจสอบแบบเรียนของนักเรียนในระดับการศึกษาต่างๆ เพื่อดูเนื้อหาอย่างถี่ถ้วน โดยมีสมมติฐานที่ว่าระบบการศึกษารวมถึงแบบเรียนถือเป็นตัวจักรที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการปลูกฝังหล่อหลอม กลุ่มเกลตา ตลอดจนตอกย้ำความรู้สึกนึกคิด จิตสำนึกและเจตคติด้านมิติหญิงชายของเยาวชนให้มีทิศทางที่ถูกต้องและเป็นเจตคติด้านมิติหญิงชาย ที่เอื้อต่อการพัฒนาสังคมอย่างสมดุลและยั่งยืนโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า ระบบการศึกษามีผลต่อความรู้สึกนึกคิดและเจตคติต่อประเด็นมิติหญิงชายอย่างมีนัยสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าครอบครัวในการสร้างเจตคติที่ดีด้านความเสมอภาคคนจากนั้น ยังเชื่อว่าหนังสือแบบเรียนที่ใช้อยู่ในระบบการศึกษาไทย ถือเป็นกุญแจที่สำคัญและเป็นเครื่องมือในการสร้างผลผลิตซ้ำ และตอกย้ำเจตคติที่ดีในประเด็นมิติหญิงชายให้แก่เยาวชนจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่รู้ตัว

ดังนั้น วัตถุประสงค์ที่สำคัญของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบถึง (1) ระดับหรือจำนวนรูปภาพและคำที่ใช้ระบุเพศในแบบเรียนของไทยอยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสมหรือไม่ (2) การใช้คำและภาพในแบบเรียนที่อาจสร้างปัญหาเจตคติมิติหญิงชายต่อเยาวชน การเหมารวมทางเพศ การสร้างอคติ และความเชื่อที่ผิดผ่านแบบเรียนด้วยสำนวน ถ้อยคำ รูปภาพ วรรณกรรม ตลอดจนเนื้อหาวิชาการต่างๆ ในระดับชั้นต่างๆ (3) ค้นหาหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สามารถใช้เป็นเงื่อนไขที่สำคัญต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดและผลักดันนโยบายมิติหญิงชายในแบบเรียนให้เกิดขึ้น (CPCS NIDA, 2014)

หนังสือแบบเรียนที่ใช้กันในระบบการศึกษาจัดเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ วิทยาการ สร้างทักษะ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดด้านมิติหญิงชาย ดังนั้นผู้วิจัยหวังว่าการสำรวจมิติหญิงชายในแบบเรียนจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้เทคนิคการตรวจนับ (Frequency Count) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในแบบเรียนแยกตามระดับชั้น และวิชาที่หลากหลายตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตั้งแต่ระดับปฐมวัย (ระดับอนุบาล) ระดับประถมศึกษา (ทั้งระดับตอนต้นและตอนปลาย) และตำราเรียนจากระดับมัธยมศึกษา (ทั้งระดับตอนต้นและตอนปลาย) **รวมทั้งสิ้น 331 เล่ม** โดยใช้วิธีการสุ่มแบบโควตา (Quota Sampling Method) จากหนังสือแบบเรียนที่มีอยู่ในท้องตลาด

การตรวจนับความถี่ของคำและภาพถือเป็นวิธีวิจัยเชิงประจักษ์ที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกในการศึกษามิติหญิงชายในแบบเรียนทั้งในประเทศญี่ปุ่น จีน สหรัฐอเมริกาและกลุ่มประเทศในแถบสแกนดิเนเวีย ซึ่งถือเป็นประเทศที่นักวิชาการด้านสตรีศึกษายอมรับว่าเป็นประเทศที่มีระดับความเสมอภาคหญิงชายสูงในลำดับแรกๆ ของโลก ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจคำและรูปภาพของตัวแสดงที่ปรากฏอยู่ในบทเรียน โดยสังเกตจาก**ลักษณะ 5 ประการ** ของคำและรูปภาพที่สื่อความหมายในเชิงอคติทางเพศหรือเหมารวมทางเพศ โดยทำการบันทึกรายละเอียดลงในแบบฟอร์ม ดังนี้ (1) เพศและจำนวนของตัวแสดงที่ปรากฏ (2) ตรวจนับการใช้ชื่อและคำระบุก่อนชื่อ (3) บริบทของตัวแสดง เช่น ห้องครัว ตลาด โรงพยาบาล (4) คุณลักษณะเด่นของตัวแสดง (5) ลักษณะการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่นครูผู้หญิงสอนหนังสือให้นักเรียน

นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังได้ศึกษาภาพและข้อความที่สื่อถึงการเหมารวมทางเพศด้านต่างๆ เช่น การเหมารวมทางอาชีพการเหมารวมทางพฤติกรรม การเหมารวมบุคลิกภาพเด่นของหญิงชาย (ผู้ชายเข้มแข็งผู้หญิงมักจะอ่อนแอ) เป็นต้น ตลอดจนภาพหรือข้อความที่บอกถึงความแตกต่างระหว่างหญิงชายในการครอบครองพื้นที่สาธารณะ (การเหยียดชั้นโอกาสการทำงานนอกครัวเรือน เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในสังคม การมีบทบาททางการเมืองในทุกระดับ) การเป็นแม่บ้าน แม่ของลูก การดูแลครอบครัวผู้มีหน้าที่ดูแลความเป็นไปให้ดีในครอบครัว และอคติต่อการส่งเสริมให้ผู้หญิงเป็นผู้นำและสถานะขาดอำนาจที่ผู้หญิงไทยยังต้องเผชิญอยู่ในสังคม (ผู้หญิงถูกมองเป็นเพศอ่อนแอไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้)

ข้อจำกัดของการวิจัยครั้งนี้

การวิจัยทุกฉบับล้วนมีข้อจำกัดเช่นเดียวกับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกล่าวออกตัวก่อนคือ ผู้วิจัยเป็น นักวิจัย “มือใหม่” ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพและด้านมิติหญิงชาย แม้ผู้วิจัยได้ทำงาน งานวิจัยเชิงปริมาณด้านมิติหญิงชายมาหลายชิ้นก็ตาม ข้อจำกัดของงานวิจัยมีดังนี้

1. ผู้วิจัยไม่ได้แยกคำ (words) และ ภาพ (illustrations) ที่ใช้ระบุความเป็นเพศในการนำเสนอ เช่น คำระบุเพศชาย คำระบุเพศหญิง ภาพระบุเพศชาย ภาพระบุเพศหญิง โดยผนวกทั้งสองส่วนรวมเข้าไว้ด้วยกันในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อดูความถี่ของสิ่งที่เกิดขึ้น ทำให้การวิเคราะห์ต้องอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหาในรูปแบบอื่นเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์เพิ่มเติม
2. การเขียนเรื่องราวต่างๆ ในบทความซึ่งมีพื้นที่จำกัดทำให้ผู้เขียนต้องตัดเนื้อหาบางส่วนของการวิจัยออกและอาจนำเสนอผลการวิจัยเป็นสองครั้งเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานของทางวารสาร
3. ผู้วิจัยได้ชี้ให้เห็นปัญหามิติหญิงชายได้เป็นเพียงบางส่วนและมีได้มีเจตนาให้ผู้อ่าน “จับผิด” แบบเรียนเล่มหนึ่งเล่มใด กลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง ดังนั้น การเขียนอ้างอิงชื่อของแบบเรียนในบทความนี้เป็นเพียงเหตุผลทางวิชาการเท่านั้น
4. การวิเคราะห์เนื้อหาบางส่วนที่นำเสนอในบทความนี้ ผู้เขียนขออน้อมรับความผิดพลาดทุกประการ เนื่องจากบางมุมมองของการวิเคราะห์เป็นเพียงส่วนที่ผู้เขียนต้องการแบ่งปันประสบการณ์กับผู้อ่านบทความแต่เพียงลำพัง

ผลการวิจัย

แบบเรียนระดับปฐมวัย (อนุบาล)

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจแบบเรียนในระดับปฐมวัยโดยอ้างอิงจากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ปี พ.ศ. 2546 ทั้งหมด 124 เล่ม และเป็นหนังสือภาพทั้งหมดมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ และ/หรือเพื่อส่งเสริมจินตนาการของเด็กปฐมวัยคณะผู้วิจัยได้ทำการสำรวจหนังสือที่ส่งเสริมการเรียนรู้ (Learning) รวม 50 เล่ม และหนังสือนิทานภาพ (Story) รวม 74 เล่ม เมื่อทำการตรวจนับภาพและข้อความที่แสดงถึงเด็กชาย ผู้ชาย เด็กหญิง ผู้หญิง ตลอดจนการใช้คำหรือภาพที่ไม่สามารถระบุเพศได้เป็นตัวหลักในการดำเนินเรื่อง ผลการศึกษาเกี่ยวกับความถี่ปรากฏอยู่ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (ต่อเล่ม) การใช้ภาพและคำใช้ระบุชายหญิงแยกตามประเภทของแบบเรียนในระดับปฐมวัย

หนังสือประเภท	เด็กชาย	ผู้ชาย	เด็กหญิง	ผู้หญิง	ไม่ระบุเพศ
หนังสือการเรียนรู้ (ทั้งหมด 50 เล่ม)	30.96	15.70	24.84	15.48	4.12
หนังสือนิทานภาพ (ทั้งหมด 74 เล่ม)	10.66	10.36	9.26	10.42	44.05
รวม (รวม 124 เล่ม)	18.85	12.52	15.54	12.46	27.95

จากตารางที่ 1 พบว่า หนังสือที่ใช้ในระดับปฐมวัยเป็นรูปหรือคำที่ไม่ระบุเพศชายหญิงในสัดส่วนที่สูงที่สุดเฉลี่ย 27.95 ครั้งต่อแบบเรียนหนึ่งเล่ม เนื่องจากมีหนังสือบางส่วนมักใช้สัตว์และสิ่งของที่ไม่สามารถระบุเพศ (เช่น การใช้สี สัตว์ ลูกเต๋า ลูกฟุตบอล สายรุ้ง ลูกโป่ง เป็นตัวละครในเรื่อง) เป็นตัวแสดงหลักในการดำเนินเรื่อง เช่น ในหนังสือนิทานชื่อ “เด็กเดียวในป่า ความมืด” ได้ใช้ตัวละครตายน้อยชื่อเด็กเดียว ซึ่งไม่สามารถระบุเพศได้เป็นตัวเอกในการดำเนินเรื่องโดยมีหมี ลิง เม่นและกระรอก เป็นเพื่อนของเด็กเดียว เมื่อพิจารณาสัดส่วนของการใช้ภาพและคำแล้ว หนังสือนิทานภาพเป็นหนังสือที่มีความถี่การใช้ภาพและคำที่ไม่ระบุเพศในสัดส่วนที่สูงกว่าหนังสือการเรียนรู้มากกว่าหลายเท่าเมื่อวิเคราะห์ถึงการที่ใช้ภาพและคำที่ระบุผู้ชายและผู้หญิงในหนังสือทั้งสองประเภทพบว่า อยู่ที่ประมาณ 12 ครั้งต่อเล่ม และปรากฏว่าจะมีการใช้ภาพและคำระบุถึงเด็กชาย (เฉลี่ย 18.85 ครั้ง) มากกว่าเด็กหญิง (เฉลี่ย 15.54 ครั้ง) เพียงเล็กน้อย

โดยทั่วไปหากพิจารณาความถี่การใช้คำและภาพระบุเพศและวัยในหนังสือแบบเรียนปฐมวัย จะพบว่าต่ำกว่าระดับการศึกษาอื่นๆ เนื่องจากแบบเรียนปฐมวัยมักเป็นเรื่องสั้นๆ เป็นหนังสือภาพที่มีการดำเนินเรื่องด้วยตัวอักษรไม่มาก ไม่ซับซ้อนและหนังสือในระดับนี้จะมีความหนาไม่มากเมื่อเทียบกับแบบเรียนในระดับชั้นอื่นๆ ที่สูงขึ้น เช่น หนังสือเสริมการเรียนรู้จะมีความหนา

ของเล่มอยู่ที่ 30-40 หน้าเท่านั้นและส่วนใหญ่ก็จะใช้รูปภาพในบริบทต่างๆเพื่อสื่อความหมาย นอกจากนั้น คำอธิบายที่มีเหตุผลเพียงพอสำหรับการใช้คำที่ระบุเพศชายและการใช้คำที่ระบุเพศหญิง มีค่าเฉลี่ยต่อเล่มที่ค่อนข้างใกล้เคียงกันคือในช่วงปฐมวัยนักเรียนจะเรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทของผู้หญิงที่เป็นแม่ และคุณครูผู้เป็นบุคคลใกล้ๆ ตัวในสัดส่วนที่สูงมากพร้อมกับบทบาทพื้นฐานของผู้ชาย (เด็กชาย) ที่ปรากฏอยู่ในครอบครัวเท่านั้น จึงทำให้ประเด็นการนับความถี่ของหญิงชายในปฐมวัยมีสัดส่วนที่ค่อนข้างใกล้เคียงกัน ตัวอย่างเช่นในหนังสือเสริมประสบการณ์ “ครอบครัวของฉัน” ได้พูดถึงบทบาทของแม่ในฐานะผู้เลี้ยงดูลูกๆ มีหน้าที่ในการทำกับข้าวและดูแลลูก กล่อมลูกๆก่อนนอน ในขณะที่ “คุณพ่อ” เป็นหัวหน้าครอบครัว ต้องทำงาน เพื่อหาเงินมาเลี้ยงลูก นอกจากนั้น ในหนังสือเล่มเดียวกันก็มีการระบุถึง “คุณหมอ” ซึ่งเป็นผู้ชาย ในขณะที่เด็กหญิงมีบทบาทเป็น “ผู้ป่วย” รับฟังคำสั่งจากคุณหมอลงถึงเรื่องยา เวลากินยา และต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อให้สุขภาพแข็งแรงขึ้น

บทบาท “การเป็นครู” ยังถือเป็นบทบาทที่หนังสือแบบเรียนแทบจะผูกขาดให้กับผู้หญิง เช่น ในหนังสือการเรียนรู้ “โรงเรียนของฉัน” คุณครูและบรรณารักษ์ในห้องสมุดทั้งหมดล้วนเป็นผู้หญิง ซึ่งแสดงอารมณ์ที่แตกต่างกัน เช่น หน้าตาบึ้งตึงเมื่อตักเตือนนักเรียน ยิ้มแย้มเมื่อร่วมกิจกรรมกับเด็กเล็ก แต่ไม่มีภาพของผู้ชายที่มีอาชีพเป็นครู และแสดงกริยาในรูปแบบเดียวกัน ดังนั้น จึงไม่แปลกเลยที่เด็กเล็กในระดับปฐมวัยจะหยิบบทบาทความเป็นครูเข้ากับบทบาทที่เหมาะสมให้แก่ผู้หญิงเพียงฝ่ายเดียว ในส่วนของบทบาทพื้นฐานของฝ่ายชายนั้นพบว่า ผู้ชายจะได้รับการหยิบบทบาทเป็นผู้ดำเนินอาชีพ ตัวอย่างเช่น ในหนังสือการเรียนรู้ชื่อ “ท้องถิ่นของฉัน” ได้แสดงภาพของผู้ชายมีบทบาทเป็นตำรวจ กำนัน แพทย์ ในขณะที่ผู้หญิงเป็นพยาบาลครูเท่านั้น จึงเป็นการแบ่งบทบาทกันระหว่างเพศที่ไม่สะท้อนความเป็นจริงมากนัก

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแบบเรียนระดับปฐมวัยทั้งสองประเภท พบว่าหนังสือแบบเรียนเพื่อการเรียนรู้จะมีการใช้คำและภาพที่ระบุเพศและวัย ซึ่งแยกออกเป็น เด็กชายและผู้ชาย เด็กหญิงและผู้หญิง ในสัดส่วนที่สูงกว่าหนังสือนิทานภาพ อย่างมีนัยสำคัญ เช่น มีการใช้คำหรือภาพระบุเด็กชายสูงถึง 30.96 ครั้งต่อเล่ม และระบุถึงเด็กหญิงสูงถึง 24.84 ครั้งต่อเล่มสำหรับหนังสือเพื่อการเรียนรู้ ในขณะที่ พบว่ามีการระบุถึงเด็กชายเพียง 10 ครั้งต่อเล่ม และระบุถึงเด็กผู้หญิงทั้งหมดเฉลี่ย 9.26 ครั้งในหนังสือนิทานภาพ เป็นต้นความแตกต่างของระดับการใช้คำระบุเพศชายหญิงในหนังสือทั้งสองประเภท อาจเกิดจากวัตถุประสงค์ของแบบเรียนที่แตกต่างกันได้

หนังสือเพื่อการเรียนรู้พยายามที่จะให้ข้อมูลผ่านรูปและตัวหนังสือเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ในตัวของเด็กเล็ก ในขณะที่หนังสือนิทานภาพนั้นจะใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมการจินตนาการ จึงทำให้มีการใช้ภาพ สี สิ่งของ เข้ามาเสริมการเรียนรู้แทนการใช้ตัวละครมาดำเนินเรื่องเป็นตัวสำคัญ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการเหมารวมและอคติทางเพศในมิติต่างๆ พบว่าการเหมารวมทางอาชีพของผู้หญิงมีสัดส่วนสูงกว่าชาย โดยผู้หญิงจะประกอบอาชีพที่สังคมกำหนดไว้ให้เช่น คุณครู บรรณารักษ์ และพยาบาล ซึ่งเพศหญิงเท่านั้น ที่ถูกกำหนดให้ประกอบอาชีพนี้ และผู้หญิงเป็นผู้จัดจรงพื้นที่ส่วนตัว (แม่ดูแลลูก แม่ทำอาหาร แม่อยู่ในห้องครัว) และมีหน้าที่ในครัวเรือนสูงกว่าชาย เช่นในหนังสือเสริมประสบการณ์ “ครอบครัวของฉัน” ในขณะที่ผู้ชายจะเป็นแพทย์ ตำรวจ ทหาร แสดงถึงภาพของ “พ่อ” ใส่เครื่องแบบต้องทำงานอยู่นอกครัวเรือน ในขณะที่แม่ใส่ผ้ากันเปื้อนโดยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ชายเป็นผู้ควบคุมปัจจัยทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ผู้หญิงเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องความเป็นไปของครัวเรือนในลักษณะเดียวกันหนังสือสาระการเรียนรู้ “ครอบครัวของฉัน” ยังได้แสดงการแบ่งบทบาท หน้าที่ที่ไม่เป็นธรรมระหว่างหญิงชายกล่าวคือแม่มีหน้าที่ทำอาหารในขณะที่พ่อกำลังนั่งอ่านหนังสือพิมพ์ในห้องรับแขก

นอกจากนั้นผู้ชายยังเป็นเพศที่ได้รับการหยิบบทบาทเป็นผู้นำมากกว่าผู้หญิงและผู้หญิงยังมีสถานะพึ่งพาผู้ชายมากกว่า เช่นในหนังสือสาระการเรียนรู้ “ครอบครัวของฉัน” แสดงบทบาทที่ผู้หญิงต้องทำอาหาร เป็นแม่บ้าน เย็บผ้า ในขณะที่ผู้ชายทำงานนอกบ้านและมีบทบาทในการซื้อของเล่นให้ลูกๆและในหนังสือสาระการเรียนรู้ “ท้องถิ่นของฉัน” ได้แสดงภาพความเป็นผู้นำที่สังคมหยิบบทบาทให้อย่างเห็นได้ชัดเจนเช่นผู้ชายมักถูกแสดงให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ตำรวจ แพทย์ ในขณะที่ผู้หญิงจะถือบทบาทที่ด้อยกว่าเสมอ เช่น การเป็นพยาบาลข้างๆ หมอที่เป็นชาย การเป็นแม่ค้าในขณะที่ผู้ชายเป็นลูกค้าผู้หญิงในบทบาทของครู ในส่วนการเหมารวมในประเด็นลักษณะบุคลิกภาพหญิงชาย จะไม่เด่นชัดมากนัก เนื่องจากส่วนหนึ่งของแบบเรียนยัง

ใช้ภาพและคำที่ไม่ระบุเพศใดเพศหนึ่ง แต่ก็พบว่า เด็กผู้หญิงจะแสดงอารมณ์ที่อ่อนแอกว่าเด็กผู้ชายเสมอ เช่น ร้องไห้ เด็กชายถูกนำเสนอด้วยบุคลิกที่ร่าเริง ชุกชุก แต่เด็กหญิงจะอยู่ลักษณะเรียบร้อย ว่านอนสอนง่าย เป็นต้น ในการสำรวจครั้งนี้ พบว่าหนังสือบางส่วนประมาณ 15 เล่มในการศึกษาครั้งนี้ไม่ได้สะท้อนมิติหญิงชายเด่นชัดมากนัก

ระดับประถมศึกษา

จากการสำรวจแบบเรียนในระดับประถมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีพ.ศ.2551 จำนวน 107 เล่ม แยกเป็นหนังสือแบบเรียนประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 17 เล่ม แบบเรียนประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 16 เล่ม หนังสือประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 19 เล่ม หนังสือประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 16 เล่ม หนังสือประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 20 เล่ม หนังสือประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 19 เล่ม และเมื่อแยกแบบเรียนตามรายวิชาพบว่า เป็นหนังสือคณิตศาสตร์ 10 เล่ม วิชาวิทยาศาสตร์จำนวน 12 เล่ม วิชาภาษาไทยจำนวน 24 เล่ม วิชาภาษาอังกฤษจำนวน 8 เล่ม วิชาสังคมศึกษาจำนวน 17 เล่ม วิชาสุขศึกษาจำนวน 17 เล่ม วิชาการงานจำนวน 12 เล่ม และวิชาศิลปศึกษาจำนวน 17 เล่มตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย (ต่อเล่ม) ของการใช้ภาพ และคำที่แสดงถึงเพศและวัย และการใช้ภาพและคำกลางที่ไม่ระบุเพศในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – ประถมศึกษาปีที่ 6 แยกตามระดับ

แบบเรียนในระดับชั้น	เด็กชาย	ผู้ชาย	เด็กหญิง	ผู้หญิง	ไม่ระบุวัยและเพศ
ประถมศึกษาปีที่ 1	159.41	94.12	89.47	101.41	41.29
ประถมศึกษาปีที่ 2	137.62	87.06	130.38	85.63	18.38
ประถมศึกษาปีที่ 3	124.68	200.95	146.47	144.05	9.95
ประถมศึกษาปีที่ 4	113.31	142.50	79.88	100.50	84.00
ประถมศึกษาปีที่ 5	115.75	159.65	77.50	127.50	6.60
ประถมศึกษาปีที่ 6	104.21	245.26	91.53	211.63	9.47
รวมเฉลี่ย	125.13	158.36	102.40	130.93	26.55

ผลการตรวจนับความถี่ของภาพและคำที่ใช้ระบุถึงเด็กชาย ผู้ชาย เด็กหญิง ผู้หญิงและภาพหรือข้อความกลางที่ไม่ระบุเพศใดๆ พบว่า ในแบบเรียนของนักเรียนระดับประถมศึกษาภาพและคำที่ใช้ระบุถึงผู้ชายปรากฏมากที่สุด กล่าวคือ เฉลี่ยอยู่ที่ 158.36 ครั้งต่อเล่ม ในขณะที่ภาพและคำที่ใช้ระบุผู้หญิง มีความถี่มากเป็นอันดับที่สอง ปรากฏอยู่ที่ระดับ 130.93 ครั้งต่อเล่ม เมื่อพิจารณาการใช้ภาพและคำที่ระบุถึงเด็กชาย เด็กหญิง ภาพและคำที่ใช้ระบุถึงเด็กชาย ก็มีสัดส่วนสูงกว่าภาพหรือข้อความที่ระบุถึงเด็กหญิงกล่าวคือ 125.13 ครั้งต่อเล่ม ในขณะที่ภาพหรือข้อความที่สื่อถึงเด็กหญิงปรากฏอยู่ที่ 102.40 ครั้งต่อเล่ม

หากมองจากจำนวนความถี่ของการใช้ภาพและคำที่ระบุเพศ ระดับความถี่ของการใช้คำและภาพระบุเพศไม่ปรากฏความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อพิจารณาเพียงค่าเฉลี่ยต่อเล่ม และแม้ว่าสัดส่วนการใช้คำและภาพของผู้ชาย และเด็กชายจะสูงกว่าภาพและคำของความเป็นหญิงเกือบทุกระดับชั้นในระดับประถมศึกษาที่ตามนอกรากนั้น หากพิจารณาการใช้ภาพและคำกลางๆ ที่ไม่ระบุวัยและเพศก็พบว่าสัดส่วนการใช้คำดังกล่าว (เฉลี่ยอยู่ที่ 26.55 ครั้งต่อเล่มเท่านั้น) มีสัดส่วนที่ต่ำกว่าการใช้คำระบุวัยและเพศไม่น้อยกว่าสี่เท่า สิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาครั้งนี้คือ การใช้ภาพและคำระบุเพศมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเรื่อยๆ และสูงที่สุดในแบบเรียนที่ใช้อยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 (การใช้ภาพและคำระบุผู้ชายอยู่ที่ 245.26 ครั้งต่อหนังสือหนึ่งเล่มในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่อเทียบกับการใช้ภาพและคำระบุผู้ชายในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เฉลี่ยอยู่ที่ 94.12 ครั้ง) การใช้คำที่ระบุเพศและวัยที่มีแนวโน้มสูงขึ้นนี้ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกว่าการเรียนและเยาวชนได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ ตลอดจนจรรยาบรรณในสังคมต่างๆ ในสัดส่วนที่สูงขึ้นเรื่อยๆ จากแบบเรียนของตน ความรู้สึกนึกคิดในประเด็นมิติหญิงชายที่สูงขึ้นเรื่อยๆ นั้นนอกจากจะเป็นตัวบ่งชี้และตอกย้ำหน้าที่ของหญิงชายที่ไม่เสมอภาคกัน ระดับของความเข้มข้นของการตอกย้ำเรื่องหญิงชายกลับมีเข้มข้นมากขึ้นเมื่อนักเรียนก้าวไปศึกษาในระดับที่สูงขึ้นการให้ความสำคัญต่อเพศชายที่แตกต่างและไม่สัมพันธ์กับความเป็นจริงนี้

ย่อมส่งผลต่อเจตคติของเยาวชนต่อ “ความสำคัญ” ของหญิงชายในสังคมไทยที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยตอกย้ำให้ความสำคัญของผู้หญิงในตำแหน่งที่ด้อยกว่าชายอยู่เสมอตัวอย่างเช่นในแบบเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีการกล่าวถึงบทบาทของผู้ชายในบริบทที่หลากหลาย เช่น ผู้ชายในฐานะที่เป็นพระผู้นำทางศาสนา ตำรวจ ผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ และนักดับเพลิง แต่กลับพบว่าการกล่าวถึงบทบาทของผู้หญิงในบริบทที่ค่อนข้างจำกัดอยู่เพียงการเป็นครู แม่ค้าแม่บ้านจับจ่ายอาหารในตลาด และบรรณารักษ์ ในหนังสือวิชาประวัติศาสตร์ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นแบบเรียนที่กล่าวถึงผู้ชายในทุกบทบาทตั้งแต่การเป็นกษัตริย์ เทพเจ้า นักการเมือง ผู้นำและผู้ริเริ่มทางวิชาการ นักนวัตกรรม นักปกครอง ในทุกระดับ แต่ไม่ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้หญิงในประวัติศาสตร์เลยแม้สักคนเดียว ซึ่งสะท้อนถึงภาวะ “ชายเป็นใหญ่” “ชายคือผู้นำ” “ชายผู้เฉลียวฉลาด” “ชายผู้อดทน” แต่ไม่ได้มีการวางแผนแบบเรียนให้สะท้อนตัวแบบเชิงบทบาทที่เหมาะสมให้แก่นักเรียนหญิงนอกเหนือจากบริบทของการเป็นมารดาและภรรยา

เมื่อพิจารณาเข้าไปในความถี่ของการใช้คำระบุเพศและวัยก็พบลักษณะของการใช้ตัวอย่างของเด็กชายในฐานะผู้เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ในแบบเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า การใช้ตัวอย่างที่เป็นเด็กผู้ชายในฐานะผู้เรียน มีมากกว่าการใช้ตัวอย่างเพื่ออ้างอิงถึงเด็กผู้หญิง การนำเสนอผู้ชายในฐานะนักเรียนและนักวิทยาศาสตร์ไปพร้อมๆ กันก็มีคุณลักษณะที่เด่นชัดกว่าเมื่อกกล่าวถึงผู้หญิงในฐานะนักวิทยาศาสตร์และนักนวัตกรรมเช่นกัน

ประเด็นการใช้ภาพและคำกลางที่ไม่ระบุเพศในแบบเรียนในระดับประถมศึกษาชั้นนี้มีสัดส่วนน้อยมากในระดับประถมศึกษาเมื่อเปรียบเทียบกับการใช้คำและภาพเพื่อระบุเพศ เช่นมีการใช้คำระบุเพศชายถึง 395 ครั้ง เพศหญิง 116 ครั้ง แต่มีการใช้คำไม่ระบุเพศเพียง 1 ครั้ง นั่นคือคำว่า “ฝั่ง” ในแบบเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตัวอย่างของการเรียบเรียงแบบเรียนในลักษณะนี้ ย่อมชี้ให้เห็นว่าความสำคัญของผู้หญิงและชายมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน และเมื่อนักเรียนเติบโตขึ้นก้าวสู่ระดับชั้นที่สูงขึ้น ย่อมหมายถึงการปลูกฝังอคติ ความโน้มเอียง และความสำคัญของบทบาทของชายที่สำคัญกว่าหญิง ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย (ต่อเล่ม) ของการใช้ภาพ และคำที่แสดงถึงเพศและวัย และการใช้ภาพและคำกลางที่ไม่ระบุเพศในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – ประถมศึกษาปีที่ 6 แยกตามวิชา

แบบเรียนวิชา	เด็กชาย	ผู้ชาย	เด็กหญิง	ผู้หญิง	ไม่ระบุเพศและวัย
คณิตศาสตร์	109.80	128.60	95.70	182.00	48.00
วิทยาศาสตร์	65.83	42.00	56.17	57.83	11.42
ภาษาไทย	173.50	278.13	104.92	197.67	49.67
ภาษาอังกฤษ	214.00	189.63	218.38	210.50	41.25
สังคมศึกษา	101.76	260.71	124.88	161.35	9.41
สุขศึกษา	290.86	73.71	177.57	75.57	5.29
การงาน	45.33	66.67	55.50	57.58	3.58
ศิลปะศึกษา	77.35	71.41	60.53	65.00	27.18
รวมเฉลี่ย	125.13	158.36	102.40	130.93	26.55

เมื่อแยกวิเคราะห์ภาพและคำที่ใช้ระบุถึงเด็กชาย ผู้ชาย เด็กหญิง และผู้หญิง และภาพหรือคำที่เป็นกลางไม่ระบุเพศ แยกตามรายวิชาพบว่า วิชาที่ใช้ภาพและข้อความระบุผู้ชายสูงสุด (278.13 ครั้งต่อเล่ม) คือวิชาภาษาไทย ตามด้วยวิชาสังคมศึกษา (260.71 ครั้งต่อเล่ม) และวิชาภาษาอังกฤษ (189.63 ครั้งต่อเล่ม) ในขณะที่วิชาภาษาอังกฤษใช้คำระบุถึงผู้หญิงสูงสุดเฉลี่ยอยู่ที่ 210.50 ครั้ง ตามด้วยวิชาภาษาไทย (197.67 ครั้งต่อเล่ม) และวิชาคณิตศาสตร์ (182.00 ครั้งต่อเล่ม)

เมื่อพิจารณาการใช้ภาพและคำระบุเด็กหญิงและเด็กชาย ภาพและคำที่ใช้ระบุเด็กชายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าการใช้คำระบุเด็กหญิง และพบว่า ในวิชาสุขศึกษาเป็นวิชาที่ใช้ภาพและคำระบุเด็กชาย (เฉลี่ย 290.86 ครั้ง) มากกว่าเด็กหญิงประมาณหนึ่งเท่าครึ่ง (เฉลี่ย 177.57 ครั้งต่อเล่ม) ในส่วนของการใช้ภาพและคำกลางๆ ที่ไม่ระบุเพศ พบว่าความถี่ของการใช้ภาพและคำดังกล่าว มีการผกผันกับการใช้ภาพและคำระบุเพศใตพบว่าวิชาภาษาไทย วิชาสุขศึกษา และวิชาภาษาอังกฤษ ล้วนเป็นวิชาที่ว่าด้วยการใช้บุคคลในบริบทต่างๆ เป็นตัวละครในการดำเนินเรื่องตลอดจนบอกกล่าวเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ กล่าวคือ วิชาภาษาไทย เป็นวิชาที่สะท้อนคุณค่าทางภาษาผ่านบทความ วรรณกรรม วรรณคดีและพงศาวดารที่ปรากฏอยู่ ล้วนสะท้อนค่านิยมชายเป็นใหญ่มาแต่อดีต เช่น ในหนังสือวิชาภาษาไทย หลักของภาษาและการใช้ภาษา ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นำเสนอความมีคุณธรรมของเด็กสองคนในเรื่อง กล่าวคือ นันทา (พี่ชาย) และฟ้าสว่าง (น้องสาว) แสดงถึงบทบาทของพี่ชายในการตัดสินใจที่เด็ดเดี่ยวเมื่อเก็บกระเป๋เงินได้ที่ท้องถนน ฟ้าสว่างในฐานะน้องสาวต้องการใช้เงินที่เก็บได้ แต่นันทาพี่ชายคิดว่าความถูกต้องคือการนำเรื่องนี้ไปแจ้งให้พ่อแม่ทราบ ประเด็นดังกล่าวอาจทำให้นักเรียนทั่วไป มองว่าผู้ชายมักจะเป็นผู้ใช้เหตุผล ไตร่ตรองและเห็นใจผู้อื่นซึ่งแสดงถึงคุณธรรมและศีลธรรม มากกว่าการตัดสินใจชั่ววูบของเด็กผู้หญิง วิชาสุขศึกษา เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการสร้างสุขอนามัยให้เกิดขึ้นกับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม การทำความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างเพศ รายละเอียดด้านเนื้อหายังสะท้อนให้เห็นภาพของผู้ชายเป็นตัวหลักในบริบทต่างๆ ในแบบเรียนวิชาสุขศึกษา และพลศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ได้สะท้อน “ภาวะชายเป็นใหญ่” ในทุกบริบทเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างหญิงและชาย ระบุว่า “นักเรียนหญิง ไม่ควรให้เพื่อนชายถูกเนื้อต้องตัว จับมือถือแขน เพราะเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรมที่งดงามของไทย...” และได้กำหนดข้อห้าม ข้อควรเลี่ยงในความสัมพันธ์หญิงชายทั้งหมดไว้ 10 ประการทุกประการ ล้วนเป็นข้อห้าม ข้อไม่เหมาะสม ข้อควรหลีกเลี่ยง เตือนใจฝ่ายหญิงทั้งหมด เช่น หลีกเลี่ยงการอยู่ลำพังกับผู้ชาย หลีกเลี่ยงการถูกเนื้อต้องตัว หลีกเลี่ยงการเดินที่เปลี่ยว หลีกเลี่ยงการออกนอกบ้านในเวลากลางคืน เป็นต้น และภัยอันตรายต่างๆ ล้วนเกิดต่อผู้หญิงทั้งหมด แนวคิดเช่นนี้ย่อมปลูกฝังจิตสำนึกการเจียมเนื้อเจียมตัว การบ่มเพาะความรู้สึกดีด้วยทางเพศด้านจิตใจ และความน่ากลัวของสังคมที่เกิดจากชายแต่ผู้หญิงต้องเป็นผู้ป้องกันตนเองเสมอ นอกจากนี้ บทเรียนเกี่ยวกับสุขอนามัยในแบบเรียนเล่มดังกล่าว ได้นำเสนอภาพของเด็กชายทั้งหมดเกี่ยวกับการเล่นกีฬา (ปรากฏภาพเด็กชายเล่นกีฬาสากลอยู่ทั้งหมด 534 ครั้ง แต่ปรากฏภาพเด็กหญิงในกิจกรรมพื้นบ้านอยู่ทั้งหมด 252 ครั้ง) ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนรู้สึกว่าการเล่นกีฬาเป็นกิจกรรมของผู้ชาย

ในวิชาภาษาอังกฤษเป็นการเรียนภาษาต่างประเทศที่ศึกษาบทบาทที่แตกต่างกันของชายหญิงในบริบทต่างๆ เช่น บทบาทด้านงาน อาชีพ ครอบครัว หน้าที่ของชายยังเหนือกว่า เด่นกว่า มากกว่าของผู้หญิง ตัวอย่างเช่น ในหนังสือรายวิชาพื้นฐานภาษาอังกฤษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้หญิงจะถูกจำกัดบทบาทไว้ในครัวเรือน เช่น การนอน การทำอาหาร การสอนหนังสือ แต่ผู้ชายจะมีกิจกรรมเชิงรุก (Active) มากกว่าเช่น การปีนต้นไม้ การพายเรือ การเล่นพร้อมกับเพื่อนๆ การใช้คอมพิวเตอร์ เป็นต้นนอกจากนั้น ในเชิงบทบาทด้านอาชีพ ก็มีการนำเสนออาชีพดั้งเดิมของชายที่เด่นกว่า เหนือกว่าหญิงอย่างเห็นได้ชัด

ในหนังสือ Projects : Play & Learn ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แสดงถึงผู้ชายผูกขาดอาชีพแพทย์ และทนายความ แต่ผู้หญิงถูกนำเสนอให้มีบทบาท แม่ภรรยา แม่ค้า ในสัดส่วนที่สูงมาก นอกจากนั้น เมื่อใดก็ตามที่บุคคลถูกใช้สะท้อนบทบาทสำคัญต่างๆ ในสังคมไทย เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ชายยังเป็นบุคคลที่ถูกกล่าวถึงก่อนและถูกกล่าวขานบ่อยกว่าผู้หญิงเสมอ

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการตรวจนับการเหมารวมและอคติทางเพศที่ปรากฏอยู่ในแบบเรียนระดับประถมศึกษา พบว่าการเหมารวมทางอาชีพของผู้หญิง (ผู้หญิงเป็นพยาบาล เลขาฯ เป็นต้น) มีสัดส่วนสูงกว่าและมักจะด้อยกว่าผู้ชาย (ผู้ชายเป็นหมอ ตำรวจ เป็นต้น) เช่น ในแบบเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้ชายยังถูกนำเสนอผ่านรูปภาพที่ยังคงผูกขาดสถานะผู้นำทางศาสนานักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการ แต่ผู้หญิงถูกโยงกับบทบาทของนักเรียน แม่ค้า คุณครู เท่านั้น เป็นต้น ผู้ชายเป็นผู้ใช้ชีวิตนอกครัวเรือนบ่อยกว่าผู้หญิงผู้นำชายปรากฏภาพและคำบ่อยกว่าของผู้หญิงมากถึงสามเท่า เช่นในแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์ ระดับชั้น ป. 5 ได้นำเสนอภาพของผู้ชายเกือบทั้งหมดในเวทีการเมืองทุกระดับ แต่ผู้หญิงยังถูกจำกัดอยู่กับงานครัวเรือน และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสามี และลูกๆ นอกจากนั้น ผู้ชายยังถูกมองว่าเป็นผู้มีบุคลิกภาพเชิงรุกมากกว่าผู้หญิง (สอดคล้องกับผลวิจัยที่ว่าบุคลิก

เชิงรับจะเป็นบุคลิกหลักของเพศหญิงมากกว่าเพศชาย) เช่น การใช้ภาพของเด็กชาย ผู้ชายกำลังเล่นกีฬา โดยไม่มีภาพของผู้หญิงในจำนวนและภาพที่เหมาะสม ทำให้เยาวชนมองว่า การกีฬานั้นยังเป็นเรื่องของผู้ชาย ดังเช่นปรากฏในหนังสือวิชา สุขศึกษาและพลศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ที่หยิบโยนผู้ชายกับกีฬาสากลประเภทต่างๆ ในขณะที่นำเสนอภาพของผู้หญิงกับกิจกรรมในร่มหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสวยงามเท่านั้น เช่น การเล่นสเก็ตน้ำแข็งที่แสดงถึงความอ่อนช้อยของผู้หญิง เป็นต้น

เมื่อพิจารณาประเด็นการเหมารวมและอคติทางเพศแยกตามรายวิชา พบว่าวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่นำเสนอภาพเหมารวมทางอาชีพของผู้หญิงมากที่สุด ตัวอย่างเช่น แบบเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้กล่าวถึงประเด็นบุคคลในชุมชนและหน้าที่ของบุคคลเหล่านี้ ประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้สูงอายุ ตำรวจ ครู และหมอ ล้วนเป็นภาพระบุว่าผู้ชายเป็นฝ่ายที่เหมาะสมกับอาชีพและสถานภาพนี้ทั้งหมด ยกเว้นอาชีพเดียวเท่านั้น คืออาชีพครูที่แสดงเป็นภาพของผู้หญิง การนำเสนอภาพของบุคคลในชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงการครอบงำในสายอาชีพและสถานภาพที่ได้รับการยกย่องของฝ่ายชาย แสดงถึงการกดทับ การเอาเปรียบ และการไม่แยแสต่อบทบาทของผู้หญิงในชุมชน

ในประเด็นการจับจองพื้นที่ระหว่างชายหญิง ผู้ชายจับจองพื้นที่สาธารณะมากกว่าผู้หญิง เช่นการแสดงภาพของ “การทำงานที่ก่อให้เกิดรายได้” ผู้หญิงยังมีบทบาทจำกัดอยู่ในกิจกรรมพื้นฐานที่สังคมกำหนดให้ไว้ในขอบเขตครัวเรือนที่จำกัด แบบเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ตัวอย่างเช่น ผู้หญิงผูกขาดการทอ จำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางเกษตร ในขณะที่ผู้ชายควบคุมปัจจัยการผลิต เช่น การดำนา ควบคุมการเงินผ่านธุรกรรม ซึ่งสะท้อนถึงการควบคุมผู้หญิงให้อยู่ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างง่าย ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ ผู้ชายปรากฏเป็นผู้นำมากกว่าผู้หญิงและผู้ชายมักจะมีตำแหน่งทางสังคมสูงกว่าผู้หญิงเสมอๆ ตัวอย่างเช่น แบบเรียนเล่มดังกล่าว แสดงภาพของผู้หญิงในการผูกขาดอาชีพครูเกือบทุกๆ หน้าของการนำเสนอ แต่กำหนดให้ผู้ชายมีตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน ครูใหญ่ของโรงเรียน ซึ่งสะท้อนถึงอคติของผู้ชายที่มีเหนือผู้หญิงในเชิงอำนาจ และสะท้อนสมภาวะการควบคุมการกดทับเชิงบทบาท และอำนาจหน้าที่อีกด้วย

เมื่อพิจารณาแบบเรียนวิชาสุขศึกษา มีเนื้อหาที่แสดงบุคลิกภาพเชิงรุกของผู้ชายมากกว่าผู้หญิงมากที่สุด ตัวอย่างของการแสดงบุคลิกที่แตกต่างกันระหว่างเด็กหญิง เด็กชายในแบบเรียนวิชารักสุขภาพ กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีการแสดงภาพที่บ่งบอกถึงเด็กชายเป็นตัวอย่างของผู้เล่นกีฬาอย่างไม่สมดุลง เช่นนำเสนอเด็กชายกับกีฬาตะกร้อ ฟุตบอล กีฬาสากลอื่นๆ ตลอดจนเครื่องดนตรีสากลเช่น กีตาร์ แต่นำเสนอภาพของเด็กหญิงกำลังซ้อมรำ ร่ายรำหรือภาพของการเกี่ยวพาราฮีตหญิงผ่านรูป สะท้อนให้สังคมเห็นถึงการแบ่งแยกกิจกรรมที่เหมาะสมกับชายและหญิงที่แตกต่างกัน เพื่อให้เกิดการ “จัดกลุ่ม” กิจกรรม และกีฬาตามเพศอีกด้วยการจัดกลุ่มของกิจกรรมดังกล่าวสร้างอคติแก่เยาวชนด้านบุคลิกภาพที่สังคมชื่นชอบในเด็กชาย และการบิดเบือนความเป็นจริงด้านบุคลิกภาพของเด็กหญิงให้เป็นผู้สงบเสงี่ยม และทำกิจกรรมที่สังคมของผู้ชายกำหนดไว้ให้เท่านั้น

แบบเรียนในระดับมัธยมศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือแบบเรียนในระดับมัธยมศึกษาทั้งหมด 100 เล่ม แยกออกตามระดับชั้นเป็นหนังสือหรือแบบเรียนสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง จำนวน 23 เล่ม หนังสือมัธยมศึกษาปีที่สองจำนวน 16 เล่ม หนังสือมัธยมศึกษาปีที่สามจำนวน 20 เล่ม หนังสือแบบเรียนรวมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่สี่ถึงมัธยมศึกษาปีที่หกอีกจำนวน 41 เล่มแยกออกตามรายวิชา พบว่า เป็นแบบเรียนวิชาคณิตศาสตร์จำนวน 13 เล่ม แบบเรียนวิชาวิทยาศาสตร์จำนวน 22 เล่ม แบบเรียนวิชาภาษาไทยจำนวน 13 เล่ม แบบเรียนวิชาภาษาอังกฤษจำนวน 10 เล่ม แบบเรียนวิชาสังคมศึกษาจำนวน 10 เล่ม แบบเรียนวิชาสุขศึกษาจำนวน 4 เล่ม แบบเรียนวิชาการงานจำนวน 6 เล่ม แบบเรียนวิชาศิลปศึกษาจำนวน 16 เล่ม และแบบเรียนวิชาเศรษฐกิจพอเพียงอีก 1 เล่ม ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย (ต่อเล่ม) ของการใช้ภาพ และคำในการระบุเพศและวัย และการใช้คำที่ไม่ระบุเพศและวัยในแบบเรียนมัธยมศึกษา แยกตามระดับชั้น

หนังสือแบบเรียนแยกตามระดับชั้น	เด็กชาย	ผู้ชาย	เด็กหญิง	ผู้หญิง	ไม่ระบุเพศและวัย
มัธยมศึกษาปีที่ 1	27.65	245.65	22.43	170.87	7.04
มัธยมศึกษาปีที่ 2	10.06	253.75	11.63	141.06	6.19
มัธยมศึกษาปีที่ 3	21.70	331.45	7.45	170.75	5.05
มัธยมศึกษาปีที่ 4	8.00	349.00	5.00	260.50	0.00
มัธยมศึกษาปีที่ 5	3.50	386.00	1.67	298.00	0.00
มัธยมศึกษาปีที่ 6	8.00	509.50	3.00	264.00	0.00
หนังสือเรียนรวม ม. 4 – ม. 6	5.87	236.81	5.68	86.16	7.77
รวมเฉลี่ย	14.66	277.13	10.53	151.10	6.03

ผลจากตารางข้างต้น ชี้ว่า แบบเรียนในระดับมัธยมศึกษามีการใช้ภาพหรือคำในการระบุผู้ชายมีสัดส่วนสูงที่สุดคือ 277.13 ครั้งต่อแบบเรียนหนึ่งเล่ม มีการใช้คำหรือภาพที่ใช้ระบุผู้หญิงน้อยกว่าและเฉลี่ยอยู่ที่ 151.10 ครั้งต่อเล่ม ตัวอย่างเช่น ในแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีการใช้รูปภาพชายในบริบทต่างๆ ถึง 302 ครั้งเช่น กษัตริย์ ขุนนาง กวี และผู้นำทางการเมือง แต่มีการแสดงภาพผู้หญิงเพียง 43 ครั้ง หรือน้อยกว่าประมาณ 7 เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับการใช้รูปผู้ชายเพื่อแสดงถึงความเป็นมาของประวัติศาสตร์ไทย สิ่งที่น่าสนใจในแบบเรียนเล่มดังกล่าว เป็นการแสดงภาพของผู้หญิงในบทบาทของทาส ไพร่ มเหสี และข้าราชการ ในแบบเรียนประวัติศาสตร์สากลสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีการแสดงรูปภาพของชายไว้ทั้งหมด 255 ครั้งในบริบทของการเป็นผู้นำเกือบทั้งหมด เช่น จักรพรรดิ นักวิทยาศาสตร์ชั้นนำของโลก นักปกครอง นักคิดในอดีตอย่าง อดัมสมิธ และมีข้อความที่ระบุถึงผู้ชายในบริบทที่ได้กล่าวมาแล้วพบสูงถึง 478 ข้อความในขณะที่ผู้หญิงมีการนำเสนอภาพลักษณะเพียง 28 ภาพ (น้อยกว่าชายเกือบ 10 เท่า) ที่แสดงบทบาทเป็นผู้หญิงทอผ้า เป็นผู้หลบหนีภัย นางกำนัล ผู้เล่นดนตรีไทยซึ่งมีข้อความระบุถึงผู้หญิงเพียง 120 ข้อความในบริบทที่น้อยกว่าทุกๆ อย่าง เป็นต้น

การใช้ภาพและคำที่ใช้ระบุเด็กชายสูงกว่าการใช้ภาพหรือคำระบุเด็กหญิงก็มีลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ 14.66 ครั้งสำหรับเด็กผู้ชาย และ 10.53 ครั้งสำหรับเด็กหญิง สรุปได้ว่า แบบเรียนในระดับมัธยมศึกษามีการใช้ภาพและคำที่ใช้ระบุเพศชายมีสัดส่วนสูงกว่าเพศหญิง และสัดส่วนการใช้ภาพและข้อความกลางๆ ที่ไม่สามารถระบุเพศ ก็อยู่ในระดับที่ต่ำเมื่อเทียบกับการใช้ภาพและคำระบุเพศและวัย กล่าวคือ 6.03 ครั้งต่อแบบเรียนหนึ่งเล่ม (การใช้คำและภาพที่ไม่ระบุเพศ มีสัดส่วนต่ำที่สุด) สิ่งที่น่าสนใจที่ค้นพบได้อย่างชัดเจนคือ ภาพและข้อความของเด็กหญิง และเด็กชายจะปรากฏบ่อยขึ้นในวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ได้กำหนดไว้ก่อนการวิจัย กล่าวคือ แบบเรียนวิชาภาษาอังกฤษเป็นแบบเรียนขั้นพื้นฐานสำหรับผู้เรียนภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐาน การนำเสนอภาพและข้อความจึงมักเป็นภาพของเด็กชายและเด็กหญิงมากกว่าจะเป็นการใช้ภาพผู้ชาย ผู้หญิงในบริบทต่างๆ เช่น ในหนังสือ Upstream ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีการเสนอภาพของเด็กชายมากกว่าเด็กหญิงเด็กหญิงถึงเจ็ดเท่า ในแบบเรียน Upstream ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ก็มีลักษณะคล้ายกันคือ ภาพของเด็กชายถูกนำเสนอมากกว่าภาพของเด็กหญิงในบริบทต่างๆ มากกว่าถึง 7 เท่า เป็นต้น

ในแบบเรียนสิ่งที่ค้นพบในการศึกษาคครั้งนี้คือ การใช้คำระบุเพศชายหญิงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับระดับชั้นของการเรียนในระดับมัธยมศึกษา กล่าวคือการระบุหญิงชาย จะเกิดขึ้นบ่อยมากขึ้นเมื่อนักเรียนได้ก้าวไปเรียนในระดับชั้นที่สูงขึ้นไป และบทบาทของผู้ชายและผู้หญิงเป็นบทบาทที่ขาดแทนสภาวะ “เด็กชายและเด็กหญิง” อย่างเต็มรูปแบบในประเด็นนี้เอง ผู้วิจัยมีความสนใจ และได้ทำการสุ่มหนังสือกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์เพื่อดูในรายละเอียด พบว่าแบบเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ระดับชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 2 มีสัดส่วนการใช้ข้อความระบุเด็กชายเพียง 4 ครั้ง และมีข้อความระบุผู้ชาย 94 ครั้ง แต่แบบเรียนคณิตศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการใช้ข้อความระบุเด็กชายค่อนข้างคงที่ กล่าวคือ 4 ครั้ง แต่เป็นข้อความแสดงถึงผู้ชาย 126 ครั้ง (สูงขึ้นประมาณร้อยละ 30 เทียบกับแบบเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2) รูปแบบการใช้ภาพและคำแจกแจง “ความเป็นผู้หญิงและผู้ชายที่แตกต่างกันอย่างเต็มรูปแบบ” ยังปรากฏเด่นชัดมากขึ้นในแบบเรียนกลุ่มวิชาประวัติศาสตร์อีกด้วย ในแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ปรากฏรูปเด็กชาย 8 ครั้ง ผู้ชาย 64 ครั้ง เด็กหญิง 3 ครั้ง และผู้หญิง 11 ครั้ง แต่เมื่อนักเรียนเติบโตไปเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จะพบภาพของเด็กชายปรากฏลดลงอยู่ที่ 3 ครั้ง ภาพผู้ชายเพิ่มขึ้นเป็น 302 ครั้ง ภาพผู้หญิง 43 ครั้ง และไม่ปรากฏภาพของเด็กหญิงแต่อย่างใดปรากฏการณ์นี้ทำให้คณะผู้วิจัยเข้าใจได้ทันทีว่า บทบาทของผู้ชายในแบบเรียนของไทยเสริมสร้างความรู้สึกรู้สึกคิด “ชายเป็นใหญ่” ชายคือบุคคลสำคัญ “ชายคือผู้นำ” อย่างซ้ำๆ เพื่อให้เยาวชนได้ดูดซึมน้อมรับเจตคติดังกล่าว และสามารถรองรับผู้หญิงด้วยอคติและความไม่เสมอภาคได้อย่างสมบูรณ์ ในขณะที่ความสำคัญในบทบาทของผู้หญิงคงที่หรืออาจลดลงตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น

จากการสังเกตถึงระดับความเข้มข้นของระดับการใช้คำระบุเพศหญิงและชายจะมีจำนวนสูงขึ้นเรื่อยๆ และจะสูงที่สุดในแบบเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักฐานเชิงประจักษ์ในส่วนนี้ ชี้ให้เห็นว่า ความแตกต่างด้านบทบาท หน้าที่ ค่านิยมระหว่างหญิงชายจะเด่นชัดมากขึ้นเมื่อนักเรียนเข้าไปศึกษาในระดับที่สูงขึ้น นอกจากเห็นความแตกต่างหญิงชายที่ไม่เท่ากันแล้ว ตัวแบบทางบทบาทของหญิงชายที่ไม่สมดุล ยังเป็นเครื่องมือตอกย้ำในการสร้างอคติและการเหมารวมที่ไม่เอื้อต่อผู้หญิงอีกด้วย ในประเด็นความเข้มข้นของการใช้ภาพและคำระบุผู้ชายจาก “เบาไปสู่หนัก” ไม่น่าจะเอื้อต่อการพัฒนาเจตคติมิติหญิงชายอย่างยั่งยืนได้

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย (ต่อเล่ม) ของการใช้ภาพ และคำในการระบุเด็กชาย ผู้ชาย เด็กหญิง ผู้หญิง และการใช้ภาพ และคำที่ไม่ระบุเพศ และวัย แยกตามรายวิชา

หนังสือแบบเรียนแยกตามวิชา	เด็กชาย	ผู้ชาย	เด็กหญิง	ผู้หญิง	ไม่ระบุและวัย
วิชาคณิตศาสตร์	4.08	70.38	2.77	51.00	0.62
วิชาวิทยาศาสตร์	4.68	153.82	3.50	29.50	5.91
วิชาภาษาไทย	39.46	570.23	26.00	292.23	1.92
วิชาภาษาอังกฤษ	44.30	725.70	17.50	509.50	6.90
วิชาสังคมศึกษา	17.00	326.73	19.60	99.67	13.13
วิชาสุขศึกษา	2.50	226.25	2.75	163.75	0.25
วิชาการงาน	10.17	36.83	16.17	31.33	7.17
วิชาศิลปศึกษา	1.75	165.00	1.56	158.31	6.88
วิชาเศรษฐกิจศาสตร์	0.00	77.00	0.00	33.00	20.00
รวมเฉลี่ย	14.66	277.13	10.53	151.10	6.03

เมื่อแยกพิจารณาตามรายวิชาต่างๆในระดับมัธยมศึกษา เป็นที่น่าแปลกอย่างยิ่งว่าการใช้ภาพและคำที่ใช้ระบุผู้ชายและผู้หญิงมีสัดส่วนสูงมากในวิชาภาษาอังกฤษในระดับ 725.70 ครั้งต่อเล่มสำหรับผู้ชาย ภาพและคำที่ระบุผู้หญิงอยู่ที่ 509.50 ครั้งต่อเล่ม ตามด้วยวิชาภาษาไทย (570.23 ครั้งสำหรับผู้ชาย และ 292.23 ครั้งสำหรับผู้หญิง) ในวิชาภาษาไทยและวิชาสังคมศึกษา จะเห็นว่าการใช้คำระบุเพศชายมีสัดส่วนสูงกว่าการใช้คำระบุผู้หญิงมากกว่าสองเท่า ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ถึงความลำเอียงทางเพศ และการ “ชูประเด็น” ให้ผู้ชายเป็นใหญ่ สิ่งที่เกิดขึ้นได้จากเนื้อหาในวิชาภาษาไทยและวิชาสังคมศึกษา คือ บทบาทของผู้ชายที่เหนือกว่า มากกว่า และเด่นกว่าในทุกๆ ด้านผ่านวรรณกรรม วรรณคดี หน้าที่พลเมือง ความเป็นผู้นำในสังคมล้วนสะท้อนและส่งเสริมค่านิยมที่เอื้อให้ผู้ชายอยู่ในตำแหน่งทางสังคมที่เหนือกว่าผู้หญิงอยู่เสมอ จากการพิจารณาแบบเรียนวิชา

ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีการใช้ข้อความในการระบุผู้ชายในบริบทต่างๆ เช่น พระร่วง สังข์ทอง อิเหนา นักรบ กษัตริย์และพระโอรส พระภิกษุ ทั้งหมด 986 ครั้ง แต่มีการใช้ข้อความที่ระบุผู้หญิงน้อยกว่าสองเท่า หรือ 423 ครั้งเพื่อระบุบทบาทของผู้หญิงในวรรณคดี เช่น นางมัทนา นางโฉมฉาย ในฐานะผู้เป็นที่รักใคร่ของฝ่ายชาย เมียผู้นอกใจ สามีนโนโคลงโลกนิติ และนารีแม่ผู้เป็นที่รักของลูก กรณีผู้หญิงคบชู้ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง เป็นต้น

นอกจากนั้น ความถี่ของการใช้ภาพและคำที่ระบุเพศได้ ชี้ให้เห็นว่า บทบาททางเพศระหว่างชายหญิงยังให้ความสำคัญในระดับที่แตกต่างอย่างเห็นได้ชัด ผู้ชายยังเป็นเพศที่ถูกกล่าวขานก่อนและบ่อยกว่าเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ หากพิจารณาอย่างละเอียดก็จะพบว่า วิชาวิทยาศาสตร์ มีสัดส่วนของการใช้คำระบุเพศหญิงชายในระดับที่มีความแตกต่างกันอย่างมากจนน่าตกใจ กล่าวคือ คำที่ใช้ระบุผู้ชาย มีระดับสูงกว่าคำที่ใช้ระบุผู้หญิงถึงห้าเท่า ตัวอย่าง เช่น ในแบบเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบข้อความที่ระบุถึงผู้ชายในฐานะนักวิทยาศาสตร์ เทพในนิยายโบราณมากกว่าผู้หญิงถึง 16 เท่า ในลักษณะเดียวกันในแบบเรียนชื่อ แรงและการเคลื่อนที่พลังงาน ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 แสดงภาพของผู้ชายในรูปแบบของนักวิทยาศาสตร์ ผู้ค้นหาข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ ผู้ทดลองทางวิทยาศาสตร์มากกว่าภาพของผู้หญิงถึง 3 เท่าจึงไม่แปลกที่สังคมไทยจะมีค่านิยมที่เอื้อให้ผู้ชายเป็นนักวิทยาศาสตร์มากกว่าผู้หญิงและวิชาวิทยาศาสตร์ยังถูกมองว่าเป็นวิชาและอาชีพที่เหมาะสมกับผู้ชายมากกว่า ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อพิจารณาวิชาเศรษฐศาสตร์และเศรษฐกิจพอเพียง ถือว่าเป็นวิชาที่สอดคล้องกับแนวทางดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย แต่ผลการวิจัยกลับชี้ว่ามีการใช้ภาพและคำที่ระบุได้ถึงผู้ชายสูงกว่าผู้หญิงมากกว่าสองเท่า ซึ่งน่าจะเป็นการนำเสนอที่ขัดแย้งกับปรัชญาของวิชาดังกล่าวเมื่อพิจารณาการใช้ภาพและคำที่ระบุเด็กชาย เด็กหญิงก็พบว่า การใช้ภาพและคำระบุเด็กหญิงเด็กชาย กลับไม่ใช่ประเด็นมากนักในวิชาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ การใช้ภาพและคำกลางๆ ที่ไม่ระบุเพศและวัยสำหรับการศึกษาในระดับนี้ ก็มีสัดส่วนต่ำมาก เฉลี่ยเพียง 6.03 ครั้งต่อเล่ม ตัวอย่าง เช่น แบบเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้กล่าวถึงแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์และเศรษฐกิจพอเพียงของนักคิดชาวไทยเช่น จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล และนายแพทย์ประเวศ วะสี แต่มีการอ้างถึงแนวคิดของผู้หญิงเพียงท่านเดียว นั่นคือ สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถในรัชกาลที่ 9

ในแบบเรียนวิชาคณิตศาสตร์ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่าวิชาดังกล่าว ยังเป็นวิชาที่ใช้ผู้ชายเป็นตัวอย่างมากกว่าผู้หญิงเกือบสองเท่า และในแบบเรียนคณิตศาสตร์ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีการใช้รูปภาพผู้ชายเป็นตัวอย่างมากกว่ารูปผู้หญิงราว 2 เท่า การใช้ตัวอย่างที่ระบุเพศชายมากกว่าหญิงนี้ ส่งผลให้เยาวชนสร้างเจตคติกำหนดให้วิชานี้เป็นวิชาที่เหมาะสมสำหรับผู้ชาย และยังสะท้อนถึงการครอบงำทางวิชาการของผู้ชายได้อีกด้วย

เมื่อพิจารณาถึงการเหมารวมและอคติทางเพศที่เกิดขึ้นในแบบเรียนพบว่า ภาพเหมารวมทางอาชีพของผู้ชาย (ทหาร หมอ) ปรากฏมากกว่าการเหมารวมทางอาชีพของผู้หญิง (เลขานุการ นางพยาบาล) เช่น ในแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำรงชีวิตในสังคม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ปรากฏข้อความที่ระบุบทบาทหน้าที่อาชีพและโอกาสในการเป็นผู้นำของผู้ชายในฐานะนักปกครอง ผู้ปฏิรูปสังคมและการเมือง ผู้นำทางความคิด จอมเผด็จการ ข้าราชการ แต่กำหนดบทบาทผู้หญิงเป็นนักเคลื่อนไหวผู้บรมก่อกวมเกลาลูก และยังพบว่าผู้หญิงมีบทบาทในครัวเรือนและครอบครัวสูงกว่าชาย ดังปรากฏในแบบเรียนหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำรงชีวิตในสังคมระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีรูปภาพประกอบบทบาท หน้าที่ของผู้หญิงทั้งหมด 46 รูป ในฐานะแม่ดูแลลูก สอนหนังสือเลี้ยงดูคนชรา นางรำส่วนผู้ชายมักถูกนำเสนอเป็นผู้มีบุคลิกภาพเชิงรุกมากกว่าผู้หญิง เช่น ในแบบเรียนวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นำเสนอภาพชายกำลังลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในฐานะพลเมืองที่ดี แต่นำเสนอภาพผู้หญิงให้เป็นเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยเลือกตั้งโดยไม่ได้พิจารณาบทบาทของผู้หญิงไทยในระบอบประชาธิปไตยในความเป็นจริง ตลอดจนการนำเสนอภาพลักษณ์ของผู้หญิงที่ขัดแย้งกับความเป็นจริงมากเกินไป เช่น ผู้หญิงคู่กับความสวยงาม นางรำ แต่มักนำเสนอภาพลักษณ์ผู้ชายเป็นผู้ตัดสินใจ หัวหน้ากลุ่มหัวหน้าชุมชน เป็นต้น

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ถือเป็นความพยายามในการศึกษามิตินิยมชายในแบบเรียนของไทย เพื่อเข้าใจถึงความเข้มข้นของความไม่เสมอภาคและใช้เป็นหลักฐานประจักษ์เพื่อนำสู่การปรับปรุงแบบเรียนของไทยให้มีความสมดุลด้านความเสมอภาคทางเพศ ผลการศึกษาอาจชี้ว่า ไม่ปรากฏความไม่เป็นธรรม อคติ และมิตินิยมชายมากนักจากการตรวจนับความถี่ของคำและภาพที่ปรากฏในบทเรียนของระดับชั้นตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับมัธยมศึกษาแบบเรียนของไทย แต่หากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางด้านมิตินิยมชายไม่ว่าจะเป็นนักเรียนเคลื่อนไหว หน่วยงานในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้ขับเคลื่อนนโยบาย ตลอดจนผู้ต้องการเห็นเป็นธรรมในสังคมพิจารณาเชิงเนื้อหาแล้วจะทราบได้ทันทีว่าแบบเรียนของไทยยังมีช่องโหว่ของโอกาสในการสร้างเจตคติที่ดีในการสร้างความเสมอภาคระหว่างหญิงชายให้แก่เยาวชนในวัยเด็กจนถึงวัยที่โตๆ เข้าสู่วัยรุ่น อย่างไรก็ตามจำนวนความถี่ของการแยกเพศ แยกความเป็นหญิง เป็นชาย การแบ่งอาชีพของหญิง แบ่งอาชีพของชาย การแบ่งแยกอารมณ์ที่เป็นอคติต่อหญิง การเหมารวมทางเพศ ทางบุคลิก ความคาดหวังทางสังคมที่มีต่อหญิงและชายยังมีความแตกต่างกัน และยังคงเป็นอคติที่มีต่อหญิงที่สูงขึ้น รุนแรงขึ้น และชัดเจนมากขึ้น เมื่อเยาวชนก้าวเข้าสู่การศึกษาระดับมัธยมศึกษา

หากนโยบายของภาครัฐและผู้แต่งแบบเรียนต้องการสร้างสังคมแบบพหุเพศที่มีความเสมอภาค สมดุล และเป็นธรรมต่อหญิงและชาย ตลอดจนต้องการปลูกฝังเจตคติที่ดีเกี่ยวกับบทบาทหญิงชายให้แก่เยาวชนนั้น ผู้จัดทำแบบเรียนตลอดจนหน่วยงานของภาครัฐจำเป็นต้องนำเสนอรูปแบบของบทบาททางเพศให้มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น ภาพลักษณ์ของผู้หญิงควรปรากฏในทุกบริบทในสัดส่วนที่เหมาะสมและใกล้เคียงกับผู้ชายมากขึ้นและสะท้อนความเป็นจริงของสังคมไทยในปัจจุบันให้มากขึ้นเช่นนักเรียนต้องเห็นผู้หญิงในการเมืองมากขึ้น ผู้หญิงในระบบทหารและการบริหารระดับสูงมากขึ้น เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กองบรรณาธิการสำนักพิมพ์แฮปปี้คิดส์. (2553). *ไดโนป่วนก๊วนหรรษาตอน ตะลุยเกาะมะลิก็กกี้*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ Happy kids.
- เกวลิณ ภายทอง. (2551). *เธอชอบแปร่งฟันหรือเปล่านั้น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แปลนสारा จำกัด.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *ดนตรี เล่ม 1 ม.4-6*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สกสค.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *สุขศึกษาและพลศึกษา ม.4*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สกสค.
- จิตติมา สัมปชชิต และ Chih-Yuan Chen. (2551). *เรามาเป็นเพื่อนกันนะ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์.
- แพงขวัญ. (2553). *หนูกับหอยมุก หนูบำเพ็ญบุญ อี้อ่างกับแม่วิว*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ชมรมเด็ก.
- รุ่งอรุณ สัมปชชิต และ Joseph Theobald. (2552). *ชาวห้องจอมตะกละ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์.
- เรื่องศักดิ์ ปิ่นประทีป. (2552). *กาดำกับหงส์ขาว*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แฮปปี้คิดส์.
- สาคร กฤษดารัตน์. (2555). *คณิตศาสตร์มัธยมศึกษาตอนต้น*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ นวตสาร จำกัด .
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). *คณิตศาสตร์ ป.3*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.
- สุกัญญา งามบรรจง และคณะ. (2553). *รักสุขภาพ ป.1*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว
- สุระ ดามาพงษ์ และ คณะ. (มปป.). *หลักการใช้ภาษาไทย ป.3*. กรุงเทพฯ : บริษัทวัฒนาพานิช จำกัด.
- เสาวนีย์ ประทีปทอง และคณะ. (2554). *การงานอาชีพและเทคโนโลยี*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ จำกัด.
- อังศนา บุญเฉลิมศักดิ์. (2554). *ประวัติศาสตร์ ม.2*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประสานมิตร จำกัด.
- อำนาจ พุทธิมี และ คณะ. (2555). *สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ป.3*. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์แม็ค จำกัด.
- เอลิซาเบทเวอร์ดิก. (2545). *คำพูดไม่ได้มีไว้ทำร้ายกัน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แฮปปี้คิดส์.
- เอื้องฟ้า สมบัติพานิช และคณะ. (2547). *หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ป.1*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว

เอื้อพร สัมมาทิพย์ และสิริลักษณ์ รัตนสุวัจน์. (2553). *ชายหญิงเท่าเทียมขอเล่นด้วยคนนะ*. กรุงเทพฯ :บริษัท พาส เอ็ดดูเคชั่น จำกัด.

Betty Boegehol. (2541). *บ้านน้อยของหนูปีบป่า*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ แคนนา กราฟฟิค.

Center for Philanthropy and Civil Society. NIDA. (2014). *Gender Analysis in Thai Textbooks : A Content Analysis*. Commissioned by the Rockefeller Foundation, Bangkok : Thailand.

Ken Kimura. (2547). *พี่น้อง 999 ตัว ย้ายบ้าน*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คอมมัม บางกอก จำกัด.

12

คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษา สถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต

The Characteristics of the Instructor based on the Opinion of
Undergraduate Students in Phuket

สุชาดา สูดจิตร์
Suchada Sudjit

1. The characteristics of the instructor based on the overall opinion of undergraduate students studying in Phuket was at high level. When considering at each factor, ranging in order from the highest score to the lowest, the result was the moral and ethical factor received the highest score. Next on down were the factors of personality, academic, measurement and evaluation, skills and teaching technique skill, respectively.

2. The comparison of the characteristics of the instructor based on the opinion of undergraduate students studying in Phuket classified by the student personal factors. The results were that the male respondents had more opinion on the characteristics of the instructor than the female respondents in the factors of academic, skills and teaching technique skill, including the overall factors at the statistically significant level of .05. In addition, the characteristics of the instructor based on the opinion of undergraduate students studying in Phuket classified by their year of study found that there were no difference in any factor.

Keywords : Characteristics of the Instructor; Undergraduate Students; Phuket Province

บทนำ

อาจารย์ถือเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญในการกำหนดคุณภาพของการศึกษาเพราะคุณลักษณะและพฤติกรรมต่าง ๆ ของอาจารย์ผู้สอนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพอาจารย์ผู้สอนต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถรอบรู้ในวิชาชีพหรือวิทยากรนั้น ๆ จนกระทั่งสามารถยกระดับขึ้นเป็นผู้ถ่ายทอดวิทยากรนั้น ๆ บทบาทหน้าที่ของอาจารย์ผู้สอนนั้นนอกจากเป็นผู้ส่งสอนวิทยากรแล้วยังเป็นผู้อบรมจริยธรรมให้กับลูกศิษย์สั่งสอนคุณธรรมหลักการประพฤติปฏิบัติในวิชาชีพตลอดจนแนวทางในการครองชีวิตของศิษย์สังคมจึงยอมยกย่องอาจารย์ในฐานะพิเศษที่มีบทบาทและความสำคัญต่อการพัฒนาและสร้างสรรค์สังคม (ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2554 : 18 - 20) ซึ่งการศึกษาเพื่อพัฒนาชาติบ้านเมืองนั้น อาจารย์ผู้สอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชาติ มีหน้าที่หลักต่อผู้เรียนคือการอบรมสั่งสอนถ่ายทอดความรู้ วิชาการและวิชาชีพให้มีจริยธรรมเป็นคนดีประพฤติชอบ มีความสามารถมีทักษะในการประกอบอาชีพ แก้ปัญหาและปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมตรงตามเป้าหมาย

หลักของธุรกิจศึกษาคือให้ความรู้เฉพาะด้านและพัฒนาความสามารถเพื่อก่อให้เกิดทักษะหรือความสามารถเพิ่มขึ้น ธุรกิจศึกษาจึงเป็นการปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางธุรกิจ เพื่อช่วยให้ประสบความสำเร็จในระดับของการเรียนรู้เป็นการเตรียมบุคลากรคือ นักศึกษาให้เข้าสู่อาชีพทางธุรกิจ การพัฒนาคนให้สามารถจัดการ และประกอบอาชีพได้อย่างมีคุณภาพนั้น หากคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนไม่ดี ไม่เหมาะสม ขาดคุณภาพ การจัดการศึกษาล้มเหลว ย่อมส่งผลให้ผลิตผลทางการศึกษาไม่ดี คุณภาพของผู้เรียนจะมีมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับอาจารย์ผู้สอนเป็นประการสำคัญ เพราะเป็นผู้วางรากฐาน หรือพื้นฐานทางการศึกษาแก่นักศึกษาให้มีคุณภาพดี มีความรู้ที่จะนำไปใช้ดำเนินชีวิตอยู่เสมอได้ (นิภาพรรณ วิโรทัยสกุล, 2549 : 2) นอกจากนี้ กาญจนา มณีแสง (2552 : 18-19) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาของนักศึกษาว่าขึ้นอยู่กับองค์ประกอบด้านการสอนของอาจารย์เป็นอย่างมากเพราะอาจารย์เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับนักศึกษาพฤติกรรมการสอนที่ดีย่อมส่งผลให้พฤติกรรมด้านการเรียนความประพฤติของนักศึกษาดำเนินไปในทางที่ดี

จากแนวความคิดต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่าสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้รับการถ่ายทอดจากอาจารย์ผู้สอนนั้น อาจารย์ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ การสร้างจิตสำนึกในการประกอบอาชีพ การเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียน ทั้งนี้เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้กลุ่มผู้เรียนสามารถประกอบอาชีพได้เมื่อจบหลักสูตร โดยมีส่วนสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนที่พึงประสงค์ในคุณลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านบุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมและจริยธรรม (ชานนท์ เสากะสิยว, 2552) ซึ่งผู้สอนจะมีคุณภาพมีคุณลักษณะตามที่คาดหวังตรงตามความต้องการในความคิดเห็นของนักศึกษาหรือไม่ ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนที่พึงประสงค์ในคุณลักษณะ 5 ด้าน ดังที่กล่าวมา

ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนและเป็นแนวทางในการคัดเลือกบุคคลเข้าเป็นอาจารย์ในอนาคต และได้แนวทางการพัฒนาบุคลากรขององค์กรต่อไป ผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต เนื่องจากภูเก็ตนั้นเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวและการศึกษา โดยปัจจุบันมีสถาบันอุดมศึกษาถึง 3 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต และมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ศูนย์ฯ ภูเก็ต นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนนานาชาติที่มีชื่อเสียงอยู่เป็นจำนวนมาก การพัฒนาการศึกษาซึ่งถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรของจังหวัดภูเก็ต เพื่อให้สามารถรองรับกับแผนการพัฒนาจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ตจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานของการวิจัย

นักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ตที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตที่ใช้ศึกษาในงานวิจัยดังต่อไปนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของอาจารย์ที่พึงประสงค์รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยกำหนดเป็นตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ และระดับชั้นปีที่กำลังศึกษา ตัวแปรตาม (Dependent Variables) เป็นคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านวิชาการ ด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านบุคลิกภาพ และ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

2) ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2560 สถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต ประกอบด้วย 1) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จำนวน 13,300 คน (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน ณ วันที่ 20 ธันวาคม 2560) 2) นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต จำนวน 3,045 คน (งานทะเบียนกลางมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต ณ วันที่ 20 ธันวาคม 2560) 3) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ศูนย์ฯ ภูเก็ต จำนวน 408 คน (งานทะเบียนมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ศูนย์ฯ ภูเก็ต ณ วันที่ 20 ธันวาคม 2560)

3) ขอบเขตเวลา เป็นการศึกษาวิจัยในปีการศึกษา 2560 โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม 2561

4) ขอบเขตด้านพื้นที่ เก็บแบบสอบถามจากนักศึกษาที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2560 สถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต และมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ศูนย์ฯ ภูเก็ต เท่านั้น

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) เป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ และระดับชั้นปีที่กำลังศึกษา

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านวิชาการ ด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านบุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมและจริยธรรม

สมมติฐานการวิจัย

นักศึกษาศาสนาบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ตที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนแตกต่างกัน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับข้อ

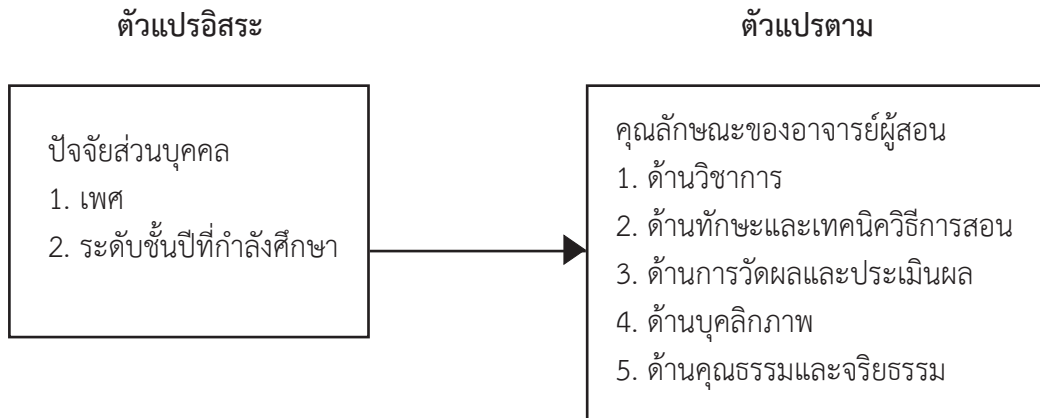
แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะอาจารย์ที่พึงประสงค์ คุณลักษณะของอาจารย์ที่พึงประสงค์ เป็นเครื่องชี้หรือสิ่งที่แสดงคุณลักษณะของอาจารย์ที่พึงจะมี ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ พฤติกรรม ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นิสิต มีจรรยาบรรณของความเป็นครูใน 4 ด้าน คือ ทางด้านความสามารถในการสอน ด้านบุคลิกภาพ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม และด้านการให้คำปรึกษาที่นิสิตคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พิจารณาแล้วแสดงความคิดเห็นว่าเหมาะสมและเป็นที่ต้องการหรือปรารถนาของนิสิต (สุคนธา ทองบริสุทธิ์, 2553 : 4) ชานนท์ เสากลีว (2552) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ ครู หรืออาจารย์ผู้สอน แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านทักษะและเทคนิคการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านบุคลิกภาพและความเป็นผู้นำ และด้านคุณธรรม ส่วน กิตติกร ไทยใหญ่ (2553) ได้จำแนกคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู แบ่งเป็น 5 ด้านคือ ด้านวิชาการ ด้านทักษะและ เทคนิคการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านบุคลิกภาพและความเป็นผู้นำ ด้านคุณธรรม ของครูหรืออาจารย์ส่วนแนวคิดของ พระสุขุม สุขวฑฒโก (มัชฌิมกานัง) (2559 : 31) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ครู ที่ดี นั้น ครู เป็นผู้มืบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ ครู ย่อมเป็นที่คาดหวังของสังคม แต่การที่จะเป็นครู ดีนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง ลักษณะครู ที่ดีมีหลายแนวคิด สามารถพิจารณาและศึกษาได้จากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา แนวพระราชดำริสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครูที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้ มีความรู้ดี สอนดี ความประพฤติดี รับผิดชอบหน้าที่ดี มีบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ ที่สำคัญที่สุด ครู ที่ดีนั้นต้องเป็นผู้ที่ฝึกฝนและพัฒนาได้ โดยมีศรัทธา ความมุ่งมั่น และความรักในอาชีพครู นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของ สุวรรณ ภัทรเบญจพล และ อนุวัฒน์ วัฒนพิชญากุล (2557) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ผลการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์จำแนกตามรายด้าน คือ (1) ด้านความสามารถในการสอน (2) ด้านบุคลิกภาพ (3) ด้านคุณธรรมจริยธรรมและ (4) ด้านการให้คำปรึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่าครู ผู้สอนควรมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากทุกๆ ด้าน และให้ความสำคัญกับคุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรมมากที่สุดนอกจากนี้ยังมีผู้ให้แนวคิดที่น่าสนใจเกี่ยวกับคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน เช่น ตามแนวคิดของ เรณูมาศ มาอุ่น (2559 : 169) ที่เสนอว่า อาจารย์ผู้สอนยังจะต้องปฏิบัติตามพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยซึ่งประกอบด้วย (1) การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนากำลังคนในระดับสูงให้กับ สังคม ประเทศชาติ (2) การวิจัย เพื่อสร้างสรรค์องค์ความรู้สู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ (3) การบริการทางวิชาการแก่สังคม เพื่อสร้างสรรค์จรรโลงให้สังคมเจริญก้าวหน้าและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม โดยใช้วิชาการขั้นสูงเป็นพื้นฐานและ (4) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์แห่งชาติไทย และงานวิจัย ของ Halili et al. (2014) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านเพศกับรูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาในระบบทางไกล ผลการศึกษาพบว่า การตอบรับต่อการใช้เทคโนโลยีระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ (video conferencing technology) ของนักศึกษาชายและหญิงแตกต่างกันไปตามรูปแบบการเรียนรู้ด้วย

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ที่ผู้วิจัยได้สามารถสรุปได้ว่า คุณลักษณะอาจารย์ผู้สอนที่พึงประสงค์นั้นแบ่งได้เป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านวิชาการ (2) ด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน (3) ด้านการวัดผลและประเมินผล (4) ด้านบุคลิกภาพ และ (5) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งนำมากำหนดเป็นตัวแปรที่ใช้ในวิจัยในครั้งนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ตามที่ปรากฏ ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2560 สถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ (1) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จำนวน 13,300 คน (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน ณ วันที่ 20 ธันวาคม 2560) (2) นักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต จำนวน 3,014 คน (งานทะเบียนกลางมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต ณ วันที่ 20 ธันวาคม 2560) (3) นักศึกษามหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ศูนย์ภูเก็ต จำนวน 408 คน (งานทะเบียนมหาวิทยาลัยราชพฤกษ์ ศูนย์ภูเก็ต ณ วันที่ 20 ธันวาคม 2560) รวมจำนวนทั้งหมด 16,722 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 393 คน ได้มาโดยสุ่มแบบหลายขั้นตอน คือ แบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยมีมหาวิทยาลัยเป็นชั้นภูมิโดยเทียบสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างจากนั้นผู้วิจัยใช้การสุ่มอย่างง่าย (simple sampling random) ด้วยวิธีการจับสลากเป็นขั้นตอนต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) และความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์การวิจัยกับข้อคำถามที่สร้างขึ้น (Index of item objective congruence : IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ กำหนดเกณฑ์ไว้ที่แต่ละข้อมีค่าอยู่ระหว่าง 0.50-1.00 ได้ค่า IOC ทั้งหมด = 0.92 สำหรับการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับนิสิต จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร Kr20 สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach Coefficient Alfa) (Cronbach, 1974 : 161 อ้างถึงในสายสมร สังข์เมฆ, 2559 : 30) โดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test และวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way Analysis of Variance : one-way ANOVA) และการทดสอบรายคู่ด้วยวิธี Least Square Difference (LSD)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต ในภาพรวม

คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตาม ความคิดเห็นของนักศึกษา	\bar{X}	S.D.	แปล ความหมาย	ลำดับ
1.ด้านวิชาการ	4.37	.325	มาก	3
2.ด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน	4.31	.331	มาก	5
3.ด้านการวัดผลและประเมินผล	4.34	.369	มาก	4
4.ด้านบุคลิกภาพ	4.39	.354	มาก	2
5.ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	4.42	.323	มาก	1
โดยรวม	4.38	.274	มาก	

จากตารางที่ 1 คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต พบว่า โดยรวมมีคุณลักษณะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = .274)ทุกด้าน เรียงลำดับตามคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนด้านคุณธรรมและจริยธรรม ($\bar{X} = 4.42$, S.D.= .323) ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X} = 4.39$, S.D.= .354) ด้านวิชาการ ($\bar{X} = 4.37$, S.D.= .325) ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X} = 4.34$, S.D.= .369) และด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน ($\bar{X} = 4.31$, S.D.= .331) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ และปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับชั้นปีที่กำลังศึกษา

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต จำแนกตามเพศ

คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน จำแนกตามเพศ	ชาย		หญิง		t	P
	Mean	S.D.	Mean	S.D.		
1.ด้านวิชาการ	4.41	0.312	4.34	0.334	2.017*	0.044
2.ด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน	4.35	0.314	4.28	0.342	2.002*	0.046
3.ด้านการวัดผลและประเมินผล	4.36	0.327	4.31	0.401	1.346	0.179
4.ด้านบุคลิกภาพ	4.41	0.321	4.37	0.381	1.093	0.275
5.ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	4.44	0.307	4.39	0.336	1.504	0.133
โดยรวม	4.39	0.248	4.34	0.292	1.971*	0.049

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษา ระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต จำแนกตามเพศ พบว่า ในด้านภาพรวม ด้านวิชาการ และด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 จึงสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ โดยนักศึกษาเพศชาย มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนมากกว่านักศึกษาเพศหญิง ส่วนด้านการวัดผลและประเมินผลด้านบุคลิกภาพ และด้านคุณธรรมและจริยธรรมไม่พบความแตกต่าง

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรี ในจังหวัดภูเก็ต จำแนกตามระดับชั้นปีที่กำลังศึกษา

คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนจำแนกตามชั้นปีที่กำลังศึกษา		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1.ด้านวิชาการ	Between Groups	1.022	3	.341	3.275	.621
	Within Groups	40.338	388	.104		
	Total	41.360	391			
2. ด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน	Between Groups	.219	3	.073	.667	.573
	Within Groups	42.544	388	.110		
	Total	42.763	391			
3. ด้านการวัดผลและประเมินผล	Between Groups	.174	3	.058	.425	.736
	Within Groups	53.025	388	.137		
	Total	53.199	391			
4. ด้านบุคลิกภาพ	Between Groups	.101	3	.034	.267	.849
	Within Groups	48.986	388	.126		
	Total	49.087	391			
5.ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	Between Groups	.145	3	.048	.461	.710
	Within Groups	40.730	388	.105		
	Total	40.876	391			
โดยรวม	Between Groups	.209	3	.070	.934	.424
	Within Groups	28.952	388	.075		
	Total	29.161	391	.341	3.275	.081

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต จำแนกตามระดับชั้นปีที่กำลังศึกษาพบว่า ทั้งภาพรวมและรายด้านไม่มีความแตกต่างกัน

ตารางที่ 4 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล	คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน					
	ด้านวิชาการ	ด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน	ด้านการวัดผลและประเมินผล	ด้านบุคลิกภาพ	ด้านคุณธรรมและจริยธรรม	โดยรวม
1. เพศ	✓	✓	×	×	×	✓
2. ระดับชั้นปีที่กำลังศึกษา	×	×	×	×	×	×

✓ : ยอมรับสมมติฐาน × : ปฏิเสธสมมติฐาน

ผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต จำนวนรวม 393 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 52.93 และ เพศชาย จำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 47.07 และ ด้านระดับชั้นปีที่กำลังศึกษาอยู่ พบว่า กำลังศึกษาในระดับชั้นปีที่ 2 จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.84 รองลงมาคือ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25.45 และ ชั้นปีที่ 1 จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 24.43 สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า มีคุณลักษณะอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ คุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้านบุคลิกภาพด้านวิชาการ ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1) ด้านวิชาการ คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต ด้านวิชาการ พบว่า โดยรวมมีคุณลักษณะอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามอันดับแรก ได้แก่ มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่สอนอย่างลึกซึ้ง มีการจัดทำแผนและวางแผนในการสอน และศึกษาอบรมดูงานอย่างสม่ำเสมอและสามารถนำความรู้ที่ได้ มาถ่ายทอดให้นักศึกษาได้เป็นอย่างดี ส่วนข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือ การชี้แจงวัตถุประสงค์ขอบเขตเนื้อหาวิชาก่อนทำการสอน

2) ด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต ด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน พบว่า โดยรวม มีคุณลักษณะอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามอันดับแรก ได้แก่ ใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลาย เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมให้นักศึกษาวิเคราะห์ วิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหา และการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และเป็นผู้ริเริ่มค้นคว้าหาวิธีการสอนที่ทันสมัยอยู่เสมอ ส่วนข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือ สามารถแก้ปัญหาในขณะที่ทำการสอนได้เป็นอย่างดี

3) ด้านการวัดผลและประเมินผล คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า โดยรวม มีคุณลักษณะอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามอันดับแรก ได้แก่ มีวิธีการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายวิธี ทั้งปรนัย อัตนัย และการประเมินจากงานที่มอบหมาย มีการแจ้งข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์และทันกาล และแจ้งและอธิบายข้อบกพร่องที่พบจากการวัดผลและประเมินผลในแต่ละครั้งให้นักศึกษาทราบ ส่วนข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือ มีการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนตลอดหลักสูตร

4) ด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต ด้านบุคลิกภาพพบว่ามีคุณลักษณะโดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามอันดับแรก ได้แก่ ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แต่งกายสุภาพเรียบร้อยและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีความกระตือรือร้น พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ส่วนข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือ กระตุ้นให้กำลังใจผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข

5) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต ด้านคุณธรรมและจริยธรรมพบว่ามีคุณลักษณะโดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย สามอันดับแรก ได้แก่ มีความอดทนอดกลั้นต่อพฤติกรรมต่างๆ ของนักศึกษาให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาและเพื่อนร่วมอาชีพและปฏิบัติต่อนักศึกษาได้เหมาะสมและเสมอภาค ส่วนข้อที่มีค่าน้อยที่สุดคือ สามารถแก้ไขปัญหที่อาจเกิดจากการนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้

2. การเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ตจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า

1) **ด้านเพศ** ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต จำแนกตามเพศพบว่า นักศึกษาเพศชายมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนมากกว่านักศึกษาหญิงในด้านวิชาการ ด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอนและโดยภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) **ด้านระดับชั้นปีที่กำลังศึกษา** ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต จำแนกตามระดับชั้นปีที่กำลังศึกษาพบว่า ทุกด้านไม่มีความแตกต่างกัน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากผลของการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ตผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิจัยมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

ข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต โดยรวมนั้นอยู่ในระดับมาก และคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนแต่ละด้าน เมื่อเรียงลำดับคะแนนจากมากไปน้อย ได้แก่ คุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านบุคลิกภาพ ด้านวิชาการ ด้านการวัดผลและประเมินผลและด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่านักศึกษายอมรับและมีความรู้สึกเชื่อมั่นต่ออาจารย์ผู้สอน โดยเฉพาะในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ที่มีคะแนนความคิดเห็นมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณ ภัทรเบญจพล และอนุวัฒน์ วัฒนพิชญากุล (2557 : 127) ที่ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์จำแนกตามรายด้าน คือ (1) ด้านความสามารถในการสอน (2) ด้านบุคลิกภาพ (3) ด้านคุณธรรมจริยธรรม และ (4) ด้านการให้คำปรึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นว่า ครู ผู้สอนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากทุกๆ ด้าน และให้ความสำคัญกับคุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรมมากที่สุด และเป็นไปตามแนวคิดของ พระสุขุม สุขขุทผลโก (มัชฌิมาภัง) (2559 : 31) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ครู ที่ดีนั้น ครู เป็นผู้มิพบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติครู ย่อมเป็นที่คาดหวังของสังคมแต่การที่จะเป็นครูดีนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง ลักษณะครูที่ดีมีหลายแนวคิด สามารถพิจารณาและศึกษาได้จากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครูที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้ คือ มีความรู้ดี สอนดี ความประพฤติดี รับผิดชอบหน้าที่ดี มีบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ดี ที่สำคัญที่สุดครูที่ดีนั้นต้องเป็นผู้ที่ฝึกฝนและพัฒนาได้โดยมีศรัทธาความมุ่งมั่นและความรักในอาชีพครู ดังนั้นคุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับครู อาจารย์ผู้สอน ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิบัติตนให้นักเรียน นักศึกษาได้นำไปเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต

ผลเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลนั้น พบว่า ด้านเพศ นักศึกษาเพศชายมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนมากกว่านักศึกษาหญิง ในด้านวิชาการ ด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน และโดยภาพรวม จากผลการวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ มีความแตกต่างต่อคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนในด้านวิชาการ ด้านทักษะและเทคนิคการสอนและโดยภาพรวม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความแตกต่างในด้านเพศ ของนักศึกษาอาจมีผลต่อรูปแบบการสอนของอาจารย์ทั้งในเชิงภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ซึ่งทำให้การปฏิบัติของอาจารย์ที่มีต่อนักศึกษาต่างประเทศมีความแตกต่างกัน และนอกจากนี้ลักษณะความชอบของนักศึกษาเพศหญิงและเพศชายอาจมีความแตกต่างกัน ทำให้มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิด เช่นเดียวกันกับงานวิจัย ของ Halili et al. (2014) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านเพศกับรูปแบบการเรียนรู้ของนักศึกษาในระบบทางไกล ผลการศึกษาพบว่า การตอบรับต่อการใช้เทคโนโลยีระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ (video conferencing technology) ของนักศึกษาชายและหญิงแตกต่างกันไปตามรูปแบบการเรียนรู้ด้วยแต่ก็ขัดแย้งกับงานวิจัยของ สุนคณา ทองบริสุทธิ์ (2553 : 64) ที่ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ในความคิดเห็นของนิสิตคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า ชายและหญิงมีทัศนคติต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ในแต่ละด้านและโดยรวมไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะว่า ทั้งนิสิตชายและหญิงต่างก็ต้องการให้อาจารย์ผู้สอนมีความรักและความเมตตาต่อนิสิต มีความ

เสียสละ มีความเข้าใจ และเอาใจใส่ต่อนิสิตทุกคนเป็นแบบอย่างที่ดีมีจรรยาบรรณในวิชาชีพ สามารถถ่ายทอดความรู้ได้เป็นอย่างดี มีการสอนที่หลากหลาย มีการปรับปรุงวิธีการสอนเพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยไม่ได้เลือกปฏิบัติในการถ่ายทอดวิชาความรู้และประสบการณ์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความยุติธรรมและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน อาจารย์ผู้สอนมีการสอนที่เหมาะสมกับระดับความรู้ของนิสิต โดยนิสิตศึกษาวิชาชีพด้านสัตวแพทย์เหมือนกันภายใต้สภาพแวดล้อมเดียวกัน ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่าความแตกต่างด้านเพศของนักศึกษาอาจมีผลต่อความคิดเห็นคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนในด้านต่างๆ แต่ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับตามสถาบันศึกษา ซึ่งอาจมีความแตกต่างกัน อย่างเช่น ความคิดเห็นของนักศึกษาคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น ส่วนในด้านระดับชั้นปีที่กำลังศึกษาพบว่า ทุกด้านไม่มีความแตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าเมื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอน โดยจำแนกตามระดับชั้นปีที่ศึกษานั้น ความคิดเห็นของนักศึกษาแต่ละระดับชั้นปีที่ศึกษานั้น ไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า แนวทางหรือรูปแบบวิธีการสอน หรือรวมถึงคุณลักษณะด้านต่างๆ ของอาจารย์ผู้สอนนั้น มีมาตรฐานเดียวในการสอนนักศึกษา ไม่ว่าจะใช้ระดับชั้นปีที่ศึกษาใด

จะเห็นได้ว่า ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต ทำให้เห็นได้ว่าคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านบุคลิกภาพ ด้านวิชาการ ด้านการวัดผลและประเมินผลและด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้สร้างผู้ให้ความรู้แก่นักศึกษา ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ เรณูมาศ มาอุ่น (2559 : 169) ที่เสนอว่า อาจารย์ผู้สอนยังจะต้องปฏิบัติตามพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยซึ่งประกอบด้วย (1) การผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนากำลังคนในระดับสูงให้กับ สังคม ประเทศชาติ (2) การวิจัย เพื่อสร้างสรรค์องค์ความรู้สู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ (3) การบริการทางวิชาการแก่สังคมเพื่อสร้างสรรค์จรรโลงให้สังคมเจริญก้าวหน้าและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคม โดยใช้วิชาการขั้นสูงเป็นพื้นฐาน และ (4) การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมเพื่อคงความเป็นเอกลักษณ์แห่งชาติไทยซึ่งจากที่กล่าวมานั้นถือเป็นสิ่งสำคัญที่อาจารย์ผู้สอนควรตระหนักและให้ความสำคัญเพื่อให้ได้ชื่อว่าแม่พิมพ์ของชาติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาเรื่องคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต มีประเด็นที่สามารถเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า คุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนทั้ง 5 ด้าน ด้านที่นักศึกษาให้คะแนนสูงสุด คือ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม แสดงให้เห็นว่าอาจารย์ผู้สอนทั้งสามสถาบันนั้นมีความโดดเด่นในด้านคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในอาชีพของการเป็นอาจารย์ผู้สอน โดยในช่วงตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาอาจมีข่าวเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของครู อาจารย์ในด้านที่ไม่ดี ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ในอาชีพของครู อาจารย์ ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนควรมุ่งมั่นรักษาภาพลักษณ์ในด้านคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้ยังคงเป็นที่เชื่อมั่นยอมรับจากนักศึกษาตลอดไป

2) สำหรับด้านทักษะและเทคนิควิธีการสอน นักศึกษาให้คะแนนความคิดเห็นที่ได้น้อยที่สุด ดังนั้นอาจารย์ผู้สอนควรให้ความสำคัญถึงผลการวิจัยดังกล่าว อาจจะต้องมีการปรับปรุงเทคนิคการสอน โดยการฝึกฝนเรียนรู้ หรืออบรม เพื่อเพิ่มทักษะให้มีความเหมาะสม และควรมีการประเมินผู้เรียนเป็นระยะๆ เพื่อจะได้ทราบถึงความคิดเห็นของนักศึกษาในด้านต่างๆ

3) จากผลเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนตามความคิดเห็นของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีในจังหวัดภูเก็ต จำแนกเพศนั้น อาจารย์ผู้สอนศึกษาทำความเข้าใจลักษณะของเพศชายและเพศหญิง ซึ่งมีความต้องการในรูปแบบวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โดยการสอบถามความคิดเห็นนักศึกษาต่อรูปแบบการเรียนการสอนที่ต้องการหรือเหมาะสมในแต่ละเพศ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดในด้านการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะในครั้งต่อไป

- 1) การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเฉพาะเชิงปริมาณ (Quantitative research) เท่านั้น ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก ควรมีการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพิ่มเติม ด้วยการสัมภาษณ์ อาจารย์ผู้สอนในมุมมองด้านต่างๆ รวมถึงนักเรียน นักศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลงานวิจัยที่ครอบคลุม
- 2) การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ควรมีการขยายการศึกษาในพื้นที่อื่นๆ ที่ใกล้เคียง เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาเปรียบเทียบและกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา มณีแสง. (2552). *หลักการวิจัยเบื้องต้นทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ : ธเนศวรการพิมพ์.
- กิตติกร ไทยใหญ่. (2553). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู*. คณะบริหารธุรกิจและการท่องเที่ยว, กรุงเทพฯ .
- งานทะเบียนกลาง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต. (20 ธันวาคม 2560) สืบค้นจาก <https://reg.psu.ac.th/StatStudentHatYai/index.aspx>.
- ชานนท์ เสากลีลาว. (2552). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูธุรกิจตามทัศนะของนักศึกษา ประเภทวิชาบริหารธุรกิจ ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนไทยบริหารธุรกิจและพาณิชย์การกรุงเทพมหานคร*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2554). *ความเป็นครู*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ก.พลพิมพ์ จำกัด.
- นัสยา ลาหมีด, สัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2560.
- นิภาพรรณ วิโรทัยสกุล. (2549). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูธุรกิจตามทัศนะของนักศึกษาสายบริหารธุรกิจระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงชั้นปีที่2 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลในเขตกรุงเทพมหานคร 2549*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- พระสุขุม สุขวาทโก (มัชฌิกันัง). (2559). ลักษณะของครูที่ดี. *วารสาร “ศึกษาศาสตร์ มจร”*, 4(1), 31.
- เรณูมาศ มาอุ่น. (2559). การจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 12(1-2), 169.
- สายสมร สังข์เมฆ. (2559). การจัดทำบัญชีครัวเรือนของประชาชนในชุมชนเกาะยาวใหญ่ จังหวัดพังงา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 1(3), 30.
- สุคนธา ทองบริสุทธิ. (2553). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ในความคิดเห็นของนิสิตคณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สุวรรณภา ภัทรเบญจพล และ อนุวัฒน์ วัฒนพิชญากุล. (2557). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของอาจารย์มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. *วารสารเภสัชศาสตร์*, 9, 127.
- สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน. (2560). *การลงทะเบียนปีการศึกษา 2560*. ภูเก็ต : สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.
- Halili, et.al. (2014). Learning Styles and Gender Differences Of USM Distance Learners. *Social and Behavioral Sciences*, 141, 1369–1372.